سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵەکانی ٤٦ - ١٣٤٧

ئەوانەی ٤٥ ساڵ پێش ئێستا بزووتنەوی ٤٦ – ٤٧ یان وەڕێ خست و گۆمی مەندی ئێرانیان شڵەژاند، لە ڕاستی دا ئەو دڵە جەسوور و بیرە تیژ و لەشە بە هێزانە بوون کە تەنیا مەرگ دەی توانی ڕایان وەستێنێ، ئەوان زایەڵەی هاوارێک بوون خەریک بوون بخنکێندرێ. ئەوان مانای ڕاپەڕێنێک بوون خەریک بوو سەرببڕدرێ، ئەوان بریاری گەلێگ بوون غەدری لێ دەکرا.

هەیاس کاردۆ

نامیلکەی تایبەت بە بۆنەی ٤٥ ساڵەی بزووتنەوەی ساڵەکانی ٤٦ - ٤٧

ئامادە کردنی ڕەحمان نەقشی

بانەمەڕی ٢٧١٣

مای ٢٠١٣

نێوە ڕۆک

١- جووڵانەوەی ۴۶-۴۷ ی کومیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکرات بە هۆی بارودۆخی ئەو سەردەمە و بەهێزبوونی دوژمن شکستی خوارد، بەڵام یاد و بیرەوەریی ئەو رۆڵە شۆڕشگیڕانەی گەڵ هەمێشە زیندووە و لە بیر ناکرێ... بۆ لاپەڕەی ... ۴
هاشم کەریمی

٢- ڕاپەرینی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ بە هەر هۆیەک و لە چ چوارچێوەیەکدا بووبێ، ئەنجامەکانی هەر چی بێ و ئەو نرخەی کە لە پێناویدا درا هەر چەندە قورس بووبێ، بەڵام برگەیەکی گەشی مێژووی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە کە ڕابردوو و ئێستای بزووتنەوەی کورد پێکەوە گرێ دەدا... بۆ لاپەڕەی ... ٦
عەبدوڵلا حیجاب

٣- ئێستاش ۴۵ ساڵ پاش کۆتایی هاتنی جوڵانەوەی ۴۶ - ۴۷ دەردی سەرەکیی ئێمەی کورد بە تایبەت لە رۆژهەڵاتی کوردستان دووبەرەکیی و کێشەی ناوخۆیی و نزم بوونی ئاستی هەستی نەتەوەییە. هەرچەند کە هەستی نەتەوەیی تا رادەیەک بەرز بۆتەوە... بۆ لاپەڕەی ... ٨
کەماڵ حەسەن پوور

۴- ڕاستە خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶-۴۷ بەداخەوە سەرنەکەوت و دوای ماوەیەک تێک شکا، بەڵام ڕادەی شوێندانانی ئەو خەباتە و بەتایبەت خەباتکارانی ئەو دەورەیە لەسەر نەوەی دواتر بەڕادیەک بوو کە هەتا ئێستاش لەبیر و زەینی خەڵکدا ماوەتەوە. ... بۆ لاپەڕەی ... ١١
هەیاس کاردۆ

٥- جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ لە زمانی جوتیارانی کورد نەبیستبێ. ئەوان لە " حافزەی تاریخی" خەڵک دا هەرزیندوو بوون ئەگەر چەگوارا و کاسترۆ و لومۆمبا و جەزەنی و رۆزبە و حمید ئەسرەف بۆ خەلکانی دیکە ئۆلگوو بوون بۆ ئێمە ڕێبەرانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ئۆلکوو بووم... بۆ لاپەڕەی ... ١۴
سمایل بازیار

٦- ڕێبەرانی جووڵانەوەی ۴۶ - ۴۷ ئەوەندە بۆ مەسەلەی کورد دڵسۆز بوون، کە بیریان لە سەرکەوتنی یەکجاری نەدەکردەوە بەکورتی ئەوان حازر بوون گیانی خۆیان بەخت بکەن بۆ ئەوی نەهێڵن ئاگری خەباتی رزگایخوازی گەلی کورد لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێران بکوژێتەوە... بۆ لاپەڕەی ... ٢٠
مستەفا شلماشی

٧- تێک شکانی راپەینە چەکدارانەکەی ساڵانی ١٣۴٧ – ١٣۴٦ وەزعی ڕێکخراوەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی هێندەی دیکە شپرزە کرد لە نێو خۆی وەڵات دا جگە لە پێوەندی یەکی عاتیفی و بیروباوەری شتێک بە ناوی پێوەندیی تەشکیلاتی لە نێو ئەندامانی حیزب دا نەما... بۆ لاپەڕەی ... ٢٥
مامۆستا عەبدوڵلا حەسەن زادە

٨- لە دەست چوون و شەهید بوونی ئەو رۆڵە تێکۆشەرانەی ئەندامی کۆمیتەی شۆڕشگێر و کادر، فەرماندە نیزامییەکانی ئەو سەردەم جگە لەوەی زیانێکی گەورە بوو جێگایان لە کاتی راپەرینی گەلانی ئێران و بە تایبەتی لە کوردستان خاڵی بوو. بێ گومان ئەگەر مابان، دەوری زۆر گرینگیان دەگێڕا. ... بۆ لاپەڕەی ... ٢٨
جەلیل گادانی

٩- جووڵانەوەی ۴۶ و ۴٧ی یەکەمین دەنگێک بوو لەو سەردەمە دا، کە بێدەنگیی پێکهاتوو لە سەرەڕۆیی رەشی سەردەمی ساواکی، شلەژاندو ئەوکات لافاویەکی بە تەوژم سەرانسەری ئێرانی داگرتبوو هەموو لایەک بە ئومێدێکی تەواوەوە دەیان ڕوانییە خەباتی نەتەوەکەمان... بۆ لاپەڕەی ... ٣٥
برایم چووکەڵی

١٠- ڕاپەڕینی ساڵەکانی ۴۶ و ۴٧ قوتابخانەیەکە، کە دەبێ بە بێ دەمارگرژی و بیری تەسکی حیزبایەتی، هەم تێکۆشەرانی بەشەکانی دیکەی کوردستان، هەم دیمۆکراتەکان و هەم بەتایبەتی تێکۆشەرانی باشوری کوردستان دەرسی لێ وەرگرن... بۆ لاپەڕەی ... ٣٦
محەممەد فەقێ عەلی

١١- جۆڵانەوەی شۆرشگێری ۴۶ - ۴٧ وەک لاپەڕەیەکی پرشنگداری مێژوویی و شانازیەکی زۆر گەورە و جێگەی فخر بۆ حیزبی دیموکراتی کوردستان و کوردی رۆژهەڵاتی کوردستان دەمێنێتەوە. بەداخێکی زۆر گرانەوە ئەو بزوتنەوە گەوەرەیە زۆر کەم بایخی پێ دراوە. . ... بۆ لاپەڕەی ... ٣٨
کەریم ئەللاوەیسی

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

١٢- جوولانەوەی ٤٦ - ٤٧ ناوەندەکەی ناوچەیەکی مەحدود بوو وەکوو ناوچەی سەردەشت جارو بارە بەشیک لەناوچەکانی بانە ،بۆکان ،مەهاباد، نەغەدە ،پیرانشار دەگرتەوە ، ریژیمیش به هیزیکی زۆری جاش وئەرتەش وژاندارمەری وەسەر ئەو ناوچانە گەرابوو... بۆ لاپەرەی ... ٤٠
عەزیز ئەحمەدی

١٣- جووڵانەوەی ٤٦ – ٤٧ پرۆسەیکی لێک هالاو حەسساسووە لە هەڵ و مەرجێکی پر لە ململانە دا سەری هەڵدا ئەگەر بارودۆخەکە وا نەبوایە شەڕ دەرگای پێ کەنەگرتباینایە بێ شک نەرووداویکی وا دەچوو ناو مێژوو نە ئەو هەموو شەهیدەش دەدران... بۆ لاپەرەی ... ٤٢
سیروان حەفیدی

١٤- راپەرینی چەکدارانەی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر چەند ١٨ مانگ لە بەرامبەر هێرشی بەربڵاو و درندانەی حکوومەتی ئێران دا خۆی ڕادەگرێ و ئەو دوڕگە ئارامە دەشڵەقێنێ کە شای ئێران شانازی پێوە دەکرد... بۆ لاپەرەی ... ٤٥
کەریم حیسامی

١٥- بە درێژایی تەمەنی ١٨ مانگی جووڵانەوەی چەکدارییەکەی ساڵەکانی ١٨٦٧ ، ١٩٦٨ ، وێرای ئەوەی ئەندامان و لایەنگرانی کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکرات لە خۆبردووانە و ماندو نەناسانە هەلدەسوڕان و قارەمانانە بەرەنگاری پەلاماری ڕژێمی شاهەنشاهی دەبوونەوە ... بۆ لاپەرەی ... ٤٨
یاسین سەردەشتی

١٦- ئەو کادر و پێشمەرگە لە خۆبووردووانە لە یەکەم هەنگاویان دەست دەکەن بە پێک هێنانی دەستەی چەکداری تۆکمە و چەند تیمێکیان بەرەو ناوخۆی وڵات بەڕێ دەکەنەوە. کردەوەیەک کە لە ڕاستی دا گۆمی مەندی ئێرانی شلقاند... بۆ لاپەرەی ... ٥١
مامە قالەی شۆڕش

١٧- هاوینی ١٣٤٦ی هەتاوی، ١٩٦٦ی زایینی لە سەرەوی گوندی ئالانی لەبن رەوەزە بەردێک کۆمیتەی ئینقلابی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەو حەوت کەس پێک هات... بۆ لاپەرەی ...٥٤
سەعید کوێستانی

١٨- سەرکردەیەتیی حیزبی توودە، لەرۆژهەڵاتی ئۆروپاش لەترسی ساواک خۆیان دەشاردەوە، کەچی سەبارەت بەکێشەی کوردستان تووشی پەژارەو دڵەڕاوکێ هاتوون و، ترسی ئەوەیان لێنیشتووە... بۆ لاپەرەی... ٥٦
سیروان کاوسی

١٩- زۆرم پێ سەیرە و بۆم ناچێتەوە سەر یەک کە ئەو ئینسانە [مامۆستا هەژار] مەبەستی چ بووە؟ ئاوا لە دژی جووڵانەوەی ٤٧ - ١٣٤٦ شتی نارەوا و دوور لە ڕاستی کۆکاتەوە، ... بۆ لاپەرەی .. ٥٩
مەلا رەسووڵ پێشنماز

٢٠- بەیانێکی چەکدارە شۆڕشگێڕەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان [لەمەڕ چۆنیەتی وەزع و کارەساتە خوێناوییەکانی دیکتاتۆری شا دا] ... بۆ لاپەرەی ... ٧٠

٢١- ژیننامە بەشێک لە شەهیدانی ساڵەکانی ٤٦ – ٤٧... ئامادە کردنی رەحمان نەقشی ... بۆ لاپەرەی ...٧٣

٢٢- وێنەی شەهیدانی جووڵانەوەی ساڵەکانی ٤٦ – ١٣٤٧ و چەندین شەهیدی دوای ئەم جووڵانەوەیە .... ئامادە کردنی رەحمان نەقشی .. بۆ لاپەرەی ... ٩٧

سپاس و پێزانین بۆ هەموو ئەو هاورێیانە کە وەڵامی داوای منتان دایەوە، و بۆ دەوڵەمەند کردنی ئەو نامێلکەیە بابەتیان نووسی و بیروڕای خۆیان سەبارەت بە بزووتنەوەی شۆڕشگێرانەی ساڵەکانی ٤٦ – ٤٧ شی کردەوە، دەستان خۆش بێ وێنەی وەک ئێوە بۆ نەتەوەکەمان هەر لە زیاد بوون دابێ.

سڵاو لە شەهیدە سەربەرزەکانی جووڵانەوەی ساڵەکانی ٤٦ – ٤٧ و هەموو شەهیدانی رێگای رزگاری کوردستان.

بەرێزەوە رەحمان نەقشی

جووڵانەوەی ۴۶ - ۴۷ لە مێشک و بیری هەموو مرۆڤێکی پێشکەوتنخواز و چەوساوە دا هەرزیندویە

نووسینی هاشم کەریمی

ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ (۶۷ – ۶۸ ی زایینی) ڕژیمی حەمە رەزاشا تووشی نەخۆشیی خۆبە زل هێز زانین ببوو و بە تەواوەتی خۆی لێ گۆڕابوو. پارەی بە لێشاوی نەوت بە رادەیەک بوو کە ڕژیم ئیدیعای دەکرد دوای چەند ساڵی تر دەبێتە هێزی پێنجەمی جیهان. هەموو حیزب و ریکخراوە دیموکڕات و پێشکەوتووخوازەکان سەرکووت کرابوون. بە ئامۆژگاریی ئەمریکا ریژیم دەستیدابووە چاک کردنی زەوی و بەشێک لە جوتیارانی رازی کردبوو، تا رادەیەک خەیاڵی لە شۆڕشێکی جوتیاری ئاسوودە ببوو، هەرچەند بەشێک لە جوتیاران لە بەرئەوەی بەر چاک سازیی زەوی نەکەوتبوون، روویان کردبووە شارەکان و توێژێک لە بێکارانی دەوروبەری شارە گەورکانیان پێک هێنابوو. ئیمپریالیزمی ئەمریکا بە هەموو توانایەوە پشتیوانیی لێدەکرد و لە بەرامبەر پارەی زۆرو زەوەندی نەوت دا تازەترین و بەهێزترین چەکی پێ دەفرۆشت. نەک تەنیا ئەمریکا بەڵکوو هەموو وڵاتانی سەرمایەداری پشتیوانی ریژیم بوون. تەنانەت ئەو وڵاتانەی بە ناحەق خۆیان بە وڵاتی سوسیالیستی دادەنا لە بەرامبەر حەمەرەزا شادا ریاییان دەکرد وبانگهێشتنیان دەکرد بۆ وڵاتانی خۆیان وزانکۆکانیان دوکتورای ئیفتیخارییان بە شا و شاژن دەدا بۆ ئەوەی سەودا و مامەڵەیان لەگەڵ بکا. ئیران بە نوێنەرایەتیی ئەمریکا و بریتانیا ببووە ژاندارمی خەلیجی فارس و تەنانەت سوپای بۆ پشتیوانی لە سوڵتانی عومان بۆ سەرکووتی شۆڕشگیرانی زوفار رەوانە کردبوو.

ئا لەو کاتەدا تەنیا تروسکاییەک کە دەبینرا زانکۆکانی تاران و چەند شاری گەورە بوون کە بە زۆری لە ۱۶ی سەرماوەزی هەر ساڵدا کە رێکەوتی کوژرانی سێ خویندکاری دوای کودەتای ئەمریکایی ئینگلیزیی – شا زاهیدیی ۲۸ی گەلاویژی ساڵی ۳۲ بوو، کە خویندکاران بە دژی ڕیژیم خۆپیشاندانیان ساز دەکرد و هەموو جارێک لە لایەن هێزە ئەمنییەکانی ریژیمەوە ئەو خۆپیشاندانانە سەرکووت دەکران و ژمارەیەک دەگیران و رەوانەی ئەشکەنجەگاکانی تاران و شارەکانی دیکە دەکران و یەک دوومانگ زانکۆکان بە تایبەت زانکۆی تاران دادەخران. لە کوردستان دا بە هۆی دووری لە ناوەند ونەبوونی هیج زانکۆیەک و بە پێی پێشینەی مێژوویی ئەو تروسکە هیوایە لە بیر و زەینی خەڵکی ئازادیخوازو ژیر ستەمی گەلی کورددا تا رادەیەک لە بزووتنەوەی کوردەکانی باشوور و بە تایبەت لە ئەندامانی حیزبی دیموکرات دا دەبینرا کە ئاوارەی هەندەران ببوون و جاروبار پەیدا دەبوون وهیوایەکیان لە نێو دڵی خەڵکی نیشتمانپەروە و چەوساوە دا پێک دێنا.

ئا لەو کاتەدا ریژیمی حەمە رەزا شا بۆ بەرپەرچدانەوەی ریژیمی بەعسی عێراق کە تەنیا حکوومەتێک بوو کە لە خەلیجی فارسدا لە گەڵ ریژیم لەبەربەرەکانێ دا بوو، بە رواڵەت یارمەتیی بزووتنەوەی کوردی باشووری دەکرد، بەڵام چ یارمەتییەک؟ بە قەولی " کریس کۆچرا ڕۆژنامەنووس و مێژوونووسی فەرانسەیی " بە قەترەچکێن چەک و سیلاحی بە شۆڕش دەدا. بزووتنەوەی کورستانی باشووریش بەو یارمەتییە، نەک تەنیا لە شۆڕشگێرانی رۆژهەڵات کە ساڵەها یارمەتیدەری شۆڕش بوون، بێ منەت ببوو، تەنانەت بۆ راگرتنی دڵی ریژیمی شا ئەوانی خستبووە ژیر فشارەوە. کادر و ئەندامانی حیزبی دیموکرات کە بۆ پێک هێنانی تەشکیلات هاتووچۆی شارەسنوورییەکانیان دەکرد، لە گەڵ پیشوازیی گەرمی خەڵکی تینووی ئازادیی کوردستان بەرەو روو دەبوون و ئەوان پێیان وابوو کە هەل و مەرجی بابەتی (عەینی) بۆ شۆڕش لە کوردستانی ئێرانیش وەک کوردستانی عیراق ئامادەیە و ئەگەر ئەوان بگەڕێنەوە دەتوانن هەل و مەرجی خۆییش(زیهنی) بخوڵقێنن.

ئەوە لایەکی پرسەکە بوو لایەکی تر ئەوە بوو کە ناکۆکیی نێوان کادر و ئەندامەکانی حیزب و ئەو گوشارەی کە لە لایەن بزووتنەوە ی کوردستانی باشوورەوە تووشی ببوون، ئەوانی هێنابووە سەر ئەو باوەڕە کە ئیتر بوونیان لە کوردستانی

باشووردا هیچ کەڵکێکی نەماوە و ئەوان دەبێ لە فکری ڕێگەچارەیەکی دیکەدا بن. بۆیە بەشێک لەو شۆڕشگێڕانەی کە باوەریان بەو پرسەی سەرەوە هەبوو، کومیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکراتیان پیک هێنا. لە سەر ئەندامانی پێکهێنەری کومیتەی شۆڕشگێر لە نێوان ئەوئەندامانەی کۆنی حیزب کە بیرەوەریی خۆیان نووسیوە، جیاوازی هەیە، بۆیە تا ئەو کاتەی لە لایەن کەسیکی شارەزا کە ئاگاداری ئەو پرۆسە بووبێ و ناوی ئەندامانی کومیتەی شۆڕشگێر بە بێ لایەنی ساغ نەبێتەوە، من لە هێنانی ناوی ئەندامەکان خۆ دەبویرم ، بەلام ئەوە ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە کە بەرپرسی یەکەمی ئەو رەوتە زیندوویاد سلێما ن موعینی بووە، (" فایەق " لە کاتی گەڕانەوە لە کوردستانی باشوور بۆ کوردستانی رۆژهەڵات لە گەڵ زیندوویاد خەلیل مستەفا زادە " شەوباش " گیران و بە فەرمانی بەرپرسانی بزووتنەوە شەهید کران. تەرمی شەوباش ون بوو، بەڵام تەرمی فایەق بە ڕیژیمی شا تەحویل درایەوە، کە ریژیم ویستی لە مەهاباد بە خیاباندا بیگێرێ، بەڵام لە ترسی خۆپیشاندانی خەڵکی مەهاباد ناچار بووتەرمەکە تەحویلی بنەماڵەکەی بدا). بەرپرسی یەکەم لە ناوچەی بانە زیندوویاد سمایل شەریفزادە (ناوی خوازراو مەلاعەزیز) و لە ناوچەی سەردەشت زیندوویاد ئەحمەد شەڵماشی(مەلا ئاوارە) بوون. لە ماوەی هەژدە مانگدا کە ئەو جووڵانەوە خۆی راگرت، چەندین شەڕی قارەمانانە لە ناوچەکانی سەردەشت ، مەهاباد ، بۆکان ، پیرانشار و سەروی کوردستان کرا، کە هەرچەند پێشمەرگەش شەهیدیان دا، بەڵام بە دەیان کەس لە جاش و ژاندارم و ئەرتەشی کوژران و زەبرێکی باش بوو کە تا رادەیەک گۆمی ئارامی ئیرانیان لە کوردستان شڵەقاند. دەبی ئەوە لە بیر نەکەین کە دوای شەهید بوونی زۆربەی بەرپرسانی جووڵانەوەکە، زیندوویاد هاشمی ئەقەلوتولاب (" قادر شەریف " بە فەرمانی عبدولوەهاب ئوترووشی ئامیر هێزی شۆڕش و بە دەستی دوو بەناو پێشمەرگەی شۆڕش یۆسفە لچە و فوئاد حەمەمین لە ۱۴ی خەزەڵوەری ۱۳۴۸ لە سلێمانی تیرۆرکرا) کە لە پێشدا لەگەڵ دەستەی دامەزرێنەری کومیتەی شۆڕشگێر نەبوو، گەڕایەوە و بەرپرسایەتیی نیزامیی بە ئەستۆوە گرت و لە شەڕێک دا لە ناوچەی سەردەشت زەبرێکی باشی لە هێزەکانی ریژیم دا.

لە ناوچەی بانە کە کاک سمایل تێکۆشانی هەبوو، کوردیکی خۆ فرۆش بە ناوی کویخا شەریفی کیلەشین کە سیخوری رێژیم بوو خۆی خزاندبووە ریزی پێشمەرگەکان. تا شەوێک لە کاتی نووستن لە گوندی دارینە هەلی بۆ هەڵ دەکەوێ و تەقەیان لێ دەکا و یەکیان بریندار دەکا و رادەکا و دەچێتە پاسگای سیاوەمە و جێی پێشمەرگەکان بە هێزەکانی ریژیم دەڵێ و بۆ سبحەینێکەی دووسەد کەس ئەرتەشی و ژاندارم کە نزیکەی سەد جاشی عبدوڵا خانی شەهیدی و حەمە خانی یۆنسی بەلوە و ئەحمەد خانی نێزەڕۆیان لە گەڵ دەبێ، لە چەمی دارینە دەوری پێشمەرگەکان دەدەن، تا ئیوارە شەڕ بە توندی بەردەوام دەبێ و جاشێک دەکوژرێ و سمایل ، محەمەد شادمانی، عەلی عبدوڵاکۆڵ و حسەین رەحمان رابی شەهید دەبن و کاک عەبە رەش کە لە ساڵەکانی ۵۳-۵۴ (۷۴- ۷۵ ی زاینی) لە بەسەرکردنەوەی کادرەکانی تەشکیلاتی لە سنوورەکان دا، زیاتر ناوبراو هاوڕێیایەتیی دەکردم، بە برینداری خۆی دەم ئاوەکە دەدا و خۆی دەرباز دەکا.

بە پێجەوانەی بیرکردنەوەی ئەو شۆڕشگێڕانە، وەکوو لەسەرەوە باسکرا نەک تەنیا هەل و مەرجی بابەتی بۆ شۆڕش ئامادە نەبوو، بەڵکوو ریژیم لەو پەڕی دەسەڵاتی خۆیدا بوو کە بەو سەد کادرو پیشمەرگە، کە ئەویش لە ناوچەیەکی بەر تەسکی کوردستاندا قەتیس مابوون، نەیانتوانی هەل ومەرجی خۆیی بە قازانجی گۆڕانی هەل ومەرجی بابەتی پێک بێنن، هەرچەند کارتێکەریی خۆیان لەسەر ڕووداوەکانی داهاتووی کوردستان بە جێ هێشت.

جووڵانەوە شکستی خوارد، بێجگە لەوانەی لە تێکهەڵچوونەکاندا شەهید بوون یان گیران و تەحویل درانەوە کە هێندێکیان ئیعدام کران. ئەوانی دیکە گەڕانەوە بۆ کوردستانی باشوورو خۆیان حەشار دا و بە خۆشییەوە هێندیکیان تا ئێستاش ماون و تەنانەت لە شەڕی داسەپاوی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر خەڵکی کوردستان، وەکوو کادر و پێشمەرگە، شانازیی بەرگری لەگەڵ و نیشتمانیان بۆ خویان دابین کرد. دوای تێکشکانی جووڵانەوەش ریژیم بە سەدان کەس لە خەڵکی کوردستانی کە پێی وابوو یارمەتییان بە جوولانەوەو کردووە، گرت و لە دادگای نیزامیی جڵدیان و فەلەکولئەفلاکی خورەماباد و جێگاکانی تر بە زیندانی درێژماوە و کورت ماوە مەحکووم کران ئەو جۆرە شۆڕش وجوولانەوانە کە لە نێودڵی گەڵ هەلدەقوڵێن ئەگەر سەرکەوتنیش بەدەست نەهێنن، بەڵام قەت لە بیر

ناکرێن. دوای پتر لە دوو هەزارساڵ کە بە سەر راپەڕینی کۆیلەکانی رۆم بە فەرماندەریی ئیسپارتاکووس تیدەپەڕێ، هێشتاش یاد و بیرەوەریی ئەو ڕاپەڕینە لە یاد نەکراوە و کتێبی لە سەر دەنووسرێ و فیلمی لەسەر دروست دەکرێ. هەروەها راپەڕینی مەزدەکییەکان لە دەورەی حکوومەتی ساسانیدا، جووڵانەوەی خوڕەمدینان بە رێبەرایەتیی بابەکی خوڕەم دین لە دەورەی خەلافەتی عەباسیدا، تا دەگاتە شۆڕش و بزووتنەوەکانی کوردستان، بە تایبەت دامەزرانی کۆماری کوردستان بە رێبەرایەتیی حیزبی دێموکڕات و پێشەوایی قازی محەمەد هەموو شکستیان خواردووە، بەڵام لە مێشک و بیری هەموو مرۆڤێکی پێشکەوتنخواز و چەوساوە دا هەرزیندوون. جووڵانەوەی ۴۶– ۴۷ ی کومیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکڕات بە هۆی بارودۆخی ئەو سەردەمە و بەهێزبوونی دوژمن شکستی خوارد، بەڵام یاد و بیرەوەریی ئەو رۆڵە شۆڕشگیڕانەی گەڵ هەمێشە زیندووە و لە بیر ناکرێ.

۲۴ی ئاوریلی ۲۰۱۳

جووڵانەوەیەکی زیندوو بە مێژوویەکی شاراوەوە

عەبدوڵلا حیجاب

ڕاپەرینی چەکدارانەی کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە ساڵی ۱۳۴۶ی هەتاوی یا ۱۹۶۷ی زایینی کە لە سەر یەک ۱۸ مانگی خایاند، سەرهەڵدانی یەکەم ڕاپەڕینی چەکدارانەی خەڵکی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە مەبەستێکی پێشتر دارێژراوی سیاسی بوو. بەڵام سەرەڕای زیندوویی ئەو بزووتنەوەیە لە بیرەوەری زۆربەی خەباتگێڕانی سیاسی، بە تایبەتی ئەندامە بە تەمەنەکانی حیزبی دێمۆکراتدا، زۆربەی لایەنەکانی ئەو بزووتنەوەیە ئێستاش شاراوە ماون یا کەمتر ڕوون کراونەوە. مەخابن لە شەهیدەکانی ئەو بزووتنەوەیە، بە ڕادەی پێویست بەڵگەنامە یا نووسراوەی جێی متمانە لە بەر دەست دا نیە، ئارشیوە تایبەتیەکانی کەسانی بەشدار لەو بزووتنەوەیەدا لە بەر دەست لێکۆڵێنەراندا نین، بەڵگەنامەکانی شاردراوەی دەسەڵاتدارانیش شاردراوە ڕاگیراون، بۆیە دەرفەت نەلواوە کە لە ڕێگای ئەوانەوە، وێنەیەکی تا ڕادەیەک ڕوون لە وەزعیەتی ئەو سەردەمە و چەندی و چۆنیی بزووتنەوەی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە دەست بخرێ. ئەوەی دیار بێ،

ڕۆژ و شوێنی شەهیدبوونی بەشێک لەو شۆڕشگێرانە و تا ڕادەیەکیش سەرپێهاتەی ئەو بەشە لە ئەندامانی حیزبە کە لە باشووری کوردستان یا لە ناوەندی عێراقدا مابوون. کە چی ئەو سەرپێهات وڕووداوانەش لە چوارچێوەیەکی پێکەوە گرێدراودا نەنووسراون.

لە نووسراوە کانی پێوەندیدار بەو ڕاپەرینەدا، کە ئەوانەی من دیومن لە لایەن تێکۆشەرانی وەکوو نەمر دوکتۆر قاسملۆی شەهید، خوالێخۆشبووان کاک کەریم حیسامی، مامۆستا هەژار و کاک سەننار مامەدی، ڕێزداران مامۆستا عەبدوللای حەسەنزادە، کاک جەلیلی گادانی و کاک ئەمیری قازیەوە نووسراون، لە هەر کامیاندا بە شێوەیەک و تەنیا بەشێک لە خەباتی حیزبی دێمۆکرات و ڕاپەڕینی ساڵەکانی ٤٦–٤٧ نووسراوە. هەروەها کاک هاشم کەریمی، کاک سەعید کوێستانی، کاک میزا خدر مەڕەسەنە و هێندێک لە دێمۆکراتە بە تەمەنەکان لە میانەی باس و بابەت یا کتێب و نووسراوەکانیاندا چەندین لایەنی ئەو بزووتنەوەیان هێناوەتە بەر باس. بە داخەوە هیچ کامیان وێنەیەکی گشتگیر یا ڕوونکەرەوەیان لەو بزووتنەوەیە، ڕەهەندە سەرەکیەکانی، بەربڵاوی و پێگە جەماوەرییەکەی، لێکدانەوەی لە بارودۆخی جیهانی، پرۆژەی نەتەوەیی لەو سەردەمەدا، پێوەندی و هەڵوێستی ڕاستەقینەی ئەو ڕاپەرینە بەرامبەر بە خەباتی نەتەوەیی کورد لە باشووری کوردستان، کێشە نێوخۆییەکانی بەڕێوەبەران و بەشدارانی ئەو بزووتنەوەیە، دەوری هەر کام لە کەسایەتیەکانی پێکهێنەری

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

لە شکڵ گرتنی ئەو خەباتەدا و هتد نەداوەتە دەست. تەنانەت سەبارەت بە ڕادە و نێوی دەستپێشخەران و پێکهێنەرانی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێمۆکراتیش کە ڕێکخەر و بەڕێوەبەری ئەو ڕاپەرینە بوو، یەکدەنگی نیە. بەشێکی نووسەرانی ئێستا، وردەکارییەکانی کار و چالاکیەکانی ئەو سەردەمیان لە بیر نیە و هێندێکیشیان تەنیا ئەو بەشەیان لە بیرە کە بە کاری پرۆژەی سەردەمی خۆیان دێ.

لە ڕاستی دا بەشێکی مێژووی حیزبی دێمۆکرات، پاش هەڵوەشانی کۆماری کوردستان تا چالاک کردنەوەی ڕێکخراوەکانی حیزب و هاتنە مەیدانی دوکتوور قاسملۆی نەمر، وەک میعماری قەوارەی نوێی حیزبی، لە تاریکی دا هێڵراوەتەوە. بڕگەیەکی سەرەکی لە خەباتی حیزبی دێمۆکرات و کوردی ڕۆژهەڵات پاش هەڵوەشانی کۆماری کوردستان تا سەرەتای ساڵەکانی ۵۰ ی هەتاوی یا ۷۰ ی زایینی بە پچڕ پچڕی، لێرە و لەوێ و بە باس لە ڕووداوێک کە جاری وایە هەر ۱۰ ساڵ جارێک ڕووی داوە، باس کراوە. ئەو باس کردنەش لە دەوری خاوەن بیرەوەرییەکە لە ڕووداوی دیاریکراودا کۆ کراوەتەوە. تەنانەت ئەو نووسەرانەی کە خۆیان لە زۆربەی مێژووی حیزبی دێمۆکرات دا لە ئاستی سەرەوەی بڕیاردان دا بوون، هەوڵی ئەوەیان نەداوە تا ئەو پەردە لێڵە لە سەر مێژووی حیزبی دێمۆکرات لا بدەن تا چالاکڤانانی ئێستا بزانن لەو سەردەمەی مێژووی حیزبی دێمۆکرات دا کە لە ڕاستی دا مێژووی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە چ قەوماوە.

سەرەڕای ئەو دەستکورتیە لە سەرچاوە و بەڵگەی مێژووییدا، زۆر نیشانە هەن کە ئەو گریمانەیە بە هێزتر دەکەن کە پێکهاتنی کۆمیتەی شۆڕشگێر و پاشانیش ڕاپەرینی چەکدارانەی ساڵی ۴۶ و بەردەوامیی ئەو خەباتە لە ساڵی ۱۳۴۷دا ئاکامی ململانێی نێوخۆیی حیزبی دێمۆکرات بوو. ئەو دووبەرەکیە هەر پێش کۆنگرەی دووهەمی حیزب کە بە قسان دەبێ لە سەرماوەزی ساڵی ۱۳۴۳ دا گیرابێ سەری هەڵداوە و پاش کۆنگرە بە تایبەت بە پێک هێنانی کۆمیتەی شۆڕشگێر کە دەبێ لە ساڵی ۱۳۴۶ دا شکڵی گرتبێ، بە هێزتربوو تا سەرئەنجام یەکەم لێکترازانی بەربڵاو لە ڕیزەکانی ئەو حیزبەی لێ کەوتەوە. بە هۆی ئەو وەزعەوە کۆمیتەی شۆڕشگێر ناچار بوو، بەر لەوەی ئامادەکاریی پێویستی بۆ ڕاپەرینی چەکدارانە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا کردبێ، بکەوێتە شەڕی خۆپاراستنەوە. ، کە ئاکامەکەش شەهید کرانی زۆربەی نزیک بە تەواوی کادرە پێشەنگ و چالاکەکانی ئەو بزووتنەوەیە لە نێوخۆی وەڵات دا بوو.

بە ئاوڕدانەوەیەک لە کۆی ئەو نووسراوە و باسە زارەکیانەی کە لە پێوەندی لە گەڵ ڕاپەرینی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ دا بڵاو کراونەوە وئێستا لە بەر دەستدان، ڕەنگە بکرێ لێکدانەوەیەکی تا ڕادەیەک سەربەخۆی دوور لە لایەنگریی حیزبی یا کوتلەیەکی تایبەت لە چوارچێوەی حیزب دا لەو بزووتنەوەیە بکرێ. بەڵام مەترسی ئەوەش کە بەشێکی ئەو مێژووە هەتا هەتایە بە ناڕوونی بمێنێتەوە هەر لە گۆڕێ دایە. بۆیە پێویستە لێکۆڵینەوەیەکی بەرفراوانی مەیدانی بە بەکار هێنانی مێتۆدی زانستیی لێکۆڵینەوەی مێژوویی و زانستی سیاسی بە بێ تێکەڵ کردنی تەعەسسوبی ڕێکخراوەیی دەست پێ بکرێ، و ئەوەش ئەرکێکە کە دەکەوێتە سەر شانی ڕووناکبیرانی کوردەوە.

ئەوەی کە لە تاوتوێی لێکدانەوەیەکی سنووردار لەو ڕاپەرینەدا دەگونجێ ئەوەیە کە ڕیشەی ڕەهەندە سەرەکیەکانی ئەو بزووتنەوەیە دەگەڕێتەوە سەر دوو بۆچوونی ناکۆک سەبارەت بە پێکەوەگرێدراوەیی چارەنووسی کورد لە هەموو بەشەکانی کوردستاندا یا خود جیاوازی چارەنووسی کورد لە هەر کام لە بەشەکاندا. لە نێوەڕاستی دەساڵەی شەشی سەدەی ڕابردووی زایینی، واتا ساڵەکانی ۶۰ی هەتاویدا، چالاکڤانانی کوردی ڕۆژهەڵات لە باشووری کوردستان گیرسابوونەوە و ناوەندی چالاکیی کوردایەتی باشووری کوردستان بوو. حیزبی دێمۆکرات لەو کاتەدا لە ژێر کاریگەریی دوو ڕەهەندی هزری دا بوو کە ئەو ڕەهەندانە ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر لە بواری بەرژەوەندییەوە لە یەکتر دوور دەکەوتنەوە. یەکێک لەو ڕەهەندە فیکریانە، بیری نەتەوەیی کوردستانی بوو کە بە شێوەی بەربڵاو چارەنووسی خۆی بە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بە پێشەنگایەتی مەلا مستەفا بارزانی سپاردبوو کە ناوەندی چالاکیەکانی باشووری کوردستان بوو و ڕۆژ بە ڕۆژ پێوەندیی لە گەڵ ئێران بە هێزتر دەکرد. زۆرایەتی حیزبی دێمۆکرات و سکرتێری گشتیی ئەو کات، کاک عەبدوللا ئیسحاقی لە سەر ئەو ڕەوتە دەڕۆیشتن.

پێداگریی ئەوان لە سەر لابردنی پاشکۆی ئێران لە ناوی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان کە لە کۆنفرانسی دووهەمدا پێوە زیاد

کرابوو، و سەرکەوتنیان لە لابردنی ئەو پاشکۆیە لە کۆنگرەی دووهەم دا نیشانەیەکی ڕوونی ئەو ئیدیعایەیە. ڕێبازی دووهەم، ڕێبازی چەپی ئێرانی بوو کە چارەسەریی پرسی نەتەوەیی کوردی ئێرانیی لە ڕێگای شۆڕشێکی سۆسیالیستیەوە لە ئێران دا دەبینی، و هێندێک لە پێشەنگەکانی ئەو ڕەوتە فیکرییە پێیان وابوو کە دەبێ حیزبی توودەی ئێران سەرۆکایەتی ئەو شۆڕشە بکا و بزووتنەوەی کوردیش لە چوارچێوەی پێوەندیی ستراتێژیک لە گەل بزووتنەوەی سۆسیالیستی لە ئێران دا لەچارەسەریی پرسی نەتەوەیی خۆی بگەڕێ. بەڵام ئەو ڕەوتە سەبارەت بە دەوری پێشەنگایەتیی حیزبی توودە یەکدەنگ نەبوو. کادرە چەپەکانی وەکوو شەهید سمایلی شەریفزادە زیاتر لایەنگری شەری شۆڕشگێڕانەی گوندییەکان، هاوشێوەی ئەو خەباتە بوون کە مائۆ تسە دۆنگ لە چین بەڕێوەی بردبوو و تێیدا سەرکەوتبوو. کادرە کۆمەڵایەتیەکانی وەکوو شەهیدان مەلا ئاوارە، نەحۆ پاشایی و سولەیمان موعینیش خوازیاری ڕاپەڕینی چەکدارانەی هاوشێوەی ئەو بیرە بوون کە کاک سمایل لە سەری دەڕۆیشت بەڵام ئەوان زیاتر لە بەر هەستی کوردانەیان و ئەو دڵئێشیەی کە لە شێوەی دانوستانی بزووتنەوەی باشوور لە گەڵیان لە دڵیاندا پەنگی خواردبوو ئەو ڕێبازەیان دەپاراست. پێشەنگانی فراکسیۆنی چەپەکان لە دەرەوەی وەڵات و چەپە هاوبیرەکانیان لە نێوخۆی وەڵاتدا بە شێوەی ئاشکرا لە بەرامبەر ئەو ڕەوتە فیکرییەی کە خوازیاری دەستپێکردنی شەری چەکدارانە بوو هەڵوێستیان نەگرتوە، بەڵام بە شێوەی چالاکیش لە ڕاپەڕینی چەکدارانەی ئەو ساڵانەدا دەوریان نەگێراوە.

فراکسیۆنی چەپی حیزبی دێموکرات لە لایەکەوە لە بەر پێوەندیی ڕێکخراوەیی و وەرگرتنی پۆستی بەرزی حیزبی لە لایەن هێندێک لە ئەندامە سەرەکیەکانەوە لە حیزبی توودەدا و لە لای دیکەشەوە لە بەر ئەوەی کە بنکەی سەرەکیی ژیانی هێندێک لە کادرە سەرەکیەکان بۆ دەرەوەی وەڵات ڕاگوێزرا، خوازیاری دوورکەوتنەوە لە بزووتنەوەی بارزانی و ڕاکێشانی حیزبی دێموکرات بۆ لای بیری سۆسیالیستی و چەپ بوو، بەڵام هەر لەو کاتەش دا نەیدەتوانی لە ڕاپەڕینی چەکدارانە دا دەوری چالاک بگێرێ و بە کردەوە نەیدەتوانی لەو سەردەمەدا لایەنگری وەرێخستنی ڕاپەڕینی چەکدارانە بێ. بەڵام دواتر ئەو ڕەوتە خاوەنداریێتی لە بزووتنەوەی چەکداری کرد و بە هەموو شێوەیەک ئەو هەڵوێستەی پاراست و بە شێوەیەک شانازییەکەی کرد بە هی خۆی.

ڕاپەرینی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ بە هەر هۆیەک و لە چ چوارچێوەیەکدا بووبێ، ئەنجامەکانی هەر چی بێ و ئەو نرخەی کە لە پێناویدا درا هەر چەندە قورس بووبێ، بەڵام برگەیەکی گەشی مێژووی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە کە ڕابردوو و ئێستای بزووتنەوەی کورد پێکەوە گرێ دەدا. بۆیە دەبێ ڕێز گرتن و خاوەنداریێتی لەو بزووتنەوەیە تەنیا لە چوارچێوەی یەک حیزب و یەک ڕێکخراودا ڕانەگیری و هەمووی کورد بە هی خۆی بزانێ.

۲۰ی ئاوریلی ۲۰۱۳

جوڵانەوەی ۴۶ - ۴۷ لە روانگەیەکی ترەوە

کەماڵ حەسەن پوور

فەیلەسوفی سپانیایی جۆرج سانتایانا وتەیەکی بەنرخی هەیە کە دەڵێ: ئەوانەی دەرس لە مێژوو وەرناگرن مەحکوم بە دووپات کردنەوەنی. جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ مۆمێک بوو لە شەوزەنگی دیکتاتۆریی شا دا کە بەشێک لە باشترین رۆڵەکانی گەلەکەمان لە رۆژهەڵاتی کوردستان گیانیان بۆ بەخت کرد.

تا ئێستا زۆر شت لە سەر ئەم جوڵانەوەیە نووسراوە و شتێکی ئاسان دەبێ کە منیش بە هەوایەکی نۆستالژیک (کە دیاسپۆرای کورد لە وڵاتانی رۆژئاوا زۆر بە ئاسانی تووشی دەبن) چەند دێڕێک لەو بوارە دا بنووسم و شتەکە کۆتایی پێ بهێنم بەڵام من دەمهەوێ لە روانگەیەکی ترەوە باسی ئەم جوڵانەوەیە بکەم ئەویش

لێکدانەوەی هەلومەرجی جیهانی، ناوچەیی و نیشتمانی لەم دەورەیە دا و بە لەبەر چاو گرتنی ئەم هەلومەرجە هۆیەکانی کۆتایی تراژیکی ئەم جووڵانەوەیە دەستنیشان بکەم.

لە بواری جیهانییەوە شەڕی سارد بە گوڕ و تینێکی بێ وێنە لە ئارا دابوو و هەرکام لە جەمسەرانی جیهانی ئەودەم واتە ئامریکا و یەکیەتیی سۆڤیەت بۆ پاراستن و تەنانەت پەرەپێدانی ناوچەی ژێر دەسەڵات هەوڵیان ئەدا. لە ئامریکا لیندۆن ب جانسون و لە یەکیەتیی سۆڤیەتیش ئالێکسی کاسیگین سەرکۆمار و ڕێبەر بوون. شەڕی ڤیەتنام هەر دەهاتوو گەرمتر دەبوو و بەشێک لە هێزی سەربازیی ئامریکای بە خۆیەوە خەریک کردبوو.

چین بە ڕێبەریی مائۆ تا دەهات نێوانی لەگەڵ یەکیەتیی سۆڤیەت زۆرتر تێک دەچوو بەڵام تا سەفەری نیکسۆن بۆ ئەوێ و دەسپێکی پەیوەندیی گەرم و گوڕی دوولایەنە چەند ساڵێکی مابوو.

ساڵی 46 ئالێکساندێر دوبچێک وەک سەرۆکی حیزبی کۆمۆنیستی چێکوسلۆڤاکیا هەڵبژێرا و بنچینەی بەهاری پراگ داڕێژرا.

لە ئاستی ناوچەیی دەتوانین ئاماژە بە شەڕی ۶ ڕۆژەی ئیسرائیل و وڵاتانی عەرەب بکەین کە بە سەرکەوتنی ئیسرائیل کۆتایی پێهات.

لە ئێران ڕێژیمی پاشایەتیی ماوەیەک بوو بناغەی دەسەڵاتی خۆی قایمتر کردبوو بەڵام ئەویندارانی ئازادی تامی ئازادی وکرانەوەی ڕێژەیی دەورانی موسەددیقیان هەر لە بیر مابوو هەرچەند کە لە گشت لاوە لە گەمارۆ درابوون و لە چەنگ شەتیان و شۆفاران کەس نەیدەوێرا شتێک بدرکێنێ.

لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەرتەش و ساواک دەسەڵاتی بێ سنووریان هەبوو و زەخت و زۆری ئەوان ژیانی بە خەڵک تاڵ کردبوو. تەشکیلاتی نهێنی حیزبی دێموکرات کە لە ماوەی دەسەڵاتی موسەددیق و پێش کودێتای خەرمانانی ۱۳۳۲ی کۆچیی بوژابووە لە دوو هێرشی ساواک دا زەربەیەکی جەرگبڕ وێکەوتبوو و بەشێکی بەرچاو لە ئەندامانی لێهاتووی تەشکیلاتیی یا دەستبەسەر کرابوون یاخود پەڕیەوەی دیوی گەرمێن ببوون. هەژاریی و نەخوێندەواریی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دیاردەیەکی زەق و بەرچاو بوو. شای ئێران کە لە دەسەڵاتی خۆی دڵنیا بوو لە ساڵی ۴۶ تاجگوزاریی کرد و بەو شێوەیە دەورەیەکی نوێ لە لەخۆبایی بوون و لووتبەرزیی شاهەنشا ئاریامێهر دەستی پێکرد.

لە عێراق عەبدولرەحمان عارف دەوڵەتێکی لاوازی پاش کوژرانی براکەی عەبدولسەلام عارف پێک هێنابوو و حیزبی بەعس لە دەرفەتێک دەگەڕا تا دەسەڵات بەدەستەوە بگرێ. لە باشووری کوردستان خوالێخۆشبوو مەلا مستەفا بارزانی دەورەیەکی هەشت ساڵەی لە دانوستان و شەڕ لەگەڵ ڕێژیمی عەبدولکەریم قاسم و عەبدولسەلام عارف تێپەڕاندبوو و ڕێبەریی بێ ئەملا و ئەولای جووڵانەوەی کوردی لەم بەشە لە نیشتمان بەدەستەوە بوو.

لە باشووری نێشتمان پاش کۆنگرەی شەشەمی پارتی دێموکراتی کوردستان (لە ساڵی ۴۳ی کۆچیی) و هەوڵ بۆ یەکدەست کردنی پارتی، باڵی دەفتەری سیاسیی بە ڕێبەریی خوالێخۆشبوو برایم ئەحمەد و مام جەلال لە پارتی دێموکرات جیا ببوونەوە و بەم شێوەیە هێزی کورد کە لەم هەل و مەرجە ناسکە دا پێویستی بە یەکگرتوویی هەبوو تووشی دوودەستەیی ببوو.

دۆخی ناوخۆیی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە پێش کۆنگرەی دوو (لە ساڵی ۴۳ی کۆچیی) و پاش کۆنگرەش بە هۆی دووبەرەکیی ئەندامانی ڕێبەریی زۆر نالەبار بوو. هەڵبەت بەشێکی دووبەرەکییەکە ئاسەواری ڕاستەوخۆ یا نارستەوخۆی دووبەرەکی لە بەرەی کورد لە باشوور بوو. شتێکی ئاشکرایە کە دووبەرەکیی لە ڕێبەرایەتیی دا شوێنەوار لە سەر بەدەنەی حیزبیش دادەنێ. کات و وزەیەکی زۆر لە جیاتی ساڕێژ کردنەوەی قەوارەی تەشکیلاتیی حیزب کە پاش هێرشی ساواک تووشی خەسارێکی گەورە هاتبوو سەرفی کار بە دژی یەکتر دەکرا. شتێکی ئاشکرایە کە لە دۆخێکی وەهادا خەڵک دڵسارد دەبێتەوە و هیوا و ئومێدێکی ئەوتۆی بە کاری حیزبیی نامێنێ.

ئەوەی کە ئێستا روون و ئاشکرایە ئەوەیە کە جوڵانەوەی چەکداریی ۴۶ – ۴۷ لە جیاتی ئەوەی کە بەرهەمی پلانێکی تۆکمە و

لە پێشدا دارێژراو بێ زۆرتر تەنیا رێگای بەردەمی رێبەرانی ئەم جوڵانەوەیە بوو کە بەهۆی نەبوونی دەرەتان بۆ حاوانەوە لە باشوری کوردستان ناچار بوون بگەرێنەوە رۆژهەڵاتی کوردستان. بەڵام ئەوە هیچ لە بلیمەتیی و لەخۆبوردوویی شەهیدانی ئەم جووڵانەوەی کەم ناکاتەوە.

زۆر جێگای داخە کە کاتێک نووسراوەکان لە بارەی ئەم جووڵانەوەیە دا دەخوێنینەوە بۆمان دەردەکەوێ کە زۆربەی هەرە زۆری شەهیدانی ئەم جووڵانەوەیە بە دەستی کورد دەرمانداوکران، لەداوخران، شەهید کران یا خود تەحویلی دوژمن دراونەوە.

به برِوای من فاکتەرەکانی شکست هێنانی ئەم جووڵانەوەیە ئەمانە بوون:

١– نەبوونی پشتێوانێکی بەهێز لە ئاستی جیهانیی دا. ئەویش دەگەرێتەوە بۆ ئەو راستییە کە سەرەرای شەڕی سارد و کێبەرکێی ئامریکا و یەکیەتیی سۆڤیەت هیچ پشتیوانیەکی ئەوتۆ لە نەیارانی حکومەتی پاشایەتی کە بە خێرایی دەچوو ببێتە هاوپەیمانێکی ستراتێژیک بۆ ئامریکا لە لایەن یەکیەتیی سۆڤیەتەوە نەدەکرا. ئەوە لە حاڵێک دابوو کە حیزبی دێموکراتی کوردستان ئەوکات یەکیەتیی سۆڤیەتی بە پشتیوانی ستراتێژیکی خۆی دەزانی.

٢– درِندەیی رێژیمی پاشایەتیی لە بەرەورِوو بوونەوەی ئەم جووڵانەویە و تەرخان کردنی هەمو هەوڵ و توانای خۆی بۆ وشک کردنی ئەم نەمامە ساوایە. هەوڵەکان تەنیا بە راوەدوونانی خەباتکارانی رێگای ئازادی لە رۆژهەڵاتی کوردستان کۆتایی پێ نەهات بەڵکو بە زەخت خستنە سەر رێبەریی پارتی دێموکراتی کوردستان هیچ دەرەتانێک بۆ مانەوەی رێبەرانی جووڵانەوەی ٤٦ – ٤٧لە باشوور نەمابوو.

٣– دووبەرەکیی لە رێبەریی سیاسیی شۆرِشی باشووری کوردستان کە بوو بەهۆی دووکەرتبوونی کۆمەڵگای کوردەواریی لەم بەشە لە نیشتمان بە رادەیەک کە هەر لایەنە بەشێکی بەرچاو لە وزەو و توانای خۆی لە جیاتی بەربەرەکانی لە گەڵ حکومەتی ناوەندیی عێراق بۆ بەربەرەکانی لەگەڵ یەکتر تەرخان کردبوو.

٤– دوبەرەکیی و ناکۆکی لە ناو رێبەریی و سیما دیارەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان تا ئەو جێگایە کە لایەنێک بۆ لە مەیدان بەدەربردنی لایەنەکەی تر دەستی دایە پیلانگێرِیی و تەنانەت تێرۆر.

٥– نزم بوونی ئاستی زانیاریی و هەستی نەتەوەیی لە ناو کۆمەلانی خەڵک لە رۆژهەڵاتی کوردستان بە شێوەیەک کە هەندێک هەلپەرەست بۆ وەدەستهێنانی پلە و پایە و پارە دەستیان کردە جاشەتیی و سیخورِی. هەروەک لەسەرەوە ئاماژەی پێکرا ئەوە جاش و سیخورِە کوردەکان بوون کە ئەرکی سەرەکیی سەرکوتی فیزیکی جووڵانەوەیان گرتبوو ئەستۆ.

لە ناو نەتەوەکانی رۆژهەڵاتی ناوەراست زۆر باوە کە کاتێک باسی شکست دەکرێ قامک بۆ هێزی دەرەکیی درێژ کەن و ئەوان بە هۆکاری نسکۆکانیان بناسێنن. هەرچەند زۆر جار هۆکاری دەرەکیی نەخشیان لە شکستەکان داهەبووە و دەبێ بەڵا ئەوەی کە زۆر جار لەبیر دەکرێ یا خود پاش گوێ دەخرێ هۆکارە ناوخۆییەکانە.

زۆر جار مرۆڤ دەسەڵاتی گۆرِینی فاکتەرە دەرکییەکانی نیە بەڵام کارتێکەریی لە سەر فاکتەرە ناوخۆییەکان بۆ گۆرِینی دۆخەکە بە قازانجی خۆت زۆر جار ئاسانتر لە هەوڵ بۆ کاریگەریی لە سەر فاکتەرە دەرەکییەکانە.

لە مەسەلەی جووڵانەوەی ٤٦ – ٤٧ سێ فاکتەری ناوخۆیی کە لەسەروە ئاماژەیان پێکرا هەرکامێکیان بە تەنیایی دەیتوانی کاریگەریی لە سەر رەوتی رووداوکان هەبێ و خۆ ئەگەر هەرسێ فاکتەریش بە شێوەی دڵخواز چارەسەر کرابان دۆزی کورد ئێستا لە شوێنێکی تر دەبوو.

وەرن بابەیەکەوە لە دونیای خەیاڵمان ئەو گریمانە بێنینە گۆرِێ کە:

١– ئەگەر هەوڵی یەکدەست کردنی پارتی لە کۆنگرەی ٦ نەدەهاتە ئاراوە و هێزی کورد بە یەکگرتوویی دەمایەوە. بێ گومان وەزعی لایەنی کوردیی بەرامبەر بە دەوڵەتی عێراق زۆر بەهێزتر دەبوو و حکومەتی عێراقی ناچار بە چارەسەر کردنی پرسی کورد لەو بەشە لە نێشتمان دەکرا.

۲– ئەگەر دووبەرەکیی ناو رێبەرایەتیی حیزبی دێموکرات پێش کۆنگرەی دووهەم چارەسەر کرابا و هەوڵ و تێکۆشانەکان بۆ پەرەپێدانی بیری نەتەوەیی و ئازادیخوازیی لە رۆژهەڵاتی کوردستان تەرخان کرابان. بێگومان شەهیدانی جوڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ناچار بە گەڕانەوە بۆ ناوخۆی وڵات بەوشێوەیە نەدەکران. ئەگەر ئەو شۆڕشگێرە خۆش فکرانە بیانتوانیبا درێژە بە کاری سیاسی و خۆپێگەیاندن بایەن و ۱۰ ساڵ دواتر کە شۆڕشی گەلانی ئێران کۆتایی بە رێژیمی پاشایەتیی هێنا گەڕابانەوە و لە هێز و هزری ئەوان کەڵک وەرگیرابا ئێستا حیزبی دێموکرات وەزعی چۆن دەبوو؟

۳– ئەگەر ئاستی زانیاریی و هەستی نەتەوەیی گەلەکەمان لە رۆژهەڵات بە رادەیەک بایە کە وەک جوولەکەکان حازر بە خەیانەت بەنەتەوەکەیان نەبان ئاخۆ ئەم شۆڕەسوارانە ئاوا بە ئاسانی و لەماوەی ساڵێک دا مۆمی تەمەنیان بەم شێوە تراژیکە دەکوژایەوە؟

ئێستاش ۴۵ ساڵ پاش کۆتایی هاتنی جوڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ دەردی سەرەکیی ئێمەی کورد بە تایبەت لە رۆژهەڵاتی کوردستان دووبەرەکیی و کێشەی ناوخۆیی و نزم بوونی ئاستی هەستی نەتەوەییە. هەرچەند کە هەستی نەتەوەیی تا رادەیەک بەرز بۆتەوە بەڵام تا گەیشتن بەو ئاستەی کە هیچ کوردێک حازر نەبێ خۆی و نەتەوەکەی بۆ پلە و پایە و پارە نەفرۆشێ زۆرمان ماوە.

سڵاو لە گیانی پاکی شەهیدانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ و گشت شەهیدانی رێگای ئازادی کورد و کوردستان. بە هیوای یەکگرتوویی و یەکریزی خەباتکارانی رێگای رزگاریی کورد و ئەو رۆژەی کە گشت کوردێک بەرژەوەندیی نەتەوەیی لە سەرووی هەموو بەرژەوەندییەک دانێ.

سەرچاوەکان

نیوسەدە خەبات   نوسینی مامۆستا عەبدوڵلا حەسەنزادە

ئەزمونی خەبات وتووێژی هەیاس کاردۆ لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵلا حەسەنزادە

جوڵانەوەی ساڵەکانی ۱۹۶۷/ ۱۹۶۸ و سولەیمان موعینی   نوسین و ئامادە کردنی سیامەند موعینی

ویکیپیدیا

زایەڵەی هاوارێک، مانای راپەڕینێک، ناکامی غەدرێک!

هەیاس کاردۆ

" ئەی قارەمانان، ئەوە خوێنی ئێوەیە کە لە دڵم دا وەک ئەستێرە
خوشی و ئەوینی لە من دا پەروەردە کرد. چ لەشێک بەو خوێنە ئاڵە پاک نابێتەوە؟"
(شیعری: سنیه صالح، وەرگێرانی هەیاس کاردۆ)

ئارامیی دەریا جوانە، بەڵام دەریای بێ شەپۆل هەیبەتی نییە. ئاسمانی ساو دڵگوشایە، بەڵام شریخەی هەورە برووسکە و هاتنە خواری فرمێسکە بە گورەکانیەتی کە بێدەنگی دەشکێنێ و جموجۆڵ ساز دەکا. دەشتی ساف و بێ سنوور پیاسەی لێ خۆشە، بەڵام ئەوە کێو و تەلان، کەند و لەند و هەوراز و نشێوە کە تین و تاقەت زیاد دەکا و لەش چالاکتر رادەگرێ. رووباری ئارام و مەند هەرچەند رەنگێکی جوانی هەیە و سوکنایی هێنەرە، بەڵام چۆم بە کەف هەڵخڕاندن و هاش و

هووشەکەیەوە مانا دەدا و ئوبووهەتی خۆی دەنوێنێ.

وەک چۆن تامی ژیان بۆ خەڵک جیاوازە، ماناکانیشی لای ئەوان فەرقیان هەیە. بەشێک، هەموو ڕۆژێ دەمرن بۆ وەی ژیانی ڕواڵەتیی خۆیان ڕاگرن. بەڵام ژمارەیەک مردن دەکەنە بەڵگەی چۆنیەتیی ژیان و منەت هەڵ ناگرن. هێندێک ژیانیان بۆ سەربەردانەوە دەوێ، کەچی ژمارەیەک بە سەری بەرزیان سەر بە ژیان دادەخەن. کەسانێک مانەوە لەنێو ئاوی مەند و چەقبەستوو دەکەنە فەلسەفەی ژیان، لە کاتێک دا خەڵکانێک پێیان خۆشە دەریای ڕووح و ڕووباری لەشیان شەپۆلان بدەن و قەت بۆ تاقە ساتێک نەوەستن. بەشێک وا بە قازانج دەزانن ڕایەڵی تەونی بیر و مێشکیان بدەنە خەڵکی دیکە هەتا بە کەیفی خۆیان بۆیان بادەن، کەچی خەڵکانێک کلیلی قفڵی بیریان وە کەس نادەن و تەنیا خۆیان دەزانن چۆنی بەکار دێنن.

ئەوانەی ۴۵ ساڵ پێش ئێستا بزووتنەوەی سەربەرزانەییان وەڕێ خست و گۆمی مەندی ئێرانیان شڵەژاند، لەڕاستی دا ئەو دڵە جەسوور و بیرە تیژ و لەشە بەهێزانە بوون کە تەنیا مەرگ دەی توانی ڕایان وەستێنێ. ئەوان زایەڵەی هاوارێک بوون خەریک بوو بخنکێندرێ. ئەوان مانای ڕاپەڕینێک بوون خەریک بوو سەر ببڕدرێ. ئەوان بڕیاری گەلێک بوون غەدری لێ دەکرا.

بە هەر پێوانەیەک بیگرین و لەهەر دەربیجەیەکەوە چاو لەپێکهێنەرانی بزووتنەوە سەربەرزانەکەی ۴۶ ، ۴۷ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکەین ناتوانین هەیبەتی جوامێرانە و ڕووحی خۆڕاگری و بڕیاری کوردانەی ئەو کۆمەڵە تێکۆشەرە لەبەر چاو نەگرن. ئەوان ڕابوون بۆ ئەوەی شەق لە ترس هەڵدەن و تابووی "نەتوانین" بشکێن. ئەوان لووتکەی بەرزی چیایان بۆ ژیان هەڵبژارد چونکە لەنزمایی بۆنیان دەگرت و لێی وەڕەز بوون. ئەوان شەقیان لەملکەچی هەڵدا و "سەربزێو"یان کردە پیشە. ئەوان دەستیان بە خەبات کرد چونکە خەریک بوو ملیان بە داوی باریکی غەدر ببڕدرێ. ئەوان ویستیان بە دەنگی بەسامی چەکەکانیان خەڵکی لەخەوی زستانی هەستێنن و بێدەنگیی شەو بشکێنن.

کەسێک برسی بێ قەت بۆ تامی خۆش و پڕ ویتامینی خواردن ناگەرێ، ئەو دەفکری تێر کردنی زگی دایە. ئەوەی لە ژێر ئەشکەنجەی بەردەوامی جەستەیی دایە بیر لەتاریک یان ڕووناک بوونی ژووری مانەوەی ناکاتەوە، ئەو دەفکری کەمکردنەوەی ئازارەکانی دایە. فرمێسک تەنیا ئەو کاتە دێتە خوار کە دڵ هەڵ دەقرچێ. بزەش ئەو کاتە خۆی وەدیار دەدا کە گوڵی دڵ شکۆفە دەکا. مەگەر کەسانی لە ژیان وەڕەزە یان مالیخولیا، دەنا کەس پێی خۆش نییە خوێنی بڕژێ یان خوێن بڕێژێ. ژیان هێندە خۆشە کەس پێی خۆش نییە بە ئاسانی بەجێی بێڵێ. مادام وایە دەبێ پەی بەو ڕاستییە بەرین ئەوانەی دەستیان بۆ خەباتی چەکدارانەی ۴۶،۴۷ برد و چوونە نێو سەنگەری بەرگرییەوە دەبێ چەندە کەوتبنە نێو تەنگەژەی ژیانەوە.

سەرکەوتن یان شکست، دروستی یان هەڵە بوونی خەبات یان کردەوەیەک دەر ناخا. دەکرێ زۆر خەباتی ڕەوا و کردەوەی دروست بە ئاکام نەگەن و شکست بخۆن. پێچەوانەی ئەوەش هەر ڕاستە. واتە دەکرێ – دیتراویشە – گەلێک هەوڵی نابەجێ و کردەوەی ناردوست بە ئاکام بگەن و سەرکەون. کۆمەڵگای ئێمە دەوە دا بەداخەوە کێشەی هەیە. یانی کاتێک ڕێز و خۆشەویستیی خۆمان بۆ خەباتێک یان هەوڵێک دەر دەبڕین کە سەرکەوتن وەدەست بێنی ئەگینا دەکەوینە پاشملە کوتانی. ئێمە کەمتر بیر و فەلسەفەی گەلاڵە داڕێژەران و بەڕێوەبەرانی خەبات دەخوێنینەوە، زیاتر ئاکامی هەوڵەکانیان چاو لێ دەکەین.

فیدڵ کاسترۆ و هاوڕێیانی لە کووبا خەباتێکی چەکدارانەیان وەڕێ خست و لە ماوەیەکی نە زۆر درێژدا سەرکەوتنیان وەدەست هێنا و دەسەڵاتی سیاسیی وڵاتەکەیان گۆڕی. سولەیمانی موعینی و دۆستانی بەهەمان سەبک و لەسەر هەمان نەزم بەڵام بۆ ئامانجی کوردایەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان خەباتی چەکدارانەیان وەڕێ خست و دوای ماوەیەک خۆڕاگری و قارەمانەتی نواندن شکستیان خوارد و بەشی زۆریان شەهید بوون. ئەگەر کاسترۆ و چێ گوارا بوونە ڕەمزی ژیانی سەربەرزانە و بۆ هەتا هەتایە ناو و یادیان مایەوە، جێی پرسیارە بۆ نابێ موعینی و شەیفزادە و ئەوانەی خۆمان ئاوا بن؟ ئایا دەکرێ بڵێین ڕێگای ئەوان دروست بوو بەڵام هی ئەمان هەڵە؟ داخوا دروستە ئەوان بە ئازا و چاونەترس و پێشڕەو ناو

بەرین و ئەمان بە ترسەنۆک و خوێڕی و دواکەتوو؟ ئەگەر خوێندنەوەمان بۆ فەلسەفەی ژیان و خەبات ئەوە بێ کە فیداکاری لە پێناو ئازادی دا قارەمانەتییە، ئیدی چاو لە ئاکامی خەباتی ئەوانە ناکەین. لە دەستپێکی کارەکەیان دەڕوانین و لە پشت سەریان ڕادەوەستین. ئەگەر سەرکەوتن خەنی لەخۆیان و شانازیی هەتا هەتاییان پێ دەبڕێ. ئەگەر شکستیان خوارد و شەهید بوون دەبنە ڕەمزی بەردەوامیی خەباتمان و خوێنیان دەبێتە ڕوون کەرەوەی ڕێگامان.

بە هەموو پێوەرێک خەباتی چەکدارانەی ۴۶،۴۷ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان خەباتێکی ڕەوا، ئامانجدار، خەڵکی، بە پرەنسیپ و بیرلێکراوە بوو. یەکەم، ڕەوا بوو چونکە کورد زوڵمی لێ دەکرا و مافی زەوت دەکرا، هەر وەک ئیستاش هەروایە. بۆیە دەبوو لە بەرامبەر زوڵم و زاڵم دا ڕاوەستان و خەبات هەبێ. دووهەم، ئامانجدار بوو چونکە دەیویست لەچوارچیوەی ئێرانی ئەو زەماندا ئازادیی ژیان و مافی نەتەوەیی بۆ کورد دابین بکا. سێهەم، خەڵکی بوو چونکە لە دەرەوەڕا ساز نەکرابوو و بەرهەمی ڕاپەڕینی ڕۆڵە ئازاکانی گەل بوو. لەڕاستیدا خەڵک و پێشمەرگە یەک مانایان هەبوو و لێک جوێ نەدەکرانەوە. چوارەم، بە پرەنسیپ بوو چونکە بۆ دیفاع لەخۆ و تێکۆشانی خۆ ساز کرابوو و تەنیا دژی هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم ڕادەوەستا و شەڕی دەکرد. ئەو بزووتنەوەیە لەسەداقەت و داوێنپاکی و کارجوانی دا نموونەی کەم بووە. پێنجەم، بیرلێکراوە بوو چونکە ڕێگاکانی دیکە تاقی کرابوونەوە و بە ئاکام نەگەیشتبوون. دەبێ لە بیرمان بێ خەباتی ئەو ڕۆڵە قارەمانانە پاشماوەی خەباتی مەدەنیی پێشەوا قازی محەممەد و هاوڕێیانی لەماوەی دامەزرانی کۆماری کوردستان و پێش ئەودا بوو کە دیتمان چۆن بێڕەحمانە سەرکوت کرا

. ئینجا بەداخەوە لەباشووری کوردستانیش تەنگ بە خەباتکارانی ڕۆژهەڵات هەڵچنرابوو و ژیانیان لێ حەرام کرابوو. هەربۆیە دوای بیر کردنەوەی زۆر و هەڵسەنگاندنی هەموو پێشهاتەکان دەست بەو خەباتە کرابوو.

ڕاستە خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶،۴۷ بەداخەوە سەرنەکەوت و دوای ماوەیەک تێک شکا، بەڵام ڕادەی شوێندانانی ئەو خەباتە و بەتایبەت خەباتکارانی ئەو دەورەیە لەسەر نەوەی دواتر بەڕادیەک بوو کە هەتا ئێستاش لەبیر و زەینی خەڵکدا ماوەتەوە. کەم نین ئەو کچ و کوڕە کوردانەی بە چاولێکەریی پێشمەرگەی ۴۶،۴۷ دواتر ڕێگای خەباتیان گرتە بەر و بەرگی پیرۆزی پێشمەرگەیان پۆشی. کەم نین ئەو دایک و باوکانەی لەعیشقی خەباتکارانی ئەو بزووتنەوەیە منداڵی خۆیان بەناو دەکردن و هانیان دەدان ڕێگای ئەوان بگرنە بەر. کەم نین ئەو نووسەر و ڕووناکبیرە کورد و غەیرە کوردانەی نیوەڕۆکی خەباتی چەکدارانەو کەسایەتیی قارەمانانی ۴۶،۴۷ یان کردۆتە بابەتی نووسینەکانیان و هەرکام بە شێوەیەک لێکیان داوەتەوە. کەمیش نەبوون ئەو جاش و جاسووس و خۆفرۆش و داڵدەدەر و وەدوو کەوتووانەی لەسایەی بوونی خەباتکارانی ۴۶،۴۷ خۆشخزمەتیی تەواوی خۆیان بە هێزەکانی دوژمن نیشان دا و ژیانێکی سەرشۆڕانەیان دابین کرد. هەرچی بوو ئەو ڕاپەڕینە نوورێک بوو لە تاریکی دا و ئەستێرەیەک بوو کە خوشی و بەداخەوە زوو ون بوو.

دەستپێکردنی خەباتی چەکدارانەی ۴۶،۴۷ لووتکەی هەڵوێستی کۆمەڵە مرۆڤێک بوو کە هەرچەند ئاسۆی سەرکەوتنیان بەڕوونی نەدەبینی بەڵام بڕیاریان دا هەوڵ بدەن تیشکی خۆر بڕژێننە نێو ژووری ژیانی کورد. ئەوان بە بەلەمێکی چووکەی بێ ئیمکان، خۆیان بە نێو دەریایەکی تۆفاناوی داکرد و ویستیان لێی بپەڕنەوە. هاوارێک کە ئەوان وەڕێیان خست هەرچەند زوو دە گەرووداخنکێندرا، بەڵام زایەڵەی ئەو هاوارە ئێستاش دەگاتە گوێی ئەوانەی دەیانەوێ ببیسن. ڕاپەڕینێک کە خەباتکارانی ۴۶،۴۷ دەستیان پێ کرد و سەربەرزانە درێژەیان دا هەمان مانای چۆنیەتیی ژیان و مردنە. مانای ئەو خەباتە دەبێ لەم ڕستەیەدا بەدی بکەین: بە ئومێدەوە بۆ ئاسۆی سەرکەوتن ڕوانین. غەدرێک کە لەو ڕاپەڕینە و خەباتکارانی ئەو سەردەمە کرا غەدری مێژووییە و هیچ چاوێکی بینا و مێشکێکی وشیار نابێ لەبیری بکا. ئەوانەی لە دژی خەباتکارانی ۴۶،۴۷ جووڵانەوە و بۆ تێک شکاندنی ئەو خەباتە هەوڵیان دا، دەبێ لە خۆیان و بارەگای گەل شەرم بکەن.

یاد و ناوی خەباتکارانی بزووتنەوەی ۴۶،۴۷ دەبێ وەک یاد و ناوی خەباتکارانی ئەمریکای لاتین و باقیی گەلانی ڕاپەڕیو لەنێو دڵەکان دا بمێنێتەوە کە نموونەیەکی ئەوەی خوارەوەیە:

"یادی له‌ پڕۆسه‌ی ژیانی بێ باکانه‌ی دا وه‌بیر دێنینه‌وه‌،
که‌ زایه‌ڵه‌ی هاواره‌کانی،
وه‌ک ناقووسی به‌ربه‌یانی،
خه‌وی له‌ چاوی ئه‌م قاڕه‌یه‌ ده‌زڕاند.
ئه‌و میراتی هاوڵاتییانی پێخواس،
ڕۆڵه‌ی بێ هاوتای خه‌ڵکی لاتین،
ویکتۆر خارایه‌".
هه‌یاس کاردۆ – ئوسترالیا – ۱۸/٤/۲۰۱۳

خوێندنه‌وه‌یه‌کی، سه‌رهه‌ڵدانی جووڵانه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌ی ۴۶ – ۴۷

سمایل بازیار

ئه‌م وتاره‌ له‌ ڕێوڕه‌سمی یادی چله‌مین ساڵیادی جووڵانه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌ی ۴۶ – ۴۷ که‌ له‌ بنکه‌ی ده‌فته‌ری سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستان، به‌ڕێوه‌ چوو له‌ لایه‌ن هاوڕێ ئیسماعیل بازیار پێشکه‌ش کرا.

له‌سه‌ر جووڵانه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌ی ۴۶ – ۴۷ چ وه‌ک ڕووداوێکی مێژوویی هاوچه‌رخی کورد له‌ ڕۆژهه‌ڵاتی کوردستان و چ وه‌ک فه‌سڵێکی گرینگ له‌ مێژووی حیزبی دێموکراتی کوردستان، ئاوڕی که‌متر لێدراوه‌ته‌وه‌، ئه‌من پێم وایه‌ ئه‌و ڕووداوه‌ پێویستی به‌ لێکۆڵینه‌وه‌ مێژوویی و هه‌مه‌ لایه‌نه‌ هه‌یه‌ و ته‌نانه‌ت به‌ هۆی ئاوێته‌ بوونی به‌ چه‌شنێک له‌ ڕۆمانتیسم، واته‌ ڕۆمانتێسمی شۆڕشگێڕی ده‌توانی هه‌وێنی چیرۆک و ڕۆمانیش بێ. هه‌ڵبه‌ت ئه‌من ناڵێم هیچ نه‌کراوه‌، ده‌ڵێم ئه‌وه‌ی کراوه‌ له‌ ئاستی شوێن و گرێنگیی ڕووداوه‌که‌ نه‌بووه‌.

ئه‌من له‌م فورسته‌ که‌مه‌ی دا که‌ پێتان داوم زۆر به‌ په‌له‌ و خێرا ته‌نیا ئاوڕێک له‌ زه‌مینه‌ به‌ستێنی په‌یدا بوونی ئه‌م جووڵانه‌وه‌یه‌ ده‌ده‌مه‌وه‌ و له‌سه‌ر کاردانه‌وه‌ی و کاریگه‌ری له‌ سه‌ر هێندێک حیزب و ڕێکخراوی ئه‌و سه‌رده‌م و ئه‌و وچه‌یه‌ی که‌ له‌ کوردستان دواتر پێگه‌یشت ده‌دۆیم. له‌ حه‌قیقه‌ت دا ئه‌وه‌ی هه‌وێنی هه‌ڵبژاردنی ئه‌م بابه‌ته‌ی له‌ لای من دروست کرد، دوو بۆچوون و ڕای تر له‌ په‌یوه‌ندی له‌ ته‌ک پێک هاتن و سه‌رهه‌ڵدانی ئه‌م ڕووداوه‌ بوون که‌ من له‌ گه‌ڵیان نیم و خوێندنه‌وه‌یه‌کی جیاواز له‌م دوو تیڕوانینه‌م هه‌یه‌.

ڕووانگه‌ی یه‌که‌م : پێی وایه‌ ئه‌م جووڵانه‌وه‌یه‌، جووڵانه‌وه‌یه‌کی داسه‌پاوه‌ و له‌ ڕووی ناچاری بووه‌، واته‌ ڕێبه‌ریی ئه‌م جووڵانه‌وه‌یه‌ به‌پێچه‌وانه‌ی مه‌یل و ئیراده‌ی خۆیان ده‌ستیان داوه‌ته‌ ئه‌م ڕاپه‌ڕینه‌.

ڕووانگه‌ی دووهه‌م : له‌سه‌ر ئه‌م باوڕه‌یه‌ که‌ ئه‌م جووڵانه‌وه‌یه‌ ده‌سکرد و که‌سانێک و ڕه‌وتێک له‌ پشتی یه‌وه‌ بوون.

ئه‌من به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌و دوو ڕووانگه‌یه‌ له‌مه‌ر پێکهاتنی جووڵانه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌ی ساڵه‌کانی ۴۶ – ۴۷ بیر ده‌که‌مه‌وه‌ و زه‌مینه‌ و به‌ستێنی پێکهاتنی ئه‌م جووڵانه‌وه‌یه‌ له‌ هۆکار و فاکته‌ری تردا ده‌دۆزمه‌وه‌، که‌ بۆ تاوتۆی کردنی ده‌بێ بگه‌ڕێینه‌وه‌ بۆ هه‌ل و مه‌رجی ئه‌و کاتی جیهان، ئێران و کوردستان.

ئه‌گه‌ر قه‌بووڵمان بێ که‌ هه‌ر دیارده‌یه‌ک ته‌نیا له‌ زه‌مینه‌ و به‌ستێنی مێژوویی تایبه‌تی خۆی دا ده‌کرێ بناسری،

واتەپەیوەندی نێوان دیاردە و ئەو بەستێنەی کە تییدا پێک دێ، مێژوویی براوییە، و هەروەها ئەگەریش قەبووڵمان بێ کە هیچ ڕووداوێکی مێژوویی لە عەرزی رووت و قووت شین نابێ، واتە شتێکی [تەجریدی و ابتدا بە ساکن] نیە و بەڵکوو لە نێو قوناغەکان و رووداوەکان پەیوەندییەکی دیالیکتێکی هەیە. ئێستا لە بەر رۆشنایی ئەم لۆژیکە دا با ئەو بارودۆخە و زەمینەیەی کە جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ی تێدا پێک هات و تیێدا لە دایک بوو، وێنا بکەین.

سەرەتا با لە هەل و مەرجی ئەوسا ئێران بدوێین :

الف] کودەتای ۲۸ی گەلاوێژی ۱۳۳۲ شکستێکی مێژوویی بوو بۆ ئەو دێموکراسیە رێژەیەی کە ماوەی ۱۲ ساڵ کەم و زۆر لە فەزای سیاسی ئێران دا هەبوو، کە رێگای بۆ سەرڕۆیی و توندو تیژی خۆش کرد.
ب] کۆتایی هاتن بەو نیمچە فەزا سیاسییە کراوەییەی کە لە نێوان ساڵەکانی ۴۲ – ۱۳۳۹ بە هۆی دژایەتی شا و عەلی ئەمینی، سەرۆک وەزیری جیی متمانەی ئەمریکاییەکان دا، پێک هاتبوو، کە تییدا حیزبەکانی ئۆپۆیسێونی قانوونی [بەرەی میللی و جووڵانەوەی خوێندکاری] سەر لە نوێ چالاک ببوونەوە.
ج] تیکشانی خوێناوی راپەڕینی جەماوەری لە ساڵی ۱۳۴۲ کە بۆ یەکەمجار رووحانییەت دا هێنانی و رێبەری جووڵانەوەی وەدەس گرت، ئەویش بە داوی مردنی ئایەتوڵلا بروجردی دا بوو کە موافقی جیایی دین لە سیاسەت بوو.
د] حەمەرەزا رێبەری شۆڕشی سپی خۆی کردبوو کە ئەمریکاییەکان بەسەریان دا سەپاند بوو و لە پڕۆپاگەندەی خۆیدا رێژیم نەمانی فێئودالیزمی بە گوێی جیهانی راگەیاند و لە درێژەی ریفورمەکانی دا رێگەی بۆ پێوەندییەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری خۆش کرد و ئەو سەرمایەدارییەی بە ئابووری دنیای سەرمایەدارییەوە گرێ دا.

ئۆپۆزیسێون لە چ حاڵ و وەزعێک دا بوو :

دوو هێزی سەرەکی کە موخالیفی شا بوون، بریتیی بوون لە حیزبی توودە و جەبهەی میللی، حیزبی توودە بە دوای کودەتای ۲۸ی گەلاوێژ و ئەو زەبرەی لە لایەن رێژیمەوە وێیکەوت لە راستی دا تا شۆڕشی ساڵی ۱۳۵۷ نەیتوانی کەمەری راست بکاتەوە و لەو سەردەمە دا وەک حیزبێکی دوور خراوە کە رێبەرانی لە لاپیزیکی ئاڵمانی رۆژهەڵات بارو بنەیان خستبوو و زۆرتر لە دوورەوە چاوە دێرو بینەری رووداوەکانی ئێران بوون و هەروەها گەرم بوونی پێوەندییەکانی ئێران و شۆرەوی لە و ساڵانەی دا و پیداهەڵگوتنی ئەو حیزبە بەو پێوەندییانە، بە جارێک ئەو حیزبەی بێ ئێعتبارتر کردبوو.
جەبهە میللی کەلە ساڵی ۱۳۳۹ دا خۆی رێکخستبوو و بە جەبهەی میللی دووەم دەناسرا و حیزبەکانی [میللەتی ئێران] و [مەردومی ئێران] و [نەهزەتی ئازادی] لە خۆیدا کۆکرد بۆوە و بە نیاز بوو لە رێگای فەعالییەتی قانوونی یەوە درێژە بە چالاکی خۆیان بدەن کەوتنە بەرپەلاماری دەزگا پۆلیسی و ئەمنییەتیەکانی رێژیم و زۆربەی رێبەرانی گیران و زیندانی کران یا دوور خرانەوە و بەم جۆرە شکانی گشتی ئۆپۆزیسێون عەمەلی بوو.
ئێستا دەکرێ بڵێین کە شکان و سەرکوتی خوێناوی راپەڕینی ساڵی ۱۳۴۲ و بە دوایی دا سەرکوتی ئۆپۆیسێونی قانوونی وەک دوایین ئەزموونی فەعالییەتی ئاشکرا و عەلەنی و دێموکراتیک کە تا ئەو کات هەوڵیان دەدا لە رێگەی خۆپیشاندانی هێمنانە و مانگرتن و رێگا یاساکانی دیکەی نارەزایەتی دەربرێنەوە لە گەڵ رێژیم خەبات بکەن لە لایەک، و سەپاندنی کەش و هەوای فشار و سەرکوت و دەس ئاوەلایی ساواک بۆ راوە دوونان و گرتنی نەیارانی سیاسی لە لایەکی دیکە، نیشانەی داخرانی رێگاکانی خەباتی ئاشتیخوازانە و هێمنانە و شکست و سەرنەکەوتوویی ئەو شێوازانەی تازەی خەبات کرایەوە کە ئەویش خەباتی نائاسایی و نائاشتیخوازانە بوو. بە تایبەت کە کەش و هەوای جیهانیش کە تێیدا گوتاری ئینقلاب و شۆڕش زاڵ بوو، بۆ پەنا بردن بۆ شێوەی توندو تیژانە هاندەر بوو.

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

مهندس میهدی بازرگان کە بە تاوانی ئەندام بوون لە نەهزەتی ئازادی داگیرا بوو لە ساڵی ۱۳۴۳ لەبەر دەم دادگای نیزامی دا بەڕێوەبردنی تارمایی سەردەمێکی نوێ لە خەبات رادەگەیەنێ و دەڵێ : [ئێمە دوایین کەسانێکین کە لە رێگای یاسای بنەڕەی مەشرووتەوە خەباتی سیاسی دەکەین، ئێمە چاوەڕونیمان لە سەرۆکی دادگا ئەوەیە کە ئەم تێ بێنی یە بە کاربەدەستانی سەرەوەتر رابگەیەنی.]

هەل و مەرجی جیهان لە کۆتایی دەیەی ۵۰ و دەیەی ۶۰ ی زایینی دا :

لەم قۆناغەی مێژوو دا گوتاری زاڵ، گوتاری جیهانی ئینقلاب و شۆڕشە، ئەو [قۆناغە] کە زەمانی شاهیدی ئاڵوگۆڕی بنەڕەتیی لە دەرکی پێوەندییەکانی دەسەڵات و پێویستیی و زەرووڕەتی خەبات دژی شێوەکانی کونترۆڵ و حکوومەت بوو و لە هەقیقەت دا چەشنێک رۆحی خەباتگێری دنیا و بە تایبەتی جیهانی سێهەمی گرتبۆوە. لەوانەیە مەفهوومی هێگلی بۆ تەفسری مێژوو. بۆ فەلسەفەی مێژوو واتە [رۆح و جەوهەری سەردەم] تەوسیفێکی گونجاو بێ بۆ ئەو سەردەمە، هەر چەند کە خۆم لە گەڵ تێڕوانینی هێگلی بۆ فەلسەفەی مێژوو دانێم.

* لە ئەمریکا جووڵانەوەی مافی مەدەنی رەش پێستان کە ناوی [لۆترکێنگ]ی خستە سەر زمانان و جووڵانەوەی یەکسانیخوازی ژنان و جووڵانەوەی دژی شەڕی ڤیتنام و زۆر جووڵانەوەی دیکە لە دەیەی ۶۰ دا شکڵیان گرت.

* لە ئەوورپا و بە تایبەتی لە فەرانسە لە ساڵی ۱۹۶۸ جووڵانەوەی خوێندکاری کە پاشەکشەی بە [دۆگول]ی کرد، زۆربەی پێتەختەکانی ئەرووپا گرتەوە و لە گەڵ خۆی زۆر بایەخ و نۆری نوێی هێنا. هەر لەو ساڵە دا دێموکراسیخوازانی چێکسڵواکی بە رێبەری [دۆبچەک] لە بەرامبەر یەکیەتی سۆڤییەتی دا راوەستان کە بە بەهاری خوێناوی [پراگ]ی لێکەوتەوە.

بەڵام لە [جیهانی سێهەم] دا کە دڵی گوتاری شۆڕش و ئینقلاب لەوێ لێی دەدا :

* لە پاش کۆتایی شەڕی دووهەمی جێهانی و لە ئاکامی سەرکەوتنی جووڵانەوەکانی رزگایخواز و شکانی مێژوویی ئیستعمار دەیان وڵات بە وەدەرنانی داگیرگەران بە سەربەخۆیی گەیشتن، لوتکەی ئەم سەرکەوتنانەی دەیەی ۶۰ بوو [قەوام نکرۆمە] لە غەنا [سکووتوە] لە گینە [پاتریس لومۆمیا] لە کونگۆ و [جەماڵ عەبدولناسر] لە میسر بە نێو بانگترین سیماکانی بەرچاوی جووڵانەوەی رزگایخوازی بوون لە خەڵکانی جیهانی سێهەم ستایشیان دەکردن.

ئەوەی کە هەم نەیارانی شۆڕش و هەم شۆڕشگێڕانی سەرسام کرد بوو، شێوەی ئەسڵی خەباتی شۆڕشگێڕی لە جیهانی سێهەم دا بوو، واتە شەڕی چریکی و پارتیزانی لەم سەر تا ئەو سەری جیهان. بە پیی ئامارێک کە لە ساڵەکانی دەیەی ۷۰ی زایینی، گیراوە لە کۆتایی شەڕی دووهەمی جیهانی تا ئەو کات ۳۲ شەڕی گەوەری چریکی تۆمار کراوە، لە نێو ئەو شەڕە چریکی یانە دا، شۆڕشی چین، سەرکەوتنی خەباتی رزگاریخوازانەی [ئەلجەزائیر]ی یەکان، خەباتی گەلی ڤیتنام لە دژی فەرانسەوییەکان و توونـد بوونی شەڕ لە گەڵ ئەمریکاییەکان، شۆڕشی کوبا، بوون بە ئیلهام بەخشی شۆڕشگێڕان لە جیهانی سێهەم دا کە وەک و ئۆلگوویەک پەیڕەوی لێ بکەن و ئەمە لە نامەیەکی کاک سولیمان موعینی دا دەردەکەوێ کە دەنووسێ :

[لەو لاشەوە چاو گێرانێک بەسەر رابردووی گەلانی دیل و ژێر چەپۆکە و تێبێنی و بیرکردنەوە لەسەر جووڵانەوەی ئازادیخوازانەی گەلانی ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکای لاتین بۆ قەڵاچۆ کردنی نیزامی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی، ئێمە بەسەر ئەو راستییە دا دەخا کە دەست و بردمان سەرکەوتنی تێدایە.]

ناو و ناوبانگی مائۆ، جیاب، کاسترۆ، چەگوارا، هۆشی مینە کە سەرکردە و رێبەرانی ئەو خەباتانە بوون لە هەموو شوێنێک دەبیسترا و ببوونە سەمبولی سیاسی میلیۆنان لاو، [مەسعوودی بهنوود] مێژوونووس و رۆژنامەوانی بە نێوبانگ لەم پێوەندیە دا لە گەڵ ئەوەی گلەیی لە بەرەی لاوی ئێران ئەو سەردەم دەکا، تەسویرێک لە فەزای ئەو ساڵانەش بە دەستەوە دەدا و دەنووسێ :

[ئەو وچەیە لە رۆژگارێک دا بێ ئەوەی شتێک لەبارەی میرزا کوچک خانی بزانێ، کوچە و کۆڵانەکانی [هاوانا]ی دەناسی، هەموو یارانی کاسترۆی بە ناوی بچووک بانگ دەکرد، خەبەری هەبوو کاسترۆ و چەگوارا لەسەر چی کێشەیان بووە، کۆنگۆی وەک ئاو لەبەر بوو، ئەوەندەی دوژمنی موساچومبە بوو، هی سپەهبۆد زاهیدی نەبوو، ئەوەندەی کەلومۆمبای دەناسی و عەبدولناسری خۆش دەویست لە حاڵ و ئەحواڵی موسەدیقی نەدەزانی.]

هەم دیسان بهنوود دەنووسێ :

[ئەو، واتە کاسترۆ ئۆلگووی، کۆمەڵگای بێ ئۆلگوو بوو و دواتر دەرکەوت کە ئەو کۆمەڵگایانەی کە قارەمانیشیان هەبوو، جێگا و شوێنی کاسترۆ لە تەنیشت قارەمانانی نەتەوەیی بوو. لاوەکانی میسری هیچ وێنەیەکیان لە عەبدولناسری لە لا خۆشەویست تر نەبوو، مەگەر ئەو وێنەیەی کە ناسر لە لای ئەو کوبابیە باڵا بەرزە راوەستا بوو.]

با لە زەمانی دوکتور عەلی شەریعەتی ئەم دان پێدانانە ببیسێن :

[ئەسلی خەباتگیر و رووناکبیری ئەو سەردەمە لە مارکسیزم و ئیگزایستانسیالیزم کردوە و لە فیدڵ کاسترۆ و لینین و چەگوارا و ویت کۆنک ئیلهامی ورگرتووە].

بائەوەش بڵێم کە ئەو فەزایە و ئەو گوتار و ئاخێوە، کاردانەوەی تەنیا بە جیهانی سێهەمەوە نەبوو ئەگەر هۆشەمینە چووە ناوگورانییەکی هونەرمەندی کورد شوانپەروە، لە خۆپیشاندانەکانی مانگی مەی ۱۹۶۸ی پاریس هەر ئەو هاوارە دەکرا و ئەگەر مەسعوود بهنوود لە لاوانی ئیحساساتی گازندەی هەیە بۆ [ئەرنێست هیمنگوای] براوەی خەڵاتی نۆبل لە ئەدەبیات و فیلسووف [ژان پۆل سارتر] کە ئەویش هەر خەڵاتی نۆبڵ لە ئەدەبیاتی پێ بەخشرا، دەڵێ چی؟ خۆ ئەوانیش ستایشگەری کاسترۆ بوون ئیدی [ئەریک مابسباوم] [فرانتس فانوونی]ش با لە لای بن.

بائەوەش لە بیرنەکەین کە هەر لەو دەیە دایە کە کێشەکانی نێوان چین و شورەوی بە بیانووی [ریوزیۆنیسمی مۆدیرن] کە خۆی لە تێزی هاوژینی ئاشتیخوازانە و رەخنە گرتن لە ستالین دا دەدۆزییەوە ماوەیەک بوو لە دوای کۆنگرە بیستەمی حیزبی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت، کە لە ساڵی ۱۹۵۶ دەستی پێکرد بوو، گەیشتە لووتکە و سەرەنجام کەرتبوونی ئۆردوگای سوسیالیستی و دیاردەیەکی بە ناوی مائۆئیزمی لێکەوتەوە، کە شۆڕشی چین و ئەزموونەکانی خەباتی حیزبی کۆمۆنیستی چینی بەرێبەری مائۆی دەکرد بە ئۆلگووی خەبات، واتە بەرێوەبردنی شۆڕشی درێژخایەن و پشت بەستن بە هێزی جووتیاران و درووستکردنی پێگەی چریکی لە دێهات و هەروەها گەمارۆی شارەکان بەهۆی گوندەکان. ئۆلگوویەک کە رێبەرانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ لە بڵاو کراوەکانی خۆیان دا پرۆپاگەندەیان بۆ دەکرد.

بەم جۆرە لە هەل و مەرجێک دا کە گوتاری شۆڕشی جیهانی زاڵە و رۆح و جەوهەری زەمانە، رۆح و جەوهەری خەبات و شۆڕش بوو و لە ئێران دا هیچ دەرەتانێک بۆ خەباتی یاسایی و هێمنانە نەماوە و ئیستبدادێکی توند و تیژ فەرمانرەوایە، نەسلێکی نوێ لە تێکۆشەرانی سیاسی کە خۆیان لە رەوتێکی چەپی نوێدا دەێتەوە،

هاتنە سەر ئەو باوەڕەی کە تەنیا رێگای بەربەرەکانی لە گەڵ رێژیمی حەمەرەزا شا خەباتی چەکدارانەیە و ئەمە لە نامەیەکی کاک سمایل شەریف زادە بە روونی دەردەکەوێ :

[ئەمرۆ تۆفانێکی بەتەوژمی شۆڕشگێڕانە سەرانسەی وڵاتەکەمانی داگرتوو، کۆمەڵانی خەڵک هاتوونەتە سەر ئەوەی کە تەنیا رێگای رزگاری دەست دانە چەک و وەشاخ کەوتنە. بەڵکوو رێگای رزگاری هەموو نەتەوەیەکی ژێردەست و چەوساوەکان هەر رێگای راپەرینی کۆمەڵانی زەحمەتکێشە، واتە شەڕی پارتیزانی کەلە پێش دا دەبێ لە دێهاتەوە دەست پێ بکرێ و کۆمەڵانی هەراوی جوتیار تێکۆشەرەکان هان بدا بۆ خەباتی چەکدارانە].

ئەو نەسلە نوێیە کە لە سەرەتاکانی دەیەی ۴۰ بەو مەبەستە هاتە مەیدان و ئامادە بوو لە گەڵ نیزامی پاشایەتی شەڕ رابگەیەنێ، لە سفرەوە دەستی پێکرد، بێ ئیمکانات بوو، بێ ئەزموون بوو و تەنیا ورە و ئازایەتی شک دەبرد و لەسەر پێی خۆ راوەستان، هەر بۆیە دەبێنین دەیان هەستە و گرووپی مارکسیستی و تەنانەت چەند تاقمێکی ئیسلامیش دامەزران کە

بەرنامەی خەباتی چەکداری و تەبلیغ و پشتیوانی لەو خەباتەیان هەبوو. بەڵام زۆربەی ئەو گرووپ و هەستانەی تا کۆتایی دەیەی ٤٠ پێش ئەوەی کارێکی جیدی بکەن لە لایەن ساواکەوە کەوتنە بەر پەلامار و ئەندامەکانی گیران و زیندانی کران.
بەڵام لە کوردستان رەوتی رووداوەکان بە پێچەوانە بوو. ئەو نەسلە نوێ و خوێنگەرمەی کە لە جووڵانەوەی خوێندکاری ٤٢ – ٣٩ دا بەشداریان کردبوو و لە ژێر کاریگەری گوتاری زاڵ و فەزای گشتی دا بەتایبەتی لە گەڵ گەرمبوونی شۆڕشی چەکداری کوردستانی باشوور و بەلەبەرچاو گرتنی ئەو راستییەیە کە رێژیم شوێن پێیەکی ئەوتۆی لە کوردستان نیە و شۆڕشی سپی هیچ دەسکەوتێکی نەتەوەیی بۆ بە دیاری نەهێناوە بۆ پیادە کردنی ئەزموونەکانی شۆڕشەکانی چین روویان لە شاخەکانی کوردستان کرد و لە گەڵ کادرە بە ئەزموونەکانی حیزبی دێموکرات کەلە باشووری کوردستان جێگیر بوون و بە نیاز بوون حیزب لەو قەیرانەی کە تووشی هاتبوو رزگار بکەن و گیانێکی نوێی وەبەربێنن، مەشخەڵی راپەرینێکی چەکدارانەیان هەڵاییساند.
راپەرینێک کە هاوکات بوو لە گەڵ ئەو ساڵەی کە حەمەرەزاشا پاس بیست و شەش ساڵ تێپەر بوون لە چوونە سەر تەختی، هەستی بە چەشنێک ئاسوودەیی و دڵنیایی دەکرد، هەربۆیە تاجی شایی لە سەر نا، واتە تاجگوزاریی کرد، بەڵام هەرزۆر زوو ئەو ئاسوودەیی و دڵنیاییەی لێ تێکچوو. جێی وەبیرهێنانەوەیە، کە هەر لەم ساڵە دا یەکیک لە سیمبوولەکانی خەباتی چەکداری لە شاخەکانی بۆلیڤی [چەگوارا] دەکوژری، بەڵام لە هەمان کات دا چەخماغەی خەباتێکی دیکە لە شوێنێکی ئەم جیهانە لە شاخەکانی کوردستان لێ دەدرێ، بەم جۆرە کوردستانیش تێکەڵ بە ئەو رۆحە خەباتگێریە بوو کە لە [پاریس ، پراگ ،لە هاوانا و هانۆی ، لە ئەلجەزیرە ، و غەنا] و لەو سەردەمانە دا هەڵچوون و کەف و کوڵ دابوو.

کاردانەوەی و کاریگەری ئەو جووڵانەوەیە :

ئەو جووڵانەوەیە بە بێ شک، مۆرک و نیشانی خۆی لەسەر زۆر لایەنی کۆمەڵگای کوردستان لە بواری کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی و تەنانەت ئەدەبیش دا بەجێ هێشت، کە لەم مەجالە کەمەدا دەرفەتی پڕژانە سەریان نیە، بەڵام پێم خۆشە ئەگەر بە خێرایی و سەرپێیش بێ لە مەڕ شوێنکار و کاریگەری ئەو جووڵانەوەیە لەسەر هێندێک حیزب و رێکخراوی ئەو سەردەم و ئەو وچەیەی کەلە کوردستان دواتر پێ گەیشتن بدوێم :

سازمانی ئینقلابی حیزبی توودە :

ئەو رووداوە بە جۆرێک شوێنی لەسەر ئەو رێکخراوە دانا کە چەند کەس لە ئەندامانی رێبەریان بە پەلە لە ئورووپا و رۆژئاوا، هاتنەوە کوردستانی باشوور و فارس گوتەنی [بهت زدە و زوق زدە] لە نزیکەوە ئارەزوویەک کە شەوانێکی زۆر لە ئەورووپا خەونیان پێوە بینی بوو لە کوردستان بەچاوی خۆیان ببینن. [کوروش لاشایی] کە یەکێک لەو کەسانە بوو و لە راستیدا تەنیا کەسێک بوو کەلە نزیکەوە یەک دوو مانگ لە گەڵ پێشمەرگەکان لە ناوچە دا جەولەی کردبوو، لە بیرەوەرییەکانی خۆی دا دەنووسێ :
[رۆژێک کاک سمایل شەریف زادەم بینی کە کتیبی ' نان و شەراب "ی دەخوێندەوە ئەگەر هەڵە نەکەم چون ئەو کتیبەم بیست ساڵ لەمەوە بەر واتە ساڵی ٦٠ لە بناری قەندیل خوێندوتەوە، نان و شەرابی [ئیلبنیاتسیلۆیە] حکایەتی رووناکبیرانی سەرخوردەی ئیتالیایە بە دوای سەیتەرەی فاشیستەکان. ئایا شەریف زادە زەردەخەنەیەک نییە بە نان و شەراب و بە هەموو وێتکونگەکانی کافە نشین؟

حیزبی توودە :

حیزبی توودەش لە ئەرووپای رۆژهەڵات ڕا بە فرۆکە خۆی گەیاندە بەغدا تا هەر چۆنێک بێ چاوی بە رێبەرانی جووڵانەوە

بکەوێ، تا بەڵکوو لەو لبادەی کڵاوێکی نسیب بێ و لە فیداکاری و زەحمەتی رۆڵەی کورد بەهرە بەرێ، بەڵام سەری بێ کڵاو مایەوە.

لە نێو خۆی ئێران دا :

بڵاو بوونەوەی هەواڵی وزەبەخش و وەربەخشی ئەو راپەڕینە لە زانستگاکانی ئێران و گەیشتن و دەستاودەست کردنی راگەیەندراو و بڵاو کراوەکانی ئەو جووڵانەوەیە لە نێو هەستە سەرە تاییەکانی چریکە فیداییەکانی وەک [سەمەد بێهرەنگی]، [بهروز دهقانی] و [عەلی رەزا نابدل]ی دۆستی سەردەمی خوێندکاری کاک سمایل، بە ئیلهام بەخشی ئەو تاقمە لە چریکەکان کە پاش سێ ساڵ لە ۱۹ی رێبەندانی ۱۳۴۹ ئەو بەرنامەیە کە چەند ساڵ بوو لە تەداروکی دا بوون عەمەلی بکەن. رووداوێک کە لە هاوچەرخی ئێران دا بە [حەماسەی سیاهکل] وەک سەرەتای دەست پێکی خەباتی چەکداری، نێوی دەرکرد.

لە کوردستان

الف] ئەو بەشە لە خوێندکارانی خاوەن هەستی کورد کەلە کۆتایی چلەکانی سەرەتای پەنجاکان لە زانکوکانی ئێران دەیانخوێند دەکەونە ژێر کارێگەری ئەو جووڵانەوەیە و پاش شکانی جووڵانەوە کە بەنیاز بوو شوێن پێی ئەوان هەڵگرن، بەڵام ئەو ئامانجەیان بۆ پراکتیزە نەکرا و کاتێک پاش شۆڕشی ۱۳۵۷ کەوتنە خۆ کە هەل و مەرج و سەردەم تەواو جیاواز بوو و مێژوو دووپات نەدەبۆوە.

ب] ئەو وەچە و نەسڵەی کە کاریگەری ئەو جووڵانەوەیەی بە سەرەوە بوو، وچەیەک بوو کەلە نێوەی دووهەمی دەیەی پەنجا دا تازە چاو و گوێی کرا بۆوە، ئەو وەچەیە کە ئەو کات تەمەنی ۱۵ – ۱۶ ساڵ دەبوو و پێویستی بە قارەمان و ئۆلگوو هەبوو، ئەمن بەو نەسلە تەعلوقم هەیە. ئێمە ناوی پێشمەرگەمان بەوانەوە بیست، ئێمە دەماندیتن کە چۆن خەڵک بەرێزەوە باسیان دەکا، چۆن رێز لە بنەماڵەکانیان دەگرن، کام تیمی شاخەوانی ئەو سەردەمە هەیە کە کاتێک باروبنەی لەمووچەیەک یا کانییەک دەست بیرەوەرێکی پێشمەرگەکانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ لە زمانی جوتیارانی کورد نەبیستبێ. ئەوان لە " حافزەی تاریخی" خەڵک دا هەرزیندوو بوون ئەگەر چەگوارا و کاسترۆ و لومۆمبا و جەزەنی و رۆزبە و حمید ئەسرەف بۆ خەلکانی دیکە ئۆلگوو بوون بۆ ئێمە رێبەرانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ئۆلکوو بووم.

بەرێزان !

ئێستا کە لە بەرزایی چل ساڵ دەڕوانینە ئەو سەردەمەی کە جووڵانەوەی چەکدارانەی ۴۶ – ۴۷ تێیدا رووی دا دەبینێن زۆر شت گوڕاوە، ئێستا ئاخێوی جیهانی شۆڕش جێگای خۆی بە شۆڕشەکانی [پرتقالی ، مەخمەڵی] و شیوازی خەبات لە شکلی رێفورم و خەباتی مەدەنی دا خۆ دەنەێنێ، و ئەوەش تەبعەن ئوسلوبی نوێ و شێوە خەباتی نوێیان دەوێ. بۆ نەسلی ئەمڕۆ ئیدی قارەمانانی ڤیتنامی بە سیمای کز و ماتیان و خەڵکی برسی کوبا و رێبەرە نەخۆشەکەیان ئۆلگوو و سیمبوول نین بەڵام هیچکام لەم نۆرم و بایەخە تازانە بەو مانایە نیە کە جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ وەڵامێکی لۆنیکی نەبوو بۆ گوتار زاڵ بەسەر فەزای سیاسی ئەوکاتی جیهان دا.

سەرچاوە گۆڤاری تیشک ژمارە ۱۹

تایپ کردنەوەی دووبارە : رەحمان نەقشی

جووڵانەوەی ساڵەکانی ۴۶ -۱۳۴۷ [۶۷ – ۱۹۶۸]

مستەفا شەلماشی

بەر لە دەستپێکردنی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ئەندامانی حیزبی دێموکرات، تاکە حیزبی سیاسی لە مەیدانی خەباتی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دا گیران یا ئاوارەی هەندەران بوون.قوناغێکی ڕەشی سەرەڕۆیی سیاسی دەستی پێ کرد کە تێیدا هێزە سیاسیەکان گەلێک لاواز بوون، هەرچەند دیسانیش لە نێو نەچوون. لە کوردستانیش وەک هەموو جێگاکانی دیکەی ژێر دەسەڵاتی حکوومەتی پاشایەتی، سێبەری شومی ساواک لە هەموو کون وقوژبنێک دا دیار بوو.تەنانەت لە بچوکترین جووڵانەوەی تاکەکانیش دا دەست تێوەردانی دەکرد. هەرچەند کادر و ئەندامەکانی حیزبی دێموکرات لە دەرەوەی کوردستان هەر چالاک بوون و جاروبار لە گەڵ ڕێکخراوی حیزب لە نێو وڵاتیش پەیوەندیان دەگرت، بەڵام لەسەر یەک ئەو قوناغە، واتە هەتا دەست پێ کردنی جووڵانەوەی چەکداری لە ساڵی ۱۳۴۵ دا، بە قۆناغێکی ڕەش و تاریک لە خەباتی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەژمێردرێ. قوناغی خەباتی دژواری ژێر زەمینی وقوناغی پرش و بڵاویی تەشکیلاتی.

سەرهەڵدانی خەباتی چەکداری لە ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ دا کە زۆرتر ڕەنگ دانەوەی خەبات لە باشووری کوردستان بوو، کۆتایی بەو دەورە بێدەنگیە هێنا و زەنگی مەرگی ڕێژیمی پاشایەتی لێدا. جووڵانەوەی چەکداری ئەو سەردەمە کە بەرێبەری هێندێک لە کادرە هەڵکەوتوو شۆڕشگێرەکانی حیزبی دێموکرات، وەک سمایل شەریفزادە، مەلا ئاوارە، سلیمان موعینی، مەلامەحموود زەنگەنە و هی تر دەستی پێ کرد هەوەڵین تیشکەکانی ڕاپەڕین لە دژی حکوومەتی پاشایەتی بوو، دوای کودیتای ۲۸ی گەلاوێژ. هەر چەند شۆونیستەکانی ئێرانی بە سوور و زەرد و سەوزەکانیانەوە دان بەو ڕاستییە دا نانێن. تەنانەت ئەوانەی هەرە پێشکەوتویان وەک بە ناو چەپەکاکانیان، ڕاپەرینی چەکداری سیاهکەل کە دوو ساڵ ونێو دوای ڕاپەرینی چەکداری کوردستان بووە،بە یەکەم بڵێسەی ڕاپەرین لە دژی حکوومەتی پاشایەتی لەو سەردەمەی دا دادەنین .

بەهەرحاڵ جووڵانەوەی چەکداری ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷، لە هێندێک ناوچەی کوردستان دا، وەک سەردەشت، مەهاباد، پیرانشار و بانە تەنانەت دەکرێ بە شۆڕشێک ناو ببرێ. چالاکیەکی بەربڵاوی سیاسی و نیزامی حیزبی دێموکرات بوو.

هەرچەند ئەو جووڵانەوەیە بە شێوەیەکی ئاسایی دەستی پێ نەکرد بوو ئیمکانات و هەل ومەرجی شۆڕشی بە هیچ شێوەیەک بەدەستەوە نەبوو. چوونکە ئەو جووڵانەوە چەکداریە لە پێش هەموو شتێک دا بەهۆی پەیوەندی بەهێزی سەرۆکایەتی شۆڕشی باشووری کوردستان لەگەڵ ڕێژیمی پاشایەتی لە ئێران و گوشار هێنانی ئەو سەرۆکایەتیە بۆ سەر کادرو ئەندامەکانی حیزبی دێموکرات لە باشووری کوردستان سەری هەڵدابوو. کادرو ئەندامە شۆڕشگێڕەکانی حیزبی دێموکرات کەلە باشووری کوردستان گۆشاریان بۆ هاتبوو چارەیەکیان نەما، جگە لەوەی بگەرینەوە نێوخۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ودەست بدەنە چەک، ئەو جووڵانەوەیە هەرچەند تێک شکێنراو زۆربەی نیزیک بە تەواوی ڕێبەرەکانی شەهید کران، بەڵام شوێنەوارێکی زۆر گەورەی لە ڕێکخستن و ئاگا کردنەوەی کۆمەڵانی زەحمەتکێشی خەڵک لە کوردستان بەجێ هێشت. شۆینەوارێک کە تەنانەت نەخشێکی زۆر گەورەی لە جووڵانەوەی سەردەمی تازەی کوردستان دا هەبوو...

یەکێک لە دیاردە گرنگ و بەرچاوەکانی جووڵانەوەی ۴۶ – ۱۳۴۷ تەشکیلاتی بوونی ئەو جووڵانەوەیە بوو. هەر چەند جووڵانەوە تەواوی کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێرانی نەدەگرتەوە،

لەو ناوچانە دا کە زۆرتر کاری دەکرد بە تەواوی چوو بوو دەنێو جەرگەی کۆمەڵانی خەڵکەوە، بە تایبەت لە دێهات. لە زۆربەی گوند و شارەکانی ناوەندی کوردستان شانە و کۆمیتەی حیزبی پێک هێنرابون.

جێگای سەرنج بوو کە دێهاتی نەخوێندەواری کوردستان، بەو پەری نەهێنیکاریەوە، تێکۆشانی سیاسی هەبوو. بناخەی ڕێکخراو بە شێوەیەک داڕێژ رابوو کە تەنانەت ئەندامانی شانەی یەک گوندیش، یەکتریان نەدەناسی . هەر ئەندامیک تەنیا ئەندامانی شانەی خۆی دەناسی. کەڵک وەرگرتن لە شێوەی زنجیرەیی ڕێکخراو، کە گۆنجاوترین شێوەی ڕێکخستنە بۆ جووڵانەوەیەکی وەک جووڵانەوەی گەڵی کورد، لەو سەردەمی دا بە تەواوی بەڕێوە دەچوو.

ئەوە بەو مانایە بوو کە بۆ هەر ڕێکخراوەی تەنیا یەک پەیوەندی گر هەبوو. دیارە کلیلی پەیوەندی گرتن بە یەکێکی تری تەواو باوەڕپێکراویش دەگوترا بۆ ئەوەی بە لەنێوچونی کەسی ژمارە یەک، ئەو بتوانی پەیوەندی بگرێتەوە. کارەکانی ڕێکخراوەیی کە بە نەهێنی بەڕیوە دەچوون، بە باشی لە ژێرچاوە دێری بەرپرسی ڕێکخستن لە ناوچە دا بوون . هەم کۆنترۆلی باش لە سەر ڕێکخراو هەبوو، هەم وەک ئورگانێکی زێندو بە چالاکی دەگەرا.

زەحمەتکێشانی شار و دێ کە ئاواتەکانی خۆیان لە نێو ویستی جووڵانەوە دا دەدی بە تەواوی پشتیوانی جووڵانەوە بوون. دیارە دەبێ ئەوەمان لە بەرچاو بێ کە هەل ومەرجی نیونەتەوەیی، نێو ئێران و تەنانەت نێوخۆی کوردستانیش بەتەواوی لە دژی ئەو جوولانەوەیە بوون وهەر ئەوەش هۆی سەرەکی رووخانی جووڵانەوەی ٤٦ – ٤٧ بوون.

لە ڕادەی نێو نەتەوەیی دا جووڵانەوەی کورد بە تایبەت لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێران نەناسرابوو هیچ پشتیوانێکی ماددی یا مەعنەوی نەبوو. دەوڵەتی ئێران لە ژێر دەسەڵاتی محەممەد رەزاشا دا بە تەواوی بەستراوەی ئامریکا و وەڵاتانی ئوروپای رۆژئاوا بوو. ئەوانیش کە قازانجی سەر سوڕ هێنەریان لە ئێران دا هەبوو، بە تەواوی پشتیوانیان لە ریژیم دەکرد. وەسیلەکانی پەیوەندی گرتن، دام و دەزگای بڵاوکردنەوە و پڕوپاگاند،کە هەمیشە بە هەزار زنجیر بە هێزی دەسەڵاتداری ئەسڵی، واتە خاوەن کارتێل و کارخانە و بانک و بنکە ئابووریەکانی ترەوە بەستراونەوە، تەنیا بە پێی ئامۆژگاری سەرۆکەکانیان جار و بار ناوی ئێرانیان دێنا. ئەویش زۆرتر بەمەبەستی نیشاندانی هێزی بە درۆی ریژیمی پاشایەتی. بۆ وێنە ڕێ و رەسمی جێژنی دوو هەزار و پێنج سەد ساڵەی ریژیمی پاشایەتی، لە تەلەویزیونەکانی ئامریکا و ئوروپاوە ڕاستە و خۆ بڵاو دەبۆوە. لە کاتێک دا هیچ وەخت باسی وەزعی زیندانیانی سیاسی، مافی مرۆڤ، وەزعی نەتەوە ژێردەستەکانی ئێران یا جووڵانەوەکانی ڕزگاریخوازی، وەک جووڵانەوەی کوردستان نەدەکرا.

لە نێوخۆی ئێرانیش دا جووڵانەوەی کوردستان هیچ پشتیوانێکی نەبوو. دەنگ و باسی ئەو جووڵانەوەیە لە ڕێگایی دام و دەزگا دەوڵەتیەکانەوە بوو، کە بەچەتە و ڕێگریان ناو دەبرد و تەرمی کادر و پێشمەرگە شەهیدەکانیان بە ناوی یاغی و ڕێگر بە شارەکانی ئێران دا بۆ چاوترسێن کردنی خەڵک دەگێرا.

بەداخێکی گرانەوە لەو سەردەمی دا ڕێکخراویکی دیکەی سیاسی کە لە نێوخۆی ئێران نفوزی هەبێ، نەبوو تا درۆکانی دام و دەزگای ساواک لە قاو بدا. ڕێکخراویک کە ناوێکی گەورە و شارێکی وێرانی بە دەستەوە بوو، حیزبی تووده بوو. ئەویش لە جیاتی ئەوە ی لانی کەم لە دەرەوە پشتیوانی لەوجووڵانەوە بکا. خۆی لێ کرد بوو بە باپیریکی تەسلیم تەڵەب، کە فرمێسکی بۆ نەوەکەی هەڵدەڕشت و داوای تەسلیمی لێ دەکرد. یا ئامۆژگاری دەکرد کە بە ناو پەیوەندی بگرێ بە ڕێکخراوەکانی ئەوەوە لە نێوخۆی وڵات. ڕێکخراوێک کە بە هیچ جۆر وجودی نەبوو. لە دەرەوەی وەڵات ڕێکخراوێکی خۆیندکاران هەبوو کە جار وبار هەڵۆیستێکی دەگرت. کونفدراسیونی خوێندکارانی ئێران ئەوەندەی من بیستبم، چەند پۆستەرێکی لە شەهیدەکان بڵاو کرد بۆوە و لە یەک دوو جێگا خۆپیشاندان و ڕێ پێوانی کردبوو. هەروەها ڕێکخراوی روناکبیرانی کورد لە دەرەوە و یەکیەتی قوتابیانی کوردیش چەند هەنگاوێکی چکۆڵەیان هەڵێنابوو، بە تایبەت بە مەبەستی ئەوەی کە شورشی کورد لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی عێراق رازی بکەن کەلە دژی ئەو جووڵانەوەیە رانەوەستی، بەڵام ئەو ڕێکخراوانە لە باری دیپلوماسی یەوە زۆر لاواز بوون و نەیان دەتوانی شۆین لە سەر سیاسەتی ئەو وەڵاتانەی کە تێی دا دەژیان دا بنێن یا تەنانەت لە سەر هێزی سەرەکی سیاسی ئەو سەردەمی کوردستانیش، جگە لەوانە نەتەوە ژێردەستەکانی دیکەی ئێران هیچ جم و جووڵێکیان نەبوو.

ریژیمی پاشایەتی کە تازە"شورشی سپی شای" بە مەبەستی پەیدا کردنی بنکەی کۆمەڵایەتی بۆ خۆی، هێنابوو گوڕێ لە بە

هێزترین سەردەمەکانی ژیانی خۆی دابوو. دەزگای جاسوسی ریژیم کە لە ژێر چاوەدێری پسپۆڕەکانی سیای ئەمریکاوموسادی ئیسرائیل دا دەگەڕا، لانی کەم لە باری تەبلیغاتی و ترسانی خەڵکەوە زۆر بە هیز بوو. هەموو کەس وای دەزانی لە نێو دیوارەکانی ماڵەکەی دا دەزگایەکی کونترولی ساواک هەیە. هێزی نیزامی ریژیم لە بەر چاو کۆمەلانی خەڵکی ئێران ئەوەندە ترسینەر و بەسام بوو، کە ئیستیوارێکی ژاندارمەری حوکمی ناوچەیەکی پان و بەرینی دەکرد و تەنانەت بۆ خۆی سەڵتەنەتی ناوچەیی هەبوو.

جگە لە کوردستان کە سوننەتی دژایەتی لە گەڵ ریژیم و دریژە دانی خەباتی نەتەوەیی تێدا بوو، لە ناوچەکانی دیکەی ئێران ریژیم توانیبوی تارادەیەک بنکەی کۆمەلایەتیش بۆ خۆی پێک بێنێ. بە بەریوەبردنی ئیسلاحاتی ئەرزی نێوەچڵ و بە سەرگەرم کردنی بورژوازی میللی بە کار و باری بازرگانی پوڵ دەرهێنانەوە، نفوزێکی هەر چەند کەمی لە نێو نەخوێندەواری دیهاتی و بازرگانی شاری بۆ خۆی پێک هێنا بوو.

بەڵێنە گەورەکانی لاسا کردنەوەی ژاپۆن و ڕۆیشتن بەرەو دەروازەکانی تەمەدوونی گەورە لانی کەم زاری هێندێک لە خەڵکی ئێرانی ئاودار دەکرد و بەتەمای ئەو رۆژە خۆشانە بێ دەسەڵات بە دوای ریژیم دا دەکشان.

دیارە دەبێ ئەوەشمان لە بەر چاو بێ کە لە ئاخری دا هەر ئەو بەڵێنانە بوونە مار و لە گەردنی ریژیم هاڵان.چونکە ئاغاکانی لە دەرەوە بەو لافانە زۆر قەڵس بوون لە ناو خۆی ئێرانیش کاتێک دێتیان ئەو بەڵینیانە بلقی سەر ئاون و بەهۆی ریژیمیکی بەستراوە ناکرێ بەدی بێن، کۆمەلانی خەڵک راپەرین. بەکورتی هەل و مەرجی نێو خۆی ئێران لە ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ دا، بەقازانجی جووڵانەوەی گەلی کورد نەبوو. بەڵکوو بە پێچەوانەوە لە دژی بوو.

لە نێوخۆی کوردستانیش هەل ومەرج لە بار نەبوو. لە رادەی کوردستانی گەورە دا بەگشتی جووڵانەوەی گەلی کورد لە ژێر نفوزی جووڵانەوەی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عێراق دا بوو. ئەویش نەک تەنیا نەی دەتوانی یارمەتی بە جووڵانەوەی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێران بکا. بەڵکو لە بەر گیروگرفتی لە ڕادە بەدەری خۆی پەیوەندیەکەی لە گەڵ ریژیمی پاشایەتی بە جۆرێک پتەو بوو کە بە کردەوە مەجبور بوو، لە دژی جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ڕاوەستێ. لە کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێرانیش خودی حیزبی دێموکرات بە دووبەش، دابەش ببوو. بەشێکی پاسیفیست کە حازر نەبوو بەشداری لە جووڵانەوە دا بکا و چاوە ڕوان بوو دوای سەرکەوتنی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عێراق، نۆرەی ئەویش بێ. بەشەکەی تریشی کە دیارە پێک هێنەری جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ بوو.

جووڵانەوەش بۆ خۆی تەنیا لە ناوەندی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێران، پەرەی سەند بوو. لە باکووری ڕۆژهەلاتی کوردستان زۆر لاواز بوو، لە باشوری ڕۆژهەلاتی کوردستانیش کە بەشی دەوڵەمەند و پڕ دانیشتووی ڕۆژهەلاتی کوردستانی دەگرتەوە، بە ناوەندی فەرهەنگی گەورە و شاری زۆر پڕ دانیشتوەوە، زۆر بەکەمی لەم جووڵانەوەیەدا بەشدار بوو. روناکبیرانی کوردستان زۆر بە کەمی بەشداریان تێدا دەکرد، یا ئەگەر بەشداریش بونایە، لە سەرەتایی ترین پلەی بەرپرسایەتی دا دەمانەوە و حازر نەبوون بۆ بردنە پێشی جووڵانەوە دەست لە ژیانی ئاسایی خۆیان هەڵگرن. هەڵبەت دەبێ ئەوەشمان لە بەرچاو بێ کە بەشی زۆری خەڵک، بە رووناکبیرو نەخوێندەوارە وە، چاوەروانی ئەنجامی شورشی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عێراق بوون.

جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ لە بەر هۆیەکانی سەرەوە نەی دەتوانی بە لوتکەی سەرکەوتن بگا. بەڵام رێبەرانی ئەو جووڵانەوەیە ئەوەندە بۆ مەسەلەی کورد دڵسۆز بوون، کە بیریان لە سەرکەوتنی یەکجاری نەدەکردەوە. بەکورتی ئەوان حازر بوون گیانی خۆیان بەخت بکەن بۆ ئەوە ی نەهێڵن ئاگری خەباتی رزگایخوازی گەلی کورد لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێران بکوژێتەوە. هەر وەک بەشی هەرە زۆریشیان لەو پێناوە دا گیانی خۆیان بەخت کرد.

هەر وەک لە پێشەوە باس کرا،جووڵانەوەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷، بوو بە دەستە چیلەی خەباتی دوا رۆژ و سێبەری

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

تێشکانی سەردەمی کۆماری دێموکراتێکی کوردستانی هەڵگرت. حیزبی دێموکراتی کوردستانی بە زێندویی ڕاگرت و ریشەی ئەو حیزبەی لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دا زێندوو کردەوە. هەرچەند زۆربەی رێبەرانی جووڵانەوە شەهید بوون وهەرچەند پاشماوەی کادر و پێشمەرگەکان مەجبور بوون دیسان کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێران بەجێ بێڵن و ئاوارە بن. بەڵام خەبات و تێکۆشان درێژەی کێشا و شانە و رێکخراوەکان هەڵنەوەشان.

ئەو کادر و پێشمەرگانەی ئاوارەی کوردستانی ژێردەسەڵاتی عێراق ببوون، هەر بە شێوەی تەشکیلاتی لە گەڵ یەکتر پەیوەندیان هەبوو. سەرەڕای کەند و کوسپی لە ڕادە بەدەری ژیان و لە گەڵ گەلێک گیروگرفتی سیاسی کە لە هەموو لایەکەوە بۆیان دەهاتە پێش دیسانیش خەباتی سیاسیان درێژە دەدا. لە بەر ئەوەی هێندێک لەو پێشمەرگانەی کە دوای تێشکانی جووڵانەوەی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ئێران. پەنایان بەردبوو بۆ شورشی کورد لە کوردستانی عێراق و ئەوانیش بەداخێکی گرانەوە،چەند کەسێکیان تەحویلی ریژیمی پاشایەتی ئیران دایەوە، وەک: (ساڵح لاجانی، عەلیٚ گوێرەش...) کە لە سێدارە دران. دەستەیەک لە کادر و پێشمەرگەکان کە لە شارەکان و گوندەکانی کوردستانی عێراق دا بڵاو بوونەوە جگە لەو دوو دەستە پێشمەرگە و کادرانە، ژمارەیەکی زۆر کادری حیزبی، هەر بەشداری نەببوون لە جووڵانەوەی چەکداری دا و لە گەڵ شورشی کوردستانی عێراق کاریان دەکرد یا لە وڵاتانی ئوروپایی بوون.

کادر و پێشمەرگە ئاوارەکان، دیسان چەند کارەساتی دڵتەزێنی دیکەیان بە سەرهات. کاک هاشمی حەق تەڵەب کە بە قادر شەریف بە ناوبانگ بوو، بە دەستی ساواک و بە هاوکاری نۆکەرانی ساواک لە نێو کوردستانی عێراق دا لە مزگەوتێکی شاری سلیمانی دا نامەردانە کەوتە بەر هێرشی نارنجۆک و شەهید کرا. هەروەها " کاوە" مەلا حوسینی مارەغانی لە نێو مەقەری خۆی دا بەدەستی نۆکەرێکی ساواک کە وەک عامیلی نفوزی نارد بویە نێو پێشمەرگەکان، بە ناوی" محەممەد ئەمین جوانمردی" خەڵکی ناوچەی سەقز لە شیرین خەودا کەوتە بەردەسترێژ و شەهید کرا. ئەو جینایەتە لە شاری قەڵادزی ڕووی دا و بەداخەوە ئەو جینایەتکارە گۆیا بە هاوکاری نۆکەرانی ساواک لە کوردستانی عێراق بە هاسانی توانی بگاتەوە ئێران.

ئەو خۆفروشە(محەممەد ئەمین جوانمردی) کە گۆیا لە نێو حوجرەی فەقێیان ڕاهاتبۆ نێو مەقەری پێشمەرگە و ئاگر ی کوردایەتی هەڵی گرتبوو. ئێنسانێکی زۆر خەتەر و خۆ ڕێکخەر بوو. لە پێشدا بە شێوەیەکی گەلێک ماهیر خۆی لە گەڵ پێشمەرگەکان ڕێک خستبوو کارێکی وای کرد بوو کە هەموویان ئیمانیان پیٚ بیٚ، تەنانەت "کاوە" کە ئەو کاتی بەرپرسی ئەو پێشمەرگانە بوو، بە جۆرێک باوەڕیی بەو ئێنسانە فێڵبازە کرد بوو، کە کردبوویە ئیشکدەری سەر سەری خۆی.

ئەو کابرایە دوای شورشی گەلانی ئێران و رووخانی ریژیمی نەگریسی پاشایەتی خۆی وون کرد و ئێستاش دەستی عەداڵەتی نەگەیوەتیٚ و بە سزای کردەوەی خۆی نەگەیشتووە. دیارە ئەرکی سەرشانی هەموو شۆرشگێرانی رێگای کوردایەتیە کە ئەو خائینە بدوزنەوە و بە سەزای کردەوە و خیانەتەکانی بگەیەنن.

سەرەڕای ئەو زەربەیەش کادر و پیشمەرگەکان لێک بڵاو نەبون و درێژەیان بەکاری حیزبی دا. ساڵی ۱۹۶۹ دەستەیەک لە کادرە هەڵکەوتووەکانی حیزب و لە پێش هەمویانەوە شەهید دوکتورقاسملو لە گەڵ کادر و پێشمەرگەکانی کە لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی عێراق بوون، چ ئەوانەی لە نێو شارەکان بوون و چ ئەوانەی لە دەرەوە بوون، پەیوەندیان گرت و توانیان بەشی زۆری ئەوان لە دەوری یەک کۆبکەنەوە و تەکانێک بە تەشکیلات بدەن و حیزبی دێموکرات بەرەو قۆناغێکی تازە رێبەری بکەن، ئەو یەکگرتنەوەیە دەکریٚ بە بەردی بناغەی رێکخستنەوەی تەشکیلاتی حیزبی دێموکرات لە قەلەم بدریٚ. بە تایبەت کاتێک وتووێژ لە نێوان شورشی کوردستانی عێراق بە سەرۆکایەتی بارزانی و دەوڵەتی عێراق دەستی پیٚ کرد، هەلێکی باش ڕێکەوت کە زۆربەی کادر و پێشمەرگە ئاوارەکان لە دەوری یەکتر کۆبنەوە، ئەو لێک خڕبوونەوەیە بوو بە هۆی پێک هێنانی کونفرانسی سێهەمی حیزبی دێموکرات کە لە ویٚ دا بەرنامە و پێرەوی ناوخۆی ئەو حیزبە بە شێوەیەکی زانستیانە دارێژراو و پەسند کرا. پاشان لە ماوەیەکی کورت دوای کۆنفرانسی سێهەم، کۆنگرەی سێهەم پێک هات، کە ئەویش بە نۆبەی خۆی لە تەواو کردنی ئۆرگانەکانی رێبەریی حیزب و پێک هێنانی تەشکیلاتی تازە دا، نەخشێکی زۆر گەورەی هەبوو.

بەرهەمی ئەو تەکانە تازەیە ئەوە بوو، کە ڕۆژنامەی کوردستان، ئورگانی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە شێوەیەکی ڕێک و پێک دەستی بە بڵاو کردنەوە کرد. ڕۆژنامەی کوردستان نەک بڵاوکراوەیەکی سیاسی ڕێک و پێک بوو لە کوردستان. بەڵکوو سەرچاوەیەکی بە نرخیش بوو، بۆ گەشەپێدانی زمان و فەرهەنگی کوردی. تەنانەت نەخشی باشی هەبوو، لە جێگیر بوونی نووسینی یەکگرتوی کوردی دا بە تایبەت بە زاراوەی سۆرانی. کە ئەو سەردەمی بە هۆی پرۆسەی ئاشتی یەوە لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی عێراق نەخشیکی زۆر گەورەی هەبوو. لە ڕۆژنامەی کوردستانی ئەو سەردەمی دا زۆر ووتاری سیاسی، ئابوری، زمانەوانی هونەری، تەشکیلاتی و ڕێکخراوەیی بە نرخ بڵاو دەبوونەوە. بە تایبەت بە هەڵسەنگاندنەکانی شەهید دوکتور قاسملو لە باری سیاسی و ئابوریەوە، بە نووسینە پڕ نیوەرۆکەکانی مامۆستا عەبدوڵلا حەسەن زادە کە بەزمانێکی کوردی پاراو دەینووسی، بە شێعرو ووتاری هونەری و فەرهەنگیەکانی مامۆستا هێمن و زۆر نوسەری دیکەی وەک کاک کەریم حیسامی و هێ تر ببوو بە ڕۆژنامەیەکی دەوڵەمەندی کوردی و خزمەتیکی باشی بە فەرهەنگی نەتەوەیی دەکرد.

لە باری چالاکی سیاسی و تەشکیلاتیشەوە ئەو حیزبە پێی نایە نێو قۆناغیکی تازەوە. قوناغێک کە پڕ بوو لە پەیوەندی گرتنی دیپلۆماسی و چالاکی ڕێکخراوەیی. حیزبی دێموکرات دوای ئەو هەنگاوە گەورەیە خاوەنی ڕێبەریەکی تارادەیەک ڕێک و پێک، جووڵانەوەیەکی بە دیسپیلین و سیاسەتێکی ماقوڵ بوو، هەر بۆیە توانی تەنانەت لە نێو خۆی کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێرانیش دا دیسان بە شێوەی نەهێنی چالاک بێتەوە. هەر چەند دیارە لە ڕادەیەکی بەرتەسک دا. یەکێک لە هەنگاوە باشەکان ئەوە بوو کە دەست کرا بە پێگەیاندن و پەروەردە کردنی کادر بۆ داهاتوو. دیارە دەبێ ئەوە بزانن کە لەو سەردەمی دا ئەو حیزبە ئەفرادی خوێندوار و لاوی زۆر کەم لە ئیختیار دا بوو تا پەروەردەیان بکا. ئەوەی هەبوو زۆرتر کادرە قەدیمییەکانی ئاوارە بوون، لە گەڵ پاشماوەی پێشمەرگەکانی جووڵانەوەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷ کە بە داخەوە زۆریان نەخوێندەوار بوون.

لە گەڵ ئەوەش هەوڵی زۆر باشی ڕێبەرایەتی ئەو کاتی حیزبی دێموکرات بوو بە هۆی خوێندەوار بوونی هێندیک لەو پێشمەرگانە و بەشداری بەشێک لە کادرەکان لە دەورەی جۆار وجۆری کادر دا. تەنانەت چەند کەسێک نێردرانە یەمەنی جنووبی بۆ دیتنی دەورەی نیزامی و چریکی.

دەبێ ئەوە بە ڕاشکراوی بگوترێ کە زۆربەی کادر و پێشمەرگەکانی ئەو سەردەمە بە ڕەنجی شانی خۆیان دەژیان و کار و باری حیزبیشیان بەڕێوە دەبرد. تەنانەت موشاویر یا ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەبوو. کە بە زەحمەت و تێکۆشان ژیانی ڕۆژانەی خۆی دابین دەکرد. هێندێک لە کادر و پێشمەرگەکان لە ناوچەکانی قەڵادزێ و ڕانیە لە کوردستانی ژێردەسەڵاتی عێراق زۆربەیان مەجبوور بوون کۆڵ کێشی بکەن و ڕۆژ تا ئێوارە ئارەق بڕێژن، ئێوارەش کە گەڕانەوە کۆبوونەوەی حیزبی بکەن و یان چەند ڕۆژ وەدوای مەئموریەتی حیزبی بکەون. لە نێو خۆی کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێرانیش دا، تاڕادەیەک چالاکی هەبوو. بەتایبەت کادر و پێشمەرگەکان بە نەهێنی، لە دەستەی چوار– پێنج کەسی دا سەریان لە نێو خۆی وڵات دەدا و لە گەڵ ئەندامانی حیزب پەیوەندیان دەگرت. بڵاوکراوەکانی حیزبیان بەوان دەگەیاند کە لە نێو کۆڕی زۆر بچوکی ڕوناکبیری دا دەخوێنرانەوە.

یەکێک لە کادرە هەرە چالاکەکانی ئەو سەردەمە، شەهیدی پایەبەرز ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی شەهید مەلا قادری ویردی بوو. شەهید مەلا قادر بە شێوەیەک دڵسۆزی ڕێگای کوردایەتی بوو، کە سەرەڕای کەند و کۆسپی زۆر و خەتەری بەچاوی ئەو سەردەمە، هیچ کاتێک لە سەفەر بۆ نێو خۆی وڵات سڵی نە کردەوە. شەهید مەلا قادر کە لە بنەماڵەیەکی حیزبی لە دایک ببوو کوڕی شەهیدی پایە بەرز، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، مەلا ڕەحیمی ویردی بوو، تەواوی دام دەزگای جاسوسی و نیزامی ڕێژیمی پاشایەتی بە هیچ دەزانی و بۆ کاری حیزبی، هەتا قوڵایی کوردستان دەڕۆیی.

ساڵی ۱۳۵۳، دوای پێک هاتنی کۆنگرەی سێهەم، کە لەوێ دا پێ داگیرا بوو لە سەر گرنگی چالاکی سیاسی لە نێو خۆی

کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێراندا، شەهید ویردی لە هەوەڵین کەسانێک بوو، کە بۆ بەڕێوە بردنی ئەو ئەرکە گرنگە، ئامادەیی خۆی ڕاگەیاند. دوای کۆنگرە کە لەوێ دا بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردرا، بە خۆی وتیمێکی سێ کەسی یەوە، بەرەو نێو خۆی کوردستان وەڕێ کەوت. بە داخێکی گەرانەوە ئەو کادرە هەڵکەوتووە لەو سەفەرە پڕ مەترسیە نەگەڕایەوە. لە شاری بانە کەوتە نێو داوی جاسوس و چەکدارەکانی ڕێژیمی پاشایەتیەوە و لە شەڕێکی قارەمانانە دا، کە بە تەنیا دەمانچەیەک تا فیشەکی ئاخری شەڕی کرد، شەهید کرا. هەر لەو شەڕە دا لاوێکی هەڵکەوتووی دیکە بە ناوی محەممەد سەدیق بە برێنداری گیرا، کە دوایی لە شاری سنە تیرەباران کرا و بەدەستی ڕێژیمی پاشایەتی شەهید کرا. هەر لەو پەیوەندیە دا مستەفا عەزیز زادە و محەممەد ڕەمەزانی، ئەندامانی حیزب لە نێو خۆی شاری بانە گیران و دوای چەند مانگ لە سنە تیرە باران کران. جگە لەوە هێندێک ئەندامی زۆر چالاک و بە کەڵکی حیزبی مەجبوور بوون وڵات بە جێ بێڵن و ئاوارە بن.

بە کورتی حیزبی دێموکرات بە شێوەیەکی ئورگانیک ڕێکخراو بوو و ئامادەیی ئەوەی هەبوو. کە لە ئاڵ و گۆڕێکی مێژوویی گرینگ دا، وەک شورشەکەی ساڵی ۱۹۷۹، نەقشی شیاوی خۆی ببینی و لە کوردستانی ژێر دەسەلاتی ئیران، نەقشی بەڕێوەبەریی جووڵانەوەیەکی بەرین تر وەئەستۆ بگرێ. کە دیارە لە قۆناغی تازەی جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی کوردستانی ژێردەسەڵاتی ئێران دا گەورەترین نەقشی وە ئەستۆ گرت.

تایپ کردنەوەی دووبارە : ڕەحمان نەقشی

کۆمیتەی ئینقلابی

مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە

چەند مانگ پاش کۆنگرەی ۲ ڕێبەرایەتیی هەڵبژێراوی کۆنگرە پێوەندیی بە کۆمیتەی ساخکەرەوە گرت و داوای لێ کرد کە بێنەوە لە ریزەکانی حیزب دا لە گەڵ ئەو بەشە کە کۆنگرەی پێک هێنا بوو درێژە بە تێکۆشان بدا. لەو پێوەندی یە دا هەیئەتێک لە ڕێبەرایەتیی هەڵبژێراوی کۆنگرە کە پێک هاتبوون لە کاک سەدیق ئەنجیری، کاک سلێمانی موعینی و کاک نحۆ [لە کۆمیتەی ناوەندی] و کاک عەبدوڵڵا موعینی، کاک رئوف مەلا حەسەن و کاک ڕەشید فەلاحی [لە کۆمیتەی چاوەدێریی بەرز]، لە گەڵ هەیئەتیک لە کۆمیتەی ساخکەرەوە پێکهاتوو لە کاک حەسەن ڕەستگار، کاک سەید حوسێن مەدەنی، مەلا ئاوارە و مەلا ڕەسووڵ پێشنماز کۆبوونەوە و لە سەر ئەوە ڕێک کەوتن کە کۆمیتەی ساخکەرەوە ببن بە مشاوری کۆمیتەی ناوەندی.

ئەو ڕێکەوتننامەیە لە لایەن کۆمیتەی ناوەندی یەوە پەسند کرا و لە بەهاری ساڵی ۱۳۴۵ دا ئەندامانی کۆمیتەی ساخکەرەوە چوونەوە پاڵ ڕێبەرایەتیی هەڵبژێراوی کۆنگرە. لەو نێوە دا خوالێخۆشبوو قادر شەریف [هاشم اقل الطلاب] کە ئەندامی کۆمیتەی ساخکەرەوە بوو، بەرێککەوتنەکە ڕازی نەبوو، ناوبراو کە لە گوندی ورچەک لە نێوخۆی کوردستانی ئێران دا بنکەیەکی پێک هێنابوو ئامادە نەبوو بگەڕێتەوە نێو برادەرانی دیکە و لێرە دا چەند کەس لە هاوڕێیانی [حەسەن ڕەستگار، مەلا ئاوارە، مامەندی قازی، ڕەسووڵ پێشنماز ومنقتم قازی] چوونە ورچەک تا بەزۆر یان بە خواهیشت قادر شەریف بگێرنەوە نێو ریزەوکانی خۆیان ناوبراو بە خۆشی ملی نەدا و تەقەی لێ کردن سەرەنجام پاش تەقەیەکی کورت گرتیان و لە گەڵ خۆیان هێنایانەوە بنکەی سەرکردایەتی لە سۆنی و بەو جۆرە تۆماری تەمەنی کۆمیتەی ساخکەرەوە پێچرایەوە.

[لە یادداشتێکی دەستنووسی کاک حەسەن ڕەستگار وەرگیراوە.]

بەڵام بەربەرەکانی لە گەڵ ڕەوتی تەکرەوانەی کاک ئەحمەد توفیق کۆتایی نەهات و پێش تەواو بوونی کاری کۆمیتەی ساخکەرەوە گەرای جووڵانەوەیەکی دیکە دانرا کە ناوی [کۆمیتەی ئینقلابی حیزبی دێموکراتی کوردستان]ی لەسەر دانرا.

یەکەمین کەسانێک کە ئەو جەریانەیان پێک هێنا ، ئەوەندەی لە بیرم بێ بریتی بوون لە :

١ – کاک حەمەدەمین سیراجی.

٢ – کاک سمایلی شەریف زادە.

٣ – مەلا ئاوارە [مەلا ئەحمەد شڵماشی]

٤ – کاک سالاری حەیدەری.

ئەوانە جم و جۆڵێکی فکری و تەشکیلاتیی ڕێک و پێکیان دەست پێکرد. لە گەڵ ئەوەی ئیمکاناتێکی یەکجار کەمیان لەبەر دەست دابوو توانیان لە نێو بەدەنە دا جێ یەک بۆ خۆیان بکەنەوە. ئەوانە بۆ ئەوەی بیرو باوەری خۆیان بڵاو بکەنەوە، نامیلکەیەکیشیان بە ناوی [تیشک] دەرکرد کە لەبەر نەبوونی دەزگای چاپ تەنیا چەند نوسخەیەکیان بە کاربۆن لێ تایپ دەکرد. ئەگەر بە هەڵە نەچووبم تەنیا سێ ژمارەشیان بۆ دەرکرا.

کۆمیتەی ئینقلابی دوواتر پەرەی گرت و دوای تەقینەوەی ناکۆکی لە نێو ڕێبەرایەتیی هەڵبژێراوی گۆنگرە دا هێندی لە ئەندامانی ڕێبەرایەتی شیان چوونە پاڵ لەوانە :

١ – کاک سلێمان موعینی

٢ – کاک عەبدوڵلا موعینی.

٣ – سەنار مامەدی.

لەراستی دا هەر ئەو کۆمیتەی ئینقلابی یەش کە بزووتنەوەی چەکدارانەی ساڵەکانی ٤٧ – ١٣٤٦ی کورستانی ئێرانی بەڕێوە برد.

بزووتنەوەی چەکدارانەی ٤٦ – ١٣٤٧

" وەزعی ناوەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٣٤٦ لە لایەکەوە و ئەو فشارەی کە بۆ حیزب دەهات و لایەکی ترەوە، هێندێک لە بەرێوەبەران و کادرەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ناچار کرد کوردستانی عێراق بەجێ بێڵن و بێنەوە کوردستانی ئێران. ڕێژیمی شا کەوتە ترسەوە و هێزێکی چەکداری زۆری بۆ لە ناو بردنی ئەوان تەرخان کرد. و کادر و ئەندامانی حیزب بێجگە لە دەست کردنەوە و بەربەرەکانی کردن هێچ ڕێگایەکی تریان بۆ نەمایەوە. بەم جۆرە خەباتی چەکدارانە بەسەر هێندێک لە کادر و ئەندامانی حیزبی ئێمەدا لە لایەن ڕێژیمەوە سەپێندرا.

پێش بەرپار بوونی ڕاپەرینی چەکدارانەی ٤٧ – ٤٦ ئەو کادر و پێشمەرگانەی بەسەردان لە کوردستانی عێراقەوە دەگەڕانەوە کوردستانی ئێران (لەوانە کە لە گەڵ ڕێبەرایەتیی عەبدوڵلا ئیسحاقی یەک نەبوون) زۆر جار باسی ئەوەیان دەکرد کە کوردستانی گەرمێن جێی وانی تێدا نەماوە و باشترە بێنەوە وڵاتی خۆیان و ڕاپەرینێکی چەکدارانە بە دژی ڕێژیمی شا وەرێ بخەن زۆر جار ئەو مەسەلە کوردی یەیان وەبیرد دێنایەوە کە: " شەندە لە مەندە کەمتر نیە".

بەڵام ڕاستیەکەی ئەوە نەبوو فکری بەرپا کردنی ڕاپەرینێکی چەکدارانە لە لایەن زۆر لەو کەسانەشەوە کە دوایە ڕێبەرایەتی یان کرد و تەنانەت گیانیشیان لەسەر دانا. بەشتێکی نادروست دەزانرا ، شەهید مەلا ئاوارە لە نامەیەک دا کە سەرەتای بەهاری ١٣٤٦ بۆ منی ناردبوو نووسیبووی : وەک دەزانی ماوەیەکە مقو مقوی خەباتی چەکدارانە داکەوتوە خەباتی چەکدارانە بێ تەشکیلات، خەباتی چەکدارانە بێ چەک و تەقەمەنی، خەباتی چەکدارانە بێ پشتی جەبهە و ... داوات لێ دەکەم بە هەر جۆر بۆت دەکرێ مەیەڵە ئەو فکرە پەرە بستێنێ و لە نێو خەڵک دا جێ بگرێ.

بەو حاڵەش هەروەک دیتمان ئەو ڕاپەڕینە بەسەر هاوڕێ یانی حیزبی دا سەپێندرا. چونکە لە کوردستانی عێراق فشارێکی زۆریان بۆ دەهێنرا ، هاتووچۆی برادەرانی ئێمە بۆ نێو خۆی وڵات و کردنی کاری حیزبی لە نێو خەڵک دا بە گوناهێکی کەبیرە دادەنرا.

چونکە ریژیمی شا بەو شەرتە کۆمەکی !! بە بزووتنەوەی کوردی عێراق دەکرد کە ڕێگای هەر جۆرە تێکۆشانێک لە کوردە نارازی یەکانی کوردستانی ئێران بگرێ. کار گەیشتە جێگایەک کە لە ئاخرو ئۆخری بەهاری ۱۳۴۶ دا ئەمنیەتی زۆر لە هاوڕێیانی حیزبی لە کوردستانی عێراق دا کەوتە مەترسی یەوە و چەند کەسێکیان لێ گیران و بۆ ماوەیەک خرانە بەندیخانەوە ، لەوەش بگوزەرێین کە هێندێک لەوانە بە زیندوویی یان بە مردوویی تەحویلی ئێران درانەوە.

بەو حاڵەش هاوڕێیانی ئێمە بەربەرەکانی یەکی قارەمانانەیان لە خۆیان نیشان داو ماوەی هەژدە مانگ ئاڵای خەباتی چەکدارانە بە دژی رێژیمی شایان بەرز راگرت ، ئەو راپەرینە هەر لەو کاتەدا لە نێو خەڵکیش دا جێی خۆی کردەوە و دۆست و لایەنگر و پشتیوانی زۆر بوو. بەراشکاوی دەتوانین بڵێین ئەگەر هاوکاریی کاربەدەستانی بزووتنەوەی کورد لە عێراق لە گەڵ رێژیمی شا نەبووایە ، ئەو راپەرینە سەرباری هەموو کەم و کوڕی یەکانی دەی توانی ماوەیەکی زۆر زیاتر لەسەر پێی خۆی راوەستێ و زەبری کاریگەر لە هەیبەتی رێژیمی حەمەرەزاشا بدا.

دیارە ناکرێ هەموو شتەکان لێرە دا باس بکرێن و ئەوەی لەبن بەڕەیە بی هێنێنە سەر بەڕەکە ، بەڵام بۆ مێژوو دەبێ بگوترێ کە بەداخەوە هاوکاریی سەرکردایەتیی بزووتنەوەی کوردی عێراق لە گەڵ رێژیمی کورد کوژی حەمەرەزا شا گەیشتە ئەو جێگایە کە پێشمەرگەی کوردی عێراق لە نێو خۆی کوردستانی ئێران دا شان بە شانی هێزە نیزامی و ئینتیزامی و نێوە نیزامی یەکانی شا راوی کوردی ئێرانیان دەکرد و لە کوردستانی عێراقیش داتەڵە بۆ تێکۆشەرانی حیزبی ئێمە دادەنرا بۆ ئەوەی بگیرێن و زیندوو یان مردوویان بدرێنەوە بە جەللادەکانی رێژیمی شا.

راپەرینی ۱۳۴۷ – ۱۳۴۶ سەرمایەی ئینسانیی گەورە گەورەی تێدا لە دەست چوون. تێکۆشەرانی وەک مەلا رەحیم ویردی، سلێمانی موعینی، عەبدوللا موعینی، مەحموود زەنگنە ، نەحۆ، مەلا ئاوارە ، سمایلی شەریف زادە و قارەمانانی وەک منەشەم و سالح لاجانی و سەید فەتاح و دەیانی دیکە کە یان لە مەیدانەکانی شەڕ لە گەڵ بەکرێگیراوانی رێژیمی پاشایەتی دا شەهید بوون. یان بەو شێوە داخاوی یە درانەوە بە رێژیمی پیاوکوژی شا زۆر بە زەحمەت جێگایان پڕ دەبێتەوە بەو حاڵەش " راپەررینی ساڵەکانی ۱۳۴۷ – ۱۳۴۶ یەکێک لە لاپەرە زێرینەکانی خەباتی حیزبی دێموکراتی کوردستانە و جێگایەکی تایبەتی لە مێژووی حیزبی ئێمەدا هەیە".

ئەو راپەرینە تێک شکا چونکە : لە نێو خۆی ئێران دا هەل و مەرج بۆ بەرپا کردنی بزووتنەوەیەکی چەکدارانەی لەو بابەتە ئامادە نەبوو، شا بەشانازی یەوە دەیگوت ئێران جزیرەی ئارامی نێو ئوقیانووسی پڕ گێژاوی رۆژهەڵاتی نێوەراستە، لە نێو خۆی حیزب دا نە یەکپارچەیی هەبوو نە ئامادەیی ماددی و مەعنەوی بۆ وەرێ خستنی بزووتنەوەیەکی چەکدارانەی پان و بورین و بەهێز، راپەرین نەک هەر پشتی جەبهەیەکی جێگای متمانەی نەبوو بەڵکوو گەورەترین زەبرەکانی لەو جێگایەوە لێ دەدران کە چاوەروان دەکرا بۆی ببێتە پشتی جەبهە و لەو لاشەوە هێزە سیاسی یەکانی ئێران، لەوانە کە دەرتانی پێوەندی لە گەڵ گرتریشیان هەبووم هەروەک زۆرجاری دیکە ی مێژووی ئێران کارێکیان بۆ ئەم راپەرینە لە دەست نەهات و بزووتنەوەی چەکدارانەی کوردستان بە تەنیا مایەوە. حیزبی تودەی ئێران کە زۆریشی بەڵێنی هاوکاری و پشتگیریی ماڵی و سیاسی بە رێبەرانی ئەم بزووتنەوەیە دابوو، لە کاتی تەنگانەدا هێچ هەنگاوێکی هەڵ نەهێنایەوە و " ئاگرە سووریی لە من دوور بێ " لە دوورەوە پاڵی لێ دایەوە.

سەرنجام پاش شەهید بوونی بەشی زۆری رێبەرانی بزووتنەوە، بە نێوبژی کردنی هێندێک کەسی خێرخواز سەرکردایەتیی بزووتنەوەی کورد لە عێراق بەوە رازی بوو کە ئەو کادر و پێشمەرگانەی لە بزووتنەوەکە دا بەشدار بوون بگرێنەوە کوردستانی عێراق و داڵدەیان بدرێ. کەچی بەداخەوە ئەو بەڵێنەش بە تەواوی بەجێ نەگەیەندراو بەشێک لە هاوڕێیانە پاش

خۆ تەسلیم کردنەوە بە هێزەکانی بزووتنەوەی کورد لە عێراق گیران و درانەوە بە ڕێژیمی ئێران.

بۆیەش زۆر لەو کادر و پێشمەرگانە مەترسی یان ڕێ نیشت و بەناچار هەلاتن، خۆیان تەسلیمی ئەرتەشی عێراق کرد تا بیان گەیەنێنە لای مەکتەبی سیاسیی پارتی کە ئەودەم لە گەڵ سەرۆکایەتیی بارزانی ناکۆک بوون و لە نێو حکوومەتی عێراق دەژیان (داستانی مەلایی و جەلالی).

تێک شکانی راپەینە چەکدارانەکەی ساڵانی ۱۳۴۷ – ۱۳۴۶ وەزعی ڕێکخراوەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی هێندەی دیکە شپرزە کرد لە نێو خۆی وەڵات دا جگە لە پێوەندی یەکی عاتیفی و بیروباوەری شتێک بە ناوی پێوەندیی تەشکیلاتی لە نێو ئەندامانی حیزب دا نەما. جگە لەوەش ڕێژیمی شا پەلامارێکی بەربڵاوی هێنایە سەر خەڵکی کوردستان و بە سەدان کەسی زیاتر بە شێوەئ رەش بگیر لە زیندانەکان پەستاوت. قەسابخایەک کە تیمسار اویسی لە جەلدیان وەرێی خست بۆ هەتا هەتایە لە بیر ناچێتەوە و وەک پەلەیەکی رەش بە مێژووی پڕ لە جینایەت و خەیانەتی ڕێژیمی پاشایەتی یەوە دەمێنێتەوە، دیارە ئەوەش بە نۆرەی خۆی تەئسیری لەسەر کز بوونی تێکۆشانی حیزبی و تەشکیلاتی دانا سەرنج ڕاکێشە کە بگوترێ لە ناوچەی سەردەشت کە شوێنی تێکۆشانی شەهید مەلا ئاوارە بوو، زیاتر لە سەد کەس گیران، بەڵام تەنیا دوو کەسیان ئەندامی حیزب لە نێو دا بوون. ئەوانیش لە سەریان سابیت نەکرا کە ئەندامی حیزبن، هەر بۆیەش ئەو هێرشەمان بەرەش بگیر ناو برد.

لە ئاکامی بزووتنەوەی ۱۳۴۷ – ۱۳۴۶ دا دیسان ژمارەیەکی دیکە لە تێکۆشەران کە نەکەوتبوونە بەر پەلاماری رەش بگیر، ناچار بە ئاوارەیی بوون و لە کوردستانی عێراق و تەنانەت لە شارەکانی دیکەی عێراقیش دا پەرش و بڵاو بوون. دیارە هەم ئەمانە و هەم ئەو کەسانە کە پێشتر لە کوردستانی عێراق بوون و تەنانەت ئەوانەش کە بە هێچ جۆر تیکەڵاوی راپەرینە چەکدارانەکە نەبوو. بۆ ماوەیەک لە ترسی گیران و مەترسیی تەحویل درانەوە بە ئێران بێدەنگ دانیشتن و دەستیان بە کڵاوی خۆیان داگرت با نەی با. بەو جۆرە لە نێو ئەندامانی حیزبی لە کوردستانی عێراقیش دا بە کردەوە شتێک نەما کە بکرێ ناوی پێوەندیی تەشکیلاتی لەسەر دابنرێ.

سەرچاوە : نیو سەدە تێکۆشان نووسینی ڕێزدار مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە.

تایپ کردنەوەی دووبارە : رەحمان نەقشی

کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزب

جەلیل گادانی

ئێران لەسەر ڕاسپاردەی ئەمریکا خۆی زیاتر لە کارو باری شۆڕشی کوردستانی عێراق وەر دەدا و لە هێندێک شوێن بە ئاشکرا ئەمر ونەهی دەکرد. هێدی هێدی شۆڕشی بە خۆیەوە گرێ دابوو. زۆربەی یارمەتییەکانی دەرەوەی لە ڕێگەی ئێرانەوە دەگەیشتە دەستی ڕێبەرایەتیی شۆڕش. بەم پێیە داخوازی ئێرانێش لە شۆڕش دەچوو سەری وای لێ هاتبوو داوای گرتن و تەحویل دانەوەی دێموکراتەکانیان دەکرد. هەر لە پێوەندییە دا بوو کە ئەحمەد توفیقیان نارده کانی ماسی بۆ ئەوەی لەبەر چاوان ون بێ. وێ دەچوو بۆ سلێمانیش بەرنامەیەکی ئاوایان بوو بێ لە دووشیان نارد بوو بچێتە پاراستن بەڵام نەچوو. جگە لەوانەش بە توندی خوازیاری بەرگری لە چوونەوەی کادر و ئەندامانی حیزبی دێموکرات بۆ کوردستانی ڕۆژهەڵات بوون.

تەنگەر بەر بوونەوەی ئەو مەیدانە و پیشێل کردنی ئەو مافە ڕەوایە بۆ شۆڕشگێرنی کوردی ئێران جگە لە سووکایەتی جیدی نەبوو بۆ مرۆڤی لێبراو شۆڕشگێر تەحەمولی وەزعێکی ئاوا سەخت و دژوار بوو. بە تایبەت کە لە شەهید بوونی سەدیق ئەنجیری و دوور خستەوەی ئەحمەد توفیق زۆر تێ نەپەری بوو، زۆربەشیان هەستیان بەم مەترسیە دەکرد و، مەترسی لەوەی کە بکەوە نێو ئەو داو و تۆڕانە و فیدابن.

لە باس کردنی لەسەر ئەم وەزعە و هەل و مەرجە لە بەینی هاوڕێیان جیاوازیی بۆچوون دێتە گۆڕێ. هێندیک لە هاوڕێیان لەسەر ئەم باوەرە دەبن کە ئەم وەزعە تەحەمول ناکرێ، ئەو شۆڕشە کە ئاو کەوتۆتە ژێر زەخت و تەئسیری ئێران ئایندەی روونی نییە و سەرناکەوێ.بۆیە دەبێ چارەسەری وەزعی خۆیان بکەن و ڕێگایەکی خاوێنتر هەڵبژێرن و لە نێو خۆدا درێژە بە خەبات بدەن.

بەشێکی دیکە لەسەر ئەو بڕوایە دەبن چاوەڕوانی یەک لا بوونەوەی شۆڕشی کوردستانی عێراق بن و بزانن چ دێتە پێش.

بەشێکی بەرچاو لە هەڤالان لایەنگری بۆچوونی یەکەم دەبن، بەڵام هێندێک لەوان دوایە پاشەکشە دەکەن و خۆ لە کێشەکە دەدزنەوە.

لایەنگرانی شێلگیری ئەم بۆچوونە قەرار دەدەن لەسەرەتای ساڵی ١٣٤٦ی هەتاوی ڕابچنەوە نێوخۆ. لە پێشدا خەریکی پتەو کردنی ڕیزەکانی سیاسی و ڕێکخراوەیی حیزب لە نێو خەڵک دا بن. زەمینەکە خۆش بکەن و دوایەش بە شێوەی چەکداری لە بەرامبەر ڕێژیمی شا دا خەبات بکەن بۆئەم مەبەستە دوو کاری گرنگ دەکەن :

یەکەم : پێوەندی بە حیزبی شیوعی و نوێنەرانی حیزبی توده لە بەغدا دەگرن. بەو هیوایە کە تەئییدی حەرەکەتەکەیان بکە و یارمەتیی ماڵییان بدەن.

دووهەم : کۆمیتەیەک بە ناوی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکرات بۆ بەڕێوەبردنی کارەکان پێک دێنن کە ئەندامانی بریتی بوون لە ١- کاک سلێمان موعینی (فایق) ٢- کاک سمایل شەریف زادە (مەلا عەزیز) ٣- محەممەد ئەمین سیراجی، ٤- مەلا ئەحمەد شڵماشی (مەلا ئاوارە) ٥- باپیر شکاک (نحۆ) عەولا موعێنی، هێندیک کەس باسی سەنار مامەدی و مەلا عەبدوڵا سەربازیش دەکەن کە لە کۆمیتە دا بوون، بەڵام زۆرتر وەک دەنگۆ دەچی چونکە لە هێچ شوێنێک تێکۆشانی بەرچاویان نەبوو.

زۆربەی ئەو کەسانە لە نێو کۆمەڵانی خەڵکدا بە هۆی کار و تێکۆشانی پیشوویان ناسراو و خۆشەویست بوون. لەسەر ئەم ئەساسە لە نێو خۆیاندا کارەکان بەش دەکەن، چەک و چۆڵی خۆیان هەڵدەگرن و هەرچەند کەس بە سەرۆکایەتیی یەک دوو کەس لەهاوڕێیان کۆمیتە وەڕێ دەکەون.

بێ کۆمان ئەم کارەش وەک زۆر کاری دیکە لە ڕێژیمی شا وە نابێ، پێشتریش و بە تایبەتی دوای پێکهاتنی ئەم کۆمیتەیە سیخوڕەکان لە هەموو لایەکەوە ڕاپۆرت بە کاربەدەستانی ڕێژیم دەدەن.لەم بارەوە چەندین دەستوور و بەخشنامە بۆ بەرگری و بەربەرەکانی لە تاران و ورمێ و سنە ڕا بۆ کاربەدەستانی ڕێژیم و هێزە چەکدارەکانیان لە کوردستان دێ، نموونە لەم بابەتان زۆرن.

هاوڕێیانی حیزبی کە ژمارەیان لەسەد کەس تێنەدەپەڕی، لە هەموو ناوچەکان بە شێوەیەکی ژیرانە لە نێو خەڵکدا دەگەڕێن، لەسەر سیاسەتی حیزب، پێویستی و چلونایەتیی کار کردن و تێکۆشان لەم هەل و مەرجە، فروفیشاڵی شا و برسیەتی و هەژاریی خەڵک و بێ بەشیی کورد بۆ جەماوەر باس دەکەن. بەچەشنێک کە حەساسیەتی ئاڵقە لە گوێکانی ڕێژیم ئەجووڵێنن و ئەوەندی بکرێ جاری تا پایە و بناغەیەکی باشی جەماوەری دەتەننەوە، تووسی شەڕ نەبن.

خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ٤٦ - ٤٧

هەواڵان لە گەڵ هەموو وریاییەکی کە بەکاری دێنن و بەراستی لە وریا کردنەوەی خەڵک و پەرە پێدانی کاری حیزبی دا لە

خۆ بووردوویی زۆریان لە خۆیان نیشان دەدا.

خۆشەویستیەکەیان لە نێو جەماوەر دا لە رادە بەدەر بووە و بۆ حەللی زۆر گیرو گرفتی کۆمەڵایەتی لە زۆر شوێن لە جیاتی ئەوە بچنە لای کار بەدەستانی رێژیم. داوای چارەسەری کێشەکانیان لەوان کردووە، ئەوانیش بە دڵپاکیی تەواو وەڵامدەر بوون و ناکۆکی و ناتەباییەکانی نێو کۆمەڵانی خەڵکیان کە بە گشتی بۆ شۆڕش بە زیانبار زانیوە، کۆتایی پێهێناوە.

سەرەڕای ئەوەش دوژمنی فێڵباز و دڕندە غافل نەبووە، لەهەر دەرفەتێک کە بە دەستی هێناوە زەبری خۆی وەشاندووە.

* یەکەم دەستەی کە کووتوونە بەرهێرشی دوژمن، کاک نحۆ چەندین هەواڵ دەبن، لە ناوچەی سەڵماس لە کاتی پشوودان دا دەکەونە بەرپەلاماری تاقمێکی زۆر ژاندارم و گەمارۆ دەدرێن. لەم شەڕ دا جگە لە چوار هەواڵ کاک نحۆ بۆ خۆشی دوای شەڕێکی قارەمانانە و کوشتی تاقمێکی زۆر لە بەکریگیراوان لە هێرشی هەمە لایەنەی ژاندارمی تازە نەفەس و هیلی کۆپتەر دا کە ورمێ را دێنە یارمەتیی پیاو کوژانی پێشوو شەهید دەکرێ.

* هەر لە گەلاوێژی ئەو ساڵە دا پێنج کەس لە پێشمەرگەکان لە ناوچەی پیرانشار لە گوندی بنەرەی دەکەونە بەر هێرشی دوژمن، دوای ئەوەی ۹ کەس لە دوژمن دەکوژن، پەنا دەبەنە گوندی [ئالانە]ی کوردستانی عێراق کە لە ژێر حوکمی شۆڕش دا بووە.

بەداخەوە دوایە هێرشیان دەکەنە سەر لە ئاکام دا یەکیان شەهید و ئەاونی دیکەش کە یەکیان بریندایش بووە. تەحویلی ئێران دەدەنەوە و ئیعدام دەکرێن.

* مەلا مەحموود زەنگەنەش یەکیک لە رۆڵە تێکۆشەرەکانی بووە کە لە رەزبەری ۴۶ دا لە ناوچەی میرقازی مەهاباد شەهید دەکرێ و تەرمەکەشی لەسەر کاپووتی ماشین دادەنێن و لە شارەکان دەیگێڕن، بە قەولی خۆیان بە چەتەیان لە قەڵەم داوە.

* هەر لە هاوینی ساڵی ۴۶ بوو کە کاک سێمان موعێنی و هاوڕێیانی لە سپی سەنگ تووشی شەڕێکی نەخوازراو بوون، هێزێکی زۆر هێلی کۆپتەریان دێتە سەر، لەوی کاک عەوڵڵا موعینی بریندار دەبی و دوای عیلاج دەکرێ، بەڵام چەند ژاندارم دەکوژێن و یەکێک لە ئەندامانی حیزب بە ناوی سلێمان کە بە زاهیر بۆ رێنوێنی، بەڵام لە راستی دا بۆ تڵە کردنی ژاندارمەکان لە گەڵیان کەوتبوو، شەهید دەکرێ.

سەرەڕای ئەوەش کار و تێکۆشان هەر درێژەی دەبێ، ورەی خەڵکی زەحمەتکێش دەچێتە سەر و وەرەی دوژمن دادەبەزی.

رێژیم لە بنەوە خەریکی سازدانی هێزو پوشتە و پەرداخ بوو، هەروەها بە هۆی پووڵێکی زۆر کە بۆ سەرکوتی کورد تەرخان کرابوو، تاق و لۆق جاشیشیان پەیدا کرد بوو کە شان بە شانی ژاندارم و چەکدارەکانی دیکەی شا دژی خەباتگێرانی کورد رادەوستان و شەڕیان لە گەڵی دەکردن.

[جاشە بە ناو بانگەکانی ئەو سەردەم لە ناوچەی وەرمێ : چیچو، لە پیرانشار : رەحمانی شلێم جاران و سەید باپیر، لە بانە : کویخا شەریف و عەبدوڵڵا خان، یە دوو ئەحمەدی، لە بۆکان : عەلی فەراش، و لە سەردەشت : هەڵمەت بیتوشی دەبن.]

* کاک سمایلی شەریف زادە بە ناوی نهێنی مەلا عەزیز لە گەڵ کاک محەممەد ئەمین سراجی و چەند کەسی دی لە ناوچەی بانە خەرێکی تێکۆشان دەبن، کویخا شەریفی خۆفرۆش دەرفەت دێنی و کاک سمایل بریندار دەکا و بۆخۆی هەڵدێ و شوێنی هاوڕێیان بە جاش و چەکدارانی رێژیم دەڵێ.

نزیکەی ۴۰۰ کەس لە دارێنە هەڵدەکوتنە سەریان و داوای تەسلیم بوونیان لێ دەکەن، بەڵام بە خۆڕاگریی شێرانە و شەڕی شەش سەعاتەی دلیرانە وەڵامیان دەدەنەوە. کاک سمایل و سێ کەسیان شەهید دەبن و تەرمەکەنیان دەبەنە بانە و سەقز و لەوێ رابۆ سنەیان دەبەن و هەر لەوێ بە خاکی نیشتمانیان دەسپێرێ.

* هەر لە مانگە دا کاک سلێمان موعینی بۆ کاری حیزبی چوو بووە کوردستانی گەرمێن و بۆ چاوپێکەوتنی هێندێک کەس و پێوەندی گرتن لە گەڵ هەڤالانی دوورە وڵات و حیزب و رێکخراوەکان، لە گەرانەوە دا بە دەسکیسی هێندیک پیاوی گومان

لێکراو کە یەکیان قالە تەگەرانی بوو. لە داوی کار بەدەستانی شۆڕشی کوردستانی عێراق دەخرێ و بە هۆی سەدیق ئەفەندییەوە دەنێردرێتە سەرکردایەتی و بە داخەوە دوای چەند رۆژ تەرمەکەی دەدرێتەوە بە کار بەدەستانی ئێران.

تەرمی کاک سلێمانیان لە پیرانشار و نەغەدە گێرا بوو، بەڵام لە مەهاباد بە هۆی دژایەتیی خەڵک لە گەڵ ئەو کردەوە ناحەز و دژی ئینسانییە، نەتەنیا ئەوەیان بۆ نەکرا، بەڵکوو تەرمی پیرۆزیان لە گونبەزان تەحویلی بنەماڵە و هەڤالانی کاک سلێمان دایەوە بە لە بەرچاوگرتنی ئەوەی کە لە رۆژی پیشتردا خەڵک ئاگادار کرابوون و شار نێوە تەعتیل ببوو، لە نێو پەژارە و هەستی خاوێنی هەزاران کەس لە دانیشتوانی مەهاباد بە خاک ئەسپێردرا. بە پێچەوانەی ئەمری ساواک چەند شەو و رۆژ سەرخۆشی بۆ داندرا.

* پێشمەرگەی ئازا خەلیل شەوباش خەڵکی بانەش کە لەم سەفەردا لە گەڵ کاک سلێمان بوو، بەشێوەیەکی نادیار شەهید کرا.

* لە مانگی پووشپەڕ دا لە ناوچەی گەورکایەتیی مەهاباد لە نزیک گوندی قالوێ، هێزێکی زۆر هەڵدەکوتنە سە ر دەستەیەکی دیکە لە پێشمەرگەکانی کە فەرماندەرەکەیان کاک عەبدوڵڵا موعینی دەبێ لە شەڕێکی یەک رۆژە ئازایانە دا دوای ئەوەی ئەفسەرێک و ژندارم و جاشێک دەکوژن، بەداخەوە خۆی و مینەشەم شەهید دەبن.

کەسێکیش بە ناوی حەسەن خورخورەیی بە بریندارى دەگیری و پاش ماوەیەک لە بەر چاوی خەڵکێکی زۆری شار کە بانگ دەکرێنە پادگان لە مەیدانی تیر گوللە باران دەکرێ.

* رۆژی ۲۵ی گەلاوێژی ۴۷ لە چیای زمزیران تەقە و لێکدانێک لە بەینی پێشمەرگەکان و هێزێکی دوژمن روو دەدا، فەرماندەری ئەرتەشێیەکان دەکوژی و دوو سەرباز بە دیل دەگیرێن کە لە لایەن هاورێیانی حیزبەوە ئازاد دەکرێن، بەڵام دوایە بە دەستووری اویسی هەر دووک گوڵلە باران دەکرێن.

* لە مانگی پووشپەڕ دا هێزێکی زۆر لە گوندی سەرشیوی سەردەشت هەڵدەکوتنە سەر خەڵک و داوای جێگاو ریگای پێشمەرگەکانیان لێ دەکەن، لە پر پێشمەرگەکان بە فەرماندەریی قادر شەریف کە لەو دەوربەرە دەبن، شێرانە لێیان دەدەست دێن و جگە لە کوشتنی جاشێک بە ناوی هەڵمەت بێتوشی کە پێشتر ئەندامی حیزب بووە و دوایە تووشی خیانەت و خۆفرۆشی ببوو. یازدە شا زادە و ژاندارم و چەکداری رەسمیی رێژیمیش دەکوژێن.

* هەوەڵی مانگی رەزبەر لە چیای حاجی کێمی ناوچەی ئانقەچیش هێندێک لە کادر و پێشمەرگەکانی حیزب بە فەرماندەیی سەید فەتاحی نیزامی خیانەتیان پێ دەکرێ و، لە لایەن هێزێکی زۆری رێژیمەوە گەمارۆ دەدرێن، ئەوانیش ئازایانە لێیان وەدەست دێن و شەڕێکی قارەمانانە دەکەن و شەهید دەکرێن.

* هەر لە رەزبەر دا دوو تێکۆشەری دیکە لە ناوچەی گەورکان، تووشی شەڕێکی قورس لە گەڵ تاقمێکی زۆری دوژمن دەبن. لە جیاتی تەسلیم بوون کە ویستی ژاندارمەکان بوو، دەست دەکەنەوە و تا ئاخر گوللە بە شەڕ دێن، بە داخەوە ئەوانیش شەهید دەبن و تەرمەکانیان بە دێهاندا دەگیرن و دوایە دەیانبەنە سەردەشت و بۆ ماوەیەک بە مەبەستی ترساندنی خەڵک هەڵیان دەواسن.

* مەلا ئاوارە کە یەکێک لە ئەندامی بەوەجی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزب بوو، لە ئاخرییەکانی هاوینی ۴۸ دا لە گەڵ دوو پێشمەرگە فیدایی پیلانێکی دوژمنان دەبی و لە گوندی دیوالانی ناوچەی سەردەشت لە داوی دوژمن دەکەوی و دەگیرێ. هەر ئەو رۆژە بە هێلی کۆپتەر دەیبەن بۆ جەڵدیان، و هەرسێکیان لە دادگای نیزامی بە ئیعدام مەحکووم دەکرێن و دەیانبەنەوە سەردەشت و لەوی تیرەبارانیان دەکەن.

دوای شەهید کردنی مەلا ئاوارە، تێکۆشەرانی حیزبی لە چیاکانی دەروبەری شەڵماش جێگەی لە دایک بوونی مەلا ئاوارە شەڕێکی بە ناوبانگ و قارەمانانە لە گەڵ دوژمن دەکەن. فەرماندەریی ئەو شەڕەش بە قادر شەریف بوو، نزیکەی ۲۰ کەسیان لە دوژمن کوشتووە و بریندار کردوە. بۆخۆشیان بە سەلامەت دەرباز بوون.

* لە ناوچەی پیرانشار هاوڕێیان تێکۆشانی باشیان هەبوو، مراد شیرێژ بۆ ماوەی چەند مانگ بە خۆ پاراستن لە شەڕ و دەرگیر بوون لە گەڵ چەند هەڤاڵی دی لەو بەشە دا مانەوە لەنێو خەڵک دا خۆیان کرد بووە و زراوی دوژمنیان توقاند بوو.

چەند جارێک تەقە و لێکدان پەیدا بووە. یەک لەو شەڕانە لە گوندی قورەمە دوو دیی ناوچەی لاجان بووە، کە لەوێ جاشێک بە نێوی کویخا کەریمی بەرکەمران دەکوژرێ و چەند کەسیش بریندار دەبن، یەکێک لە پێشمەرگەکانیش بریندار دەبی. بۆ موعالیجە دەنێردریتە مەهاباد دوای موعالیجە مەوزووعەکە ئاشکرا دەبی و لەم پێوەندییە دا چەند پیاوی کوردی تێکۆشەر، کە بێ گومان پێشتریش کاری ئاوا جوانمێرانەیان زۆر کرد بوو، گیران و حوکم دران. ئەو کەسانە بریتی بوون لە سەید محەممەد ئیسحاقی، محەممەد ماملی، عەبدوڵڵا حەکیم زادە و کاک عەلی جانداران، سەید محەممەد کە لە بەندیخانە دا فەلەجیان کرد بوو، بەداخەوە دوای ئازاد بۆونیش چاری نەکراو هەتا مردن لە ماڵی خۆی نیشتەجێ بوو.

* جارێکی دیکە لە نێوی مراد سووی لاجان شەرێکی چەند سەعاتە لە بەینی هاوڕێیانی پێشمەرگە و ژاندارم و جاشەکان دا هاتە پێش، هەر چەند پێشمەرگەکان ژمارەیان کەم بوو. بەڵام زەبری چاکیان لە دوژمن دا.

* لە ئاخرییەکانی هاوینی ٤٧ دا مراد شیرێژ لە گەڵ چەند کەسی دی لە کوێستانەکانی بەرێ مێرگان دەبن. راپۆرتیان لێ دەدەن، هێزێکی زۆر ژاندارم و سەرباز و جاشیان دەچێتە سەر، لە کوێستانی کانی پاشی شەرێکی توندیان لە نێودا پەیدا دەبێ، دوژمن چەند کەسی لێ دەکوژرێ و بە داخەو مراد شیرێژ و چەند هاوڕێی شەهید دەکرێن. دوایە تەرمەکانیان لە شارەکانی پیرانشار و نەغەدە و مەهاباد بۆ تەماشای خەڵک هەڵواسی.

زۆر بەداخەوە بە دوای شەهید کرانی یەک بەدوای یەکی ئەندامی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزب و لاواز بوونی جووڵانەوەکە، ئەو هاوڕێیانەی مابوون، توانای خۆڕاگری لە بەرامبەر ئەو هێرشە مەغوولیەی هێزەکانی پۆشتە و پەرداخی رێژیمیان تییدا نەمابوو، مەجبور بە گەرانەوە بۆ کوردستانی گەرمیان دەبن.

ئەو کات دوو گیرو گرفتی گەورە روو لە حیزب دەکەن، یەکیان تەحویل دانەوە و کوشتنی هێندێک لە کادر و پێشمەرگەکانی حیزب لە لایەن بەرپرسانی شۆڕش لە هێنفێک ناوچە دا بە ساواک و ژاندارمی ئێران بوو کە شوێنەواری خراپی لە سەر ورەی باقی هاوڕێیان دا ناو و لە راستی دا بوو بە هۆی ئەوەی کە ماوەیەک واز لە هەوڵدان و تێکۆشان بێنن و برستی تێکۆشانیان لێ برێن و هێچیان بە تەمای سەری خۆیان نەبوون.

نموونەی زۆر ئاشکرای ئەوە وەزعەش لەوە دا دەبێنین کە کاک ئەحمەد توفیقیش سەرەڕای ئەو هەموو ئیخلاس و نزیکییەی سەبارەت بە بارزانی هەیبوو کە دەتونین بڵێین بە پلەی پیرو مریدی گەییبوون، لە ترسی کاربەدەستانی ئێران دوور دەخرێتەوە بۆ کانی ماسیی بادینان و لە پێوەندیی لە گەڵ هەڤاڵانی حیزبی و ئەو کەسانەی زۆریش لە خۆی نزیک بوون، بڕا، هەروەها زۆر کاری ناڕەوای دێکەش دەرحەق بە هاوڕێیانی کرا.

نمونەی ئەو کارە خراپانە ئەوانە بوون :

١– شەهید کردنی کاک سەدیق ئەنجیری لە چەند سەد میتری دەزگای رادیۆی پارتی.

٢– گرتنی کاک سلێمان موعینی [فایق] و خەلیل شەوباش، شەهید کردنی و تەحویل دانەوەی تەرمی بە رێژیم و بێ سەر و شوێن کردنی خەلیل شەوباش.

٣– گرتن و پاش ماوەیەک شەهید کردنی مەلا رەحیم وێردی، ناسراو بە میرزا ئەحمەد، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزب لە نزیک تەوێڵە.

٤– تەحویل دانەوەی دەستەیەک لە ئازاترین پێشمەرگەکانی حیزب کە سالح لاجانی و سلیمان کەرقەشان دوو کەس لەو دەستەیە بوو و دوایە هەموویان لە جەڵدیان ئیعدام کران.

٥– شەهید کردنی قادر شەریف لە شاری سلێمانی لە مانگی خەزەڵوەری ١٩٦٩ بە دەستی یوسفە لیچە و یەکێکی تر لە پێشمەرگەی عەبدولوەهاب ئۆترووشی بوون.

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ٤٦ - ٤٧

۶– شەهید کردنی مەلا حوسێن مارەغانی ناسراو بە کاوە لە قەڵادزی لە مانگی مارسی ۱۹۷۰ بە دەستی حەمەدەمین جەوانمەردی.

پێویستە وەبیربێنینەوە کە هەموو ئەو تێرۆرانە لە کاتێک و شوێنێک دا بوون کە شۆڕشی ئەو کات خاوەنی دەسەڵاتی تەواو لەم شوێنانە بووە.

ئاکامی ۱۸ مانگ خەباتی چەکداری

کاری کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزب و تێکۆشانی شێوە سیاسی چەکدارییان لە کاتێکدا ماوەی ۱۸ مانگی خایاند کە شا ئیددیعای دەکرد ئێران ئارامترین وڵاتە و بۆتە دورگەی ئارامی دنیا و بە تایبەت لە ناوچەی رۆژهەڵاتی نێوەراست. شا باسی لە کردنەوەی دەروازەی شارستانیەتی گەورەی ئێرانی دەکرد.

لەم ماوەیە دا بە بێ دەنگی خۆیان و سەرپۆش لە سەر دانانی مەسەلەکە نەیانهێشت دنیای دەرەوە بە زوویی بەم کارەساتە ئێران بزانی، بەڵام دیسانێش جاروبار لە دەرەوە بەشێک لەسەر ئەم زەخت و زۆرەی کەوتبوو. سەر کوردستان، بەتایبەتی دوای دامرکانی کاری چەکداری و گرتنی خەڵکێکی زۆر لە ئەندام و لایەنگرانی حیزب، هێندێک حیزب و چاپەمەنیی دنیا لە وەزعەکە شتیان نووسی، ئەوەش زیاتر بە دوای ئەوە دا بوو کە هاوڕێیانی حیزبی لە رەزبەی 1348 دا بەیانێکیان دەرکرد و لەوی دا نووسرابوو :

<u>رێژیمی شا بۆ مانەوەی خۆی، هەموو رۆژێ وەک زوحاک دەبێ هێندی لە لاوەکانی کورد بکاتە قوربانی، بۆ ترساندنی خەڵک تەرمی بێ گیانی کوژراوەکان بە شارەکانی مەهاباد، وەرمێ، شاپوور، نەغەدە، خانێ، سەردەشت، بۆکان، سەقز و سنە و کرماشان دا دەگێڕن و، بە دەهوڵ و زوڕنا بە خەڵک رادەگەیەنن (ئەوە نتیجەی خیانەت و چەتەگەری!)</u>

<u>لەم بەیانە دا هەروەها داوا لە هێزو کۆڕ و کۆمەڵانی جیهانی دەکرێ هەوڵ بدەن لەم جینایەت و تاوانانەی رێژیمی شا پشێگیری بکرێ و بانگی ئیعترازی خۆیان دەربڕن.</u>

<u>ئەم حیزب و سازمانانەی دەنگی ئیعترازیان بەرامبەر بە ئەو رەفتارە دڕندانە بڵاو کردەوە بریتی بوون لە :</u>

۱ – حیزبی توودەی ئێران.

۲ – رێکخراوی رووناکبیری کوردی ئێران لە دەرەوە.

۳ – رۆژنامەی [شوعلەی جنووب]

۴ – گۆڤاری [پەیمان] ئۆرگانی دیفاعی [کۆنفدراسیۆنی جیهانی خوێندکارانی ئێرانی].

۵– خەبەرنامەی جەبهەی میللی.

۶– شورای کۆمۆنیستەکانی ئێتالیا.

۷– جووڵانەوەی تازەی کۆمۆنیستی ئێران.

۸– کۆمیتەی ئیجرایی سەر بە کۆنفدراسیۆنی جیهانی خوێندکارانی ئێران.

۹ – ئەنجوەمەنی هاودەردی و یارمەتی بە گەلان.

۱۰– رۆژنامەی [طریق الشعب] ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی عێراق.

۱۱– رۆژنامەی [ئاڵای کرێکاران] بڵاو کراوەی حیزبی کۆمۆنیستی عێراق لە سلێمانی.

۱۲– رۆژنامەی [نیب سابات چاک] ئۆرکانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی سۆسیالیستی کرێکارانی مەجارستان.

۱۳– رۆژنامەی حەوتوویی [الاخبار] چاپی لوبنان.

۱۴– رۆژنامەی لۆمۆندی فەڕەنسی لە ژمارەی ۱۷ی نوامبری ۱۹۶۸.

۱۵ – رۆژنامەی [مۆرنینگ ستار] ئۆرگانی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی بریتانیا.

۱۶– رۆژنامەی سۆسیالیست لیدر چاپی گلاسکۆ.

١٧ – گۆڤاری ئاشتی سۆسیالیزم. رۆژنامەی تیئوریکی حیزبە کۆمۆنیستە کریکارییەکانی دنیا لە ژمارە یەکی ساڵی ١٩٦٩.

١٨ – رۆژنامەی [ایل سیگلو] ئۆرگانی ناوەندیی حیزبی کۆمۆنیستی شیلی لە ژمارە [٢٧]ی نوامبری ١٩٦٨ دا.

١٩ – رۆژنامە [ئۆنیتا] لە ژمارەی ٢٦ی مانگی ئۆکتۆبری ١٩٦٨.

٢٠ – رۆژنامەی [ایل پارتیتۆ] چاپی ئیتالیا لە ژمارەی ٢٨ی ژوئەنی ١٩٦٩.

٢١ – رۆژنامەی [رێگای کوردستان] ئۆرگانی کۆمیتەی ئیقلیمی کوردستانی حیزبی شیوعی عێراق ژمارەی ٥ی نوامبری ١٩٦٨ دا.

تەواوی ئە رێکخراو و رۆژنامانە لە ساڵەکانی ٤٧ – ٤٦ دا بەشێک لە راستییەکانیان گوتووە. لە گەڵ دەربڕینی ئیعترازی خۆیان، تا ئەو رادەیەی زانیارییان پێگەیشتووە، پەردەیان لەسەر کردەوە دژی ئینسانییەکانی شا و قوڵە چۆماغەکانی بەرامبەر بە گەلی کورد لا داوە و داوای کورت کردنەوەی دەستی زۆردارانی رێژیمیان کردوە و خەباتی گەلی کوردیان بەرەوا و دێموکراتیک و گەلی لە قەڵەم داوە. بەڵام هێچ کام لەوانە نە ناوی حیزبی دێموکرات دەبەن و نەباسی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکرات دەکەن، بەڵام بە تێکرا ئەو هاودەردی و پشتیوانییە جێگەی سۆپاس و بێ گومان لە رزگاریی باقی بەندییەکان دا زۆری کەلک هەبوو.

زیان و سودەکانی تێکۆشانی ١٣٤٧ – ١٣٤٦

١– بەر لە هەموو شت دەبوو زیاتر لە سەر کاری رێکخراوەیی و سیاسی سووربن، ئەوەندی بۆیان کرابا لە شەڕ و تێک هەڵچوون خۆبپارێزن، بەڵام بە داخەوە زۆر زوو تووشی هاتوون و گەڵێک گران کەوت.

٢– لە دەست چوون و شەهید بوونی ئەو رۆڵە تێکۆشەرانەی ئەندامی کۆمیتەی شۆڕشگێر و کادر، فەرماندە نیزامییەکانی ئەو سەردەم جگە لەوەی زیانێکی گەورە بوو جێگایان لە کاتی راپەرینی گەلانی ئێران و بە تایبەتی لە کوردستان خالی بوو. بێ گومان ئەگەر مابان، دەوری زۆر گرینگیان دەگێرا.

٣– تێکدانی بەرنامەکانی شا سەبارەت بە کوردستان لە پێوەندی لە گەڵ بۆچوونەکانی تورکیە و ئێران بە سەر کورد و تواندنەوەی خۆی و فەرهەنگەکەی.

٤– کەمکردنەوە ی رەنگی شۆڕشی سپی شا کە بەڕاستی لە هێندێک شوێنی کوردستانیش شوێنەواری لە سەر بیرو بۆچوونی گوندنیشنەکان دانا بوو. مەسەلەی نەتەوەیی خەریک بوو لە بیر دەچووەوە.

٥– جووڵاندنەوەی هەستی نەتەوایەتی، نیشاندانی زیانی چوونە ژێر تەئسیری هەر کام لە رێژیمەکانی داگیرکەر، کە ئاخرییەکەی بە شکست و تەسلیم بوون دەگا. مەگەر مەرجی یەکەمی ئەم پێوەندییانە پاراستنی مافی سەربەخۆیی رێکخراوەیی بێ. دوایەش بە کردەوە زۆر شت دێترا و سەلمێندرا.

٦– لاواز کردنی رووحییەی هێزی دوژمن بە تایبەتی بەرامبەر هێزێکی گەلیدا کە پشتی بە نەتەوەکەی خۆی بەستبێ، وەک دیتمان ماوەیەکی زۆر پێش هێنانی هێزی تایبەت نەیاندەوێرا تخوونی پێشمەرگە بن.

٧– ئاشکرا کردنی ئەم ڕاستییە کە بە پێچەوانەی ئیدیعای شا، ئێران تەنیا دورگەی ئارام نییە، بەڵکوو گەلەکانیشی زۆر هەژار و بێ بەش و نارازین، لە دێموکراسیی ئاسەوارێک نییە و روون بووتەوەی ئەم وەزعە بۆ خەڵکی جیهان.

٨– پێکهێنانی رووحی شۆڕشگێری لە نێو لاوەکانی کوردستان و ئێران بە تایبەتی ئیلهام بەخشین بەو هێز و تاقمانەی بەێنێک بوو هاتبوونە سەر بڕوا بە کاری چەکداری بە تایبەتی بە چریکەکان و موجاهیدین کە لە ساڵی ١٣٤٩ را بە پێچەوانەی ویستی خۆیان زووتر لە کاتی پێویست تووشی کاری چەکداری بوون.

٩– وەرگرتنی تەجرەبەیەکی گەورە بۆ هاورێیانی حیزبی بۆ حەللی گیروگرفتەکان بە رووحی برایەتی، راستە هێندێکیان

تێداچوون، بەڵام هاوڕێیان ئەزموونییان وەرگرت و بەرە بەرە بە یەکبوون و لێک نزیک بوونەوەی خۆیان زەمینەی پتەو کردنی ریزەکانی حیزبیان پێکهێنا و پاش یەک دوو ساڵ بە شێوەیەکی لەبارتر لە پیشوو حیزبایە تییان درێژە پێدا.

سەرچاوە : ۵۰ ساڵ خەبات (بەرگی یەکەم) نووسینی بەرێز کاک جەلیل گادانی.

تایپ دووبارە : رەحمان نەقشی

یادێک ۴۵ ساڵەی خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷

برایم چووکەڵی

ئاوڕدانەوەو باس کردن لە مێژووی پڕ لەسەروەری و فیداکاریو لە خۆبوردووی خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ لەو چەند دێرەو بگرە لە دەیان لاپەرەدا کاریکی سانا نیە، دوای ۴۵ ساڵ لە سەرهەڵدانی خەباتی چەکدارانەی دەیەی ۱۳۴۰ دا لە بیری هەموو تاکێکی کورددا ماوەتەوە، ئەگەر بە دوای گرتنی ئەندامانی حیزبی دیموکرات لە ساڵی ۱۳۳۸ ئاورێکی کورت لە تێکۆشانی ئەندامانی حیزب بدەینەوە بۆمان روون دەبێتەوە کە حیزبی دیموکرات لە سەرەتای دەیەی ۴۰ەوە بە قۆناغێکی هەستیار دا تێپەڕیوە. ئالۆزییەکانی ناو حیزب کۆمەڵێک لە کادرەکانی هێنایە سەر ئەو باوەرە کە بگەڕێنەوە ناوخۆی کوردستان وخەباتی چەکداری بکەن. وەزعی ئەوکاتی حیزب لە لایەک و فشاری دیکە بۆ سەر حیزب لە لایەکی ترەوە کادرو پێشمەرگەی حیزبی ناچار کرد کە روو لە کوردستانی ئێران بکەنەوە بۆ دیفاع لە خۆشیان دەبوو بە هێزی چەکدار بڕۆنەوە، هەر چەند خەباتی چەکداری بێ پشتی جبهەو بێ کەرەسەکانی دیکەی وەک تەقەمەنی.... دەستەبەری سەرکەوتنی کەمە، بەڵام ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ رێژیمی پاشایەتی ترس و دڵە خورپەی تێکەوت بۆیە هێزێ چەکداری زۆری دژی پێشمەرگە کۆ کردەوەو لە هەموو ریگایەکەوە بەربەرەکانی لە گەڵ دەکرد .

جووڵانەوەی ۴۶ و ۴۷ی یەکەمین دەنگێک بوو لەو سەردەمە دا، کە بێدەنگیی پێکهاتوو لە سەرەڕۆیی رەشی سەردەمی ساواکی، شڵەژاندو ئەوکات لافاویەکی بە تەوژم سەرانسەری ئێرانی داگرتبوو هەموو لایەک بە ئومێدێکی تەواوەوە دەیان ڕوانییە خەباتی نەتەوەکەمان و چونکی بە جۆرێکی عیلمیو دڵسۆزانە بەڕێوەچوو دڵسۆزو تێگەیشتووو پێگەیشتوەکانی سیاسی، و لە ریزی ئەو جووڵانەوەیەدا بوون سوکانی کارەکانیان بە دەستەوە گرت ئەودەم داری هومێدی هەموو لایەک زیندوو بۆوە نەتەوەکەمان بۆ جارێکی دیکە چاوی هیوای لە رۆڵەکانی بریبوو. وەک لە سەرەتاوە ئاماژەم پێ کرد لیرە جێگای تەواوی ئەوباسە نیە. بەمجۆرەش کادرو پێشمەرگەی حیزب توانیان ۱۸ مانگ بەربەرەکانی و خوراگری قارەمانانە دژی رێژیمی پاشایەتی، ئاڵای حیزب و هێزی پێشمەرگە شکاوە راگرن، ئەوەی جێگای سرنجە کە کۆمەڵانی خەڵک بە چاوی گەشبینییەوە دەیان روانیە ئەو خەباتە و لە زۆربەی ناوچە جۆراجۆرەکانی کوردستان پشتیوانی بوون، لەو هەلومەرجەدا رێژیمی پاشایەتی ئێران وڵاتەکەی وەک جزیرەیەکی ئارامش ناوی دەبرد ئەوە لە کاتێک دابوو کە رۆڵەکانی نەتەوەی کورد ئەو جزیرە ئارامەیان لە ئیقیانوسی رۆژهەلاتی نێوەراست لێ شڵەژاند.

راستە ئەو راپەرینە تێک شکاو رێبەرانی گیران وشەهێدکران چونکی لە زۆر بارەوە وەک: نێوخۆی حیزب، دەرەوە، ناوچەی، نێوخۆی کوردستان، نێونەتەوەیی، نیزامیی هەلومەرج ئامادە نەبوو بەوحاڵەش خەباتی چەکدارانەی ۱۸ مانگەی ساڵەکانی ۴۶ و۴۷ی حیزبی دیموکرات وەک لاپەرەیەکی پڕشەنگدارو زێرین، وەک ئەستێرەیەکی گەشاوە لە خەباتی حیزبی دیموکرات لە ئاسمانی بەرزی خەباتی نەتەوایەتی کورد دەدرۆشێتەوە. هەرچەند سەرمایەی زۆری بۆ دانرا گیانی کەسایەتییە

سیاسییەکانی حیزبی لە ناوبرد.

ئێستا پاش ۴۵ ساڵ حیزبی دیموکرات و ڕۆڵەکانی ئەو نەتەوەیە هەروا درێژەدەری ئەو ڕێبازەن و بڕیاریان داوە تا وەدی هێنانی ئامانجی بەرزی هەموو شەهیدان لە خەبات نەوەستن، سلاو بۆ هەموو شەهیدانەی کە لەم ڕیگایە سەری خۆیان کردە پردەبازی سەرکەوتن.

۲۸ی ئاوریلی ۲۰۱۳

ڕاپەڕینی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ , مێژوویەک بۆ فێر بوون، غەدرێک لە تێکۆشەرانی دیمۆکرات.

محەممەدی فەقێ عەلی

ئەم نوسراوەیەی کە لە بەردەستان دایە، نە لێکۆڵینەوەیەکی زانستیانە و نە هەڵسەنگاندنێکی وردبینانەی زانایانەیە، بەڵکوو نەزەری و بیر و بۆچونی خۆمە لە سەر ئەم ڕاپەڕینەو بە تایبەتی لە سەر ئەو بەشەی کە زۆر بە کەمی لە سەری نوسراوە.

ڕاپەڕینی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ قوتابخانەیەکە، کە دەبێ بە بێ دەمارگرژی و بیری تەسکی حیزبایەتی، هەم تێکۆشەرانی بەشەکانی دیکەی کوردستان، هەم دیمۆکراتەکان و هەم بەتایبەتی تێکۆشەرانی باشوری کوردستان دەرسی لێ وەرگرن.

دوای خوێندنەوە و موتالعەیەکی زۆر لە سەر شۆڕشی چەکداری ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷، من خۆم گەیشتومەتە ئەم ئەنجامە، کە ئەم ڕاپەڕینە بەرهەمی بەرنامەیەکی وردی سیاسی و تەشکیلاتی داڕێژراو لە لایەن تێکۆشەرانی دیمۆکراتەوە لەو سەردەمەدا نەبووە.

بەڵکوو هێندێک فاکتەری ناوخۆیی حیزبی و بار و دۆخی ناساز و نائەمنی باشوری کوردستان لە لایەن ڕێبەرایەتی ئەوکاتی شۆڕشی باشورەوە و پەیوەندی ناسالمی ئەم شۆڕشە بە دەزگای ساواکی و ناوەندەکانی دیکەی ڕێژیمی گۆڕ بەگۆڕی پاشایەتی لە ئێران دابوو.

مەبەستی من لێرەدا ئەوەیە کە شێوەی پێکهاتەی ئەندامانی ئەم ڕاپەڕینەو و هەروەها هەلو مەرجی ئەوکاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بارودۆخی نائەمنی باشوری کوردستان لەم سەردەمەدا، پەیوەندی ناسالمی شۆڕشی باشوری کوردستان بە دەزگا نەهێنی و هەواڵگریەکانی ڕێژیمی پاشایەتی ئەوکات و هەروەها خەیانەتی هیندێک لە سەران و کادرەکانی شۆڕشی باشوری کوردستان لەو حان و ساتە دا وەک فاکتەری هەرە گرینگ دەبێ سەیریان بکرێت و هەمو لایەنەکانی بەشداری شۆڕشی نەتەوایەتی ئەمە وەک دەرسێک لە قوتابخانەیەکی بەکردەوە دا سەیر بکەن و شتی لێ فێر بن.

خاڵی یەکەم:

پێکهاتەی ئەوتێکۆشەرانەی کە ئەم شۆڕشەیان بەڕێوەبرد.

ئەم پێرە لە تێکۆشەرانی دیمۆکرات، کە لە ڕاپەڕینەکەی ساڵەکانی ۴۶ و ۴۷ دا بەشداریان کردو بە داخێکی زۆرەوە زۆربەیان شەهیدکران، پێکهاتەیەک نەبوو، کە لە مەکتەبێکی نیزامی دا دەرس درابێ ویان ڕابردویەکیان لە شەڕی چەکداری دا هەبووبێ وەک چەکدارێکی دەورە دیتە هاتبێتە مەیدان و لەم ڕاستایەدا بە پۆشتەیی و موجەهەزی بەرانبەر دوژمنەکەی بێتەوە. ئەم تێکۆشەرانە لە چین و توێژەکانی جۆراوجۆری کۆمەڵگای ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەر یەکەو لە شارێک و ناوچەیەکەوە و بە بیرو باوەڕێکی پتەوی شۆڕشگێڕانەوە بۆ ئامانجێکی دیاری کراو هاتبونە مەیدان. بەداخەوە کەم ئەزمونی لە خەباتی چەکداری و تەشکیلاتیدا وای کرد کە دەستە دەستە بکەونە داوی دوژمن و شەهید بکرێن.

خاڵی دووهەم:

وەزعییەتی دەروون تەشکیلاتی حیزبی دیمۆکراتی ئەو کات و پارتی دیمۆکراتی ئەو کات و بنەما لاوازەکانی تەشکیلاتی حیزبی لە ناوخۆی وڵات و بێ ئەزمونی لە شەڕی چەکداری دا هەروەها لە کاری دەستە و گروهیدا بە شێوەی تەشکیلاتی نەهێنی، لەم بەینەشدا بێ بەزەی و دڕندەی ڕێژیمی پاشایەتی و داخ لە دڵیان بەرانبەر بە تێکۆشەرانی دیمۆکرات وەک پاشماوەکانی کۆماری ساواو جوانەمەرگی کوردستان.بەشێکن لەم فاکتەرانەی کە ئەم شۆڕشەیان خستە گەڕ.

هەڵگیرسانی ئەم شۆڕشە چەکداریە، کەم و زۆر دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە تێکۆشەرانی ئەوکاتی دیمۆکرات، لە باشوری کوردستان دا دەژیان و لەم بەشەی کوردستانیش دا، کە لە ژێر سوڵتەی هێزەکانی پارتی دیمۆکراتی کوردستان دابوو، خودی پارتیش ئەوکات موشکیلاتێکی زۆری دەروون تەشکیلاتی خۆی هەبوو، کە بەشی هەرە زۆری پەیوەندی ڕێبەری پارتی بەسەرۆکایەتی بارزانی نەمر و هەروەها دەفتەری سیاسیەکەیان بە ڕێبەری هەمزە عبدوڵلا و هاوڕێکانیەوە بوو.

لەم بەینەدا دام و دەزگاکانی نەهێنی و هەواڵگری ڕێژیمی پاشایەتی ئێران توانیبووی لە دەرفەت کەڵک وەرگرن و سرنجی زۆریەک لە بەشدارانی شۆڕشی باشوری کوردستان بۆ لای خۆی ڕابکێشێن و وەک ئامرازێکی فشار و زەخت و زۆری بە دژی تێکۆشەرانی دیمۆکرات کەڵکیان لێوەرگرن. کە بە داخەوە لەوە دا زۆر سەرکەوتوو بوون. ئەم تەون و بەستە بوو بە هۆی گیران و کوشتن و ڕاوڕاوێن پێکردنی تێکۆشەرانی دیمۆکرات لە باشوری کوردستان. کە بەداخەوە بە گرتن و شەهیدکردن و تەحویل دانەوەی چەندین تێکۆشەری ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە ڕێژیمی پاشایەتی ئێران کۆتای پێهات.

لەم بەینەشدا حیزبی دیمۆکراتی کوردستان خۆی جێخاڵی زۆریدا و بوو بە دووبەش و بەشێکیان کە تەسلیمی زەخت و زۆر و فشارەکانی شۆڕشی باشوور بوون و بە لاینگری لە شەهید ئەحمەد تۆفیق، دەسترەیان بە ئاوداداو بونە لقێک لە پارتی دیمۆکراتی کوردستان، کە بەداخەوە ئەوەش نەیتوانی گیانیان بپارێزێ و خودی ئەحمەد تۆفیقی تێکۆشەر لەم بەینە دا گیانی تێدا چوو بێ سەر و شوێن کرا، کە بە داخەوە تا ئێستاش بێجگە لە یەک و دوو سەرەداو کە باس کراون هیچ خەبەرێک لە شێوەی شەهید بوون و وون بوونی لە بەر دەست دانیە.

بەشەکەی دیکەی تێکۆشەرانی دیمۆکرات کە خۆیان لە کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان دا دیتەوە، بە ناحیلاجی باشوری کوردستانیان بەجێ هیشت و پەڕیوەی چیاو کوێستانەکانی ڕۆژهەڵات بوونەوە و دەستیان دایە شۆڕشێک لە ژێر دروشمی "یان سەرکەوتن یان بە سەربەرزی مردن". کە بە داخەوە سەرکەوتنێکی بەرچاوی ئەوتۆی تێدانەبوو، کە ببێتە بنەمایەک بۆ مانەوەیان لەم بەشەی کوردستان و بتوانن جێگایەک بۆ حاوانەوەی خۆیان لە ناو ڕۆژهەڵاتی کوردستان دا دابین بکەن. بەڵام ئەوەی لەم دەور و مەکانە ئەوان وەک دەرسێکی بە نرخ دایان بە هەموو تێکۆشەرانی دیمۆکرات ئەوە بوو ، کە دەبێ حیزبێکی سیاسی لە هەمو کات و ساتەکانی خەباتی دا، ئەگەر بە گیانی ڕۆڵە بە نرخەکانیشی تەواو بێ، دەبێ پێداگری لە سەر پاراستنی سەربەخۆی سیاسی بکاتەوە. ئەمەشیان بە خوێنی خۆیان ئیمزا کرد و هەتا ئامادە نەبوو سیاسەتی حیزبەکەیان لەلایەن حیزبێکی هاوئامانجەوە بخرێتە ژێر ڕکێف، سەرنجامی کاری ئەم تێکۆشەرانە، بە هۆی فاکتەرەکانی لاوازی چەکداری و تەشکیلاتی حیزبی ئەم تێکۆشەرانە یەک یەک و دوو دوو و دەستە دەستە کەوتنە داوی ڕیژیم و شەهیدکران.

خاڵی سێهەم:

بڵێی ئێستاش وەختی ئەوە نەهاتبێ کە سەرانی شۆڕشی ئەوکات و حیزبە دەسەڵات دارەکەی ئێستا واتا پارتی دیمۆکراتی کوردستان، بتوانێ هەیئەتێکی لێکۆڵینەوە لە هەردووک لا پێک بێنێ و بە وردی بێ دەمارگرژی حیزبی لەم ڕووداوانە بکۆڵێتەوە و ڕاستیەکان بخاتە بەر دیدی کۆمەڵگای کوردەواری؟

من لەو باوەڕەدام کە ئێستا لە هەموو کاتێک گونجاوترە، بۆ ئەوەی ڕاستیەکان ئاشکرا بکرێن، ئەگەر هاتبایە و تا ئێستا ئەو کارە کرابایە بە دڵنیایەوە، ڕاونان و ترۆر کردنی تێکۆشەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە نەوەدەکان دا دووبارە نەدەبۆوە،

کە بە داخەوە زیاتر لە ۳۰۰ کەس لە تێکۆشەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دووبارە لە نەوەدەکان دا بوونەوە خۆراکی دەستی ترۆری حاکمەکانی تاران، کە بەڕاستی وێک چوونێکی زۆریان هەیە. بە خۆشیەوە ئێستا باشووری کوردستا خاوەنی کیانێکی نیمچە سەربەخۆیە و دام و دەزگای قەزای هەیە و لەم تێکۆشەرانەی ئەو کاتیش ئێستا بەشێکیان هەر لە ژیان دان و دەتوانن خزمەتێکی گەورە بە مێژووی پڕ لە کارەساتی نەتەوەکەیان بکەن ئەگەر وەها هەنگاوێک باوێژن. لێرەدا وەک داواو پێشنیار پێم خۆشە ئەوە بڵێم کە تکایە با لەوەش درەنگتر نەبێ، با ڕووی ڕاستیەکان بۆ هەموو خەڵکی کوردستان دەربکەوێت و مێژو وەک بوە و ڕوویداوە بنوسرێتەوە. ئێمە بەم کارەمان گەورە دەبینەوە کە توانای ئەوەمان هەبێ پێ بە هەڵەکانمان دا بنێین.

۲۷ی ئاوریلی ۲۰۱۳

بزوتنەوەی شۆرشگێری ۴۷-۴۶

کەریم ئەللاوەیسی

جوڵانەوەی شۆرشگێری ۴۶ – ۴۷ وەک لاپەرەیەکی پرشنگداری مێژوویی و شانازیەکی زۆر گەورە و جێگەی فخر بۆ حیزبی دیموکراتی کوردستان و کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەمێنێتەوە. بەداخێکی زۆر گرانەوە ئەو بزوتنەوە گەوەرەیە زۆر کەم بایخی پێ دراوە. بە هەڵگیرسانی ئەم جولانەوەیە کە ۱۸ مانگی خایاند , ئیرانی گۆمی مەندی ژاندارمی خەلیج واتە موحەمەد رەزا شا شلەقا .
دوو ساڵ پاش ئەو بزوتنەوەیە بوو کە لە ساڵی ۱۳۴۹ هەتاوی بە ئیلهام وەرگرتن لەم بزوتنەوەیە ، چریکە فیدایەکانی گەلانی ئێران لە سالی ۱۳۴۹ بزوتنەوەی سیاهکەلیان لەباکووری ئێران وەرێ خست . ئەوان هاورێی بە وفای تێکۆشەر وخۆشەویست کاک سمایل شەریفزادە لە دانشگای تاران بوون. بەراست ئەو جورەی سیاهکل دەنگی دایە ،جۆلانەوە شورشگێرانەکەی کوردستان کەم دەنگی دایەوە هەرچەند ئاست و پان و بەرینی بزوتنەوەی کوردستان زۆر لەسەرتر وپان وبەرینتربوو. ئەم شورشەی کوردستان وەک زۆر لایەن دەلێن داسەپاو بوو وحەق وابوو پاش هەنگاو و کاری رووناکبیری زۆرتر لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان ئەو بزوتنەوەیە وەریخرابا.
پێش ئەوەی بێنە سەرباسی داسەپابوونی ئەو جۆلانەوەیە ، پێوستە لە چەند خالێک دا باسی گرینگی ئەم جۆلانەوەیە بکەین:
۱– ئەم هەنگاوە ، زۆر فروفیشالی و پرو پاگەندەی ریژێم شای ئیرانی لەسەر دەسەڵاتەکەی کە خۆی بە گەوەرە هێزی ناوچە دەزانێ رد کردە.
۲– شانازیک بوو کە کۆمیتەی شورشگێری حیزبی دیموکراتی کوردستان بە ئێمکاناتێکی زۆرکەم توانی لە ماوەیەکی زۆر دا بزوتنەوەیەکی ئاوا لە ئارا دابێ کە کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان قەت لە بێریان نەچێتەوە.
۳– ئێلهام وەرگرتنی چریکە فیدایەکان لەم بزوتتەوەیە ، ئەوە ئەوپەری گەورەیی و رەوایی ئەم بزوتنەوەیەیە دەردەخا.
۴– زۆر لایەن وەک گروپێکی جیابووە لە حیزبی تودە پیوەندیان لەگەڵ رێبەرانی بزوتنەوە هەبووە، ئەودەگەێنی کە کورد هەمیشە گرینگی بە فراگیری شورش لە ناوچەکانی دیکە داوە وئەوە بەرزی بیرورای رێبەرانی بزۆتنەوە دەگەینێ . پێش ئەوەی .بێنەسەر داسەپاوبوون و و دۆژمن چ کەلکێکی لە شورشی ئەیلوول بۆ لەناوبردنی جوڵانەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ورگرت پێوست بگۆترێ :
رێبەرانی ئەم جۆڵەنەوەیە باش دەیانزانێ هەڵ ومەرج بۆ داگیرسانی شورش ئامادەنیە ،بۆ ئەو مەبەستە دەبوو کاری زۆرتری سیاسی و رێکخستن لە نێو کۆمەلانی خەڵکی کوردستان بە تایبەت لە نێو زەحمەتکیشان و رۆناکبیرانی دێ و شار و

کرابایە.

بەد اخیکی زۆر گرانەوە شا ودەزگای جاسوسی ئەم رێژیم خاڵی لاوازی کوردیان دیتبووە بۆیە بە فشار هێنا بۆ سەر رێبەری شورشی ئەیلوول توانیان بەشێکی زۆرلە ئامانجە گڵاوەکانیان بگەن چوون:

ئەوان واتە شا داوای کوژران یان بە زیندویی تەحویل دانەوەی بەرپرسی بەری کورد کاک سولیمان موعینییان لە رێبەری جوڵانەوەی باشوری کوردستان کرد وئەو داوایە جی گرت.

بە هاوکاری شورشی ئەیلوول . ئەم شورشەی کوردی رۆژهەلات هەم لەو قوناغە دا ئەوپەری زیانی کردو لە قوناغی دووهەمیش دا هەڵگیرسانی شورش باشوور لە ئاستی زۆر سەروەدا ، ساواک و هێزی ئەمنیەتی وەها رەخنە ونفوزی تیدا کردبوو کە بەداخەوە لە سالی ۱۹۷۵ بە بەستنی قەردادی ئەلجزایر شورش تووشی شکان و نسکۆ کرا و ئەوپەری ناپاکی و بێ مروفایەتی و بێ ئەخلاقی شای ئێرانی نیشان دا.

ریژیمی شایەتی فشار خستنە سەر رێبەری ئەیلوول وبە تێکشانی جوڵانەوە ۴۶- ۴۷ دەیەویست بە میلیوون خەڵکی کورستان کەپشتیوان و یارمەتی دەری شورشی ئەیلوول وحیزبی دیموکراتی کورستان بوون تەواو نائومید بکا کە بەداخێکی زۆرەوە کەم تا کورتێک لەم بارەوە سەرەکەوتووبوو.

بە شەهیدکردنی رێبەر وچالاکانی جوڵانەوەی پر لە شانازی کورد ئەوجار شا و ساواک وهێزە ئەمنیەتەکانی ویستیان دڵی کۆمەڵانی خەلکی کوردستان تەواو بریندار بکەین بۆیە هاتن قارەمانەکانی کورد ، کاک سمایل شەریفزادە وهاورێیانی کە لە دارینە بانە شەهید بوون ویرای زۆربەی شەهیدانی دیکە وەک مینە شەم و سەید فەتاح نیزامی ، قادر شەریف و سولێمانی و عەبدولای موعینی وسالح لاجانی ، نحۆ شکاک وسەید فەتاح نیزامی ....لە زۆبەی شار وگووندەکانی کوردستان لە چواریەکان هەڵاوەسی و نووسراوەیەکیان لەسەر بوو (ئەوەیە سەزای خیانت).

ئەوکارە کاریگەری خراپی لەسەر بەشێک لە خەڵکی کورد دانا ، دەبێ بگوترێ خەڵک هیچ چاورێکیان لە رێژیمی شا نەبوو کە دوژمنی قەسەدە سەری کورد بووکاری ئاوا نەکا بەڵکوو لە برا و کەسی خۆیان تورە بوون کە ئاوا لەگەڵ تێکوشەرانی دیموکرات بکا بە نێو لە بەر بەرژەوەندی شور شی ئەیلوول.

بۆ دەرەکەوتنی روحیە و ورە بەرزی کەس وکاری شەهید سولێمان موعینی بە پێوست دەزانم کە شێوەی تەحویل دانەوەی مەیتی ئەو رێبەرە لێرە باس بکرێ. بە پێ قسەی خۆشکی کاک سولیمان موعینی:

رۆژێ ۲۶ی بانەمەڕی ۱۳۴۶ کاتژمیر ۱۷.۳۰ دقیقە هەلیکوپتە رێک بۆ چەند جار لەسەر ئاسمانی شاری مەهاباد خوڵایەوە، تووشی نێگران بووم چونکە چەند رۆژ بوو دلەکۆتەێکی زۆرم هەبوو وخەویشم دیت بوو. لەمال هاتمە دەرێ خەڵک لەبەر دەرکی ماڵیان کۆببوونەوە، زۆر ناراحەت سڵاوم لێ کردن کە چاویان پڕبوولە ئاو. دووپیاو رۆبەروم هاتن یەکیان گووتی : دەلێن مەیتی سولێمانی موعینی یان بە هەلیکۆپتەر هێناوەتەوە مەهاباد، گەرامەوە بە ئەوانم گووت دەوڵەتی شا ناتوانێ سولێمان بکوژێ چۆنکە ئەوە لە دڵی خەلک دایە. ئەوان گووتیان خانم بە خۆدا ئێمە لە توو نارحەترین ، هەرواش بوو. ئەژنووکانم وەڵەرزەکەوت بەلام بەسەرخۆم دا زاڵ بووم،گووتم نابێ کەس من ئاوا ببینێ. سواری ماشێنێک بووم و چوومە نەخۆشخانە ،گووتم بەڵکوو لە ریگای سەرۆکی نەخۆشخانە بتوانم مەیتی کاک سولیان ببینم.

نەمدەزانێ کە رێژیم دەربەردر بە شوێنم دا دەگەرێ. چوومە ژاندارمێری ، ئەمنیان بۆ دیوێک رینوینی کرد کە میەتەکە لە نێوەراستی دیوکەبوو. چوومە سەری و ئەوم ناسیووە .چاوەکانی وبرینی سەری پڕ لە خۆل بوو ، خۆلەکەم پاک کردوەو باندێکم وەرگرت و برینی سەریم داپووشی(چونکە من پرستاربووم) و نەمدەتووانی برینی عزیزترین کەسم پانسمان نەکرێ.

بەرپرسانی ئەرتشی وژاندرمەری و ساواک لە تاران و پاریزگاکانی نزیکەوە بۆ و وەرگرتنی مەیتەکە هاتبوون پێیان سەیر بووکەمن شێوەن وگریان ناکەم . یەکێک لە وان گووتی خۆشکم ناراحەت مەبە، گووتم ئەولەن من خۆشکی تۆ نیم دوهەمن:نابێ دوژمن گریان بە چاوی منەوە ببینێ. بە وێنەیک کە لە مارتین لوترکینگ کە لەسەر میزکە بوو ئێشارەم

کرد،گووتم ئەو لەڕێگای ڕەشپێستەکانی ئەمریکا وبرای منیش لە ریگای ئازادی و ئامانج و ئارمانەکانی خۆی فیداکرد.

بە ئێمەیان گووت کە سبەی کاتژمیر ۹ بەیانی مەیتەکە لە ماڵ تەحویلمان دەدرێ ، بەڵام ئەوە نەکرا و گۆڕستانی مەهاباد مەیتەکەیان تەحویل داینەوە. تەواوی خەڵکی مەهاباد تەنانت ئێداری و بازاری هاتبوونە سەرقەبران.

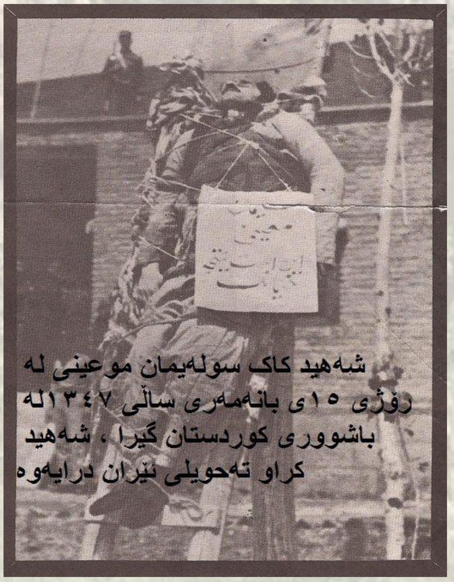
شەهید کاک سولەیمان موعینی لە ڕۆژی ١٥ ی بانەمەری ساڵی ١٣٤٧ لە باشووری کوردستان گیرا ، شەهید کراو تەحویلی ئێران درایەوە

بابم زۆری هەوڵ دا کە دڵداری خەڵکی ماهاباد بداتەوە کە دروشمان نەدەن چوون دەترسا لەبەر ئەو موزۆعە رۆلەکانی خەڵکیش وەک کوری ئەوەیان لێبێ و پاش ۳۵ رۆژ هەر بەم شێوەیە مەیتی کاک عەبدولا موعینی یان لەگەڵ مینەشم بە هێلی کۆپتەر هێنایەوە مەهاباد و لە ژاندرمەری رایانگرتن و بردیانە پیرانشار و لە گۆرستانی ئەوێ بە خاکیان سپارد و لە تەحویلدانی کاک عەبدوڵا بە بنەماڵە کەی و خەلکی مەهاباد خۆیان پاراست.

پێویستە بگوترێ کە رێژیم لەبەرترسی زۆر لە خەڵکی مەهاباد کە دروشم نەدەن و خۆپێشاندان رێک نەخرێ نەیانوێرا مەیتی شەهید سولیمان موعینی لە چواریگەکانی مەهاباد هەڵاوسن.

لەسەر جۆلانەوەی ۴۶ – ۴۷ حەق وایە پیداچوونەوە و باسی زۆر بکرێ ، بزوتنەوەیەکی زۆر تایبەت لە هەڵ و مەرجێکی زۆر سەخت وچەتوون دا کە دەبێ زۆر وانەی لێ فێر بین. ئێمە لاوانی ۱۲ – ۱۳ ساڵەی ئەوکات کە لە چواریەکان مەهاباد و شارەکانی ناوەندی رۆژهەڵاتی کوردستان چاومان بە مەیتی شورشگیرانی ئەم جۆڵانەوە کەوتبوو ودوایەش نسکۆی شورشی ئەیلوول و هاتن و بەرێکردنی پێشمەرگان کە دەبوو بێ چەک بۆ زۆر شار و گۆندی ئێران دۆربخەینەوە و بەداخەوە زۆر زەلیل کرابوون ،بەودیتنانە هەمیشە تووشی خەم وپەژارە دەبووین .دەمانگووت کە ئاخۆ کورد دەبێ هەتا کەێ هەی شکست ببینێ و مەیەنەتی بچێژێت . بەڵام هەزاران هەزار لاو وبە گشتی خەڵکی کوردستان ، یەکە یەکەی قارەمانانی جوڵانەوەی شورشگێرانەی ۴۶ – ۴۷ بە جێگە شانازی دەزانێ . ئەوانە جیگاواراکانی رۆژهەلاتی کوردستان بوون کە ئێمە داستانی ئازایەی و قارەمانەتی و فیداکاری ئەوان دەبێ بۆ نەوەکانی دوارۆژ بە حورمەتەوە بگێرینەوە.

کۆنفرانسی گۆڕموسا

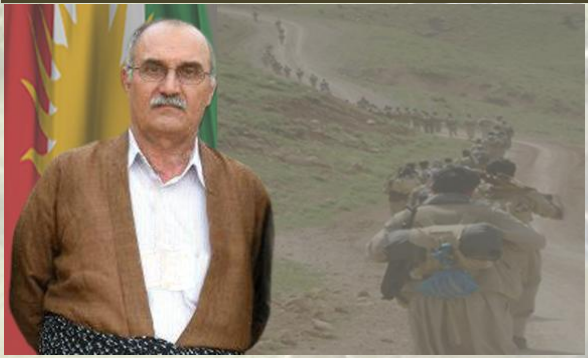

عەزیز ئەحمەدی

هاوریی خۆشەویستم کاک رەحمانی نەقشی داوای لێ کردم شتیک لەسەر جوولانەوەی سالەکانی ۱۳۴۶ و۱۳۴۷ بنووسم ،بەپیویستم زانی رونکردنەوەیەک لەسەر تەشکیلاتی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەناوچەی نەلینی گەورکان بەتایبەتی کۆمیتەی گۆرموسا کەلەسالەکانی ۴۳ تا ۴۷ بەرپرسایەتی تەشکیلاتی حیزبی دیموکراتی کوردستانی تا کۆتایی سالی ۴۷ی بەئەستۆوەبوو.

تەشکیلاتی حیزبی دیموکراتی کوردستان لەوناوچەیە لەلایەن کۆمیتەی گۆرموسا بەریوە دەچوو بەرپرسی کۆمیتەی گۆرموسا سوارەی کاک سلیمانی سۆستانی بوو کاک بایزی نیوەژیش ئەندامی کۆمیتەی گۆرموسا بوو کەسی سێهەم یاهەر نەبوو یامن نایزانم ،لەبەهاری ۱۳۴۵ لەسەری گۆمی کەدەکەویتە نیوان ئەحمەدبریو وشەواوکان ودەشتی وەزنی لەسەر دوندی چیا

گۆمەئاویک هەیە لەدەوری ئەو گۆمەئاوە کۆنفرانسی گۆرموسا بەسترا مەلاقادری لاچینی وەکوو کادری ئەو ناوچەیە کەکادری ئەو ناوچەیە بۆگرتنی کۆنفرانس هاتبوو لەگوندەکانی نەلین و بەشیک لەسویسنایەتی مەنگورایەتی بەشداری کۆنفرانس بون.

خوالێخۆشبوو مامۆستا مەلانجم الدینی کەوکەبی کەلەهەموان شارەزاتر بوو کۆنفرانسەکەی بەریوە دە برد ،پیویستە ئەوەش بلیم کەئەندامانی کۆمیتەی پیشووی گۆرموسا بۆخۆیان نەهاتبوون بەشداری کۆنفرانسەکە بکەن کاکە سوار کەسیکی لەجیاتی خۆی ناردبوو ئەو کەسە پیاویکی فەقیر و نەخویندەوار بوو ویردی زمانی هەر ئەوەبوو: هەرکاکە سوار مەسئولە کەسی تر مافی ئەوەی نیە لەجیگای کاکەسوار بێ کەس گوی لینە دەگرت ئەو کۆنفرانسە تائیواری دریژەی کیشا ،کۆمیتەی نوی لەلایەن بەشداران هەلبژیردرا .

کەپینج کەس هەلبژیردران . خوالیخۆشبوو مامۆستا مەلا نجم الدین بەبەرپرسی کۆمیتە هەلبژیردرا خوالیخۆشبوو مامۆستا مەلارەسولی نەوزادی ئەندام حەمەدی مەلای ناسراو بەحەمەپۆلا ئەندام دوو نەفەرەکانی دیکە بەدەلیلی ئەمنیەت لەناو هینانیان خۆ دەبویرم.

ئەو کۆمیتەیە کاروتیکۆشانی خۆی دەست پیکرد ،حەمەپۆلا لەلایەن کۆمیتەی گۆرموسا وەکوو کادری کۆمیتە دیاری کرا بۆ هەلسوران وریک وپیک کردنی کاری تەشکیلاتی کە تەئسیریکی زۆرباشیشی هەبوو .جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ پێش وەخت بوو یابلیم لەرووی ناچاریەوە بووچونکە ئەوهۆکارانەی پیوەستن بۆئەوەی راپەرین دژی ریژیمیکی دیکتاتۆرو خوینریژی وەکوو رژیمی حەمەرەزاشا کە ئەندامی ناتۆ بوو ئەمریکا پشتیوانی لیدەکرد دەستپیکا لەگۆریدا نەبون،بۆ ئەوەی راپەرین دەستپی بکا پیویستە کۆمەلانی خەڵک لەتیکرای ناوچەکانی کوردستان ئامادەگی تەواویان هەبی،بیری ئەساسی لەپیکهینانی ئیمکاناتی مالی بکریتەوە بیر لەپشتی جەبهە بکریتەوە.

جووڵانەوەی ۴۶ – ۴۷ ناوەندەکەی ناوچەیەکی مەحدود بوو وەکوو ناوچەی سەردەشت جارو بارە بەشیک لەناوچەکانی بانە ،بۆکان ،مەهاباد، نەغەدە ،پیرانشار دەگرتەوە ، ریژیمیش بە هیزیکی زۆری جاش وئەرتەش وژاندارمەری وەسەر ئەو ناوچانە گەرابوو.

ریبەری جووڵانەوە نەیتوانیبوو لە ناوچەکانی وەکوو ئیلام، کرماشان، سنە ، ورمێ نفوزی هەبی ئەگەرجووڵانەوە لەو ناوچانەش وجودی هەبا هیزی ریژیمیش دابەش دەبوو ئەو هەموو فشارە نەدەکەوتە سەر هیزی پیشمەرگە لەو ناوچانە کەجووڵانەوەی لی وەری خرابوو،دەتوانم بلیم تەمەنی جووڵانەوە وبەربەرەکانی دریژ تر دەبوو،لەوانە بوو ئەو هەموو خەڵکەش رەپێچەکی بەندیخانە نەکرابان کەلەپایزی ۴۷ بەسەدان کەس گیران و ئاوارەی باشووری کوردستان بون. بەداخەوە تەشکیلاتی حیزبی دیموکراتی کوردستان بەتایبەتی لەو ناوچانەی جووڵانەوەی لی بوو تووشی راوەستان هات و راکید بوو بۆماوەی چەند سالان کاری حیزبی راوەستا.

حیزبی دیموکراتی کوردستان لەو چەند ناوچە مەحدودو دیاری کراوە دا پیکهاتبوو لەناوچە گرینگەکانی وەکوو ئیلام کرماشان سنە وتەنانەت ورمیش یاهەر نەبوو یا زۆر زەعیف ولاواز بوو بوو،لەلایەکی دیکەش لەوشوینانەش کە هەبوو سەدی ۹۵ی خەلکی نەخویندەواری دیهاتی بون بەشی خویندەوارو روناکبیر زۆر بەکەمی بەشداری بو ن پیشمەرگەکانیش زۆربەیان بەداخەوە نەخویندەواربون ریبەری جووڵانەوەش لاواز بوو بەداخەوە هەر زوو زۆربەیان شەهید بون .

ئەو بەشە لەکادرو پێشمەرگەکانی حیزب بەوپەری قارەمانەتی و فیداکاریخەباتتیان کرد نیزیک بەتەواوی ریبەرانی جووڵانەوە شەهید بون،وەکوو کاک سولەیمانی موعینی، کاک باپیرشکا[نحۆ]، مامۆستا ئاوارە،عەبدوڵلا موعینی ،سمایلی شەریفزادە،ناکری ناوی هەمویان بینم ،هەروەها چەند پیشمەرگەی قارەمان کە ئەو شەهیدانە زەربەیەکی زۆریان لەجووڵانەوە دا.

لەلایەکی دیکە شۆرشی باشووری کوردستان کەدژی دەوڵەتی عیراق دەشەر دابوو بۆئازاد کردنی باشوری کوردستان،پشتیوانی لەجووڵانەوەی ۴۶،۴۷ نەدەکرد بەدژی بەرژەوەندی راپەرینی خۆشی دەزانی ،ئیران فشاری دەخستە سەریان بو بیدەنگ

کردنی ئیران چەندجارفشاریان دەخستە سەر برادەرانی حیزب کەموشکیلە بۆ ئیران دروست نەکەن.
پشتیوانی ئەوجووولانەوەیە تەنیا خەلکی ئەو ناوچانە بوون کە بەهەموو نەداری وهەژاری خۆیان فیداکارانە یارمەتی پیشمەرگەیان دەکرد،نمونەیەک باس دەکەم ،لەمیراوی رەسووی حەمەدە مینی هەبوو پیشمەرگە میوانی دەبن هیچیان نابی لەپیش میوانەکانی دانین بۆ ئەوەی پیشمەرگەکان هەست نەکەن بەدزی دەچیتە مالی جیرانی نانو پیخۆریان بۆدینی .
رەسووی حەمەدە مینی لەدوای جوولانەوەی ۴۶،۴۷ پەنا بۆ باشووری کۆردستان دەبا لەقەلادزی دەبی لەبازاری دەگەریتەوە عەسکەری عیراق تەقەی لیدەکەن شەهید دەبی
لەسالی ۱۳۵۹ تاقە کوریکی هەبوو بەناوی رەحمانی فەرامەرزی ئەویش پیشمەرگەی حیزب بوو لەگرتنی پایەگا دەگەل حوسینی حاجی شەهید بوو بەداخەوە ناوی رەسووی حەمەدەمینی دەلیستی شەهیدانی حیزبدا نیە.

رونکردنەوەیەکی کورت لەسەر ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستان

من ناوی حیزبی دیموکراتی کوردستانم هیناوە وشەی [ئیران] م نەنوسیوە چونکە ناوی حیزب تادوای کۆنفرانسی سێ کە لەسالی ۱۳۵۰ لەکۆیە بەسترا ئیرانی پیوە نەبوو لەکۆنفرانسی سێ لەپشکۆی حیزب لەنیو دوکەوانە دا ئیرانە کە نوسرابوو لەدوای کۆنگرەی سێ کەوانەکە لاچوو ئیرانەکەیان بەحیزبی دیموکراتی کوردستانەوە نوساند خۆشبەختانە ئیستا گەراوەتەوەسەر ناوی ئەسلی خۆی.

۱۶ی ئاوریلی ۲۰۱۳ سویس

یاد و بیرەوەی خەباتی چەکدارانەی ساڵەکانی ۴۶ – ۴۷

سیروان حفیدی

برای خۆشەویستم ماموستا رەحمان نقشی سڵاویکی گەرم ئارەزۆمە بە دوور بێ لە گیرو گرفت، زۆر سوپاس یادت کردومەتەوە، کاتێکی خۆت بە من بە خشیوە بۆ کورتە یادێک لە جووڵانەوەی ساڵەکانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰ کە لەوماوە یە دا زۆر ڕوداو لە نێوجووڵانەوە ی گەلی کورد دا سەری هەڵداوە کە جوڵانەوە ی ۴۶– ۴۷ دە توانین بڵێن زادگای ئەو بارودۆخە بوە!جێگای خۆیەتی سوپاست بکەم بۆ ئەو بیرۆکەت، هەر وەک دەبینم کە بە پۆستەر زۆر جار ڕوداوەکا ن، شهیدان، ، پێشمەرەگە ، ، مناسەبتەکان، ، دیکۆ مینتەکانی حیزب ،و گەل، لە رێگای مەڵپەرە بەرز و سەوزە کەی گیارەنگ وخاوەنە تێکۆشەرەکەی کاک حەمەرسووڵ کەریمی دەوڵەمەند کردوە جێ پەنجەی نقشی تۆ و ئەرکی گیارەنگ دیارە، سوپاس بۆ هەموتان هیوادارم نموونەتان زۆر بێ!! روخست دەخوازم سەبارەت بە سەرهەڵدانی ئە ڕوداووە مێژوییە هەڵ سەنگاندنیکی بارو دۆخی ئەوسا و هۆ کارە کانی دروست بونی ئەو ڕاپەڕینە کە بە یەکێک لە روداوە پرلەسەروەریەکانی مێژوی حیزبی دێموکرات لە ڕۆژهەلاتی کوردستان دێتە ئەژمار بنوسم !
بە دامەزرانی کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد، کە دووای حیزبی دێموکراتی لەسەر ئەو بنەمایە دا دادەمەزری کە بەرهەمی هەرە گەینگی دامەزندنی جمهوری کوردستان دەبێ، کە بەداخەوە تەمەنی ساڵێک تەواو ناکات ئەستێرەی بەختی کوردستان بە هۆی خۆفرۆشانی ناوخۆی و پیلانی دوژمن و بیگانەکان ئاوا دەبی، ڕێبەری حیزب کە رئیس جمهور پێشەوا قازی محەممەد بووەم دەگەڵ بەشێک لە هاو بیرو هاوسەنگەرانی ئیعدام دەکرێن، بەشێکی بەرچاویش راپێچی بەندیخانەکانی زوحاکی پەهلەوی

دەکرێن، و خەڵکێکی زۆریش لە ئەندامان و تێکۆشەران بە ناچار پەنا دەبەن بۆ باشووری کوردستان و وڵاتانی دەوربەر، پاش تاسان و هەڵوێستە سەر لە نوێ تێکۆشەران و رووناکبیران بە تایبەتی لە باشووری کوردستان هەوڵی خۆ رێک خستنەوە بە مەبەستی بوژاندنەوەی ڕیزەکانی حیزب دەدەن! دەست دەکرێتەوە بە تێکۆشانی تەبلیغاتی و تەشکیلاتی، پاشان گۆرانکاری لە نیزامی عێراق کە لە پاشایرتی را دەگۆڕێ بۆ کۆماری کە لانی کەم دوو ساڵێک بارودۆخێکی دێموکراتیک پێک دێ. پاشان بە هۆی باری کۆمەڵایەتی، و پیلانی دەورو بەر جارێکی دیکەش دیکتاتوری لەو وڵاتە سەرهەڵدەداتەوە، و لە کوردستانیش جووڵانەوەی چەکداری لە ساڵی ۱۹۶۱ سەرهەڵدە دات بە دژی حکومەتی عبدوالکریم قاسم،بەڕێبەری جەنابی مەلا مستەفا لە لایەکی دیکەش رێژیمی شا کە نیزامی عێراق لە پاشایەتیەوە گۆراوە بە کۆماری تەحەمول ناکا، لە هەڵی پیلان دانانەوە دا دەبێ، باشترین کاناڵ بۆ ئەو کارە خۆ خزاندنە ناو جووڵانەوەی چەکداریەکەی کوردە لە عێراق.

بەسێ مەبەست :

یەکەم : بەدەستەوە گرتنی جووڵانەوە بۆ دوا رۆژ کە لە کاتی خۆی دا بڵکوو موعامەلەیکی پێ بکات،

دووهەم : بەڵکوو لەو ڕێگایەوە بتوانی نیزامی عیراق بە چۆک دا بێنێ.

سێهەم : لە ڕێگا کاربەدەستانی شۆڕشی کورد کارێک بکات کە رێگرێ بکات لە تێکۆشەرانی دێموکرات لە چالاکی سیاسی تەبلیغاتی و نیزامی نەک هەر ئەوانە بەڵکوو نانەوەی دووبەرەکی و تەنانەت بە بەرتەقای هاوکاری یان تیرۆریان بکەن، یان تەحویل بە ئێران بدرێتەوە کە بەداخەوە ساواک بە شەیتان سیفەتی خۆی و خۆ بەدستەوە دانی پێپرسراوانی جووڵانەوە ئامانجەکانی خۆی پێکا!

لە گەڵ ئەوەشدا کە کورد لە ئێران و تێکۆشەرانی نیشتمانپەروەر و دێموکرات ئەوەی لە توانا دا بوو بە خوێن و ماڵ لە پشتیوانی ئەو جووڵانەوە یە کۆتاییان نەکرد! لە نێو تێکۆشەرانی دێموکرات چەندین دەستە جیاجیا بە بۆچوون و ئیدولۆژی ملیان لە یەکتری ناو وێرای گرتنی کۆنگرەی دوو بە شێوەیەکی نا دێموکراتیک ببوون بە چەندین دەستە، دەستەی یەکەم بەڕێبەری شەهید ئەحمەد توفیق رێبەری حیزب کە بە هەموو توانا پشتیوانی لە جەنابی مەلا مستەفا دەکرد بە جۆرێک بە نەمانی هاوڕیی کانیشی تەواو بویایە کە بەداخەوە هەڵەی بەرچاوی هەبوون ، بەداخەوە دوای ئەویش مێژوو دووبارە بۆوە؟ کەس بۆی نیە لە ئازایرتی و فیداکاری و کورد بوونی ئەو شەهیدە ون بووە کەم بکاتەوە؟

دەستەی دووهەم کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد [کاژیک] بە سەرپەرستی کاک سەلاح موهتەدی، کاک مەحمەد ئیلخانیزادە و مستەفا، ئەوان لە ناوخۆی وڵات خەڵکی خۆیان هەبوو!

دەستەی سێهەم کۆمیتەی ئینقلابی ئەو کۆمیتەیە کە بیرۆکەی کادری بە توانا و ئازا شەهید هەمیشە زیندوو قادر شەریف بوو، دوای کە دامەزرا ئەندامەکانی ئەندامەکانی قادر شەریف، حوسێن مەدەنی، سەعید کوێستانی، مەلا حەسەن رەستگار دوایش مەلا ئاوارە وا بزانم مەلا ئەبوبەکری فەلسەفی بوو. ئەو جووڵانەوە کە بە ۴۶ – ۴۷ لە بارودۆخێکی ئاوا دا سەری هەڵدا و ناوبانگی دەر کرد. کە وێرای شانازیەکانی بەراستی قوربانی زۆر گەوەرەشی لێکەوتەوە.

هەر وەک لە پێشدا ئاماژەم بە چەند هۆ کرد، بەڵام هۆی دیکەکەش هەبوون وەک بۆچوونی توودی، مائویستی بە ناو چەپی ئینقلابی،

دووبەرەکی نێوان پارتی و مەکتەبی سیاسی برایم ئەحمەد و مام جەلال و سەرۆکایەتی لەشکر و مەلا مستەفا کە دروست بوو. دەکرێ بڵێن دوو بەرەکی و جیا بوونەوە و شەڕی براکوژی و خۆ بەدەستەوە دان لە نێو رێکخراوە کوردیەکان ئا لێرەرا بەردی بناخەی بۆ دارژا کە بە داخەوە ئێستاش هەر درێژەی هەیە ؟؟ ئەمن کە دەگەڵ شەهیدان کاوە مارەغانی، و لەتیف نەقشبەندی لە ساڵی ۱۳۴۲ لە سەر دەستی مەلا حەسەن باساویی و مەلا رەحمانی نەقشبەندی لە گوندی باساوی مۆری دێموکراتیان لە نێو چاوان داێن.

ئێمە زۆر ساکار و بێ ئاگا بووین، نەمان دەزانی دەستورات لە کوێرا دێت و نەشمان دەزانی کێ لە گەڵە و لە گەڵ نییە بەڵام هەر مزگەوت و حوجرەیێکی فەقیان رووت تێکردبایە هەر ئەو باسە بوو، پێمان دەگەیی کە لە گەرمین را دەستە بەدەستە دێنەوە بە شێوەی جیاجیا ئێمە کەوتینە دەستەی شەهید ئاوارە کە بۆ خۆم دوجار دێتوومە جارێک لە شاخی مرادی لە بەرانبەر قەلەرەشی، جاری دووهەم لە دێ بێژوی لە ماڵی شادرەوان مەلا ئەبووبەکری شەریعەت پەنا، مەلا ئاوارە و کاک قادر شەریف دوو کادری سیاسی بە توانا و هەڵسور و خۆشەویست و نهێنی پارێز بوون لە ناوچەی بانە، رەبەت، بەری سەردەشت قادر شەریف حازر نەبوو قەت مل بۆ سەپێنەران درێژ کا هێندێک روحییەی تاکرەوی تێدا بوو بەڵام ئازا نەترس بە تاکتیک بوو بۆ پلان دانانەوە و زەربەر لە دوژمن دان، دیار بوو ئەوان چەپێکی شۆڕشگێری دێموکرات بوون، دوژمن لێیان تۆقیبوو هەمیشە لە هەوڵی پێلان دانان بوو بۆ لە نێو بردنی قادر شەریف و ئاوارە هەر ئەوە بوو لە ژێر ناوی چارەسەری کێشەیکی کۆمەڵاتی لە گوندی دیواڵان لە لایەن حەسەن سکر؟ شەهید مەلا ئاوارە دەرمان خوارد کرا و بەزیندووی تەحویلی دوژمن درا.

بە تۆڵە لە دوژمن عەمەلیاتی سەرشیوی بە سەرپەرستی شەهید قادر شەریف رێکرا کە بەحەق زەربەیەکی کوشندە بو لە دوژمن دڕا جاش و ژاندارمەیکی زۆر کوژران، لەو شەڕە دا بە داخەوە شۆڕشگێریک بە ناوی محەممەدی رەسوە مەڕ شەهید بوو رووحی شاد بێ.

هەر دوا بەدوای ئەو شەڕە کە پێشتر دوژمن سەرکوت و تێشکانی بە خۆوە دێبوو هار بەبوو هەر لە فکری تۆڵە ی سەرشیوی دابوو. ئێمە لەو کاتە دا لە موچەیەک بووین بە ناوی پیرکی کە تاقە ماڵە لە بەرابنەر قازانی بریار دڕا ئەو جێگای بە جێ بێڵێن چووینە گوندی شلماشی ئێمە نزیک ٣٠ نەفەریک دەبووین، لەوی دابەش کراێن بە پێنج دەستە، دەستە یەک بۆ دێ ڕەزگە، دووهەم بۆ چۆڵپەمۆ کە ماڵی حاجی قادری لێ بوو، سێهەم چەند نەفەر بۆ شێرەخۆر کە ماڵی مام برایمی لێ بوو، چوارە دەستە یەک بۆ مچەکانی سابنی کە چەند ماڵێکی گۆڵینی و بنەیکی ماڵی حاجی عەوڵا دیوانەی ئەسپەمیزە لێ بوو. پێنجەم بەشێک لە شلماش بە تایبەتی لە دەورو بەری ماڵی قادری خاڵە باسی هەزاران ئافەرین بۆ ئەو بنەماڵە شۆڕشگێرە بە تایبەتی دادە ئامینی رەحمەتی خۆشکی شەهید ئاوارە و کاک مستەفا شڵماشی.

وردە وردە خەبەر دەهات لە سەردەشتی ڕا کە دۆژمن خەرێکی جموجۆڵە و ئامادەکاری یە بەڵام مەعلوم نیە بەرەو کوی بیازی هەیە شەهید قادر شەریف و شەهید حەسەن ئلیاس و خوالیخۆشبوو محەممەدی مام قادری برای خدر دەرزی هەر پرچە پرچیان بوو ئێوارەیکی دەرەنگ هەمووومان لەبن چناران کۆبوونەوە قادر شەریف گوتی بە پێ هەواڵ لە نێو شاری سەردەشت دوژمن هەستی کردوە ئێمە لێرەین کە وابوو ئامادەکاریەکەی بۆ سەر ئێمەیە جا یان دەبێ وەمێنێنن ئامادەی شەڕ بین یان هەرچی زوویە لێرە دەرباز بین، هێندێک گوتمان با ئێرە بەجێ بێڵێن هێندێک گوتیان ناروین شەڕ دەکەین، کاک قادر شەریف گوتی ئێمە هەڵدەکشین بۆ لای کۆڵەکەلی و هۆملی باشترین جێگایە بۆ زەربە لێدانی دوژمن هەرواشمان کرد سەهید عەلی رەش رەشاشی برنەوی پێی بوو جێگا بۆ ئەو دیاری کرا ئەمن و سەهید دوکتور کەریم و رەحیم کەپەکەندیش بە یەکەوە خولاسە دابەشبووین، کاک قادر شەریف گوتی جێگای پاشەکەشە دوای شەڕەکە دیاری دەکەین، بەر لە خۆرهەڵات ئێمە چوو بووێنە جێگای دیاری کراو ئامادە کاری و ئیحتیمال کرد بۆ چاوەروانیەکەشمان هەر ئیحتیمالی بو فکر دەکەم سەعات هەشت دەبوو هێلی کۆپتێرێک بە تپەتەپ پەیدا بوو ماوەیەک دەستی کرد بە گەران دەچوو سەری سیتی پشکنینی خۆی کرد و گەرایەوە پادگانی سەردەشت، خۆ بیسیمیش نەبوو هەر لە سەر رێنوێنی پێشوو ئێبتکار و بارودۆخی دەرگیریە کە هەڵسوکەوت کرا. رۆژی ٢٠ ی گەلاوێژی ١٣٤٧ دوژمن هێزی خۆی لە سێ جیگە دابەزاند بە چەند هێلی کۆپتیر دەچوون هێزیان زیاد دەکرد، هێزی دوژمن یەکجار زۆر بوو بەشێکی یەکجار زۆری جاش کە لە شیمال و ورمێ را بەسەرپەرستی حەمەدەمین چیچۆ شکاک بۆ ئەو شەڕە هێنا بوو، شەرەکە زۆر توند بوو ئێمە ٣٠ی کەسیک دەبووین بە هیلی کۆپتیر بە مەسرسل و خۆمپارەی ٦٠ میلیم و وێرای ئەو هەموو جاش و ژاندارمە بە جورێک خەڵکی گوندەکان و تەنانەت ناو شاری سەردەشت وێرا

دوعـا بـۆ سـەلامەتی پێشـمەرگەکان زۆر کـەس پـێ وابـوو لـەو شـەر دا کەسـمان لـێ دەرنـاچێ. بـەڵام خۆێریـەتی دوژمـن و ئـازایی و وەری پێشمەرگە و دوعـا و پارانـەوەی پیرە دایکـان و باوکـان تـا نیزیکـە ئێوارەی دەرنـگ شـەڕ ئیمـە هـەمومان سـەلامەت دەرچووین تـەنیا پێشـمەرگەیەکمان بـە نـاوی سـەلیم عـەوڵڵای گـۆزلی خـەڵکی وەلێـوی بـە پڕینجکـی بـەرد چـاوی برینـدار ببـوو. دوژمـنش بـە کوشـتە و برینـدارێکی یـەکجار زۆر و پێکـانی هێلـی کۆپتـەرێک بەسـەر شـۆریی بـەرەو دەپادگـانی سەردەشـت گەرانـەوە، ئێمـەش دەبـوو هـەرچی زووتـر ئـەو ناوچەیـە بـەجێ بێڵـێن، پـاش تـەواو بـوونی ئـەو شـەرە هـەمووومان و سـەریەک کەوتێنـەوە و وردە وردە بـەو شـاخ و دۆڵـی پشـتی رەزگـە و شـێخە سووری بـە هـەزاران بەدبـەختی بـەو شـەوە تاریکـە چووینـە ئـەو چەنـد ماڵـە لـە گونـدی ئـەڵمانی لـە ویـرا بـۆ گونـدی گڵەسپی خـوا هـەڵناگرێ زۆریـان بـە خێرهێنـاین، بریـار درا لـەوی بـروین بـە هاوکـاری چەنـد کەسـی گڵەسی و گرویسـی لـە چۆمیـان پـەراندینـەوە، وێ هەڵگـەراین بـۆ سـەری گـاکر، هـیلاک برسـی تینـو هـەمومان بەرسـتی لـە پـێ کـوت بـووین، لـەویش ببـین بـە چـوار دەسـتە بـۆ وەیسکی، بـۆ ورچـەک، بـۆ یعکوبـاوای دەشـتەتاڵ بەشـێکیش لـە گـاکر ماینـەوە، ئـە بردەرانـەی دەچنـە ئـەو شـوێنانە لـە رێگـای دۆسـتانەوە خواردنمـان بـۆ بنێـرن، بـەڵام، دەبـێ کـارێکی دێکـەش بکـەن یـەک دژ کردەوەی دوژمـن لـە دژی خـەڵکی سەردەشـت، و نـەزەری خـەڵکی دەربـارەی ئـەو شـەڕە و زیانـەکانی دوژمـن لـەو شـەڕە دا، و دەبـێ لەسـەر هەسـت و وریـا بـین لـە نێـو خـەڵک دا حاڵـەتی نهێنـی بپاریزین تـا دوایـی ئـەو رۆژە هـێچ رۆژی دوای قـادر شـەریف بنگـی کردمـە بن دارێک پاش قسـە و باسـێکت زۆر و پـێ هـەڵا گـوتن، گـوتی کـاک مـەلا کـارێکی زۆر بـە فـەوریم پێتـە نـازانم ئامادەیت هەیـە یـان نـا، دیـارە زۆری پێەلـدام، گـوتم فـەرموو گـوتی تـۆ رەنگـی فـەقیو مـەلایانت پێـوە دیـارە دەبـێ بچێـت بـۆ سـلێمانی ئیشیکم هەیـە جـێ بـەجێی بکـە زوو وەگـەرێ، گـوتم دەگیـریم گـوتی بـەرخوردی مـەلایان دەزان و شـارەزای عیلمـی نـاگیرێ خولاسـە بـەڵێنیم دا بـۆ ئـەوەی دەیوێست و ئـەو شوێنەی کە دەبوو بچم و جـێ بـەجی بکـەم و چۆنیـەتی گەرانـەوەی بـۆ دیـاری کـردم کـە گەرایـەوە دەچـێ بـۆ دێـی خەجـەک لـە ناوچـەی بانـە بـۆ لای حـاجی عەبـدوڵڵا بەگ، لـەە رێگایـەوە ئێمـە دەبێنێتـەوە،! بـەڵێ رۆیشـتم چوومـە دێ کـە نـارۆێ شـارباأێر، لـەوی لـە لایـەن پێشمەرگەکانی لەشکری بـارزانی گیـرام پـاش حەواڵـەی شارۆچکەی ماوتیـان کـردم، لـە زینـدانی قزل قەلعـەی ماوەتـان ۳۱ رۆژ مانـەوە بـە تـێ هەڵـدان؟ ئـەو باسـە دوور درێـژە بـۆ ئێـرە نـابێ . هـەروەک گـوترا ئـەو جووڵانەوەیـە کـە ناوبـانگی دەرکـرد بـە ۴۶ – ۴۷ پرۆسـەیکی لێـک هـالاو حەسساسـووە لـە هـەڵ و مـەرجێکی تـر لـە ململانـە دا سـەری هەڵدانـە ئەگـەر بارودۆخەکـە وا نەبوبایـە شـەڕ دەرگـای پـێ نەگرتباینایـە بـێ شـک نـەرووداویکی وا دەچـوو نـاو مێـژوو نـە ئـەو هـەموو شـەهیدەش دەدران، بـەڵام بـەرێژیمی شـا و ناحـەزان نیشـان درا ئەگـەر کۆمـار و پێشـەواکەی شـەهید و لـە نێـو دەبـەن، گـەلی کـورد ئامادەیـە بـۆ پارێزگاری لە گەل و نیشتمانەکەی تا وەدێهێنانی ئاوتەکانی پێشەوا و گشت شەهیدانی دەست لە خەبات هەڵناگرێ.

۱۳ی ئاوریلی ۲۰۱۳

جووڵانەوە چەکداری ساڵانی ۱۳۴۷ - ۱۳۴۶

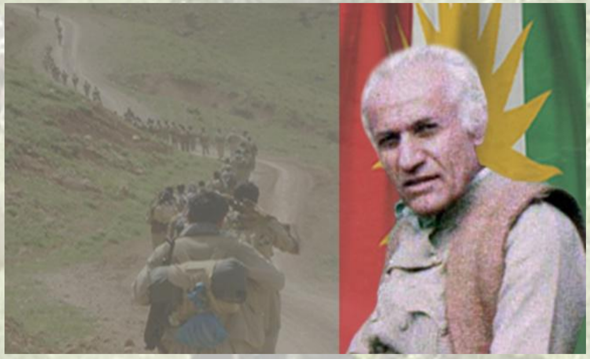

کەریم حیسامی

ساڵی ۱۹۶۷ بـۆ ئەنـدامانی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان کـە لـە ئێـران ڕاونـرا بـوون و پـەنایان بـۆ کوردسـتانی عێـراق و بـۆ ناوچـەی ژێـر دەسـەڵاتی بزووتنـەوەی چەکداری هێنـابوو، دەکـرێ بـە سـاڵێکی رەش و شـووم دا بنرێـت. بـە تایبـەت بـۆ ئـەو کەسـانەی ناچنـە ژێـر بـاری دێکتـاتوری و ملهـوری ئەحمـەد توفیقـەوە. کـار بەدەسـتانی بزووتنـەوەی کوردسـتانی عێـراق دەسـت دەکـەن بـە راونـان و گرتنـی کـوردە ئێرانیەکانی ئەندامی حیزبی دێموکرات و دەیاندەنەوە بە ئێران.

گەڕانەوە بۆ کوردستانی ئێران و تووشبوونی خەباتی چەکداری

شەهید سولەیمان موعینی کە لە پێشدا هاوکار و هاودەستی ئەحمەد توفیق و کەسی دووهەمی جەریانی عەبدوڵڵا ئیسحاقی بوو، دوای تێکچوونی لە گەڵ ئەحمەد توفیق دەکەوێتە بەر هەرەشە و مەترسی کاربەدەستانی بزووتنەوەی کوردستانی عێراق و لە ترسی گرتنی و تەحویل دانەوەی بە حکوومەتی ئێران لە گەڵ هێندی لە ئەندامانی حیزب دەگەڕێتەوە بۆ کوردستانی ئێران. بەر لە هەموو شت بۆ کاری تەبلیغاتی و روونکردنەوەی کۆمەڵانی خەڵک گۆڤارێک بە ناوی [رۆژ] وەک ئۆرگانی لقی ۳ی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ۶ لاپەرە دا بە رۆنیۆ بڵاو دەکاتەوە. لەسەر لاپەرەی هەووڵی رۆژنامەکە دا نووسراوە :

[یەکێتی – خەبات – سەربەخۆیی – دێموکراتی]

(کوردستان خۆرادەپسکێنی و بەسەر هەموو بەرهەڵستێک دا زاڵ ئەبێت) دروشمی سەرەکی گۆڤاری رۆژ بریتی یە لە : ... بەرەی یەکگرتووی نیشتمانی نێوان حیزبەکانی شۆڕش و نێشتمانی بەرامبەر بە ئیمپریالیزمی داگیرکەری، ئاڵای خەباتمانە بۆ ئازادی ئێران و پێکهێنانی حکوومەتیکی نیشتمانی و دێموکراتی و دیاری کردنی لای کەمی مافی نەتەوایەتی و پەرەی ئاشتی و ئاسایش لە جیهان، حاکمییەتی میللی و دێموکراتی ژیانی خۆش و بەختیاری نەتەوەی کورد ئامانج و دروشمی خەباتمانە. خەبات و سەرکەوتنمان بۆ قایم بوونی دۆستایەتی نێوان نەتەوەکانی ئازادیخواز و پشتگری بزووتنەوەی گەلانی وڵات داگیر کراو و زیدی ئیمپریالیستی لەسەرانسەری جیهانە.

هەرچەند رۆژنامەکە لە بارو دۆجێکی دژوار بە رۆنیۆ بڵاو کراوەتەوە، ئاوئاخنەکەی نیشان دەدا کە لە لایەن خەڵکەوە پێشوازی لێکراوە و لە شوێنی گرنگی ئەرتەشی ئێران و دەزگا دەوڵەتیەکان دا دەستی هەبوو و بەڵگەی فرە نهێنی ئەرتەشی ئێرانی وەدەست هێناوە کە نیشانی دەدەن حکوومەتی ئێران لە راپەرینی چەکدارانەی حیزبی دێموکراتی کوردستان کەوتۆتە دڵەراوکە و بەڵایەوە، مەسەلەیەکی گرنگی رۆژە بووە.

کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان

ئەندامانی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان کە هێشتا لە ناوچەی بەرەواڵەت ئازاد کراوی کوردستانی عێراق دەمێنەوە هەوڵ دەدەن بەڵکوو سولەیمانی موعینی بگێرنەوە و کارێکی وا نەکرێ کە ژانەسەر و کوسپ بۆ بزووتنەوەی کوردستانی عێراق ساز بێت. بەڵام لە بەرانبەر هەست و ویستی سادقانە و دڵسۆزانەی ئەندامی کۆمیتەی شۆڕشگێر دا، جگە لەوەی کە بزووتنەوەی چەکداری کوردستان پێشمەرگەیەکی زۆر بۆ کوردستانی ئێران وەدوای سولەیمانی موعینی دەخاتە کە بە زیندوویی یا مردووی بێگرن و بیهێننەوە، بە ئەندامی کۆمیتەی شۆڕشگێرێش رادەگەیێنن کە : ... بۆ کوردە ئێرانییەکانی دانیشتووی کوردستانی عێراق تاقە دوو رێگا هەیە : [توانەوە لە ناو شۆڕش و دەست لە ئێران هەڵکرتن، یا چوونەوە بۆ ئێران و دەست لە عێراق هەلگرتن، دەنا رێگە نادەین ئەوانەی لیرەن بچن لە ئێران حیزبایەتی بکەن. [نامەی سراجی بۆ نووسەر].

ئەم هەرەشە و پێراگەیاندنە ئەندامان و لایەنگرانی کۆمیتەی شۆڕشگێری دەخاتە مەترسی گرتن و دانەوەیان بە ئێران، بەتایبەت کە پێشتر چەند کەس لە ئەندامانی حیزبی دێموکرات دەگرن و تەحویلی ئێرانیان دەدەنەوە، بە دوای ئەو هەرەشە و پێراگەیاندنە دا ئەندامانی کۆمیتەی شۆڕشگێری لە ناوچەی نیزیک سنوور دا وەگێڕنەوە خواری و لە سەنگەسەر گلیان دەدەنەوە، لە ئاکام دا ناچار دەبن ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بەترسی بزووتنەوە بە جێ بێڵن و روو بکەنەوە چیاکانی کوردستانی ئێران و لە نێو گەلەکەیان دا خەبات بدومێنن.

کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکرات پاش ئەوەی لە گەڵ سولەیمانی موعینی یەک دەگرنەوە بۆ ئەوەی بزووتنەوەی کوردستانی ئێران لە پەرش و بڵاوی رزگار بکەن و لە ژێر رێبەرایەتی و ناوەندێک دا کۆی کەنەوە و تەبلیغاتی رێژیمی

ئێرانیش لە بارەی بوختانی [چەتە و ئەشرار] بە بزووتنەوەی کورد پوچەل کەنەوە، لە کۆبوونەوەی یەکی بەرین دا [بیست و یەک کەس بۆ رێبەرایەتی بزووتنەوە هەڵدەبژێرن و بریار دەدەن تا پێکهێنانی کۆنگرەی سێ یەمی حیزب لە جیاتی ناوی حیزبی دێموکرات بە ناوی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان خەبات درێژە پێبدەن.

سەرنج راکێش ئەوەیە کە سێ کەس لە رێبەرانی کۆمیتەی شۆڕشگێر [سولەیمانی موعینی و حەمەدەمین سراجی و سمایلی شەریف زادە] هەر یەک بە جیا و بە گێرەی دەرفەت و دەرەتانیان نامە بۆ رێبەرایەتی حیزبی تودەی ئێران دەنووسن و لە گەڵ روونکردنەوە بارو دۆخی وڵات و هەل و مەرجی خەبات داوای هاوکاری و پشتیوانی لە حیزبی تودە دەکەن، رۆژنامەکانی [رۆژ و تیشک]یش بۆ رێبەرایەتی حیزبی تودە دەنێرن. لە ئەنجامی نامە نووسین و پێوەندی دا، رێبەرایەتی حیزبی تودە دێتە سەر ئەو بریارە کە لە نیزیکەوە پێوەندی یان لە گەڵ بکات. لە ئەنجام دا رۆژی ٢٨ی فێوریەی ١٩٦٨ لە بەغدا کۆبوونەوەیەک لە لایەن دوکتور رادمنیش سکرتێری حیزبی تودە و دوکتور قاسملوو و سولەیمان موعینی، حەمەدمین سراجی و کەریمی حیسامی پێک دێت. پاش چوار رۆژ ئاخفتن و باس و لێکولینەوە بە تێکرایی دەنگ لە سەر بڵاو کردنەوەی بەیاننامە ساغ دەبنەوە.

* راپەرینی چەکدارانەی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر چەند ١٨ مانگ لە بەرامبەر هێرشی بەربڵاو و درندانەی حکوومەتی ئێران دا خۆی رادەگرێ و ئەو دورگە ئارامە دەشڵەقێنێ کە شای ئێران شانازی پێوە دەکرد، بەڵام سەبارەت بە بارودۆخی نالەباری خۆجێیی و دەوەرە و نەبوونی پشتیوانی و یارمەتی و بەرتەنگیی مەودا و ناوچەی راپەرین و گەڵێک هۆی بابەتی دیکە تووشی شکان دێت. رێبەرانی ناسراو و چالاکی بزووتنەوە وەک مەلا ئاوارە، سمایلی شەریف زادە، سولەیمانی موعینی و عەوڵلای موعینی، سەید فەتاح و گەڵێک لە تێکۆشەرانی دیکە شەهید دەکرێن.

پاش شکانی بزووتنەوە لە نێوان خەباتگێرانی بزووتنەوە دا ناکۆکی پەیدا دەبێ، هێندێکیان دەچنە لای مام جەلال و لە بەکرە جۆ دەگیرسێنەوە، هێندێکی دیکەیان دەگەرێنەوە بۆ ناوچەی ژێر دەسەڵاتی بزووتنەوەی کوردستانی عێراق و ئەوانیش هێندیکیان چەک دەکەن و حەوت کەسیشیان کە بە دەستەی سالح لاجانی ناسراو بوون دەگرن و دەیاندەوە بە حکوومەتی ئێران و لە پێگەی نیزامی جەڵدیان ئێعدام دەکرین. دانەوەی ئازادیخوازانی کوردی کوردستانی ئێران بە حکوومەتی ئێران، یەکێک لەم کارە ناحەز و چەپەڵانەی کار بەدەستانی بزووتنەوەی ١٩٦٨ی کوردستانی عێراق بوو کە وەک خاڵێکی رەش لە مێژووی ئەو بزووتنەوەیە دا تۆمار دەکرێ.

[لە شۆڕشی ئەیلول دا چەند هەلەیەکی تر کرا کە بە تایبەتی زیانیان لە پارتی و شۆڕش دا، ج لە بارەی ناوبانگەوە و چ لە بارەی پەیوەندیمان بە هێزە نیشمانپەروەرەکانی پارچەکانی تری کوردستانەوە. یەکێک لەو هەڵانەی کە پارتیمان بە کاری نارەوا و زیان بەخشی دەدەنی، وەک بە تایبەتی دوژمنانی شۆڕشی ئەیلول و میللەتی کوردمان لە بۆ پروپاگاندە و بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان بەکاریان هێنا بگرە بە شێوەیەکی تایبەتی دژی شۆڕشی ئەیلول و پارتیمان. دانەوەی لاشەکەی [سلێمان معینی] بە ئێران بوو. [بەیاننامەی مەکتەبی سیاسی پارتی دوای کۆنگرەی ٩]

هەرچەند بەیاننامەی مەکتەبی سیاسی پارتی دوای کۆنگرەی ٩ پێ لە [چەند هەڵەیەک] دەنێ ، بەڵام بەداخەوە هەڵە و کەم و کوری یەکان روون ناکاتەوە و بە تایبەت لە مەسەلەی شەهید کردنی نارەوای سولەیمانی موعینی، نەک هەر ئەم کردەوە دزێوە مەحکووم ناکات، بەڵکوو تەنیا [دانەوەی لاشەکەی بە ئێران] بە هەڵە و بە کارێکی نارەوا دادەنێ. جگە لەوە حیزبە سیاسەکانی کورد لە هەڵە و ئەزموونی تاڵی خۆیان دەرس وەرناگرن. پارتی دێموکراتی کوردستان کە لە کۆنگرەی نۆیەم هەڵە و خەتای گەڵێک گەورتر سەبارەت بە حیزبی دێموکراتی کوردستان و گەلی کورد لە کوردستانی ئێران دووپات دەکاتەوە.

سەرچاوە : پێداچوونەوە بەرگی دووهەم نووسینی کەریم حیسامی

تایپ کردنەوەی دووبارە : رەحمان نەقشی

دامەزراندنی کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکراتی کوردستان چەکدارانەی ١٩٦٧ - ١٩٦٨

د.یاسین سەردەشتی

دەتوانرێت مەیلی دەرکەوتنی خەباتی چەکدارانەی گروپە چەپەکانی لە ناوەڕاستی شەستەکانی سەدەی بیست مدا و لایەنگری لە تیۆری [جەنگی پارتیزانی] بە گرنگترین و نوێترین دیاردەی سەر ئاستی هێزە بەرهەڵستکارەکانی دژی بە ڕژێمی دیکتاتۆری شاهەنشاهی لە ئێران دا بنرێت، چونکە وەک ئاشکرایە شکستی جولانەوە سیاسییەکانی ساڵەکانی ١٩٤٥ – ١٩٤٦ – ١٩٥٣ هەروەها کۆتایی هێنان بەو ئازادییە ڕەواڵەتی و درێژەییەی کە تا ڕادەیەک لە سەردەمی حکومەتی [دوکتور عەلی ئەمینی] دا بەرقەرار بوو، جگە لە شێلگیری ڕژێم لە پیادە کردنی سیاسەتە وێران کارییەکانی کە بە ڕیفۆرمی زەوی و شۆڕشی سپی ناوی دەبردن و داپڵۆسینی هەر نارەزاییەکی لەم بوارە دا بێتە سەر ڕێی، وەک لە خوێن گەوزاندنی ئەو ڕاپەڕینە جەماوەرییانەی کە لە زستانی و بەهاری ساڵی ١٩٦٣ دا لە شارییەکانی قوم و تاران دژی دەرکردنی بڕیاری سەر دانەنەواندنی ڕاوێژکارە ئەمەریکاییەکان بۆ لێپرسینەوەی دەزگا دادوەری و قەزائییەکان و سیاسەتی مەزهەب زەدایی محەممەد ڕەزاشای پەهلەوی، بۆ هاندانی ئاخوند و بونیادگەرەکانی وەک [خومەینی] هەڵگیرسانی، هەموو ئەوانەی ئەو جۆرە بیرە باوەڕەیان لە لای لاوان و خوێندکارە ڕۆشنبیرەکان پێک دەهێنا کە ئیدی لە ئێرانی شاهەنشاهی دا بوارێک بۆ خەباتی سیاسی و یاسایی و پارلەمانتاری نەماوەتەوە، دیارە لەم کاتە دا کە حیزبی تودەی ئێران بەتەواوی لە مەیدانی سیاسی ئێراندا بۆ دەرەوە دەرپەڕێنرا بوو، دوای گرتن و لە سێدارە دان و زیندانی کردنی بەشی زۆری کادر و ئەندامانی، ئەوانەی مابوونەوە هەڵتبوونە شورەوی و ئەورووپای ڕۆژهەڵات و لە سایەی سکرتێری [دوکتور رادمرنیش] دا لە بێ سەرەوبەری و ناکۆکی و دوو بەراکییەکی توند و تیژا دا ژیانیان دەگوزەراند و جگە لە نیزەیەک کە خۆی لە دەنگی رادیۆی [پەیکی ئێران] کە لە سوفیای پایتەختی بولگاریا بڵاو دەکرایەوە، ڕەنگێکیان نەبوو. بەرەی نیشتمانی دووەمین کە زیاتر لە ژێر ڕێبەرایەتی [مهندیس بازرگان] و [آیت الله تالەقانی] دا هەڵدەسوڕان، ئەوانیش دوای ڕووداوەکانی حوزەیران [ژوئەن] ١٩٦٣ دا کەوتنە بەر پەلاماری دەزگا داپڵۆسێنەرەکانی ڕژێم بە بەشی زۆری بە دوای ڕۆژی ڕژێمی شاهەنشاهی ئیمپریالیزمی ئەمریکا و جیهانی سەرمایەدارییەوەم هەروەها سەپاندنی کەش و هەوایەکی فشار و سەرکوت و پێشێلکردنی تەواوی مافە دێموکراتییەکان و باڵا دەستی و خورتبوونی ساواک و هێزە سەرکوتکەرە نێوخۆییەکان و لەشکری شاهەنشاهی، تێکرای ئەوانە ئەو باوەڕەیان لە نێو نەیارانی ڕژێم دا دەچەسپاند کە تەنیا و تەنیا لە ڕێگای گرتنەبەری خەباتێکی چەکادارانەی درێژخایەنەوە دەتوانرێت گورزی گرچک بڕ لەو ڕژێمە دڕە بوەشێنرێت و لە ڕێگای جەنگی پارتیزانێیەوە ئیمکانی ئەوە دەبێت لە بەرامبەر خواستەکانی گەلدا بە چۆکدا بهێنرێت.

ئەوەی ئەم باوەرەی زیاتر لە نێو لاوانی شۆڕشگێڕ و ڕادیکاڵ دا دەچەسپاند، سەرکەوتنەکانی ئەو قوناغەی جووڵانەوەی چەکدارییەکانی گەلانی ئاسیاو ئەفریقا و ئەمەریکای لاتینی وەک [چین ، ڤیتنام، کوبا و جەزائیر] بوو بە سەر ڕژێمە نۆکەر وابەستەکانی ڕۆژئاوا دا و پەرەگرتنی خەباتی دژی ئیمۆریالیستی و بڵاو بوونەوەی بیروڕاکانی [ماوسیتۆنگ، هۆشی منە، ڕۆژی دەنێرە و جیڤارا(چەکوارا).] بوو کە کاریگەری مەزنی لەسەر ڕۆشنبیران و لاوان و خوێندکاری زانکۆی تاران دادەنا، دیارە مەسەلەی دەرکەوتنی ڕەوتی چەپی نوێ لە نێو خوێندکاران و دواتر دامەزراندنی ڕێکخراوی [چریکە فیداییەکانی خەڵک] بەرابەری بێژەنی جەزەنی، هەروەها گرپە چەپەکانی دی وەک [موجاهیدنی خەڵک] و جیابوونەوەی ئەحمەدی قاسمی و دوکتور غەلام حوسێنی فروتەن لە حیزبی تودە دوای پلینۆمی یازدەهەمی حیزب لە

ساڵی ۱۹۶۴ و دامەزراندنی [سازمانی ئینقلاب /کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی توده] و دوتر ڕێکخراوی [توفان] ، ئەمانە تێکڕا لە ژێر کارای بیری ماویزم و تئیۆری جەنگی پارتیزانی و درێژخایەن دا بوون.

ئەو ڕاستی یەی کە لێرە دا پێویستە ئاماژەی بۆ بکرێت ئەوەیکە لایەنگری کردن لە خەباتی چەکداری و جەنگی پارتیزانی لە لایەن وەردە بۆرجوازی مارکسیتی کوردەوە پێشوازیەکی گەرمی لێکراوە ڕێبازی [ماویزم] زۆری نەبرد گەیشتە شاخە ڕوتەکانی کوردستانیش، وەک ئاشکرایە هەندێک لەو لاوە مارکسیتە خوێن گەرمانە لەباوەشی بزووتنەوەی ڕەوتی چەپی نوێی خوێندکارانی زانکۆی تاران دا پەروەردە ببوون و داوای ڕاوەدەنانی دەزاگا جاسوسی و داپڵۆسینەرەکانی ڕژێمی شآهەنشاهی پەنایان بۆ کوردستانی عێراق برد بوون لەوێ کاتیان بە موتالا کردنی نوسینەکانی ماوستیۆنگەوە دەبردەسەر لەوانە [سمایل شەریف زادە و حەمەدەمین سیراجی] .

ئەوە لە لایەک، لە لایەکی دیەوە پێشێلکردنی تەواوی مافە نەتەوەیی و سیاسی و ئینسانی یەکانی گەلی کورد لە ئێران لە لایەن ڕژێمی شاهەنشاهی و پەهلەوییەوە و هەنگاو نانی ئەو ڕژێمە بۆ زیاتر میلیتاریزە کردنی کوردستان و گرتنە بەری سیاسەتی ڕاونان و گرتن و ئەشکەنجە و زیندانی کردنی ئازادیخوازانی کورد ڕەشبینێەکی گەورەی لە نێو چین و توێژە جیاجیاکانی کۆمەڵگای کوردەواری بەرامبەر دەسەڵاتدارانی تاران پێکهێنابوو، جگە لە هەڵچوونی هەستی نەتەوایەتی کوردەکانی ئێران وەک ئاکامێکی سروشتی شۆڕشی چەکدارانەی گەلی کورد لە کوردستانی عێراق، لە گەڵ هەموو ئەوەش کە چی هێشتا ڕژێمە پەهلەوی هەر سوور بوو لە سەرنکۆڵی کردن لە مافەنەتەواییتیەکانی گەلی کورد و ئامادە نەبوو سادەترین خواستی نەتەوەی کورد لە ئێران دا بسەلمێنێت، وەک محەممەد ڕەزاشا لە چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامە نوسیدا لە گەڵ پەیامنێری ئاژانسی [فرانس پرێس] دا لە ۲۹ی شوباتی (فیورییەی) ۱۹۶۴ دا دووپاتی کردەوە [هیچ کێشەیەک لە ئێران دا بە ناوی کێشەی کوردوە نی یە ، کوردەکانیش وەک ئێمە ئارین و لە ئەرتەش و مەجلیس و دەزاگا بەڕێوەبەرایەتییەکانی تردا لە گەڵمان بەشدارن]

* ئەوەی لێرەدا پێویستە باسی لێبکرێت هەل و مەرجی کارو بەرێوە چوونی حیزبی دێموکراتی کوردستانە کە لە پاش بەستنی دووهەمین کۆنگرەش هەر بە شل و شێواوی یەک نە گرتوویی ڕیزەکانی و بەردەوامی ئاکۆکی توندو تیژی نێوان ڕێبەر و کادرەکانی مابۆوە، ئەوە ڕاستە کە پاش گرتنی کۆنگرە بە ماوەیەک ئەو ئەندامانەی کە پێشووی کۆمیتەی ساخکەرەوە کە لە لایەن ئەحمەد توفیقەوە لە حیزب دەر کرابوون گەرانەوە ناو حیزب و بە پلەی مشاویری کۆمیتەی ناوەندی دەستیان بە تێکۆشان کردەوە ، بەڵام خودی ئەحمەد توفیق کەلە لایەن کۆنگرەوە بە بەرپرسی یەکەمی حیزب هەڵبژیردرا نەک مەسەلەی هەڵگیرساندنی خەباتی چەکدارانەی لە کوردستان ئێران زۆر لامەبەست نەبوو، بەڵکوو داوی ئەوەی باشترین کادری ڕێبەراتی کە سەدیق ئەنجیری ئازەر بوو لە گوندی [مامەروت]ی ناوەندی ئێسگەی ڕادیۆ شۆڕش فڕاند و تیرۆری کرد ، چوبووە ناوچەی باڵەکایەتی بۆخۆی پاڵی لێدابۆوە بێ ئەوە پەیوەندی بە کەسێکی حیزبییەوە بگرێت، مەسەلەیەکی وا کە ئاستەنگێکی ڕاستەقینەی لە بەردەم کارو تێکۆشانی حیزبی دێموکراتی کوردستان دا پێکهێنا بوو.

* ڕاستیەکی دی ئەوەیە کە ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق و نێوخۆی شۆڕش بە جۆرێکی وا خیرا تێدەپەرین و هاوکێشە سیاسییەکان بەچەشنێکی سەیر پێچەوانە دەبوونەوە کە ئەندامانی حیزبی دێموکراتی تووشی واق و ڕمانێکی کەم وێنە کرد بوو، هەڵگیرسانەوەی شەڕ لە نێوان شۆڕش و حکوومەتی عەبدولسلام عارف دا لە سەرەتای ساڵی ۱۹۶۶ دا، گەرانەوەی ئەندامانی مەکتەبی سیاسی کۆنی پارتی و لایەنگرانیان لە هەمەدانی ئێرانەوە بۆ ناو شۆڕش، بەهێز بوونی پەیوەندییەکانی شۆڕش و ڕژێمی شاهەنشاهی ئێران، هەڵاتنی چەند ئەندامێکی مەکتەبی سیاسی کۆن لە ناوچەی دۆڵەڕەقەوە و کار کردنیان بە شێوەیەکی سەربەخۆ بە ناوی پارتی باسکی جەلالییەوە [لایەنگرانی جەلال تاڵەبانی] و گرێدانی پەیوەندییان بە ڕژێمی عێراقەوە، قوڵ بوونەوەی دوو بەرەکی و هەڵگیرساندنی شەڕی کورد کوژەی ناسراو بەدەستانی [مەلایی و جەلالی] لە مێژووی جووڵانەوە نەتەوەی گەلی کورد لە کوردستانی عێراق دا هەموو ئەو ڕووداوانە کاریگەری بنەرەتیان لە ڕەوتی

ڕووداوەکانی نێو خۆی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەکرد و کادر و ئەندامەکانیان بەسەر لایەنە جیاوازەکانی هاوکێشە جیاوازەکانی ڕادەکێشا ، وەک : دانیشتن و وەستاندنی چالاکی یان هەڵسوڕان بۆ هەڵگیرساندنی شۆڕشی چەکداری، لایەنگری لە مەلایی یا خود پشتگیری لە ڕەوتی جەلالی بانگەشە بۆ سیاسەتی یەکیتی شورەوی و نزیکی لە حیزبی تودە یا خود پشتگیری لە بۆچوونەکانی ماویزم و بەستنی پەیوەندی لە گەڵ سازمانی شۆڕشگێڕی حیزبی تودە کە ئەو دەم بەرابەر [کۆرش لاشائی] لە بەکرەجۆ بنکەیان دانابوو، خۆ بەدوور گرتن لە ڕژێمی عێراق چاوەڕێکردنی ئاکامی شۆڕشەکانی کوردستانی عێراق یا خود هەوڵدان بۆ بەستنی پەیوەندی و هاوکاری لە حکوومەتی عێراق بە مەبەستی هەڵگیرساندنی کاری چەکدارانە لە کوردستانی ئێران. ئەم مەسەلە دژ بە یەک و ناتەبا و ناکۆکانە کە پەیڕەوی لە هەر کامیان ورد بوونەوە و لێکدانەوەیەکی قوڵی دەوێست.

لە هەل و مەرجێکی ئاڵوزی وادا ژمارەیەک لە لاوە خوێن گەرم و مارکسیستەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان کە بە چەپ و پێشکەوتوو خواز دەناسران و بریتی بوون لە : [سمایلی شەریف زداە، حەمەدەمین سیراجی، مەلا ئاوارە، سنار مامدی، سەعید کاوە. مەلا عەبدوڵا سەرباز، سالار حەیدەری] لە ١٤ی ئەیلولی (سیپتامبری) ١٩٦٦ لە سەرووی گوندی نزیک خەلان بریاری دامەزرانـدنی کۆمیتەی شورشگێڕی حیزبی دێموکراتی کوردستان یان دا بەمەبەستی چەسپاندنی بیری خەباتی چەکدارانە و جەنگی پارتیزانی لە نێو ئەندامانی حیزب دا و بۆ هەڵگیرساندنی شۆڕشێکی چەکدارانە لە کوردستانی ئێران و ئامادەکاریی بۆ کارێکی لەو چەشنە، هەربۆیە لەو کۆبوونەوەیە دا بریار درا بڵاو کراوەیەکێش بۆ ئەو مەبەستە چاپ بکەن و بۆ دەسهێنانی هاوکاری و یارمەتی پەیوەندی بە لایەنە جۆراوجۆرەکانەوە بکەن .

* بەم چەشنە کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکرات تا دەهات زیاتر پێی خۆی دەچەسپاندو و بیری هەڵگیرساندنی خەباتی چەکدارانەی لە کوردستانی ئێران دا لە دوای ڕۆژ پەرەی دەگرت و فراوانتر دەبوو، پەیوەندییەکانیشیان بە هێزەکانی سەر شانۆی سیاسی ناوچەکە تا دەهات زیاتر ڕوون دەبۆوە.

* لە ڕاستیدا گەرانەوە دەستە چەکدارەکانی کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکرات بۆ کوردستان میلیتاریزە کراوی ئێران، بریار دان لە جووڵانەوەی چەکدارانە بێ ئامادەکارییەکی سیاسی، ڕێکخراوەیی – چەکداری، بێ بوونی هەستەی نهێنی لە ناوچە جۆرە بە جۆرەکانی، بێ پشت و پەناو دۆستێکی ستراتیژی، بێ پشتی جەبهەیەکی متمانە پێکراو، بێ ئاگاداری پێویست لەسەر خاڵە لاوازەکانی دوژمن بێ بەرنامە و دێدێکی یەکگرتوو لە مەڕ مەسەلەکان، بێ لێکدانەوەی وەزعی نێوخۆی ئێران و باردۆخە هەرێمییە ئاڵوزەکە، تەنیا بە ئەمێدی گورز لێدانی دوژمن و پشت بەستن بە هەستی هەڵچووی لاوان و بەڵێنە بی ئەنجامەکانی هەندی لایەن، دروست دووبار بوونەوەی هەمان مەرگەساتی مێژوویی بوو کە [گیڤارای] شۆڕشگێڕ و هەڤاڵانی لە چیا گەمارۆ دراو میلیتاریزەکانی [بۆلیڤیا] لە هەمان ساڵ دا واتە [١٩٦٧] دا تووشی هاتن.

* لێرە دا پێویستە ئاماژە بۆ ئەم ڕاستیەش بکرێت کە تۆرە جاسوسییەکانی ساواک چ لە ناو کوردستانی ئێران یا خود لە ناوچە سنوورییەکان و لە دیوی کوردستانی عێراق دا بگرە لە ناو خودی ڕیزەکانی دەستە چەکدارەکانی حیزبی دێموکرات دا، کەوتبوونە کۆکردنەوەی ورد و درشتی هەواڵەکان بۆ دەزگا لێپرسراوەکانی ژاندارم و لەشکری شاهەنشاهی یان دەنارد و هاوکارییەکی زۆر باشیان دەکرد سەبارەت بە بەڕوو بەڕوو بوونەوەی هەر ئەگەرێک کە بە تەواوەتی چاوەڕوان کراو بوو، بە چاوخشاندنێک بە ڕاپۆرتە نهێنییەکانی ساواک دەردەکەوێت کە ئەو دەزگایە چ زانیارییەکی وردیان لەسەر خۆری کارکردنی حیزبی دێموکرات، ناکۆکی نێو ئەندامەکانی، دابەش بوونی پێشمەرگە، پەیوەندییەکانی، لایەنگرانی لە ناو کوردستانی ئێران، شوێنی حەوانەوە و هاتووچۆیان... هید هەبووە/ بەکورتی بۆ کارێک سەخت و گرنگی بەو شێوەیە نهێنییەکی ئەوتۆ نەمابوو لەسەر دەستە چەکدارانەکانی حیزبی دێموکرات ساواک پەی پیی نەبردبێ. مەسەلەیەکی وا کە باش بە فریای ڕژێمی شاهەنشاهی کەوت و هەر زوو چەند هەنگاوێکی لەسەر بنەمای ئەو زانیارییانە هەڵهێنان بۆ ڕێگرتن لە تەنینەوەی هەر جووڵانەوەیەکی چەکداری لە کوردستانی ئێران،

هه‌ربۆیه به درێژایی ته‌مه‌نی ۱۸ مانگی جووڵانه‌وه‌ی چه‌کدارییه‌که‌ی ساڵه‌کانی ۱۸۶۷ – ۱۹۶۸ ، وێرای ئه‌وه‌ی ئه‌ندامان و لایه‌نگرانی کۆمیته‌ی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکرات له خۆبردووانه و ماندو نه‌ناسانه هه‌لده‌سوڕان و قاره‌مانانه به‌ره‌نگاری په‌لاماری ژاندارم و ده‌زگا داپڵۆسێنه‌ره‌کانی ڕژێمی شاهه‌نشاهی ده‌بوونه‌وه، که‌چی نه‌یانتوانی له نێو خۆی کوردستانی ئێران دا ناوه‌ندێکی شۆڕشگێرانه و باره‌گایه‌کی ئاشکرا له سه‌ر بستێک خاکی ئازاد کراو دابمه‌زرێنن. به‌ڵکوو ده‌سته چه‌کداره‌کان له ترسی هێرشی کۆپته‌ر و فرۆکه‌ی جه‌نگی [اف ۱۴] و په‌لاماری له‌شکر و ژاندارم و جاش دا کێو به کێو و گوند به گوند بێ به‌رنامه و له بێ سه‌رو به‌رییه‌یی ته‌واو دا بێهوده ده‌سوڕانه‌وه، هه‌ل و مه‌رجێکی وا که تاراده‌یه‌کی زۆر له به‌رژه‌وه‌ندی ڕژێمی ده‌زگا سه‌رکوتکه‌ره‌کانی ڕژێم دا بوون. ئه‌و ده‌زگایانه‌ی له ڕێگای توره‌ جاسووسه‌کانیانه‌وه شوێن پێی ده‌سته چه‌کداره‌کانیان دیاری ده‌کرد و له ناکاوێکدا به هێزێکی زووره‌وه گه‌مارۆی و په‌لاماریان ده‌دان، مه‌سه‌له‌یه‌کی واکه هه‌ر له سه‌ره‌تای ده‌ست پێکردنی پێکهه‌لپڕژانه چه‌کدارییه‌کانه‌وه تا سه‌رکوتکردنی جووڵانه‌وه‌که ده‌سته چه‌کداره‌کانی له شه‌ڕی نابه‌رامبه‌ر و له ناکاو دا ده‌گلان و یه‌ک به دوای یه‌ک کادر و سه‌رکرده‌کانیان یان له مه‌یدانی شه‌ڕ دا ده‌کوژران، یا خود ده‌گیران و دواتر تیره باران ده‌کران.

سه‌رچاوه : خوێندوه‌یه‌کی مێژوویی جوڵانه‌وه‌ی چه‌کدارانه‌که‌ی ۱۹۶۷ – ۱۹۷۸ له کوردستانی ئێران. نووستنی دوکتور یاسین سه‌رده‌شتی.

تایپ کردنه‌وه‌ی دووباره : ڕه‌حمان نه‌قشی

دیمانه‌ی ئارام قادری له به‌ڕێز مامه‌قاله‌ی شۆڕش

به‌ڕێزت ئاگاداری شه‌هیدکرانی کاک سمایل شه‌ریفزاده و هاوڕێیانی بووی که له ناوچه‌ی بانه و به ده‌سکیسی کوێخا شه‌ریفی کێله‌شین شه‌هید کران. زۆر باسی جۆراوجۆر له‌م باره‌وه و به‌تایبه‌ت له سه‌ر کوێخا شه‌ریف هه‌یه. پێم خۆشه به‌رسه‌رهاته ڕاسته‌قینه‌که‌ی له زمان جه‌نابتان ببیسین...

کوێخا شه‌ریف کوڕی کوێخا ساڵحی کیله‌شینی ناوچه‌ی سه‌قزه. ناوبراو یه‌کێک له باوه‌ڕپێکراوترین پیاوانی ساواک و ڕوکنی ۲ی ئه‌رته‌شی ڕژیمی گۆڕکراو حه‌مه‌ڕه‌زا شای ئێران بوو. ساڵی ۱۳٤٦ی هه‌تاوی له کاتێکدا که کێشه و دووبه‌رکی ده‌که‌وێته ناو به‌ڕیوه‌به‌رایه‌تی ئه‌و کاتی حیزبی دیموکراتی کورستان، تاقمێک له کادره پێشکه‌وتووه‌کانی حیزب کۆمیته‌یه‌ک به ناوی کۆمیته‌ی شۆڕشگێر پێک دێنن. مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی ئه‌و هاوڕێیانه له ڕاستی دا ڕزگار کردنی حیزب له‌و بارودۆخه ناله‌باره بوو که حیزبی له‌و کاته دا تیکه‌وبوو. ئه‌و کادر و پێشمه‌رگه له خۆبووردووانه له یه‌که‌م هه‌نگاویان ده‌ست ده‌که‌ن به پێک هێنانی ده‌سته‌ی چه‌کداری تۆکمه و چه‌ند تیمێکیان به‌ره‌و ناوخۆی وڵات به‌ڕێ ده‌که‌نه‌وه. کرده‌وه‌یه‌ک که له ڕاستی دا گۆمی مه‌ندی ئێرانی شلقاند و خه‌وی له چاوی کاربه‌ده‌ستانی تاران ڕه‌وانده‌وه. ڕژیمی شا زۆر به‌و کاره عاجز و دڵگران بوو هه‌ر بۆیه به زوویی که‌وتو خۆ و هێزێکی زۆری ئه‌رته‌ش و جاش و به‌کرێگیراوی خۆی به‌ره‌و ناوچه سنوورییه‌کان به تایبه‌ت ناوچه‌ی بانه و سه‌رده‌شت به‌ڕێ کرد. له لایه‌کی دیکه‌وه جگه له هێزه ئاشکراکانی، چه‌ندین که‌س له سیخوڕ و جاشه‌کانیشی له ژێر ناوی ڕاکردوو یان هاتن بۆ ناو ڕێزی پێشمه‌رگایه‌تی خزانده ناو ئه‌و هێزانه‌وه‌ی که هاتبوونه به تایبه‌ت ناوچه‌ی بانه‌وه. کوێخا شه‌ریف و زاوه‌یه‌کی به ناوی حه‌مه‌ی حه‌سه‌ن سه‌رشکاو له‌و که‌سانه بوون که له ژێر ناوی هه‌ڵاتن و هاتن بۆ پێشمه‌رگایه‌تی توانیبوویان جێی خۆیان له ڕیزی پ.م دا بکه‌نه‌وه. ئه‌و دوو که‌سه له‌گه‌ڵ ئه‌و ده‌سته پێشمه‌رگه‌یه دا بوون که شه‌هید سماییل شه‌ریف زاده که ئه‌و کاته نازناوی مه‌لا عه‌زیز،ی بۆ خۆی دانابوو. ئه‌و ده‌سته پێشمه‌رگه‌یه ماوه‌یه‌ک بوو له ناوچه‌ی بانه جه‌وله‌یان ده‌کرد و ڕژیم سه‌رقاڵی پیلانگێڕی بوو به دژیان.

ڕۆژێک خوالێخۆشبوو ئەحمەدخانی ئەحمەدی کە ماوەیەک بوو خۆی ڕادەستی ڕژیم کردبووەوە داوای چاوپێکەوتنی کرد، دیارە ئێمەش هێندێک بە ئەندێشەوە داواکەیمان قبووڵ کرد و لە ماڵی ڕەوانشاد حاجی دەروێش وەیسی لەگەڵی کۆبووینەوە. ناوبراو نامەیەکی کوێخا شەریفی نیشاندایین کە بۆی ناردبوو. کوێخا شەریف لە نامەکەیدا نووسیبووی: ئێمە ئێستا لە ناوچەی کێوەڕۆ،ین و لەگەڵ کەسێکین بە ناوی سماییلی شەریفزادە. ٨ کەسین و بە نیازین ئەمشەو بچینە گوندی ئاڵۆت. داوات لێ دەکەم کە کاربەدەستانی حکومەت ئاگادار بکە و تکایە بە هێزێکی باشەوە وەرن هێرش بکەنە سەرمان، من و حەمەی ژن براشم لێیان دەدەین هەموویان دەکوژین. کوێخا لە کۆتایی نامەکەیدا ئاماژەی بەوە دابوو کە سەرهەنگ مودەڕیسی کە لە ساواکی سەقز کاری دەکرد بەڵێنی پلەی باشی پێداوم و ئەوە باشترین هەلە بۆ ئێمە. ئەحمەد خان داوای لێ کردن کە بە زووترین کات شەریفزادە ئاگادار بکەینەوە و تەنانەت نامەکەی داینێ بۆی بەرین. ئێمەش کە پێک هاتبووین لە شەهید حەمەئەمین میرزا ڕەشید، حاجی دەروێشی وەیسی، خەلیفە حەمەساڵح ڕەحیمی (باوکی شەهیدان عوسمان و عومەر ڕەحیمی) و من چووینە ناوچەی کێوەڕۆ و لە قۆخێک بە ناوی تاویی، لە ماڵی کەسێک بە ناوی خاڵە حەمە چاومان بە شەهید شەریفزادە کەوت و نامەکەشمان دایە. شەریفزادە ووتی هاوڕێیان بڵێی ئەو نامەیە ڕاست بێت؟ ئێمەش گوتمان دڵنیابە، داوات لێ دەکەین دەری بکە با لات نەبێت ئەو پیاوە کەسێکی زۆر خەتەرە. سەرەتا وتی بە خوا ڕیشی سپییە و پەنای بۆ هێناوم، بەڵام دوایی بەڵێنی دا کە پاش ڕۆشتنی ئێمە چەکی بکات و دەری کات. بە هەر حاڵ ئەو شەوە دەچنە ناوچەی ئاڵۆت و پاشان دەچنە گوندی دارێنە و روو لە ماڵی ڕەشید بەگی دارێنەدەکەن، پێویست بە گوتنە کە ڕەشید بەگ و کویخا شەریف پەیوەندییەکی باشیان هەبوو. پاش چەند ڕۆژ مانەوەیان لەو گوندە، کوێخا دیسانەوە لە ڕێگەی ڕەشید بەگەوە نامەیەک دەنێرێت بۆ پاسگای زەرواو و ئاگاداریان دەکاتەوە کە ئەوا لە گوندی دارێنەین و وەرنە سەرمان. ناوبراو لە نامەکەیدا پیاوانی حکومەت دڵنیا دەکاتەوە کە مەترسی هیچتان نەبێت، خۆم و حەمەی ژنبرام دەبین بە نگەهبان و چاوەدێری دۆخەکە دەکەین. حکومەتی شای ئێرانیش کە لەمێژ بوو بە دوای هەلێکی وا دا دەگەڕا زیاتر لە ٤٠٠ کەس ژاندرمە و جاش و سەباز ئامادە دەکات تا هێرش بکەنە سەر ئەو گوندە، بەڵام کە کویخا شەریف ئاگاداری جمجۆڵی هێزەکانی حکومەت دەبێت، بۆ ئەوەی کە پاداشتە بە خۆی ببڕێت، پێش ئەوەی کە هێزەکانی ڕژیم بەرێبکەون تەقە لە پێشمەرگەکان دەکەن و شەریف زادە و میرزا محەممەدی شادومانی بریندار دەکەن و پاشان بەرەو ماڵی رەشید بەگی خائین و لەوێشەوە بەرەو مولگەی زەرواو هەڵدێن و خەبەری چالاکییەکەیان دەدەن بە ئاغاکانیان. کاتەکەی بەهار بوو و هێشتا سەرما و سۆڵە مابوو، باران دەباری و دەشت و دەر تازە خەریک بوو سەوز دەبوو. سەرەڕای برینداری و ناشارەزایی و هەوای سارد و باراناوی بەڵام پێشمەرگەکان ورە بەر نادەن و بە بریندارەکانەوە بەرەو دەرەوەی ئاوایی و پاشان بەرەو چەمی خوارئاوایی کە بە چەمی دارێنە مەشهورە پاشەکشە دەکەن، بەڵام بە هۆی ئەوەی کە ئاوی چەمەکە زۆر دەبێت بە داخەوە ناتوانن بپەڕێنەوە و هەتا تاریک دادێت لەو ناوچەیە خۆیان حەشار دەدەن. دیارە بە داخەوە کە شەویش دادێت مەجالی دەرباز بوونیان نابێت هەر لەوێ دەمیننەوە و خۆیان لە ئەشکەوتێک دا حەشار دەدەن. ڕۆژی دوایی تر هێزێکی زۆری دوژمن هێرش دەکاتە سەریان و پاش شەڕ و خۆڕاگرییەکی زۆر قارەمانانە کە هەر لە بەیانی زووەوە دەست پێ دەکات و تا درەنگانێکی ئێوارە بەردەوام دەبێت، پێنج کەسەکەیان کە بریتی بوون لە شەهیدان سماییل شەریفزادە، محەممەد شادومانی، میرزا محەممەدی بۆکانی، عەلی عەبدووڵا کۆڵ و حسێن ڕەحمان ڕابی شەهید دەبن و کەسێکی دیکەش بەناوی عەبەڕەش خەڵکی ناوچەی کێوەڕۆی بانە خۆی حەشار ئەدات و پاش ڕۆشتنی هێزەکانی دوژمن خۆی دەرباز دەکات و هەواڵەکەی دەگەیەنێتەوە بە هاوڕێیانی. پاشان تەرمی پیرۆزی ئەو ٥ شەهیدەش هێنرایەوە شاری بانە.

ماوەی چەندین ساڵ بەر ئەو ڕووداوە دڵتەزێنە دا تیپەڕی و کوێخا شەریفی خائین هەروا زیندوو مایەوە و درێژەی بە خیانەت و جاشیەتی خۆی دا تاکوو ڕاپەڕینی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران دژی ڕژیمی شا لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی دا سەری هەڵدا و حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ جارێکی دیکە هاتەوە ناو کۆمەڵانی خەڵک. لە ڕاستی دا من و هاوڕێیانم لە کۆمیتەی نهێنی شاری بانە زۆر جار چ پێش سەرهەڵدانی شۆڕشی ٥٧ و چ دواتریش داوامان لە حیزب کرد کە کوێخا شەریف بە سزای تاوانەکانی بگەیەنن،

بەڵام دیار بوو دۆخە گونجاو نەبوو، تاکوو سەرئەنجام ڕۆژی ٢٥– ٤– ١٣٥٨ی هەتاوی هێزیکی ٨٠ کەسی پێشمەرگە بە فەرماندەیی شەهید سەید ڕەسووڵی بابی گەورە لە مەهابادەوە هاتن بۆ بانە. کاک هاشم کەریمی کە ئەو کاتە لێپرسراوی حیزب بوو لە بانە لێی پرسین بۆچی

هاتوون، سەید ڕەسووڵ لە وڵامدا گووتی کارمان بە کاک قادر شۆڕشە، کاک هاشم لێی پرسی بۆچیتانە؟ گووتی نامەیەکمان بۆ هێناوە و ئینجا کاک هاشم منی پێ ناساند و گووتی ئەوە کاک قادر شۆڕشە. پاشان سەید ڕەسووڵ نامەکەی دامێ کە ئاوای تێدا نووسرابوو: کاک قادر شۆڕش سڵاوێکی گەرم! ئەوا لەسەر بڕیاری حیزب کاک سەید ڕەسووڵ هات بۆ بانە و بە هۆی ئەوەی کە ناوبراو شارەزای ناوچەکە نیە، داوا لە بەڕێزت دەکەین کە لە ڕاپەراندنی ئەرکی پێسپێردراوی دا کە گرتنی کوێخا شەریفی کێلەشینە هاریکاری بکە. پێویستە بڵێین کە ئەو هێزە لە ژێر بڕیاری ئێوە دا دەبێت. منیش داواکارییەکەم قبووڵ کرد. کاک هاشم گووتی پێشمەرگەی بانە لەگەڵ خۆت نابەی؟ منیش دوو کەس بە ناوەکانی خاڵە کەریمە سوتا و سەید عەلی سەید فەرجی هەنگەژاڵم لەگەڵ خۆم برد. کاتەکەی پێشنیوەڕۆ بوو، ئێمەش بە مەبەستی مانۆڕ لێدان جارێک بە ناوی شەقامەکانی شاری بانە دا بەو ئۆتۆمبێلە زیلە سەربازییانەوە گەڕاین و پاشان لە جادەی کەمەربەندی بانەوە بەرەو سەقز کەوتینە ڕێ. نانی نیوەڕۆمان لە گوندی سەبەتڵوو کە لە بناری چیای کەلی خان هەڵکەوتوو خوارد و لە حاڵی خۆ ئامادە کردن دا بووین بەرەو کێلەشین بڕۆین کە هەواڵیان بۆ هێناین لە ناو شاری بانە دا بۆمبێکی گەورە تەقیوەتەوە و کۆمەڵێکی زۆر خەڵک شەهید و بریندار بوو. بەڵام ئێمە چونکە مەئمورییەتمان هەبوو نەدەکرا بگەڕێینەوە، هەر بۆیە درێژەمان بە ڕێگەکەمان دا. سەرەتا لە نزیک کێلەشین چووینە لای حاجی ڕەزای حاجی قادر کە هەم حیزبی بوو و لە کۆنەوە دژایەتی هەبوو لەگەڵ کویخا دا. داوای یارمەتیم لێ کرد کە لەگەڵمان بێت، ئەویش بێ ڕاوەستان تفنگە بڕناوەکەی دەستدایە و لەگەڵمان هات. لە ڕێگە دا داوام لێ کرد کە موچە ومەزرای حمەئەمینی برای کوێخا شەریفمان نیشان بدات. مەزراکە هێندە لەوێوە دوور نەبوو کە ئێمەی لێ بووین. چووینە لای حەمەئەمینی برای کوێخا پرسیاری حەمەی حەسەن سەرشکاوم لێ کرد، حەمە ئەو کەسە بوو کە لەگەڵ کوێخا لە گوندی دارێنە تەقەی لە کاک سماییل و پێشمەرگەکان کردبوو، ناوبراو لە وڵامدا گووتی وەڵا حەمە لە بانەیە و نازانم کەی دێتەوە، دەی گووتم زەحمەت نەبێ لەگەڵمان وەرە. دیارە ناوبراو بێ تاوان بوو، بەڵام لە ڕێی ئەوەوە نەبوایە نەماندەتوانی نە کویخا و نە حەمەی ژنبرای بدۆزینەوە.

هاوکات چووینە سەر جادەی بانە– سەقز و دەستمان بە ڕاگرتنی ئەو ماشینانە کرد کە لە بانەوە دەهاتن، زۆری نە خایاند کە حەمە بە سواری ئۆتۆمبێلێکی تۆیۆتاوە لە بانەوە گەڕایەوە. یەکسەر گرتم و دەمانچەکەیم لێ سەند و هەم حەمە و هەم حمەئەمین بە کەسێک سپارد بە ناوی قادر و پێم گووت دەبێ وریا بیت ئەوانە قاتڵی پێشمەرگەن ڕاکەن تۆ بەرپرسی. پاشان هاوڕێ لەگەڵ حاجی ڕەزا و خاڵە کەریم و سەید عەلی و دەستەیەک پێشمەرگە ڕوومان لە گوندی سیادەر کرد. پێش ئەوەی بگەینە ناو دێ بە چەند دەستە دابەش بووین. حاجی ڕەزا و ۷ پێشمەرگە بۆ بەرزاییەکانی پشت ئاوایی، سەید عەلی و چەندین پێشمەرگە بۆ بەرزاییەکانی بەرامبەر ماڵان و خۆم و خاڵە کەریم و چەند پێشمەرگەیەک ڕوومان کردە ناو دێ. دیارە شەهید سەید ڕەسووڵ و هێزەکەی هاوڕێشی لەو دیو ئاواییەوە وەستا بوون و چاوەڕێی بارودۆخەکەیان دەکرد. کوێخا شەریف بە وەزعەکەی زانی و ڕووی لە بەرزاییەکانی پشت ئاوایی کرد، دیارە دوایی زانیمان کە لەوێ سەنگەری بتوونی قاییمی ساز کردبوو و ئەگەر بگەشتایەتێ ڕەنگ بوو بە زەحمەت خۆی بدات بە دەستەوە. بە هەر حاڵ زۆری نەمابوو کە بگاتە سەر بەرزاییەکە کە حاجی ڕەزا و پێشمەرگەکان تەقەیان لێ کرد و بە ناچار گەرایەوە بۆ جێگەکەی پێشووی، دیارە بە داخەوە حیزب بڕیاری دابوو کە دەبێ بە زیندوویی بگیرێت، هەر بۆیە ئێمە خۆمان لە کوشتنی پاراست. بە هەر حاڵ زیاتر لە ۲ کاتژمێر بە چەندین نەوع چەک تەقەی لێ کردین، پاش ئەو دوو کاتژمیرە کە ئیتر تەقەمەنییەکەی ڕوو لەکزی بوو، هاواری کرد: ئەگەر قادر شۆڕش یان محەممەدئەمینی برایتان لەگەڵ بێت ئەوا خۆم ئەدەم بە دەستەوە. ئیتر من و خاڵە کەریم سوتاو چوینە پێش و هەر کە ئێمەی دیی تەقەی لێ کردن خەریک بوو بمانکوژێت. لە کورتی بیبڕێنمەوە تا دوا فیشەک شەڕی لەگەڵ کردین و کە تەقەمەنی پێ نەما ناچار خۆی تەسلیم کرد. دوای گیرانی داوای کرد کە بیبەینەوە بۆ ماڵەوە چاوی بە خاوخێزانەکەی بکەوێت و وەسیەت بکات، کە بردمانەوە بە ژنەکەی کە ناوی ئامین بوو گووتی کراسە تازەکەم بۆ بێنە. ژنەکەی کراسەکەی بە هەڵە هێنا بوو، لێی تورە بوو گووتی کراسە تازەکەم، هەر کە وای ووت من شکم تێ گەرا و پێش ئەوە

بیدات بە کوێخا لێم سەند، کە سەیرم کرد ٢ نارنجۆکی ٤٠ پارچەی تێدا بوو، وا دیار بوو بە نیاز بوو لە دوا ساتەکانیش دا زەبرێکی دیکە بوەشێنێت. قۆڵبەستمان کرد و لەگەڵ ئەو هێزەی کە شەهید سەید ڕەسووڵی بابی گەورە هێنابووی هاوڕێ لەگەڵ حەمەی ژنبرای و حەمەئەمینی برای ڕەوانەی دەفتەری سیاسیمان کرد، بەڵام بە داخەوە حیزب ئێعدامی و نەکرد و پاشان لە بەندیخانەی حیزب لە شاری مەهاباد هەڵات و چووەوە ناو ڕیزەکانی ڕژیمی ئیسلامی ئێران و تا دواساتەکانی ژیانی بە جاشیەتی و سەرشۆڕی مایەوە و سەرئەنجام بە تەقینەوەی مینێک کە لە لایەن پێشمەرگەکانی کۆمەڵەوە دانرابووەوە کوژرا.

دیارە پاش تێپەڕینی ماوەیەک بە سەر ڕووداوەکە دا لە نامەیەکی ڕەسمی دا کە لە لایەن شەهید سەرگورد عەبباسی، یەوە بۆ من نێردرابوو، سپاس لە خۆم و هاوڕێکانم کرابوو سەبارەت بەو کارە گرینگە کە کردوومانە و خائینێکی گەورەی وەک کوێخا شەریفمان دەستگیر کردووە.

سەرچاوە : دیمانە – ئارام قادری: ماڵپەری ڕۆژهەڵات تایمز

١٠ی فێوریەی ٢٠١١

پێک هاتنی بنەمای کۆمیتەی ئینقلابی

سەعید کوێستانی [سەعید کاوە]

لەسەر داوای کاک سولەیمانی موعینی، ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی و کادرەکان بە تێگڕایی بانگێستن کرائێنە دۆڵەڕەقێ. هۆی بانگ کردنەکە ئەوە بوو کە ڕێگا چاریک بۆ وەزی شڕو و شێرێوی ئەوکاتی حیزبی دێموکراتی کوردستان بدۆزرێتەوە. لە کاتی دیاری کراو دا هەمووومان لە [دۆڵەڕەقێ] کۆبووینەوە. پێش دانیشتن هێندێک لە کادرەکان بەو ئاکامە گەیشتین کە کۆمیتەی ناوەندی توانای کێشنی ئەو کادرانەی نییە چ دەگا بە [بەدەنە]ی تەشکیلاتی. چونکە تەنیا چوار کەسی ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ما بوون و لەو کۆبوونەوە دا بەشدار بوون. واتە کاک سولەیمان موعینی، مەلا رەحیم وردی، کاک ئەمیری قازی و مەلا سەید رەشید. ئێمە کادرەکانی دەرەجە دوو پاش قسە کردن لە گەڵ یەکتری، بەو ئاکامە گەیشتین کە کۆمیتەی ناوەندی بە مانای واقیعی نەماوە و ئێمەش نابێ ئەحمەدێکی دیکە دروست بکەین. کە وایە بۆ چی لە خۆڕا چوار مۆرەی ناتەبا و نالێک حاکمیەتمان بەسەر دا بکەن؟ بە حەق لە کاک سولەیمانی موعینی بەو لاوە ئەوانی تر ئەهلی کار نەبوون. ئەو کەسانەی وەک ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی لە ئارا دا مابوون و لەو کۆبوونە دا نەک هەر هێچیان بۆ نەکرا و ئیعتبارێکی نوێ یان وەدەست نەهێنا، بەڵکوو وایان تێک شکاندن لانی کەم بۆ ئەو دەوران کۆتاییان بە بەرپرسایەتی وەرگیراو لە کۆنگرەی دووهەم هات. بەڕشکاوی پێیان گوتن؛ لە گەڵ ئەو ڕێبەرایەتیە کار کردن زەحمەتە و دەبێ پتری فکر لێ بکرێتەوە.

لە نێو خۆمان دا وامان دانا کە خەریکی کار بین و لە داهاتوو دا کۆمیتەی ناوەندیەک پێک بێنێنن کە شیاوی بەڕێوە بردنی کادر و تەشکیلاتی حیزب بێ. دامان نا تا ئەو کات پشتیوانی لە سولەیمانی موعینی بکەین، بۆ خۆشمان لە لاوە ئەگەر شتێکی دیکەمان بۆ کرا بیکەین.

کاتێک زانیمان ئەوانەی کۆمیتەی ناوەندی هێچیان لە دەست نایە و جێگای هیوا و هومێدنین، هاتینە سەر ئەو ڕایە کە لە کات و ساتێکی ناسکی ئەو رۆژی دا دەست لەسەر دەست دانان و چاوەرانی قەزا و قەدەر بوون بە خەتایەکی گەورە دەژمێرێ،

دوای ڕاوێژ و بیر گۆڕینەوە لە گەڵ یەکتر، بەوە گەیشتین لە بیری بەدیلێکی دیکە دا بێن.
هەر ئەو ڕۆژە لەو کۆبوونەوە دا هێندێک لە برادەران بە تایبەتی ئەوانەی لێک نئزیک بووین بۆ کۆبوونەوەیەکی تایبەتی لە گەڵ یەک وادەمان دانا و یەکمان گرت کەبۆ دروست کردنی شتێکی ڕێک و پێک تی بکۆشێن. ئامانجمان پێک هێنانی کۆمیتەیەک بوو کە بەڵکوو بتوانین بنەمایەک بۆ یەکگرتنی پتری کادرەکان ڕێک بخەین کە لە دوا ڕۆژ دا جێگای هیوا و ئاواتی گشتی بێ، لەو هەل و مەرجە فرە ناسک و پرمەترسێدارە دا بە تێکۆشانی ئەو چەند کەسەی خوارەوە کۆمیتەیەکمان پێک هێنا.

پێکهێنانی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان !

دوای مەشوەرەت و وتووویژ بۆ پێکهێنانی کۆمیتەیەکی نهێنی کۆبووێنەوە کۆمیتەیەکی نهێنی لەو حەوت کەسەی خوارەوە پێک هات کە بریتی بوون لە :
کاک سولەیمانی موعینی، سمایل شەریف زادە. مەلا ئەحمەدی شەڵماشی [مەلا ئاوارە] کاک سەننار مامدی، کاک حەمەدەمین سراجی، مەلا عەبدوڵڵا عەبدوڵڵاهی [مەلا عەبدوڵڵا سەرباز] کاک سالاری حەیدەری، سەعید کاوە ، نووسەر. کۆمیتەی ئینقلابی حیزبی دێموکراتی کوردستان دامەزرا.
ئەو کۆبوونەوە، هاوینی ۱۳۴۶ی هەتاوی، ۱۹۶۶ی زایینی لە سەرەوی گوندی ئالانی لەبن ڕەوەزە بەردێک پێکهات و کۆمیتەی ئینقلابی حیزبی دێموکراتی کوردستان پێک هات. دوای چەند بریاراتێک و دابەشکردن کردنی کار، بڵاوەمان کرد و هەر کەس بۆ شوێنی خۆی ڕۆیشتەوە. هەر وەک ئاماژەم پێکرد، هەل و مەرجێک فرە ناسک بوو. لە لایەک کۆمیتەی ناوەندی لە پەری شپرزەیی دا بوو، لە لایەک کادرە بزۆز و دڵسۆزەکان بێ ئەوەی هیوایەک شک بەرن بە توندی خەریک بوون بەڕاشکاوی پیاو دەکرێ بڵێ کە کۆمیتەی ناوەندی لە بەریەک هەڵوەشا بوو.
سەرەڕای ئەو وەزع و حاڵە شرپوەش بێ بزە [پاراستن] وەک گورگی چوار چاو سەری لە سوێ نابوو کە لە کاتی پێویست دا فەرمانی سازمانی ئەمنیت بەڕێوە بەرێ. کادرەکانی جگە لە تاقمێکی گوێ لەمست، لەوپەری نارەحەتی و خەتەر دا دەژیان. لە زۆر شوێنی بەرچاو خۆمان دەپاراست گرڕە و و هاتووچۆی ماشینی لیدروفێری ئێران لە نێوان حاجیە مەران و گەڵاڵە دا شەو و ڕۆژ ئەدەپسایەوە ئێواران ماشینی ریبۆی ئەرتەشی ئێران بە تۆپەوە سەریان بدوای یەکەوە دەنا تا بەرە بەری بەیانی جەبهەکانی میریان لە لای ڕەواندز و دیانان تۆپ باران دەکرد و بەیانیش پێش تاو هەڵات دەگەرانەوە دواوە. هاتووچۆ و بڕەم بڕەمی ئێران، کوردەکانی گەرمینی بە گشتی هێنا بووە سەر ئەو ڕایە کە شاهەنشای ئێران دەیەوێ کورد لە ژێر باری زوڵم زۆری رزگار کات و ئالایان بۆ هەڵکا. بەڵام ئێمە نەک هەر بەو یارمەتی دانە خۆشحاڵ نەبووین، بەڵکوو مەترسیمان لە بنان کوێی شۆڕش دا بەدێ دەکرد. سەرچاوە :

کتیبی ئاورێک لە نووسینی کاک سەعید کوێستانی [سەعید کاوە]
تایپ دووبارە : ڕەحمان نەقشی

باسێکی کورت لە جووڵانەوەی ٤٦ – ٤٧

سیروان کاوسی

لەگەڵ سەرهەڵدانی ناکۆکیی لەنێوان مەلامستەفا بارزانی و سەرکردەیەتیی پارتیی لەساڵانی ٦٣ – ٦٤ ی زاینی، بەرەبەرە، ناکۆکیی کەوتە نێوان سەرکردەیەتی و ئەندامانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و شۆرشگێڕانی رۆژهەڵاتبەگشتی، ئەمانیش بوون بەسێ بەشی ناتەبا و ناکۆک و دوژمن بەیەک.
بەشێکیان بوون بەلایەنگری بارزانی، بەشێکی دی پشتگیرییان لە "مەکتەب سیاسی"، واتە لەهێڵی برایم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی دەکرد، دەستەیەکی دیکەش ئەندام و لایەنگری حیزبی توودەی ئێران (حیزبی کۆمۆنیستی ئێران) بوون کەئاڵقەلەگوێی یەکێتیی سۆڤێت بوو.
لەمانگی سەرماوەزی ساڵی١٩٦٤، لەگوندی "سونێ" ی سەر بەنێوچەی "پشتدەر"، کۆنگرەی دووەمی حیزب گیرا. لەو کۆنگرەیەدا، عەبدوڵلا ئیسحاقی (ئەحمەد تۆفیق) سەرۆکی حیزب بوو، هاوکات، خۆشەویست و جێباوەڕ و متمانەی بارزانی بوو. ئەحمەد تۆفیق رێگەینەدا ژمارەیەک لەئەندامانی حیزبەکەی خۆی بەشداریی لەکۆنگرەکەدا بکەن، چۆنکەلایەنگری "هێڵی برایم ئەحمەد"، یان لایەنگری حیزبی توودەی ئێرانبوون. لەونێوەدا، حیزبی توودەی ئێرانیش کەلەدوای کودەتای دژ بەسەرۆکوەزیرانی ئێران دوکتۆر محەممەد موسەدق لەساڵی ١٩٥٣ی زاینەوە، لەئێران دابڕابوون و، هیچ چەشنەچالاکییەکیان لەنێوخۆی ئێراندا نەمابوو، لەگەڵ بووژانەوەی ژیانی رێکخراوەیی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان، لەرۆژهەڵاتی ئوروپاوە، کەوتنەپەلوپۆوهاتوچۆکردن بۆ عێراق، بۆ ئەوەی بەرێگەی ئەندامان و لایەنگرانی کوردیان – لەوانەکاک کەریمی حیسامی، کاک حەمەدەمینی سراجی، کاک حەسەن قزڵجی، کاک غەنی بلووریان، کاک عەلی گەلاوێژ و، دوکتۆر عەبدولڕەحمان قاسملوو و .. هتد، حیزبی دێمۆکرات بکەن بەلقی حیزبی توودە لەکوردستان و، جێپێیەک بۆ حیزبەکەیان لەنێو گۆڕەپانی سیاسیی کوردستاندا بکەنەوە.
لەمبارەوە، کاک کەریمی حیسامی کەساڵانێکی زۆر ئەندامی حیزبی توودەی ئێران بوو، لەبەرگی سێیەمی بیرەوەرییەکانیدا پتر رۆناکایی دەخاتەسەر ئەم بابەتەو، دەڵێ:
رۆژی ٥ی فیوریەی ١٩٦٨، دوکتۆر رادمەنش (سەرۆکی حیزبی توودەی ئێران بوو – ن.) هاتەبەغدا و هەر ئەو رۆژەهاتەلای ئێمە واتەئەو شوێنەی کەبرادەرانی حیزبی شیوعی عێراق بۆیان دیاریکردبووین...... رۆژی ٩ی فێوریەی ١٩٦٨، کۆبوونەوەیەکی رەسمی لەنێوان کۆمیتەی شۆرشگێڕی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و رێبەرێتیی حیزبی توودەی ئێران پێکهات. بەشداربووەکان بریتیبوون لەسولەیمانی موعینی، حەمەدەمینی سراجی، دوکتۆر قاسملوو، دوکتۆر رادمەنش و کەریمی حیسامی. لەلایەن حیزبی توودەوەدوکتۆر رادمەنش و دوکتۆر قاسملوو، لەلایەن حیزبی دێمۆکراتیشەوەکاک سلێمان موعینی و کاک کەریمی حیسامی و کاک حەمەدەمینی سراجی. ... (جگەلەکاک سلێمانی موعینی، ئەوانی دیکەبەڕەسمیی ئەندامی حیزبی توودەبوون – ن.).
دوکتۆر رادمەنش گوتی: "پێم خۆشەئێوەلەسەر بارودۆخی وڵات و کار و تێکۆشینی خۆتان راپۆرتێک بنووسن و پێشنیازتان دیاریبکەن تا ئێمەتەماشای بکەین و بەپێی ئەوەبتوانین بڕیار بدەین "!
کاک سلێمان گوتی: "ئێمەراپۆرت نانووسین. ئێمەلەلایەن رێکخراوێکی سەربەخۆوەهاتووین لەگەڵ رێبەرایێتیی حیزبی توودەی ئێران پێوەندیی بگرین و، باس بکەین. لەو باسکردنەدا ئێوە دۆخەکەتان بۆ روونەبێتەوەو ئێمەش لەبیروڕای

ئێوەتێدەگەین....!".

پاش چواررۆژ باسولێدوانی ورد و بەردەوام، لەسەر چوار بەند و چەندین برگەو تێبینی پێکگەیشتن. بەپێی ئەو ڕێککەوتنە، حیزبی دێمۆکراتی کوردستان (کۆمیتەی شۆڕشگێڕ)، کەلەباڵەکەی سەر بەئەحمەد تەوفێق جیاببوونەوە و، سەربەخۆ خەباتیاندەکرد، بەتەواوەتیی بوو بەلقی حیزبی توودەی ئێران. لەژێرەوە بۆ ڕۆنبوونەوەی زیاتر، چەند بەندێکی ڕێککەوتننامە کە دەخەینەڕوو :

* حیزبی توودەی ئێران، حیزبی دێمۆکراتی کوردستان بەڕەسمی دەناسێ، بەمەرجێک حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لەژێر ڕێبەرێتیی مارکسیستەکانی کورددا بێت ."!

*"هەردووک حیزب، بەبێ راوێژ لەگەڵ یەکدی لەسەر کێشەی کورد، لەگەڵ هیچ حیزب و حکوومەتێک پێوەندیی نەگرن ."!

* حیزبی توودەی ئێران و حیزبی دێمۆکراتی کوردستان، بزووتنەوەی گەلی کورد لەکوردستانی ئێران، بەبەشێک لەبزووتنەوەی گەلانی ئێران دادەنێن.....

* حیزبی توودەی ئێران و حیزبی دێمۆکراتی کوردستان، جووڵانەوەی گەلی کورد بەبەشێکی جیانەکراوەلەبزاڤی دێمۆکراتیکی گەلانی ئێران دەزانن. دابینکردنی دێمۆکراسی و ئازادی و مافەکانی مرۆڤ بۆ تێکرای خەڵکی ئێران، ئامانجی هاوبەشی هەردوو حیزبی توودەو حیزبی دێمۆکرات پێکدەهێنن."....

وەک لێرەدا دەیبینین، بابەتێکی گرنگ کەلەرێککەوتنی نێوان کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و حیزبی توودەی ئێراندا،

بەرچاوەدەکەوێت، ئەوەیە، ئەو کۆبوونەوەو ڕێککەوتنە لەکات و سەردەمێکدا ئەنجامدراوە، کەشای ئێران لەوپەڕی دەسەڵاتدابوو. سەرکردە

یە تیی حیزبی توودە، لەرۆژهەڵاتی ئۆروپاش لەترسی ساواک خۆیان دەشاردەوە، کەچی سەبارەت بەکێشەی کوردستان تووشی پەژارەو دڵەڕاوکێ هاتوون و، ترسی ئەوەیان لێنیشتووە، پەرەسەندنی بزاڤی رزگاریخوازانەی باشووری کوردستان، کاریگەریی بۆ سەر شۆڕشگێڕان و جەماوەری کورد لەرۆژهەڵات دانەنێ و، هەستی هاوخەباتی و هاوچارەنووسیی لەنێوان کوردی رۆژهەڵات و باشووردا پێک نەیەت !لەبەر ئەوەسێ بەندی رێککەوتننامەکە، جەخت لەسەر ئەوەدەکات کەبزووتنەوەی گەلی کورد لەکوردستانی ئێران، بەشێکەلەبزووتنەوەی سەرتاسەریی گەلانی ئێران!

بەمشێوەیە، تێکڕای ئەندامانی حیزبی دێمۆکرات، لەنێو ئەو سێ هێڵەجیاواز و دژ بەیەکەدا بڵاوببوونەوە.زۆر مخابن، خۆتێهەڵقورتاندن و خۆتێکەڵکردنی ئەندامانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان (رۆژهەڵات)، بەکێشەو شەڕی سەرکردەیەتیی باشوورەوەکەلەنێو کورددا بەشەڕی (مەلایی و جەلالی) ناسرا، زیانی گیانی و سیاسیی گەورەی لەیەکپارچەی و ژیانی رێکخراوەیی حیزب گەیاند. دووبەرەکیی و ناکۆکیی نێوخۆیی، هەروەها دەستێوەردانی رژێمی حەمەڕەزاشا لەکاروباری شۆڕشی ئەیلوول، بەگشتیی بارودۆخێکی گەلەک دژواری بۆ تێکۆشەرانی رۆژهەڵاتی کوردستان پێکهێنابوو کەلەباشوور دەژیان و، خەباتیاندەکرد. لەساڵی ١٩٦٥ بەملاوەبەرەبەرەراوی پێشمەرگەو ئەندامانی سەرکردەیەتیی حیزب لەلایەن سەرکردەیەتی و فەرماندەکانی شۆڕشی ئەیلوولەوەدەستپێکرد.

لەمانگی خەرمانانی ١٩٦٧، عەولاغای پشتدەر، ئەندامێکی حیزبی دێمۆکراتی بەنێوی "سوارەسەکری" تەسلیم بەئێران کردەوە. بەماوەی دووحەفتەدواتر، عەبدولوەهاب ئەترۆشی ئامرهێزی "خەبات"، لەگوندی "تەوێڵە"ی نێوچەی هەورامان، شەش ئەندامی حیزبی دێمۆکراتی تەسلیم بەرژێمی حەمەڕەزاشا کردەوە. یەکێک لەگیراوان بەنێوی میرزا محەممەد، لەبەرامبەر ئەم کردەوەناکوردانەو نامرۆڤانەیەدا نارەزایەتیی پێشاندەدات،کەلەلایەن عەبدولوەهاب ئەترۆشییەوەدەدرێتەبەرشەق و زللەو، بە قۆناخەتفەنگ سەروچاوی خوێناویدەکا، ئەوجادەیداتەبەر دەستڕێژی گوللەو شەهیدی دەکات. ساڵی ١٩٦٩، حەسۆمیرخان – فەرماندەی هێزی کاوە، لەگەڵ عەبلاغای پشتدەر و، عەلی شەعبان فەرماندەی هێزی "بێتوێن"، لەهێرشێکی هاوبەشیاندا بۆ

سەر بنکەو ماڵی پێشمەرگەکانی حیزبی دێمۆکرات، هەموویان چەکدەکەن و سەرجەم ٧٦ پارچە چەکیان لێدەستێنن و دەستیشدەگرن بەسەر هەموو کەلوپەل و بەڵگەنامەی حیزبیی، پاشان کۆی بەڵگەنامەکان دەنێرن بۆ دەزگەی پاراستنی ئێران (ساواک). ئەوجا بەدیلگرتنی ژن و منداڵی هێندێک لەپێشمەرگەکانی رۆژهەڵات، وەک ژن و منداڵی سلێمان موعینی لەلایەن حەسۆمیرخان و دەستەودایەرەیەوە، بارودۆخێکی زۆر دژوار و سامناکیان بۆ تێکۆشەرانی رۆژهەڵات لەباشوور پێکهێنابوو، کەئەوەش بەتەواوەتیی دوور بوو لەفەرهەنگ و داونەرێتی کوردەواری و، بەپێچەوانەی هەموو یاسایەکی مرۆڤی و، پرنسیپێکی نەتەوەییەوەبوو...

مەلا ئاوارە، سمایل شەریفزادە، قادر شەریف و دەیان کەسی دیکەلەکادرە ناسراوولێهاتووەکانی حیزب، لەچەندین بەرەنگاربوونەوەی چەکداریی لەگەڵ هێزەکانی رژێمی شا، شەهیدکران، یان گیران و، لەسێدارەدران. شەهیدکردنی سلێمان موعینی لەلایەن سەرکردەیەتیی شۆرشی ئەیلوول و، تەسلیمکردنەوەی لاشەکەی بەرژێمی ئێران، بێسەروشوێنکردنی سدیق هەنجیری و دوورخستنەوەی ئەحمەد تەوفیق خۆشەویستی بازرانی بۆ "کانی ماسی" لەسەر ویستی رژێمی ئێران و، دواتر هەڵاتن و خۆتەسلیمکردنی بەرژێمی عێراق و، بێسەروشوێنکردنی لەلایەن رژێمی بەعسەوە، بەشیک بوون لەو زنجیرەکردەوەدڵتەزێنانەی کە لەپێناو دەسەلات وبەرژەوەندیی حیزبی و بنەماڵە ییدا، پێشکێشی حەمەرەزاشای دیکتاتۆر و رژێمەداگیرکەرەکەی کران.

ژنەراڵ ئۆوەیسی کە ئەوکات فەرماندەی هێزی ژاندارمی سەرتاسەری ئێران بوو، بەهاوکاریی فەرماندەکانی شۆرشی ئەیلوول و دەزگەی پاراستنی شۆرش، پلانی جێبەجێکردنی لەنێو بردنی پێشمەرگەی رۆژهەڵات و، بنبڕکردنی تۆوی خەباتیان لەو بەشەی کوردستان دەبرد بەڕێوە دەزگەی ساواک و هێزەکانی رژێم، پاش وەرگرتنەوەی شۆرشگێڕانی رۆژهەڵات، لەرۆژی گوللەبارانکردنیاندا، چەند سەعاتێک زووتر، بەنێو شەقامی شارەکانی رۆژهەڵاتی کوردستاندا بەئۆتۆمۆبیل دەگەڕان و، بەبڵندگۆ بانگەوازیاندەکرد و، داوایان لەخەڵک دەکرد، بۆ بینینی دیمەنی گوللەبارانکردنی گوایە"چەتەکان"، بەرەو سەربازگەی شار بڕۆن. بەبیستنی ئەو دەنگوهەرایە، قوتابخانەکان دادەخران و، بەهەزاران قوتابیی تەمەن شەش سال و حەتساڵەوە هەتاکو لاو و، ژنوپیاوی تەمەن حەفتا ساڵ، روویان لەسەربازگەدەکرد. لەپێشدا، لەلایەن فەرماندەی لەشکرەوەپەیامی توند و ئاگرین لەدژی (ئاژاوەچی و بکوژ و چەتەکان!!) و لەنێوبردنیان و، دلێری و گەورەیی سوپا و شای شاکان – حەمەرەزاشا، دەخوێندرایەوە، ئەوجا کۆمەڵێک چەکداری رژێم، بەئۆتۆمۆبیلی سەربازیی، پێشمەرگەکانیان یەکەیەکەو دوان دواندەهێنایە ریزی پێشەوەی ئاپۆرەی خەڵکو، گوللەبارانیاندەکردن. پاشان بۆ ترساندن و تۆقاندنی زیاتری خەڵکی کورد، لاشەی کوژراوەکانیان بەسەر زرێپۆش و، ئۆتۆمۆبیلی سەربازییەوە شۆڕەکردەوەو، بەنێو شەقام و جادەی شارەکاندا دەیانگێڕان.

بەم شێوەیەرژێمی حەمەرەزاشا، لەپشت درۆشمی زل و بریقەدار و بێ بناخەی "تاریخ ٢٥٠٠ ساله شاهنشاهی" و "بەسوی تمدن بزرگ"، (بەرەو شارستانێتیی مەزن)، لەسەدەی بیستەم و، لەسەدەی زانست و پێشکەوتندا، بیروباوەڕی رەگەزپەرستانەی پێشانی کۆمەڵی مرۆڤایەتیی دەدا و، بەنواندنی دوژمنایەتی بێسنووری، مێژووی دڕندەیەتیی باوباپیرانی لەسەدەکانی کۆن بەرامبەر بەکورد دەخستەوەڕوو.

شەروشۆری بەردەوام لەنێوان هێزەکانی حکوومەتی عێراق و هێزی پێشمەرگەی کوردستان و، پشتیوانیی لۆجستیکی رژێمی شا لە شۆرشی کورد، رژێمی بەعسی عێراقی ناچارکرد، بەنهێنیی بکەوێتە دانووستانی سیاسیی لەگەڵ رژێمی ئێران و، دوای چەند دیدارێکی نهێنیی کە سێ مانگی خایاند، سەرەنجام هەردوو رژێمی ئێران و عێراق لەوڵاتی جەزایر، بەنێوبژیوانیی سەرۆکی ئەوکاتی جەزایر بەناوی هواری بومدیەن، لەرۆژی ٦ی مارچی ١٩٧٥ بەرامبەر بە ١٥ی رەشەممەی ١٣٥٣ی هەتاویی، پەیماننامەیەکیان مۆرکرد کە بریتیبوو لە (٧) مادە و (٥) تێبینیی. هەر لەوساڵەدا رێککەوتننامەکە بەشێوەی فەرمیی بەناوی گرێبەستەکانی نێوان عێراق و ئێران لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە پەسندکرا.

پرۆتۆکۆلی (٣) و (٧) تایبەت بوون بە لەنێوبردنی شۆرشی ئەیلوول و، رێگرتن لە هەر جۆرە جموجۆڵێکی چەکداریی کورد

لەهەردوو بەشی باشوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هاوکاریی یەکدیی.

سەرچاوە : کوردستان لەسەردەمی ڕژێمی حەمەڕەزاشای پەهلەویدا [پەرتۆکی "کۆبەرهەم ژمارە١" نووسینی: سیروان کاوسی]

چەند سەرنجێک لە سەر "چێشتی مجێور"ی هەژار موکریانی

مەلا ڕەسووڵی پێشنماز

لەم دواییانەدا کتێبی "چێشتی مجێور"ی کاک هەژارم دەست کەوت دوای خوێندنەوە بە پێویستم زانی لە سەر ئەو بەشانە کە خۆم لە نزیکەوە ئاگادارییان بووم و بەشداریم تێدا کردوون، چەند خاڵێک بخەمە ڕوو.

هەرکەسێک کاک هەژار بناسێ و بەرهەمەکانی خوێندبێتەوە، دەزانێ کە ئەو ئینسانە لە ڕادەبەدەر خزمەتی بە فەرهەنگ و زمانی کوردی کردووە و لەو بوارانەشدا ئینسانێکی لێزان و ماندوویی نەناس بووە. هەژار هەر لە سەرەتای دامەزرانی کۆمەڵەی ژێکافەوە دەستی بە تێکۆشانی سیاسی کردووە و دوای تێکچوونی کۆماری کوردستان، هەتا هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلوول ئاوارە بووە و پاشان لە گەڵ بارزانی چۆتەوە ژێر سایە و سێبەری "حەمەڕەزاشا"ی گۆڕکراو.لەو ماوە دوور و درێژە دا کە لە وڵات تەرە بووە، هەزاران چەرمەسەری و ساردی و گەرمیی ڕۆژگاری چێشتووە و تووشی زۆر ئینسانی چاک و خراپ هاتووە و زۆر جاران بۆ ژەمە نانێک ڕوویان لێوەرگێڕاوە و دەرگایان لێ گاڵە داوە.لە تەواوی دەورانی ئاوارە بوونیدا سەری بۆ دوژمنانی کورد و داگیرکەرانی کۆردستان شۆڕ نەکردووەتەوە و لە هەر جێگایەک هەلی بۆ هەڵکەوتبێ بە هۆنراوە و بە نووسراوە دەردی دڵی خۆی لە دژی داگیرکەران هەڵڕشتووە.

بەڵام هەژاریش وەک هەموو ئینسانەکان، سەرەڕای ئەو لێزانی و خۆڕاگریی و کۆڵنەدان و لێهاتووییە، قابیلی هەڵە و ئیشتیبا و ناڕاستییە. کاک هەژار چێشتی مجێوری وەک حیکایەتێک بۆ " خانی" کوڕی گێڕاوەتەوە و گۆیا داوای کردووە هەتا دوای مردنی بڵاوی نەکەنەوە. دیارە بۆخۆشی باشی زانیوە چی چاندووە بۆیە تا خۆی ماوە بڵاوی نەکردووەتەوە. ناوی کتێبەکەشی کە ناوە چێشتی مجێور، ئیتر زۆر لە گەڵ ناوەرۆکەکەی یەک دەگرنەوە، چونکە چێشتی مجێور هەم شتی زۆر بە تامی تێدایە و هەم شتی زۆر بێتام کە بەرماوی کاسە سفرەی هەموو ماڵەکانە کە بۆ مجێور دەمێننەوە.

بۆ ڕوونبوونەوەی خوێنەوەرانی بەرێز، ئەمن لە گەڵ کاک هەژار نەک هەر قەت چکۆڵەترین ناکۆکیم نەبووە، بەڵکە یەکجار زۆریش دۆست بووین و هەوێنی نیشتمانپەروەریم لە نووسراوەکانی ئەو و هێمن ڕا سەچاوەی گرتووە و بەشی هەرە زۆری هۆنراوەکانی ئەوانم لە بەر بووە. بۆ نموونە (بەرەو موکریان)ی هەژار کەئینقلابی لە نێو شاعیرانی کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا پێکهێنا یەک لەوانەیە.کە وابوو ڕوونکردنەوەی من لە سەر ئەو خاڵانەی باسیان دەکەم تەنیا و تەنیا بۆ ئەوەیە کە ڕاستییەکان بکەونە ڕوو. ئینسانەکان چۆنن ئاوا بناسرێن بە تایبەت ئەو بەشانەی کە ڕوویان دە شەهید " سولەیمانی موعینی" ناسراو بە فایق ئەمینە لە جووڵانەوەی ساڵانی ۴۷ – ۱۳۴۶ [۶۸ – ۱۹۶۷]

خۆزیا کاک هەژار، پێش مردنی خۆی ئەو کتێبەی بڵاو کردبایەوە و ئەو نووسراوەیەی منی بدیبایە بۆ ئەوەی زانرابا وەڵامی دە بەرانبەر ڕاستییەکانی من و ناڕاستییەکانی خۆیدا چۆن دەبوو؟ بۆ ئەوەی نەبووبا بە "درۆی" پاش مردوو و، زۆر لە کەسی گوێ لە مست و کوڕی ڕۆژیش بۆیان نەبووبا بە مەسەلە. بە داخەوە ئێمەی کورد، لە کۆنەوە هەر وامان کردووە، هەرچی ڕەهبەر و بەرپرس و نووسەر و شاعیر بوون، هەر بە سەروگوێلاکماندا هەڵگوتوون و بە چاکە و خراپەیان هەر دڵخۆش

بووین و هێندەمان ئۆباڵ بۆ کێشاون، یەکدانەشیان نە هەڵەکانیان دەبینین و نە بەرلاقی خۆیان.ڕەنگە ئی واش هەبن لۆمە لەو نووسراوەیە بگرن و بڵێن هەژاری موکریانی و فلانە کەس کوجا مەڕحەبا و چی بە سەر چییەوە و چۆن جورئەتی کردووە دەگژ ئەو کابرا شاعیر و ئەدیب و نووسەرە گەورەیە ڕۆ بچێ؟

ئەوجار ئەمن ڕوو لە خاوەن نەزەران و ئینسانی ئاگا و خوێنەرەوانی بەڕێز دەکەم و دەڵێم ئەمنێکی کە ساڵەهای ساڵ لە گەڵ هەر دووک ئەو برادەرانە ژیاوم و وەک ڕۆژی ڕوون لێم عەیانە کە ئەوەی هەژار لە سەر شەهید سولەیمانی موعینی و چەند کەسێکی دیکە نووسیویە وانییە و تەنیا و تەنیا بۆ خۆ شیرن کردن لای بارزانی ئەوەی کردووە! دەنا هیچ کوردێکی سیاسی و شۆڕشگێڕ نییە نەزانێ کە سولەیمانی موعینی بە ناهەق و بە بێ هیچ سووچ و تاوانێک گیراوە و بەئەسیری کووژراوە و تەرمەکەی دراوەتەوە بە دوژمنی کورد و کوردستان کە ڕێژیمی "شا"ی تیهەڵدراو بووە. هەر ئەو "شا"یەش پاش ماوەیەکی کەم پاداشی خزمەتەکەی دانەوە و تووشی ئاشبەتاڵ و هەرەسهێنانی کردن.

هەژار لە لاپەڕەی ۴۹۱ی چێشتی مجێور دا دەنووسێ:

"لە پاش ڕۆیشتنی " ئەحمەد تۆفیق" بۆ سنووری تورکیە، " سولەیمانی موعینی" خۆی کردە جێ نشینی لە حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران دا. ڕەنگە ئەوانەی زۆری دەگەڵ ژیاون چاکتری بناسن.بەڵام هیچ وەبەر دڵی من نەدەکەوت. دەیانگوت داوێن پیسە، دەیانگوت فەرقی گیرفانی خۆی و هەوالانی لە بەرە، دەیانگوت ترسەنۆکە...کە من هەر دەمبیست و خۆم وەک پێویستە نەمدەناسی. هەر هێندە بوو مەرحەبا و چاک و خۆشیمان پێکەوە هەبو،چونکە من کارم بە سەر کاری ئێرانیەکانەوە نەبو، بەڵام وەک دۆست و برادەر خۆشم دەویستن. دەم بیستەوە کەموعینی و هەوالانی پێشمەرگەی دەچنەوە ئێران و چالاکی دەنوێنن. موعینی برایەکی لە خۆی بچوکتری هەبوو بە ناوی "عەبدوڵا" ، کوڕی پەسند و ڕەند ئەو بو، بەڕاستی زۆر پیاوێکی بە قیمەت بو. کە بە داخەوە لە نێو گەورکان دەگەڵ " مینە شەم"– کە ئەویش ماڵم هەقە پاڵەوانێک بو– شەهید کرا."

ئەو نەزەرانە لە سەر کاک سولەیمانی شەهید بۆ نموونە یەکدانەشیان ڕاست نییە و لە بوغز و کینە و خۆشیرن کردن بەولاوە چی تری تێدا نییە. چونکە کاک سولەیمان خۆی نەکردووەتە جێنیشینی ئەحمەد تۆفیق،بەڵکە هەر لە کۆنگرەی دووهەمەوە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و دەعەمەلدا نەفەری دووهەمی حیزب بووە.باسی داوێن پیسی و پووڵ پەرستی و ترسەنۆکی دەکا.کەسێکی هەژاری لە نیزیکەوە نەناسیبێ ڕەنگە وا بیر بکاتەوە لەوبارانەوە بێچووە مەلائیکە بووە. ئەوانەی ماون و لەگەڵ ئێمە بوون دەزانن من و کاک سولەیمان یەکجار زۆرمان یەکتر خۆشدەویست و بەشی هەرە زۆری ئەو چەند ساڵەش هەتا پێش شەهید بوونی هەر بە یەکەوە بووین و لە تەواوی سەفەرەکانی کە بۆ وڵات کردوومانە، لێک دانەبڕاوین و شەوانەش چ لە ئاوەدانیان و چ لە چۆلیان لە نیزیک یەک نووستووین، قەتم عەمەلێکی وا پێوە نەدیوە دوور بێ لە ئەخلاقی پێشمەرگانە و شۆڕشگێڕانە.

بۆ مەسەلەی گیرفان و فەرق و جیاوازی لە گەڵ هەواڵەکانی،ئێمە ئەو کات هیچمان گیرفانێکمان نەبوو تا فەرق و جیاوازی تێدا هەبێ،ماڵم هەقە لەو بارانەشەوە سولەیمانی موعینی پووڵ و کای لە لا وەک یەک بوو، تەنانەت لە سەر ئەو مەسەلانە لە گەڵ بابی خۆشی نێوانی زۆر خۆش نەبوو.

لە سەر ترسەنۆکی، ئەگەر ئەو ئینسانە وەکی هەژار دەڵێ ئاوا با، چۆن بوو لێکدا لێکدا سەفەری وڵاتی دەکردەوە و دوو مانگ و سێ مانگ دە زەمانی "شا"ی دا بەو هەموو ژاندارم و پاسگا و دەسەڵاتەوە، لە ناوچەکانی سەردەشت و پیرانشار و مەهاباد و بۆکان دەخولایەوە و پیتاکی بۆ شۆڕشی ئەیلوول و بارزانییەکان کۆ دەکردەوە و تەشکیلات و حەوزە و شانەی بۆ حیزبی دێمۆکرات پێک دێنا؟ چۆنە ئێمە کە لە گەڵی بووین هەستمان پێ نەکردووە، بەڵام هەژار لە بەغدا ڕا زانیویە کە سولەیمانی موعینی ترسەنۆکە!

دەڵێ: برایەکی چکۆڵەی هەبوو بە ناوی عەبدوڵا کوڕی پەسند و ڕەند ئەو بوو.پێموایە ئەوەشی هەر بۆ عەوامفریوی نووسیوە. دەنا هەمووکەس کە ئەو دوو برایەی ناسیبێ دەزانێ کە عەبدوڵا گەنج و تازە پێگەیشتوو بوو، ڕەنگە ئەگەر پازدە بیست

ساڵێکی دیکە مابا توانیبای نیو هێندەی کاک سولەیمان کارامە و لێزان و کارکوشتە بێ.چونکە سولەیمانی شەهید هەر لە دوای تەمەنی پازدە شازدە ساڵییەوە دەکاری سیاسی و تەشکیلاتی وەردرابوو و هەتا شەهید بوونی، لەوماوەیەشدا زۆر جار تووشی زیندان و لێدان و ئاوارە بوون و خۆ پەنادان لە تاران و تەورێز و ناوچە جۆربەجۆرەکانی کوردستان ببوو.کە وابوو قاڵبووی مەیدانی تاقیکردنەوە بوو کەلەگەڵ عەبدوڵای گەنجی بێ ئەزموون فەرقی یەکجار زۆر بوو. دیارە ئەوە بەو مانایە نییە ئەمن بمهەوێ لە قارەمانەتی و فیداکاریی کاک عەبدوڵا کەم کەمەوە. مەبەستی من بۆچوون و لێکدانەوەی ناڕاستی هەژارە لە سەر ئەو جووتە برا شەهیدە.لەگەڵ ئەوەی کاک عەبدوڵا بە دەستی ژاندارمی ئێرانی و جاشە خۆماڵییەکان شەهید کراوە و خانەی موعینی برای بە دەست ڕێژیمی بەعسی عێراق،کەچی داخی سولەیمانی موعینی لە هەمووان بە ئێشتر و جەرگبڕترە، چونکە بە دەستی کەسێک شەهید کراوە کە ئەو، ئەوانی لە هەموو کەسوکار و دۆستانی خۆی خۆشتر دەویست.ئەگەر بە زۆری و بە دەسیسەی سیخوڕەکانی سەر بە ساواکی ئێران دەناو شۆڕشدا دەریان نەپەڕاندبا قەت ئەو کارەی نەدەکرد و لە زۆربەی ئەو کەسانەش دڵسۆزتر بوو بۆ کورد و کوردستان کە لە سەر حیسابی خەڵک لای بارزانی خۆیان بە شۆڕشگێڕ و دڵسۆز دەزانی.

هەژار، لە لاپەڕەی ۴۹۲ دا سەبارەت بە چاوپێکەوتنی خۆی لە گەڵ سولەیمانی موعینی کە گۆیا داوای لە هەژار کردووە ببێتە ڕەئیسیان،ئاوا دەنووسێ:

"– کاک فایق تۆ لەو سەفەرانەی کە بۆ کوردستانی ئێرانت کردوە، تەقەتان لە دێی (شێلم جاڕان) کردوە و منداڵتان کوشتوە؟ حاجیەکت گرتوە،تا چوارهەزار تمەنت لێ نەستاندوە بەرت نەداوە و دارکاریت کردوە؟ گیشەی وەرزێرانت سوتاندوە چونکە پوووڵیان نەداویەی؟ ڕادیۆت لە پشت بەرد شاردۆتەوە و ئانتێلەکەت بڵند کردوە، وات نیشان داوە کە بە بێسیم قسە دەگەڵ بارزانی دەکەی و گوتوتە: " قوربان! حاجی فڵان هەر پێنج هەزار تمەن دەدا،لێی وەرگرین؟ بەڵێ باشە، خوا ڕاوەستاوت کا، دەستت ماچ دەکا؟!". ئەو کارانەت کردوە یان نا؟ نابێ درۆم دەگەڵ بکەی... گوتی: بەڵێ هەموم کردون، بەڵام لەوە بەولاوە لە قسەی تۆ دەرناچین.

_ کاک فایق با قسەکەت تەرجەمە کەم: تۆ دەفەرموی من بوشکەیەکی پڕ لە پیسایيم، بۆنی دەرچوە، هەژار وەرە بتکەمە سەرپۆشێکی بێ کەلێن، ئەو بۆگەنە داپۆشە. برام نە چاوم لە گەورەیی و سەرۆکی یە، نە ئەو کارانەشم بە دڵە. ئێمە لە باتی دڵسۆزی بۆ میللەتەکەمان ببینە چەتە و ڕێگر و باج ئەستێن لە سەریان،پێم بە کارێکی بە ناموسانە نیە.خۆت چۆنت ڕابواردوە حیساب بۆ من مەکە،کارم بە کاری کوردستانی ئێران نەداوە."

لێرەشدا کە گۆیا سولەیمانی موعینی چووبێت داوای لێ کردبێ بۆ ئەوەی هەژار ببێتە سەرۆکی ئێمە وا نییە. چونکە ئێمە وەک حیزبی دێمۆکراتی ئێران باوەڕمان بە ڕابەرایەتی دەستەچەمعی بووە و هەمیشە لە کۆمیتەی ناوەندی سکرتێری حیزب هەڵبژێردراوە. ئەوەندەی دەزانم کە چەند جار داوامان لە کاک هەژار کردووە وەک ئەندامی حیزب کارمان لەگەڵ بکا و ئەگەر کردباشی شکم نییە دەبوو بەئەندامی ناوەندی و دەفتەری سیاسی، بەڵام نە کاک سولەیمان مولاقاتی وای لە گەڵ هەژار کردووە و نە ئەو پێشمەگانە چەتەیی و ڕێگرییان کردووە؛ نە گیشە گیا سووتێندراوە و نە لە (شێلم جاڕان) تەقە کراوە و نە منداڵیش کوژراوە... ئەوانە هەموو بوختان و درۆی پاش مردووانن.

بە تایبەتی ئەوەی کە گۆیا سولەیمانی موعینی ئانتێلی ڕادیۆی بڵیند کردبێ و وای گەیاندبێ کە گۆیا بە بێسیم قسە لە گەڵ بارزانی دەکا، ئیتر ئەوە هەر بە ئاشکرا دەست بادانە.چونکە لەو سەفەرە دا،ئێمە پێنج کەس بووین: کاک سولەیمان،شەهید مینە شەم، عەبدول نەستانی، کەریم نەستانی و من، کە لەو پێنج کەسە حاڵی حازر ۳ نەفەرمان ماوین و هەر سێکیشمان لە وڵاتی سوێد دەژین.تەواوی یارمەتییەکی کە لەو سەفەرەمان کۆ کردووەتەوە،لەڕێگای شەهید ئەحمەد تۆفیق (سەید عەبدوڵای ئیسحاقی) یەوە بە بارزانییەکان گەیون،بە بۆچوونی من، هەژار ئەو قسانەی هەموو بۆ ئەوە ساز کردووە کە وابنوێنێ سولەیمانی موعینی کە لە لایەن بارەگای بارزانییەوە شەهید کراوە و داویانەتەوە بە ئێران،ئینسانێکی دژی بارزانی و

شۆڕشەکەی بووە و ئەوان هەقیان بووە کە کووشتوویانە.دە حاڵێکدا بۆخۆیان بۆیان ڕوون بۆتەوە کارێکی خراپ و هەڵەیەکی مێژووییان کردووە و هیچ بەڵگەیەکیان بە دەستەوە نییە کە سولەیمانی موعینی و هاواڵەکانی چکۆڵەترین هەڵەیەکی دژی شۆڕش و بارزانیان کرد بێ. ئەوەش بە جێگای خۆی، "مونتەقیمی قازی" چی کردبوو، لە گەڵاڵە و لە بن دەستی بارەگای بارزانی درایەوە بە ڕێژیمی شا؛ "مەلا ڕەحیمی وێردی" چی کردبوو، عەبدولوەهابی ئەترووشی خۆفرۆش کوشتی و تەحویلی ئێرانی دایەوە؛ "خاڵە ئەسکەندەری هەورامی" و پێنج هاواڵەکانی چیان کردبوو، تەسلیمی ئێرانیان کردنەوە؟ مەگەر " ساڵح لاجانی" و ڕەفیقەکانی خۆیان تەسلیمی شۆڕش نەکردەوە، کەچی بە بۆچوونی من هەژار بە هێنانە گۆڕی ئەو باسانە هەم شەخسییەتی خۆی هێناوەتە ژێر پرسیارەوە و هەم دەردی سەریی زیاتری بۆ پارتی و بارەگای بارزانی دروست کردووە. هەر بۆیەش داوای کردووە پاش خۆی چێشتی مجێور بڵاو بکرێتەوە.

کاک هەژار دەڵێ کە " جەماعەتی ساڵح لاجانییان هێنا تەحویلیان بدەنەوە. دایک و بابی " عومەر حەوتەوانە" خۆیان دەکن هاویشتم و پاڕانەوە کە کوڕەکەیان ڕزگار کەم، چووم داوام لە بارزانی کرد و پێش درانەویان عومەریان بەرهەڵدا کرد بوو و گوتبوویان ڕای کردوە".

بە ڕاستی شت ئاوا نەڕەنگێ و هەڵنەبەسترێ تامی نابێ.ئەدی بۆچی ناڵێ عومەر جاسووسی خۆیان بوو ناردبوویانە ناو ئەوان بۆخەبەرچینی و جاسووسی. باشە ئەگەر ڕاست دەکا و هێندە قسەی لای بارزانی ڕۆیوە بۆ کارێکی وای نەکرد سولەیمان و ساڵح لاجانی و ئەوانی دیکەش لە کوشتن و تەحویل درانەوە بە ئێران ڕزگار بکا.

لە لاپەڕەی ٤٩٤ دا دەنووسێ:

" بیستمەوە کەدوای ئەوەی لە بارزانی و شۆڕشەکەی ناهومێد بوون، ویستویانە بۆ خۆیان لە ئێران کارێک بکەن. "حەمەدەمینی سراجی" لە هەموان دڵ گەرمتر بوە کە دەبێ هەر بچین. شەوێک لە دۆڵە ڕەقەوە ڕۆیشتون و حەمەدەمین تا سەر سنور دەگەڵیان بوە، گوتویە برا وا باشە ئەمن بچم دەگەڵ دەوڵەتی عیراق قسە بکەم و چەک و ئەسپابتان بۆ وەربگرم، خۆی لێ دزیونەوە و خۆی گەیاندۆتە بەدایە و ماتەی هەڵ گرتوە."

لە قەدیمەوە بیستوومە کە دەیانگوت درۆی شاخدارە بەڕاستی بەوە دەڵێن.زۆرم پێ سەیرە و بۆم ناچێتەوە سەر یەک کە ئەو ئینسانە مەبەستی چ بووە؟ ئاوا لە دژی جووڵانەوەی ٤٧-١٣٤٦ شتی نارەوا و دوور لە ڕاستی کۆکاتەوە، دە حاڵێکدا ئەو جووڵانەوەیە ئەو هەموو شەهیدە بەنرخانەی داوە و، تەواوی تاوانەکانیشی لە ئەستۆی بەڕێوەبەرانی پارتی و سەرکردەکەی بووە.

ڕاستی ڕووداو چۆن بوو؟

دوای ڕاونانی مەکتەبی سیاسی پارتی لە لایەن بارزانییەوە و دوای کۆنگرەی دووهەمی حیزب، بارزانی و مەکتەبی سیاسی پارتی بەرە بەرە لە حکوومەتی ئێران نیزیک بوونەوە و ڕۆژ لە گەڵ ڕۆژ قافییەیان بە ئێمە تەنگتر دەکردەوە.هەر ڕۆژ بڕوبیانوویەکیان پێ دەگرتین. "کاک ئەحمەد تۆفیق" یان دەرپەڕاند بۆ "کانی ماسی" لای سنووری تورکییە و ئێمەیان لە سنوورەکانی "سونێ" و " زینوی شێخی" داپەڕاندە خوارێ، کاک سولەیمانی موعینی و هێندێک لە برادەرانیان نارده " دۆڵە ڕەقە" و "دێرێ". تەنیا چەند کەسێک نەبێ کە خۆیان وە پارتی هەڵاوەسیبوو، یەک تۆزقاڵ باوەڕیان بە فەعالییەت و تەنزیماتی حیزبی دێمۆکڕات نەبوو، بە دایم تەبلیغاتیان ئەوە بوو کە ئێمە دەبێ ڕاوەستین و دەست لە سەر دەست دانێین هەتا شۆڕشی کوردستانی گەرمێن سەر دەکەوێ.

سەرەڕای ئەوەش کە ئێمە لە دڵەوە هەموو خزمەتێکی شۆڕشمان دەکرد و هەر سەفەرێکمان بۆ وڵات کردباوە لە یارمەتی ماڵی ڕاهەتا خەنجەر و دووربینی باش و جۆرەها شتی دیکەمان تەحویلی پارتی و بارزانییەکان دەدا. لە کاتی پێویست دا دەچووینە

جەبـهە و هەرچـی لە دەستمان هاتبـا دەمـانکرد. کەچـی وردە وردە ئێـران نفـووزی دەنێـو دا کـردن و زۆر بەرپرسـی وەک فەتـاح ئاغـا و عەبـدولوەهاب ئەترووشـی و مـام وسـوو و مەلـۆ وشـێخ مـحەمەدی هەرسـینی کاریـان بـۆ دەکـردن. لە هەمـوو لا ڕا لە ئـێمە وەخـۆکەوتن و بـوو بە ڕاوە کـوردی کوردسـتانی ڕۆژهەڵات،بەتـایبەت ئەوانەی لە چـالاکی حیزبـی دێمـۆکرات دەوری سـەرەکییان هەبـوو. دوای کوشـتنی "سـەدیقی ئەنجیـری" بە دەسـت بـرازای ئەحـمەد تۆفیـق بە نـاوی " حەسـەنی ئیسحاقی" ، کە کـاک هەژار زۆری تـاریف لێدەکا و لە تـاران و لە کەرەچ یـش بە دایـم تـێکەڵاوی بـووە و درانەوەی " مـونتەقیمی قـازی" بە ئێـران، بـوو بەهەرا و شـایعە کە بـارزانی وەعـدی بە "شـا" داوە کە کوردەکـانی ئێرانـی تەحویـل بـداتەوە بە سـازمانی ئەمنییەتـی ئێـران (سـاواک) دە موقابیـل دا یـارمەتی مـادی و هەمـوو کەرەسـەیەکی شـەڕ دا.لەو دەمەشـدا مەکتەبـی سیاسـی داوای لە کـاک سـولەیمان کردبـوو کە گۆیـا کاریـان پێیەتـی.ئەویش بە خـۆی و بە بـرادەرانییەوە گەڕابـووەوە سـەر سنوور و، لە پشـتی "ئاڵواتـان" ڕا نـامەیەکی بـۆ مـن نووسـی کە ئەو دەم مـاڵم لە گونـدی "هێـرۆ"ی پـژدەر بـوو.لە نامەکەیـدا نووسـیبووی کە خۆتـان لە تەحویـل درانەوە بە ئێـران بپارێزن و بۆ ماوەیەک خۆتان پەنا بدەن (نامەکە ئێستا لای من هەیە).

ئەو کـات کـاک "مینـەی سیراجی" و شـەهید " سمایلی شـەریفزادە" و "سـالاری حەیـدەری" لە پشـت ماڵەکـانی سـونێ لە جێگـایەک بە نـاوی گەڵـوەڕەز دەژیـان کە شـەهید " مەلا ئـاوارە"ش بـۆ مـاوەیەک لایـان بـوو. بە دوای نـامەی کـاک سـولەیماندا چـووم بـۆ ئەوێ و شـەو نیزیـک ١٥ نەفەرێـک کـۆ بـووینەوە و بڕیارمـان دا نـامەیەکی دەستەجەمعی بـۆ بـارزانی بنووسـین و داوای لـێ بکەیـن کە دەسـت لە ڕاونـان و تەحویلـدانەوەمان هەڵگـرن و ئـێمە تـا بسـتێک کوردسـتانی ڕزگـارکراو هەبـێ لە گەڵ ئێـوە دەبـین و هـیچ کردەوەیەکـی دژی ئێوەمـان نەکـردووە و نـایکەین. کـاک سـولەیمانی مـوعینی و هاواڵەکانیشـی ئەوە لە لای ئـاڵیە مەڕان وئاڵواتـان چاوەڕوانی ئەوەن کە لە لایەن ئێوەوە ئەمریان پێ بکرێ بۆ گەڕانەوە.

هەر لەو کۆبـوونەوە دا بڕیـار درا مـن و مەلا ئـاوارە و سـالاری حەیـدەری بە نـوێنەرایەتی بـرادەران بچـین بـۆ لای کـاک سـولەیمان و بـرادەران و داوایـان لێبکەین نەچـنەوە قـووڵایی وڵات و لەو نـاوە خۆیـان ڕاگـرن هەتـا وەڵامـی بارەگـای بـارزانی بـۆ ئـێمە دێـتەوە. ئەوانـیش عەینـی نەزەری ئێمەیـان هەبـوو، بە تـایبەتی کـاک سـولەیمانی مـوعینی.ئەوانەی لە هەمـووان گەرم وگـوڕتر بـوون بـۆ مانەوە و شەڕ کردن لە ئێراندا عەبدوڵای موعینی و مینە شەم و هەڵمەت بوون.

بە دوای گەڕانەوەی مەلا ئـاوارە و سـالاری حەیـدەری و مـانەوەی مـن لە گەڵ بـرادەران، دوای حەوت ڕۆژ شـەڕی (سـپی سـەنگ) مـان بە سـەر دا سـەپا کە یەکەم تێکهەڵچـوونی ئـێمە بـوو لە گەڵ ڕێـژیم.لەو شـەڕە دا عەبـدوڵای مـوعینی لە پەنـای مـن برینـدار بـوو،بە هـۆی ئەوەی کە نە پێوەنـدیمان بە دەوڵەتـی عێـراقەوە هەبـوو و نە بە مەکتەبـی سیاسـی ئەو دەم (مامۆسـتا بـرایم و مـام جەلال و بـاقی بـرادەران) کە دەنـاو حکـوومەتی عێراقـدا بـوون،من عەبـدوڵام بە برینـداری هێنـاوە بـۆ قەڵادزە و لەوێ لە چنـگ " حەسۆ میرخـانی ژاژەڵەیـی"م قوتـار کـرد و فڕانـدم بـۆ (داری کەلـی) بـۆ مـاڵی شـێخ لەتیفـی شێخ مەحمـوودی ڕەحمەتـی کەهەتـا هەم مرۆڤـایەتی و ئینسـانییەت و دڵسـۆزی ئەو گەورە پیـاوەم لە بیـر نـاچێ و لە گەڵ ئەوەی لە حەوت ئـاسـمانان ئەسـتێرەیەکمان شک نەدەبرد بـۆ مـاوەی دوو مانـگ لە مـاڵە خـۆی لە داریکەلـی و سیتەک خزمەتـی کـردین و دوکتـوری تـایبەتی هێنـایە سـەر. تـا عەبـدوڵا چـاک بۆوە.شـێخ لەتیـف بە دایـم دەیگـوت هەر چەنـدە برادەرتـان هەن و دە مەترسـی ئەو ناپیـاوانە دان بیـانهێنن بـۆ ئێـرە من دەیانپارێزم و پیاو نییە خۆیان تێبگەیێنێ.

ئـێمە لەو مـاوەیە دا کە لە مـاڵی شـێخ لەتیـف بـووین، لە نـاوچەی قەڵادزە و تەواوی شـوێنەکانی دیکە ڕا، دووبـارە شـاڵاو بـۆ سـەر برادەرانمـان دەست پێدەکاتەوە کە هێنـدێک وەک کـاک مینـەی سیراجی و شـەهید شـەریفزادە و... هەڵـدێن و خـۆ دەگەیێنـنەوە هاواڵان و، هێندێکی دیکەش وەک " سەننار مامەدی" و "سالاری حەیدەری" و ... خۆیان تەحویل دەدەنەوە.

دوای حەوت– هەشـت مانـگ مـانەوە لە وڵات کـاک سـولەیمان و کـاک مینـە گەڕانەوە بـۆ ئەوەی هەم پێوەنـدی بە برادەرانـی دەرەوە و ئەوانەی لە گەرمـێن مـاونەوە، بگـرن و، هەم فکرێـک بـۆ حـاڵ و وەزعـی خۆیـان بـکەنەوە.بەدایـم و لە هەمـوو ڕێگایەکەوەش، هەوڵی ئەوە دراوە و لێکدا لێکدا نامە بۆ بارزانی و مەکتەبی سیاسی نووسراوە کە ئەو برادەرانە ڕێگایان بدەن

بگەڕێنەوە.... ئەوە کوێی دژی بارزانی و شۆڕشەکەی بووە؟ بۆ بە سەراحەت ڕاستییەکان ڕوو ناکەن و ناڵێن کە ئێمە بووین بووینە هۆی گرتن و کوشتن و لە بەین چوونی ئەو برادەرە کوردە بێ تاوانانە. چۆن هەژاری موکریانی لە ڕووی هەڵاتووە ئەو بوختان و تۆمەتانە هەڵبەستێ؟

لێرە دا پێویستە ئەوەش وەک نموونە باس بکەم. کاتێک من و شەهید عەبدوڵا لە ماڵی شێخ لەتیف بووین لە سیتەک، ڕۆژێک کاک شەفیق لایان و شەهید عەزیز ئەترووشی و شێخ محەمەد ناوێک بە خۆیان و هەشتا پێشمەرگەوە، میوانی شێخ بوون و لە باسەکاندا شێخ باسی کوردە ئێرانییەکانی هێنا گۆڕێ و گوتی بۆ شۆڕش و بارزانی زۆر ئیرادە وا لەو کوردە ئێرانییانەی حیزبی دێمۆکڕات دەکەن. شەفیق لایان لە وەڵامدا گوتی بۆخۆیان لێمان یاغی بوون و هەرچی دەکەین ناگەڕێنەوە و ئێرانمان لێ هاڵۆز دەکەن.شێخ ئیشارەی لای ئێمەی کرد و گوتی ئەو دوو برادەرە یەکیان مەلا ڕەسووڵی ساباڵغی و ئەندامی حیزب و وەکیلی سولەیمانی موعینی یە و، ئەوی تریشیان عەبدوڵای برایەتی و پەنایان بۆ من هێناوە و دژی ئێوەش نین. هەر ئێستا ئێوە پێوەندی بە بارەگای بارزانییەوە بگرن مەلا ڕەسووڵ دەتوانێ لە ماوەی مانگێک هەمووان بگەڕێنێتەوە بەو شەرتەی جەنابی مەلا مستەفا خۆی وەعد بدا.

دوای وتووێژ لە گەڵ ئێمە کە ماڵم حەقە شەهید ئەترووشی و شێخ محەمەد کە هەر دووکیان ئامیر بەتالیۆن بوون زۆریان لایەنگیری کردین و خۆیان بە تاوانبار دەزانی، بڕیار درا لە سەر دەستی شێخ لەتیف من بچم بە شوێنیاندا و هەموویان بگەڕێنینەوە. ئەوان گوتیان لاسلکی لە (گەڕەدێ) یە و دوای حەوت ڕۆژ خەبەرەکە دەدەینەوە بە جەنابی شێخ لەتیف . خەبەرەکە بوو بە یەک مانگ و وەڵامەکەش ئەوە بوو کە شۆڕش تازە ڕێگا بە وانە نادا بگەڕێنەوە، چونکە لە بەر ئێران پێمان ڕاناگیرێن.ئیتر لە هەموو لا ڕا لە سەر سنوورەکان زۆر لە کاربەدەستانی شۆڕش بە هاوکاری ژاندارم و ساواکییەکان لێمان وەخۆ کەوتن و هەر لە سنووری حاجی ئۆمەران ڕا هەتا قەندیل و ناوچەی سەردەشت و لای شللێر و ناوخوان و حدوودی بانە دەگەڕان و تاقیبی ئێمەیان دەکرد. وەک بۆ خۆیان پاشان دەیان گێڕاوە لە زۆرجێگا و لە ناو خێوەت و ڕەشماڵەکانی سەرسنوورەکان، ژنان قسەی ناشیرن و جنێویان پێدابوون.

جا ئەگەر هەژار دەیهەوێ باسی ڕاپەڕینی ۴۷- ۱۳۴۶ ئاوا بگێڕێتەوە کە هیچی وا نییە، تەنیا بۆ خۆ شیرنکردن لای ئەو کەسانەی مەبەستێتی، کای کۆنی بە با کردووە! دەنا زیاتر لە پەنجا جاران وێکڕا ئەو باسانەمان کردووە و هەموو جاریش قەبووڵی بووە کە غەدرمان لێکراوە.زۆر جێگەی سەرسوڕمانە کە نووسراوەی هەژار یەک جێگاشی لە سەر ڕووداوی ۴۷ – ۱۳۴۶ ڕاست نییە و هەمووی پڕیەتی لە بوغز و قین و شتی بەراوەژوو. هەر لە لاپەڕەی ٤٩٤ دا دەنووسێ:

" لەم بەینانە دا کە ئەو برادەرە ئێرانیانە لە دژی ئێران خەبات دەکەن و لە شۆڕشی بارزانی تەکیونەوە و پێشمەرگەی شۆڕشی عێراق بە کارتێکدەریان دەزانن، ژن و کوڕی فایق موعینی لە سەنگەسەرە و لە ماڵی حەسۆ میرخانی ژاژەڵەییە.فایق چۆتە سولەیمانی، چاوی بە فەرماندەی ئەرتەشی پێنجەم کەوتوە، قەولی چەک و یارمەتی لێ ساندوە.چۆتە بەکرە جۆ لای جەلال تاڵەبانی کە چەکداری دەوڵەتن و دژی بارزانین. هاتۆتەوە شاری سولەیمانی، میوانی شێخ لەتیف بوە.نامەی بۆ حەسۆ میرخان نوسیوە کە: " ئێوە ژن و کوڕی منتان داگیر کردوە، کارێکی زۆر نامەردانەیە.ئەگەر نەتان گرتون، بیان نێرنە سیتەک، بۆ ماڵی شێخ لەتیف". ویستویە لە سنوری بانەوە بڕواتەوە دیوی ئێران، لە چوار ڕێ یانی سیتەک – چوارتا، جیپەکەیان ڕاگرتوە کە فایقی تێدایە. " سەدیق ئەفەندی"ناوێکی لە کۆنەوە پێشمەرگە و خەڵکی سولەیمانی، کە هەمومانی باش دەناسی دای دەبەزێنێ:

– کاک فایق کارم بە تۆیە.

فایق بە لیباسی فەقێ وە، بێ چەک دەڵێ من فایق نیم و ناوم مەلا قادرە.

– هەرچییەک بێ ڕەگەڵم کەوە.

ڕۆژێک کە بۆ کاری چاپچانە، کە ئەو دەم لە سورەبان بوین، چومە ماڵی بارزانی. گوتی:

– ئەگەر بتەوێ دەتوانی فایق موعینی ببینی و قسەی دەگەڵ بکەی، با هەرچی دەیزانێ دەربارەی قاید فیرقەی پێنج و جەلال و جاشەکانی بەکرەجۆ پێمان بڵێ، دەنا ئەوە ئێرانی داوای دەکەنەوە و لە خەتەر دایە.

چومە (وەسان). فایقم دیت کە دەگەڵ پێشمەرگەیەک بە ناوی " خەلیل شەوباش" لە ماڵێکی چۆل دا حەبس کرابو.دو چەکداری بارزانی لە دەرک و سەربان بون.پێکەوە دانیشتین، کاک فایق نەقڵی گیرانی خۆی و شەوباشی بۆ گێڕامەوە.کە گوتم ئەگەر هاوکاری دەگەڵ شۆڕشی بارزانی نەکەی، زۆر لە چارەنوست دەترسم، گوتی:" ئەوانە یاریدەمان نادەن، تەنانەت برینداریشمان بۆ دەرمان ناکەن، حازر نیم هیچ هاوکاریەک بکەم..."

گوتم:" کاکی خۆم، دەڵێن تەیری گۆشتخۆر دندوکی خوارە.تۆ پیاوی ئەو کارانە نەبوی، بەزۆر بە ملە خۆتدا هێنا و نەشت زانی چدەکەی. ئەگەر من بومایە لە جیاتی تۆ، کە دەمزانی دوژمنایەتی بارزانی دەکەم و بە وڵاتی بەردەستی ئەو دا دێم و دەچم، هەر بە شەو، بە بێ ڕێ، بە ناو دارستان دا سەفەرم دەکرد.هەمیشە چل تفەنگچیەکم دەگەڵ دەبو، لە سەر هەست و دەست لە سەر پەلەپیتکە.توشی هەر ڕێبوارێک دەبوم، نەم دەهێشت بڕوا و خەبەرم لێ بدا، دەم بەستەوە تا زۆر دور دەکەوتمەوە.بۆ چەند کیلۆمیتر لە پێشەوە ڕێگەیان بۆ تاقی دەکردمەوە و هەمیشە دەستەیەک لە دواوە دەیان پاراستم. لە کوێ دەنگ درابام دەمکردە تەقە و خۆم ڕزگار دەکرد.لێم ڕونە ئەحمەد تۆفیق لە جیاتی تۆ ئەمەی بکردایە، زۆر بە هاسانی پێکی دێنا و دەگیر نەدەکەوت. تۆ دەزانی "حەسۆ" شیری کەریشی خواردبێ، تێدەگا کە تۆ داوا دەکەی ژن و کوڕت بچنە (سیتەک)، مانای وایە خۆت لەو ناوەی و دەتەوێ بیان بینی. جوابت بۆ دەنوسێتەوە کە ژنی تۆ خوشکی منە و کوڕی تۆم لە کوڕی خۆم هەڵ ناواردوە، ئەوا بۆم ناردیە سیتەک. سدیق ئەفەندیت لە سەر ڕێگا دادەنێ کە باشت دەناسێ و دەت گرێ. تەنانەت دەمانچەیەکیشت پێ نیە دیفاع لە خۆت بکەی.چۆن کەسێک بە ئاشکرا دژی بارزانی بجوڵێتەوە و هەمو کەسیش بیناسن، دەچێ سواری جیپی مسافر بەری دەبێ و بە نێوەڕاستی جادە دا سەفەر دەکا و دەیەوێ بچێ بە چەک و ئەسپابی دوژمنانی بارزانی لە ئێران کار بکا و بە عەقیدەی بارزانی زیان لە شۆڕشەکەی ئەو بدا؟ زۆر بە داخەوە پیاوی ئەو کارە نەبوی، خۆزیا ئەحمەد تۆفیق با.زۆریش بۆ ئایندەت دڵ تەنگم، بەڵام دەستم ناڕوا، ئەوەندەی بتوانم حەولی خۆم دەدەم کە لە کوشتن ڕزگار بی".

لەو باسەی سەرەوەی هەژار دا، ئەگەر ئینسانی بێلایەن و خاوەن ویژدان و ڕاستگۆ لێی ورد ببنەوە بۆیان دەردەکەوێ کە هیچی وا نیە. غەیری ئەوە نەبێ کە ئەو برادەرە یەکم شت، بۆ دیتنی برادەرانی دەرەوەی وڵات هاتووەتە ئەوێ و لە ڕێگای ئەوانەوە

ویستوویە چارەیەک بۆ مەسەلەکە بدۆزنەوە و پشتیوان و یارمەتیدەرێک غەیری حکوومەتی عێراق بە هاو فکری هەموو لایەک بۆ خۆیان پەیدا کەن. دەنا ئەگەر کاک هەژار ڕاست دەکا، کە دەزانم ڕاست ناکا و ڕەنگە لە قەبریشدا بۆخۆی ویژدانی ناڕەحەت بێ، کە ئەو هەموو شتە ناڕەوایانەی لە سەر ئەو برادەرە شەهیدانە نووسیوە. کە هەر لەوسەفەرە دا کاک سولەیمان دە داو کەوتووە نە هیچ پوولێکی پێ بووە و نە ئەسلەحەیەک و، نە بەڵگە و مەداریکێک؛ ئەگەر شتێکی لەو بابەتانە دەگۆڕێدا بووە، چۆنە بەڕێوەبەرانی شۆڕش لانیکەم بۆ پاکانەی ئەو کارە چەوتەی خۆشیان بوویێ بڵاویان نەکردووەتەوە؟! نووسینەکانی هەژار لەو بارەوە وەک ئینسانی پەککەوتەی قوون تەندووران دەچێ، کوا زەمانی ئەوە ماوە فڵان کەس وای بۆ گێڕامەوە و فیسارە کەس وای گوت!

دووهەم شت، مەبەستی هاتنەوەی کاک سولەیمان بۆ شاری سولەیمانی ئەوە بوو بەڵکە بتوانێ ژن و کوڕی ی دەستبەسەرکراو و یەخسیری لە چنگی حەسۆ ڕزگار کا.ئەویش لە ڕێگای شێخ لەتیفەوە کە لە زۆر بارەوە بۆ کوردایەتی نەک هەر قسووری نەبوو بەڵکە لە زۆر لە گەورەپیاوەکانی ناو شۆڕشی ئەیلوول خزمەتگوزارتر و دڵسۆزتر بوو.

هەموو "تاوان"ی کاک سولەیمان لە نەزەر هەژارەوە ئەوەیە کە گۆیا لەو سەفەرە دا چاوی بە مام جەلال کەوتووە یان فەرماندەی ئەرتەشی پێنجی دیوە و قەولی چەک و یارمەتی لێوەرگرتوون. دیارە ئەوە فڕی بەسەر ڕاستییەوە نییە. گریمان

ئەوە ڕاست بێ! کوا ئەوە تاوانە؟ مەگەر تاقمی مەکتەبی سیاسی کۆن کە لە لایەن بارزانییەوە جارێک ڕەتێنرابوون بۆ هەمەدان (ئێران)، و دوای ئەوەی " شا" هەرچی بێ حورمەتی و نائینسانییەت بوو لە گەڵی کردبوون، بە ناچاری نەهاتنەوە ناو شۆڕش؟ ئەگەرچی زۆریش لە سەرکردەکانیان لە دۆڵە ڕەقە و لای هەباس ئاغا دانیشتن و خۆیان بێ ئیلاقە کرد.بەڵام واش وێیان هەڵنەکردن و کەوتنە ئازار دان و تاقیب کردنیان کە بە ناچاری پەنایان بۆ دوژمنی خۆیان (حکوومەتی عەبدولڕەحمان عارف)بردەوە و بە قەولی خۆیان دەستیان کردەوە بە کاری سیاسی. لەگەڵ ئەوەی کە ئەوان بە عالەم ئاشکرا هاوکاری دەوڵەتی عێراق بوون،بەڵام لە سەرتاسەری کوردستانی عێراق بەشی هەرە زۆری ڕووناکبیر و ئینسانە سیاسییەکان ئەوانیان پێ باشتر بوو. هەرچەند ئەمن قەت پاڵ وە دوژمن دانم بە لاوە ڕاست نەبووە و نییە،بەڵام وەک ڕاستی و بۆ مێژوو بیڵێم ئەوان کە گۆیا لە بەکرەجۆ بوون و هاوکاری حکوومەت،کەچی زیاتر لە سەد کەس لە پێشمەرگە و هەڵاتووەکانی ئێمەیان کە لە چنگی تەسلیم کردنەوە بە ئێران خۆیان گەیاندبووە لای ئەوان بەو پەڕی ڕێز و حورمەتەوە ئاگاداری کرد، کە زۆربەیان ئێستا ماون.لە حاڵێکدا زۆری وەک ساڵح لاجانی،سولەیمان کەرقەشان، عەوڵای بایزە قنجە و عەزیز ئەحمەد و ... خۆیان تەحویلی شۆڕش دایەوە لە سەر وەعدە و بەڵێنی خۆیان،بەڵام زۆر بێشەرمانە درانەوە بە ڕێژیمی ئێران و لە پادگانی " جەڵدیان" ئیعدام کران.

هەژار هەموو کارەکان و پێوەندییە ناسالمەکانی بەڕێوەبەرانی شۆڕش و بەتایبەت بارەگای بارزانی (و کەرەج نشینییەکەی دوای ئاشبەتاڵیی خۆشی بێتە سەر) بەلاوە پەسند بووە و بە هەقی زانیوە. بەڵام ئەوە بە ڕەوا نابینێ کە ئەندامانی ڕاونراوی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێرانێ دە بەرانبەر ڕێژیمی " حەمە ڕەزا شا"ی زاڵم و خوێنڕێژ دا ، دۆستێکیان هەبێ! کە نەشیان بووە.

کاک هەژار دەڵێ گۆیا لە سەر داوای بارزانی لە گوندی (وەسان) چاوی بە کاک سولەیمان کەوتووە و لە سەر چوونی بەکرەجۆ و پێوەندی قاید فیرقەی پێنج قسەی لە گەڵ کردووە. هەر ئەوەی کە بۆ خۆی دەڵێ فایق گوتی" ئەوانە یاریدەمان نادەن تەنانەت بریندارێشمان بۆ دەرمان ناکەن،حازر نیم هاوکاریتان بکەم" لێرە دا غیرەت و شەهامەت و بێ تاوانی کاک فایق زۆر بە ڕوونی دەردەکەوێ بە تایبەتی دەو کاتە ناسکە دا کە ئەو دە ژێر تەهدیدی مەرگ دابووە و سوور دەزانێ یان دەکووژرێ یان دەدرێتەوە بە ئێران. بەڵام حازر نەبووە باسی کەس بە درۆ و ناڕاستی بکا ، چونکە هەم بێ منەت بووە و هەم پاک. دەنا ئەگەر پێوەندی گرتبا بۆچی باسی نەدەکرد، خۆ ئەو و هاواڵەکانی هەرچی کردوویانە لە دژی ڕێژیمی شایان کردووە نەک لە دژی بارزانی و شۆڕشەکەی. لە لایەکی دیکەشەوە بۆ مەگەر بارزانی وەکیلی ڕێژیمی "شا"ی گۆڕبەگۆڕکراو بووە تاخەڵکی لە سەر مەحکەمە و ئیعدام بکا؟ ئەوەش کە هەژار دەڵێ دوای گەڕانەوە داوام لە بارزانی کردووە تەحویلی ئێرانی نەداتەوە وا نییە.چونکە دەلیلی بەهێز هەیە هەر بە نووسراوەی خودی هەژار، ئەویش ئەوەیە چۆنە بۆ " عومەری حەوتەوانە" تکای قەبووڵ کراوە و ئازادیان کردووە وەک لە پێشەوە ئیشارەم پێکردووە، بەڵام بۆ کاک سولەیمان تکای ناگرن کە هەم لە باری ڕابردووی سیاسییەوە،هەم لە باری هاوشارێتی و ناسیارییەوە دەبێ فەرقی لە گەڵ عومەر حەوتەوانە هەبێ!!

ڕاستی ئەوەیە دوای گەڕانەوەی لە لای سولەیمان موعینی بە بارزانی گوتووە مەیلی خۆتە هەرچی لێی دەکەی بەڵام ئەمن ئەوەی دەزانم کە ئەو ئینسانە یەکجار ترسەنۆکە و ئەگەر بە زیندوویی بدرێتەوە بە ئێران عالەم زۆر بە گرتن دەدا و پاشانیش لە دژی خۆت بەکاری دێننەوە.هەر وەک ئەو ڕاستییە کە ئەو دەم نەفەرمان لە بن دەستی خۆیاندا هەبوو و ئەو شتانەی بە ئێمە ڕادەگەیاند،لە چێشتی مجێور دا دوای نیزیک بە بیست ساڵ بۆ خۆی ئیشارە بە ترسەنۆکی کاک سولەیمان دەکا و دەڵێ پێمگوتووە:"ئەتۆ کوڕی ئەو مەیدانە نەبوی و ئەگەر ئەحمەد تۆفیق بایە لە جیاتی تۆ زۆر باشتری بەڕێوە دەبرد". هەژار ئەوەی بە قازانجی کاک سولەیمان و بە زەرەری خۆیانە خۆی لێ بواردووە و باسی ناکا.دەنا هەر ئەوکات ئەوەی ئێمە بیستمان کاک سولەیمان زۆر قسەی ناشیرینی بە هەژار گوتووە کە" بۆ تنۆکە خوێنێک نە لە بەر تۆ، نە لە بەر گەورەکەت ناپاڕێمەوە،چونکە دەزانم ئێوە دۆڕاندووتانە و تەحویلم هەر دەدەنەوە.خوێنی منیش لە خوێنی هاواڵەکانم زیاتر

نییه."

ئه‌وه‌ی که هه‌ژاری زۆر ده‌هه‌ری کردووه و هجوومی ده‌کاته سه‌ر، دوو شته: یه‌که‌م هه‌ر وه‌ک گوتم لامه لامه لای بارزانی که پیشه‌ی دائیمی بووه و، دووهه‌م ئه‌وه‌یه که کاک سوله‌یمان ئاوا به شه‌هامه‌ته‌وه و ده‌و کاته ناسکه دا ئیهانه‌ی کردووه و به دۆڕاوی له قه‌ڵه‌م داوه. هه‌ر وه‌ک دوای هه‌ره‌سهێنانی شۆڕشی ئه‌یلوول ده‌رکه‌وت که هه‌ژار به لاره‌ملی خۆی ده ئێران کوتایه‌وه و ته‌نانه‌ت چه‌ند ساڵیش پێشتر به هه‌موو شێوه‌یه‌ک خۆی له باسی " پێشه‌وا قازی" و کۆماری مه‌هاباد ده‌پاراست و مه‌گه‌ر بۆ وه‌زنی شێعر ده‌نا باسیشی نه‌ده‌کرد. ده حاڵێکدا پێشه‌وا قازی جگه له زانایی و ئازایه‌تی و شه‌هامه‌تێکی که هه‌یبووه و سوور زانیویه ئێعدامی ده‌که‌ن، به‌ڵام دڵی بڕوای نه‌داوه به قه‌ولی "عیفه‌ت خانم"ی شه‌هیدی کچی ئه‌و که‌سک و سوورانه‌ی سابڵاغی به‌جێبێڵێ و له گه‌ڵ خه‌ڵک ماوه‌ته‌وه. بێ له‌وه‌ش، هه‌ر ئه‌و پێشه‌وایه‌ی که مامۆستای دڵسۆزی فێر کردن و بارهێنانی هێمن و هه‌ژاریش بووه و، هه‌ر ئه‌ویش بۆته هۆی ئه‌وه که له‌قه‌بی (شاعیری میللی)یان بده‌نێ.له هه‌مووی سه‌یرتر ئه‌وه‌یه که هه‌ژار گله‌یی له خه‌ڵکی مه‌هاباد ده‌کا و ده‌نووسێ:

"... من ئه‌گه‌رچی هه‌مو ژیانی خۆم دۆڕاندبو، به‌ڵام ده‌مگوت خه‌ڵکی سابڵاغ لێم ڕونه ئه‌و هه‌مو ماندوبون و ژیان به فیڕۆ چونه‌ی منیان هه‌ر له‌به‌ر چاوه و ڕه‌نگه زۆرم حورمه‌ت بگرن. به‌ڵام ته‌واو پێچه‌وانه بو...

... شتێکیش که زۆر له‌به‌ر دڵم گران ده‌هات: ده‌مدی هیچ سابڵاغییه‌ک خۆ به کورد زانینی له بیر نه‌ماوه.سه‌روبنی هه‌مو قسان، له هه‌مو شوێنان، سفته و بانک و نه‌غدینه بو."

کاک هه‌ژار خۆی گێل ده‌کا و عه‌وامفریویمان له گه‌ڵ ده‌کا.ده‌نا زۆر باش ده‌زانێ بۆچی خه‌ڵکی مه‌هاباد ڕوویان نه‌داوه‌تێ و خۆیان لێ بێ ئیلاقه کردووه.چونکه به یادگاری کۆماری مه‌هاباد و قازی محه‌مه‌دیان ده‌زانێ، که‌چی ئه‌و، وه‌ک ئه‌وه‌ی نه بای پێدا هاتبێ و نه باران، هاتۆته‌وه نێو باوه‌شی هه‌ر ئه‌و ڕێژیمه‌ی که بۆته هۆی "دۆڕاندنی ژیان"ی ئه‌و.

کاک هه‌ژار چاک ده‌زانێ که خه‌ڵکی مه‌هاباد و ده‌وروبه‌ری، له دوای کۆماری کوردستان بوونه‌ته چقڵی چاوی ڕێژیمه‌کانی ئێران و به دایم له ژێر فشار و عه‌زاب و شکه‌نجه و زێندان و ئاواره‌ییدا بوون.ئه‌و قاره‌مانه‌تییه‌ی له کوردستانی ئێران کرا به تایبه‌تی له مه‌هاباد و بۆکان و سه‌قز و بانه و سنه و مه‌ریوان و سه‌رده‌شت و پیرانشار، له مێژووی جووڵانه‌وه‌ی کوردستان دا که‌م وێنه بووه.به داخه‌وه، ئه‌و هه‌موو شتانه ده‌خاته پشت گوێ وباسیشی ناکا.هه‌ژار، زیاد له هه‌موو خه‌ڵکی کوردستانی ئێران، دوو خۆشه‌ویستی هه‌بووه. "ئه‌حمه‌دی باران میرزا" و " حه‌سه‌نی ئیسحاقی" برازای ئه‌حمه‌د تۆفیق(عه‌بدولای ئیسحاقی)، که هه‌ر دووکیان به شاهیدی هه‌موو ئه‌و که‌سانه‌ی ده‌یانناسن پاشه‌ڵ پیسترین ئینسانن ، ئه‌حمه‌ده کوێر به قه‌ولی خۆی جاسووسی پاراستن و ساواک بووه و ڕاپۆرتی له‌خۆشی داوه و هه‌ر زاته‌ن ئینسانێکی بێ ئه‌رزشی بێ کیفایه‌ته و حه‌سه‌نی ئیسحاقیش ئیدی هه‌ر باسی ناکرێ.

هه‌ژار له لاپه‌ڕه‌ی ۳۹۲ی کتێبه‌که‌یدا ده‌نووسێ:

"...شه‌و هه‌مو هه‌واڵه ئێرانییه‌کان له ئه‌شکه‌وتێک کۆ بوینه‌وه که چۆن بڕۆین چبکه‌ین؟ "سوله‌یمان موعینی" که ناوی " فایق" بو، زۆربه دڵ گه‌رمی باسی فیداکاری ده‌کرد و ده‌یگوت:" ده‌بێ ئێمه خۆمان له‌و شه‌ڕه‌دا نیشانده‌ین".

ئه‌حمه‌د به سرته پێی گوتم: " فایق ناوێرێ بێ،ئێستا به فێڵێک خۆی ده‌دزێته‌وه".

گوتم: "دیسان به‌دبینی،به‌سییه...".

پاش وتو وێژێکی زۆر، فایق گوتی:" کاک ئه‌حمه‌د،ئێمه هه‌مومان بچینه بارزان و هێنده له ئێران دور که‌وینه‌وه،ئه‌دی کێ ده‌رمانێک،قه‌ند و چایه‌ک،جلێک،شتێکمان بۆ بنێرێ؟".

ئه‌حمه‌د چاوی لێ داگرتم:

– ڕاست ده‌که‌ی،جا کێ بچێ ئه‌و کاره بکا؟

– من ده‌گه‌ڵ چه‌ند براده‌رێک ده‌چینه قه‌لادزه.ئاگامان لێتان ده‌بێ، که زۆر لازمه".

لێرەشدا دەستبادانەکە چەند چەندان دەبێ و ئەو باسەی هەژار دەیکا هیچ وا نەبووە.هاوینی ١٩٦٣ بوو، لە چیای برادۆست لە بنکەی مەلا مستەفا وێگرا دەژیاین. لەو سەوبەندیدا،کاک ئەحمەد تۆفیق دە کاک سەلاحی موهتەدی و محەمەدی ئێلخانیزادەی هەڵکێلابوو.هەرچەندە هەژار زۆریشی پشتیوانی لێدەکردن،بەڵام لە لای بارزانی بەدەرکردنی دان و گەڕانەوە بۆ ناوچەی پشدەر و نیزیک قەڵادزە.پێش ئەوانیش کوێخا کەریمێکی بانەیی بە خۆی و چوارپێنج نەفەرەوە کە زۆریش ئازا و لێهاتوو بوون،چەک کرابوون.لە سەر ئەو شتانە و گوێنەدانی ئەحمەد تۆفیق بە کاری تەشکیلات، ئێمە چەند کەسێکی یەکگرتوو(کە لە لاوەش کاک سولەیمانی موعینیمان لەگەڵ بوو، بەڵام تەنیا لای من دەیدرکاند) کەوتینە دژایەتی لە گەڵ ئەحمەد تۆفیق، .ئەوەی لە بیرم مابێ ئەو کەسانەبوون: حەسەنی ڕەستگار،حوسێنی مەدەنی،قادری قازی ناسراو بە مامەند(کە نەماوە و خوا لێی خۆش بێ)،جەعفەری کەریمی،فەتاحی قادری (کوڕی کاکە ڕەزا) و سمایلی نمەشیری و لەناو پێشمەرگەکاندا شەهید مینەشەم،کەریم نەستانی و عەبدول نەستانی کە کارمان لە سەر کردبوون و دڵ گەرممان کردبوون بۆ چوونەوەی وڵات و کاری نهێنی. کێشەی ئێمە چەند جار گەیشتە لای بارزانی و زۆری ئامۆژگاری کردین و گوتی بۆ واز لە ئەحمەد ناهێنن. لە وەڵامدا گوتمان ئێمە نەهاتووین لێرە بنووین و بخۆین، ئێمە بۆ کاری سیاسی و یارمەتی ئێوە هاتووین،نە ڕێگامان دەدەی بچینە جەبهە و نە هەتا ئێستاش هیچ کارێکمان بۆ شۆڕش کردووە... بارزانی گوتی من ئیجازە نادەم ئێوە کە لە ئێران هەڵاتوون و پەناتان بۆ من هێناوە بچنە شەڕ و لە بەین بچن.من مرۆم زۆرە و ئێوە غەریبن.بەڵام ئەگەر یارمەتی ترتان لە دەست دێ بیکەن.دوای ئەوە ئێمە گوتمان کە وابێ دەتوانین سەفەری وڵات بکەینەوە و یارمەتی و پیتاک بۆ ئێوە بهێنین وکاری تەشکیلاتی خۆشمان بکەین بەو شەرتە لە سەر سنووری لای حاجی ئۆمەران و قەڵادزە ڕێگامان بدرێ بنکە بکەینەوە. هەر لەوێ بارزانی موافەقەتی کرد و نامەی بۆ بەرپرسانی ئەو کاتە نووسی کە بنکە بکەینەوە.لە سەر ئەو بڕیارە، ئێمە نیزیکەی ١٥ کەس بە کاک سولەیمانیشەوە هاتینە زینوێی شێخی کە ئەو کات کاک سەعید کاوە (کوێستانی) وەک ڕابیتی حیزب، ماڵی لەوێ بوو.ئەو مەدرەسەی کە ئەو ماڵی تێدا بوو کرا بە بنکە و بەرپرسی ئەو کاتی پارتی لەوێ کاک عەزیز عەقراوی و عەزیز سورمی (سەر بە بارزانی بوون).مەلا حەسەنی ڕەستگار بوو بە بەرپرسی ئەو بنکەیە.کاک سولەیمانی موعینی و من و مینە شەم و کەریم نەستانی و عەبدول نەستانی و کۆمەڵێکی دیکەش هاتینە ناوچەی قەڵادزە و زۆری کێشا هەتا پارتی ڕازی بوو ئێمە لە سونێ بنکە بکەینەوە.بە دوای کردنەوەی بنکەی سونێ،زۆری نەخایاند پێشمەرگەمان زیادی کرد و زۆر کۆنە ئەندام و کادری حیزبمان لێ کۆ بوونەوە وەک "ڕەئووف مەلا حەسەنی بۆکانی" و شەهید "ڕێبوار" و "هەڵمەت" (پاشان بوو بە جاش و کووژرا).

لە کاتی خانوو دروستکردندا ڕۆژێک بڕیارمان دا،چەند کەسێک بۆ سەفەری ناوەوەی وڵات و پیتاک کۆکردنەوە دەستنیشان بکرێن. لەو جەمعەی کە لەوێ بوون تەنیا ئەو پێنج کەسەی خوارەوە ئامادەی ئەو سەفەرە بوون:

١- سولەیمانی موعینی ٢- مینە شەم ٣- کەریم نەستانی ٤- عەبدول نەستانی و ٥- ڕەسووڵی پێشنماز (٣ نەفەری ئاخر لە ژیاندا ماوین).

ئێمە لەو سەفەرە دا سێ مانگمان پێچوو.تەواوی ناوچەکانی سەردەشت و لاجان و مەنگوڕایەتی و گەورکایەتی و چۆمی مەجیدخان و بۆکان و بانەمان کرد لە هەمووی ئەو ناوچانە کۆمیتەمان دانان و پووڵ و یارمەتییەکی یەکجار زۆرمان بۆ شۆڕش هێنایەوە.لە بەشی هەرە زۆری ئەو ناوچانە زەکات دەدرا بە حیزب و زەکاتی گەنم و دانەوێڵەیان بۆ دەچاڵ دەکردین وپاشان دەنێردرا بۆ سونێ یان زینوێ و ئەوانیتر بە وڵاغی کوێستانچییان بۆ بارزانمان ڕەوانە دەکرد و کاک ئەحمەد تۆفیق بە ناو پێشمەرگە و بارزانییەکاندا بڵاوی دەکردەوە.هەرچی دووربینی باش و خەنجەری جەوهەرداری چاک بوون کە ئاغاکان دەیاندایێ،ئێمە بە دیاری دەماندا بە بارزانی.

بەسەرهاتی لێک بڵاو بوونی ئێمە ئاوا بوو، نەک ئەوەی کاک هەژار وەک چیرۆک سازی کردووە.

وەک ئاخر سەرنج،کاک هەژار لە لاپەڕە ٣ دا،زۆر باسی چاولەدەستی و لارەملی و هەژاری و بەدبەختیی شاعیران و

نووسەرانی کورد دەکا و ئەوەی بە خراپ دەزانێ کە بە گەورە پیاوانیان هەڵگوتووە و دە موقابیلدا پووڵیان وەرگرتووە. بەڵام بابزانین بۆخۆی چ دەڵێ. لە لاپەڕەی ۳ی کتێبەکەیدا دەنووسێ:

"... من بارزانیم بە گەورەی خۆم قبووڵ کرد بو، شانازیم بەوە دەکرد کە نۆکەری بم، پێشم شەرم نەبو ئەو یاریدەم بدا، چونکە لام وابو مەرد و ڕەندێکە نمونەی کەم لە دنیا دا هاتون."

ئەوەی کە بارزانی بەشی هەرە زۆری عومری خۆی دە بەربەرەکانی و ململانێ لە گەڵ دوژمنانی کورد بردۆتە سەر حاشای لێناکرێ و تەنانەت ئەوانەی کە ناخۆشیشیان دەوێ ناتوانن خۆ لەو ڕاستییە ببوێرن؛ جا کە تیپی ئێمەش وەک شەهیدان ئەحمەد تۆفیق و کاک فایق، یان من و مەلا حەسەنی ڕەستگار و زۆری دیکە بارزانیمان خۆش ویستووە، زۆرتر بە نێوی بابی گەورە یان بابی کوردان باسمان کردووە نەک کەلیمەی نۆکەر. بەباوەڕی من ئەگەر کەلیمەی نۆکەر بەکار هێنرا ڕاستەوخۆ ئاغایەک دروست دەبێ کە ئەمن لە هەموو ژیانمدا موخالیفی ئاغایەتی بووم و ڕقم لەنۆکەر و نۆکەرسفەتان هەستاوە و لە ژیانمدا ئەو کەلیمەیەم بەرانبەر بە بابیشم بەکار نەهێناوە و هەر کەسیش بەرانبەر بە من بەکاری هێنابێ زۆرم لە دڵی گران هاتووە. دەشزانم و لێشم ڕوونە بارزانی ڕەحمەتیش ئەگەر وەسەرخۆشی نەهێنابێ، بەو کەلیمەیە نارەحەت بووە. هەرچی دەکەم بۆم ناچێتەوە سەر یەک ئینسانێکی زانا، کوردێکی تێکۆشەر، چۆن دەتوانێ هێندە خۆی چووک بکاتەوە کەلیمەی نۆکەر بەکار بهێنێ.

لە کۆتاییدا، شتێکی دیکە کە دەمهەوێ ئیشارەی پێبکەم ئەوەیە کە زۆر لە شەخسیەتە سیاسییەکانی کورد، چ ئەوانەی پارتی بوون و چ ئەوانەی شیوعی، یان بێلایەن بوون لە کتێبەکەی کاک هەژار دا کەوتوونەتە بەر لۆمە و تەشەر و حەملە پێکردن. بە تایبەتی هێندێک لەوان نەماون و تەنانەت لە ڕێگای کوردستاندا شەهید بوون؛ پێم وایە کاک هەژار لەو بارەیەشدا وەک مەسەلەی کاک سولەیمانی موعینی و برادەرانی دیکە غەدری لێکردوون و بە غایەی تایبەتی ئەو شتانەی نووسیوە. بۆ نموونە شەهید کاک "ساڵح یووسفی" جگە لەوەی بە دەستی بەعسی عێراق شەهید کراوە، ئەوەندەی ئەمن ناسیومە لە ساڵی ۱۹۶۳وە هەمیشە وەک نەفەری دووهەم لە دوای بارزانی ناوی هاتووە و سەبارەت بە پێوەندی لە گەڵ ڕێژیمی دیکتاتۆری "شا"ش هەڵوێستی زۆر قاتعانە و چوامێرانە بوو.

ئەوەش بڵێم کە ئەمن لە سەر ڕوونکردنەوەکانی خۆم کە لە بارەی بۆچوونە پڕ لە هەڵە و ناڕاستییەکانی کاک هەژار ئیشارەم پێکردوون، بەتایبەت مەسەلەی شەهید سولەیمانی موعینی و هاواڵەکانی، باکم لە کەس نییە و وەک ڕۆژ لێم عەیانە هەرچی گوتوومە ڕاستە و لە زۆر بارانیشدا لێم کەم کردووەتەوە کە بۆتە هۆی نارەحەتی دڵ و دەروونی خۆم. تەنیا و تەنیا داوای لێبووردن لە براژنە، مەعسوومەی خێزانی کاک هەژار دەکەم و هیوام وایە لێم دڵمەند نەبێ، چونکە لەو مەسەلانە دا، نە لەگەڵمان بووە و نە ئەو کەسانەی دەناسی کە من باسم لە سەر کردوون؛ دیارە بۆخۆشی باش دەزانێ کە ئێمە چەندە بەیەکەوە ئاموشۆ و تێکەڵاویمان گەرم و دۆستایەتیمان خۆش بووە.

سەرچاوە: گۆڤاری گزینگ ، ژمارە ۲۱ ، پاییزی ۱۹۹۸ (۱۳۷۷)

بەیانێکی چەکدارە شۆڕشگێڕەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان

لەمەڕ چۆنیەتی وەزع و کارەساتە خوێناوییەکانی دیکتاتۆری شا دا.

تاقە پێشرەوە شۆڕشگێڕەکەمان [حیزبی دێموکراتی کوردستان] کە حیزبێکی عیملی شۆڕش بووە و ڕابەری کەری ڕاستەقینەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە بە تایبەتی باربوارو بەدی هێنەری داخوازایە بنەڕەتیەکانی چینە چەوساوە و ڕەنج کێشەکانە و دامەزرێنەی کۆماری میللی کوردستانە و هەمیشە وەک قەڵایەکی نەڕوخ لە مێژووی ژیانی سیاسیی دا کۆڕی خەباتی شۆڕشگێڕانە دا بەردەوام و هۆشیارانەتر لە جوڵان و گەشە و پەرە پێدراو پێشکەونی زانستی کۆمەڵایەتی بەرەو پێشەوە هەنگاوی هەڵهێناوەتەوە، لە پێناوی سەرخستنی و پێشخستنی مافەکانی و نیشتیمانی و دێموکراتیەتی خەڵکاکانی ئێران دا.

حیزبمان... بەپێی خەسڵەت و هەڵوێستی واقیعی شۆڕشگێڕانەی زۆر چالاک و هۆشیارانە بە ئەرکی ڕاستەقینەی ڕێبازی لە بارەی ڕوداو وکارەساتەکانی گرنگی بزوتنەوەی گشتی گەلانی ئێران بۆ بەدیهێنانی شیعارەکانی دێموکراتێکی هێزەکانی شۆڕشگێڕ ڕاپەڕیوە و بە سەدان دڵسۆز و ئەندامی تێکۆشەر و هەڵکەوتووی لەو ڕێبازە شۆڕشگێڕانە دا توشت سزا و ئازاردانی جۆراوجۆ بە تایبەتی لێدان و گرتن و ئیعدام هاتوون. هەروەها ئێستاش زیندانەکان ئاخندراون لە ڕۆڵەکانی نیشتمانی و لەژێر دڕندانەترین شێوەی حوکمی تیرۆی قەرەقوشی نیزامی و ساواک دا بە چاوەڕوانی مەرگەوە ڕاگیراون کە زۆربەیان جوتیار، کریکار، قوتابی، مامۆستایانی نیشتمانی و ئاینین.

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بۆ پاراستنیان و بەدیهێنان و پێشخستنی پێداویستیەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی وە هەروەها پشگیری و بەرگری لە تالان و کاولیەتی وڵات و ڕامالین و پلیشانەوەی دەسەڵاتی خوێنمژانەی کۆنەپەرستان بە داگیرکەران و ئیمپریالیزمیشەوە هەرگیز لە خەباتی شۆڕشگێڕانە ڕانەوەستاوە.

سەرەڕای پیلان و فروفێڵ و پەلاماردانی خوێنرێژانە و هەولی تیرۆری قەرەقوشی دامودەزگاکانی سەربازی و جاسوسگەری هێزەکانی دوژمن ڕێکخراوە بە نیازە بەرهەڵستی و دامرکاندنەوەی شەپۆلی بەتەوژمی بزووتنەوە و ڕاپەڕینەکانی شۆڕشگێڕانەی کوردایەتیشمانەوە. جگە لە هەڵوێستی گێرەشێوێنانە خائینانەی هەلپەرتیش بۆ ئامانجەکانی تایبەتی لە ژێر چاودێری و هەڵوێستی بارزانی دا بۆ بە هەڵەدان و شێوان و تێک دانی ڕێبازی هەڵوێست و ڕاستەقینەی بزوتنەوەی ئازادیخوازنە بە تایبەتی بوونی سەربەخۆی و پرستیژی پێشرەوە شۆڕشگێڕەکەمان کە ڕاستەوخۆ یاریدەدەری پیلانەکانی ئیمپریالیزم و پەیمانی سنتویە لە دژی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلانی پێشکەوتوی ڕۆژهەڵات بە گەلی کوردیشەوە.

بەڵام بەپێچەوانەی نەقشەکانی ئیمپریالیزم و شای خائین و خوێن ڕێژ و هێلانەی پیلان گیران و مەزهەر و پارێزگاری ڕژیمی دەرەبەگیەت هەروەها ڕاگیرکەری سەنگەرەکانی ئیمپریالیزمیشەوە زۆرتر خەڵکەکانی ئێران خەبات و تێکۆشانی شۆڕشگێڕانە یان ڕێک و پێک و پتەوتر ڕێک دەخەن بۆ پێشەوە و کڵپە و بڵێسە هەڵدەگیرسێنێ بۆ پێکەوە تێک گرێدان و یەکخستنی خەباتی هاوبەشی و پێک هێنانی بەرەی یەکگرتوی نێوانی هێزەکانی واقیعی گشتی لە پێناو بەدیهێنان و سەرخستنی حکومەتێکی شۆڕشگێری ئیئتلافی نەتەوەکانی ئێران بەسەلماندی و چەسپانی حکومەتی [خودموختاری] کوردستانیشەوە.

سەبارەت بەو ئامانجەشەوە بەزەبری کوشت و بڕ و هەلی تیرۆری خوێن ڕێژانە و هێرش و سیاسەتی فاشستی گەرانەوە هەرجۆرە داخوازی بزوتنەوەیەکی حەق خوازانەی گشتی و تایبەتی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە لافاوی خوێن هەڵدەکێشن هەر بەو هۆیانەشەوە ملهورانە خەباتی چەکدارانەیان سەپاند بەسەر خەڵکی کوردستان دا لە پێناوی پاراستی شەرەف و گیان و پرستیز و بە دیهێنانی مافەکانی دێموکراتی گشتی یە.

هەڵگیرسان و پاراستن و پێشخستن و سەرکەوتنی شۆڕش بە پێی قانونەکانی عیلمی کۆمەڵایەتی وە مەرجەکانی گۆڕینی کۆمەڵ وەعەمەل هێنانی توانای تەتبیق کردن و زانین و تیگەیشتنیان دەتواندرێت بە ئامانج بگات، شۆڕشی ڕاستەقینەی

ڕزگـاری کـەری پێشـخـەری ژیـانی کۆمەڵایـەتی یـە هـەروەها ڕوداوێکـی گرنگـی کۆمەڵایەتیشـە کـە مەرجـەکانی هەڵگیرسـان و و سـەرکەوتنی لـەناو کۆمەڵدا پێ دەگـات. شۆڕش لـە پێش هـەموو شتێکدا پتر خـەباتێکی سیاسـی یـە نـەک نیزامـی واتـە لەجەوهـەر دا درێژەپێدانی سیاسەتە بە جۆرێکی چەکدارانە بۆ بە دیهێنان و سەرخستنی ئامانجەکان.

ڕاپـەڕینی چەکدارانــەی ئـەم جارەشـمان کاکڵــە و پوختــەی ئالقـەی زنجیـرەی ڕاپـەڕین و شۆڕشـەکانی تـری خـەڵکی کوردسـتانە، هـەروەها پێکـەوە لێـک گرێـدان و هەلکێشـان و نەپسـاوەی بزوتنـەوەی شۆڕشـگێرانەی خەڵکـەکانی ئێـرانیش بـە تایبـەتی مەزهـە و سـەرچاوگەیەکی بنچینەییـە بـۆ خەباتکـەرانی ڕاستەقینە لـە پێنـاوی ئامانجـەکانی گشـتی و تایبـەتی نەتـەوەکانی ئێـران بـە گـەلی فـارس و ئـازەر و عەرەبـەوە ، هـەروەها ڕاستەوخۆ هاوپشت و یارمـەتی کـەری گرنـگ و بـەهێزە بـۆ گـەلانی ڕۆژهـەڵات لـە خـەباتی شۆڕشـگێرانەیان دا لــە دژی پیلانــەکانی ئیمپریـالیزم، هەربۆیەشــە ئــەرکی گرنــگ و پێویسـتی هێزەکـانی شۆڕشـگێڕی جیهـان و گـەلانی ڕۆژهەڵاتــە بــە هــەموو هێـز و توانــاوە چـالاکی بنـوێنن بـۆ یارمـەتی و پشـتیوانی کردنـی مـادی و مەعنـەوی ڕاپەڕینـە شۆڕشـگێرەکەمان کـە مەزهـەرێکی بوژانـەوە و گەشـەپێدان و یەکخسـتن و بـەگڕو جـۆش دانـەوەی بزوتنـەوەی شۆڕشـگێڕانەی گشـتی خەڵکەکانی ئێرانیشەوە.

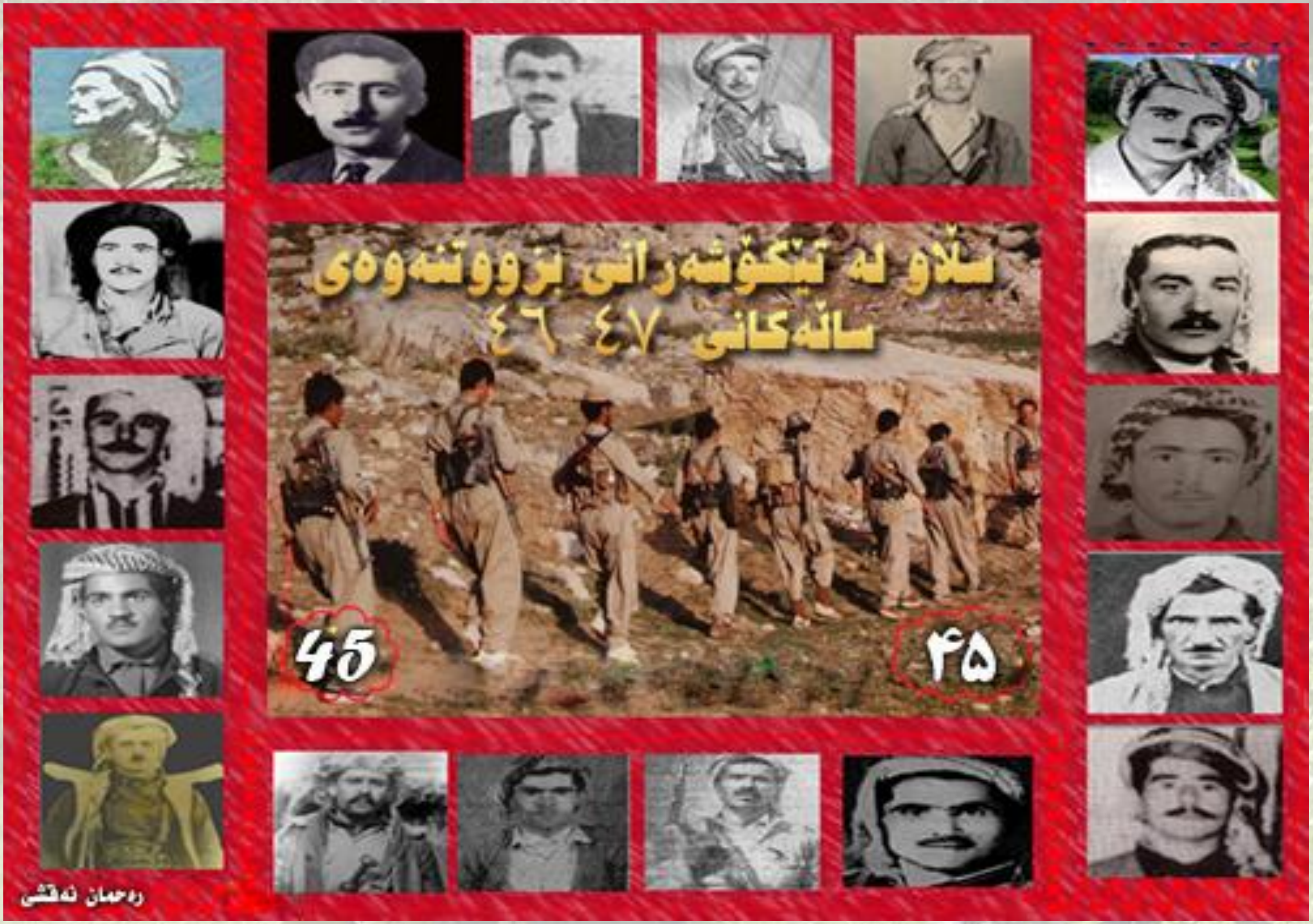

کۆمـەڵانی خـەڵکی کوردسـتان بـە تایبـەتی چۆنیـەتی هـەلی تایبـەتی و گیروگرفتـەکانی ڕێبـازی خـەباتی کوردایـەتی و خـەباتی سیاسی بۆیان ساخ و یەکلابۆتەوە تەنیا بە خەباتی چەکدارانەیە ئامانجەکانی ڕاستەقینەکانی خەڵکی بە تایبەتی جوتیاران

كوردستان به دڵ و گیان پێشوازی و پاڵپشتی بزوتنه‌وه‌ی چه‌كداریه شۆڕشگێڕه‌كه‌یان وه له پێناویی دا فیداكاری و چالاكی ده‌نوینن. چۆنیه‌تی ئه‌هه‌میه‌ته گرنگه‌كانی ئه‌و ڕاپه‌ڕینه چه‌كداره شۆڕشگێڕییه‌كه بۆ به‌رگری و به‌گژ داچوون و ڕماڵێنی ده‌سه‌ڵاتی سته‌م و چه‌وساندنه‌وه‌ی حكومه‌ت گه‌نده‌ڵی شایه‌تی به ئیمپریالیزم و سنتوشه‌وه له پێناو حكومه‌تێكی شۆڕشگێڕی خه‌ڵكه‌كانی ئێران به كوردیشه‌وه...

خه‌ڵكی سته‌م لێكراوی كوردستان به تایبه‌تی خه‌باتكه‌ره چه‌كداره‌كانی حیزبی دێموكراتی كوردستان داخوازی ده‌كه‌ن له كۆڕوكۆمه‌ڵ و ڕۆژنامه‌نوس و پیاوه سه‌ربه‌خۆ شۆڕشگێره پێشكه‌وتنخوازه‌كانی جیهان به گه‌لانی ڕۆژهه‌ڵتیشه‌وه به هه‌موو توانا و ئیماكاناتی پێویسته‌وه ڕاپه‌ڕن به ئه‌ركی ویژدانی و مرۆڤایه‌تییه‌وه ده‌نگی توره‌یی و ناره‌زایه‌تی به‌رز بكه‌نه‌وه و یارمه‌تی و لایه‌نگری بزوتنه‌وه‌ی چه‌كداری یه شۆڕشگێره‌كه‌ی خه‌ڵكی كوردستان بگرن له پێناوی ئامانجه‌كانی گشتی دا له دژی پیلان و ره‌فتاری خوێناوی فاشیتگه‌رانه‌ی حكومه‌تی دیكتاوری محمد ره‌زاشا به سنتوو ئیمپریالیزمیشه‌وه.خوێنه گه‌شه ره‌نگینه‌كه‌ی شه‌هیدانی خۆبه‌ختكه‌ری بزوتنه‌وه چه‌كداریه‌كه‌مان هاوه‌ڵانی تێكۆشه‌ری نه‌مر... كاك مه‌لا مه‌حمود، ئیسماعیل شه‌ریف زاده. عه‌بدوڵای موعینی، مه‌لا ئاواره، سوله‌یمانی موعینی [فایه‌ق]، موردا شیرێژ، سه‌ید فه‌تاح، عه‌لی گه‌له. مینه‌شه‌م، مه‌حه‌مه‌د ره‌سوڵ، عه‌لی عه‌بدوڵا، مه‌حه‌مه‌د مه‌نگور ... تیشكی ڕووناكی ده‌پرژێنێ هه‌رگیز له بیر ناچنه‌وه وه مه‌زهه‌ر و چرایه‌كی ڕووناك كه‌ره‌وه و پترهانده‌ر و به‌گڕو جۆشخه‌ر و به‌رده‌وامێتی خه‌باتكاره چه‌كداره‌كانه. له پێناوی سه‌رخستنی ئامانجه‌كانی گشتی و تایبه‌تی مان دا هه‌روه‌ها سه‌ندنه‌وه‌ی تۆڵه‌یان.

* شانازی بۆ شه‌هیده‌كانی نه‌مری ڕاپه‌ڕینه چه‌كدارانه‌كه‌مان.
* سه‌ركه‌تو بێ تێكۆشانی گه‌لانی ئێران بۆ ڕماڵین و تێكشكانی ده‌سه‌ڵاتی ئابووری و سیاسی نیزامی ئیمپریالیزم.
* پته‌و و گه‌شه‌دارتر بێ خه‌باتی چه‌كدارانه‌ی خه‌ڵكی كوردستان بۆ سه‌رخستنی ئامانجه‌كانی.
* به‌هێزتر بێ خه‌باتی شۆڕشگێڕانه‌ی خه‌ڵكانی ئێران له پێناو حكومه‌تێكی ئیئتلافی شۆڕشگێڕدا.

چه‌كداره شۆڕشگێڕه‌كانی حیزبی دێموكراتی كوردستان

ئۆكتۆبری ۱۹۶۸ / خه‌زه‌ڵوه‌ری ۱۳۴۷

تێبینی : ئه‌و به‌یانی یه كورت كراوه‌ته‌وه

سه‌رچاوه : خوێندوه‌یه‌كی مێژوویی ڕوداوه نێوخۆییه‌كانی حیزبی دێموكراتی كوردستان و جولانه‌وه‌ی چه‌كدارانه‌ی ۱۹۶۷ – ۱۹۶۸ [پاشبه‌ندی ژماره ۳] نووسینی دوكتور یاسین سه‌رده‌شتی

تایپ كردنه‌وه‌ی دووباره : ره‌حمان نه‌قشی

ژیاننامەی بەشێک لە شەهیدانی خەباتی چەکدارانەی ساڵانی ٤٦ – ٤٧ و داویی

کورتەیەک لە ژیاننامەی شەهید ئەحمەد شڵماشی [مەلا ئاوارە]

* مەلا ئاوارە (مەلا ئەحمەد شڵماشی) لە یەکێک لە رۆژەکانی ساڵی ١٣١٣ هەتاوی (١٩٣٤ ی ز) لە گوندی " شڵماش " سەر بە شارستانی سەردەشت، لە هۆزی هەمەوەند لە دایک بوو. بنەماڵەی مەلا"محەممەد ئەمین" بوون بە خاوەنی کورێکی چاوشین و خنجیلانە.

باوکی ئەحمەد لە هۆزی هەمەوەند بوو و بە فەقییەتی رێگای کەوتبو ئەم گوندە دڵی لێی گیر ببوو هەر لەوێ ژنی هێنا بوو و بنەماڵەی پێکەوە نابوو.

مەلا حەمەدەمینی باوکی ئاوارە مرۆڤیکی لە خواترس و زانا و عالم بوو لە شەرعی ئیسلامیدا و لە سەرف و نەحوی عەرەبیدا دەستێکی باڵای هەبوو زۆر مەسائیلی شەرعی لە لا دەکرانەوە. بێجگە لەوەش خۆشەویستی نیشتیمانی وەلا نەنا بوو ئۆگری نەتەوە و نیشتیمانەکەی بوو.

لە منداڵیوە لای باوکی خوێندبووی، پاشان لە حوجرە و مزگەوتەکانی کوردستاندا،گەڕا بوو و خوێندبووی. مەلا ئاوارە لە سەردەمی خوێندن و گەڕان بە کوردستاندا،بێ بەشی و هەژاری گەلی کوردی دی بوو،دەست تەنگی و نەداری جێشت بوو، بۆ رزگاری گەل رێگای خەباتی سیاسی گرتەبەر،و بوە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان، و کادرێکی تێکۆشەر و زانای حیزب بوو.

ئاوارە لە ماڵ و ژیانی خۆی دوور کەوتبۆوە بەڵام هەموو جێگەیەکی ئەم کوردستانەی بە ماڵ و زێدی خۆی دەزانی و لەو کاتەیەوە لە ماڵ دوور کەوتبووە هەستی بە غەریبی نەکرد بوو. چوونکە ئەو تەنیا خۆی بە رۆڵەی دایک و بابی نەدەزانی و خۆی بە رۆڵەی هەموو خەڵکی کوردستان دەزانی هەر بۆیە بوو ئەو دەم و ئێستاش ئەوانەی ناو و ناوبانگی ئاوارەیان بیستبوو رێزی تایبەتی یان بۆی هەیە.

* ئاوارە لە ساڵی ١٣٤٠ی هەتاوی (١٩٦١ ی ز) بە هۆی حیزبایەتی و ئیش وکاری سیاسی یەوە لە بەر چاوی سیخورەکانی پاشایەتی بۆگەن ئاشکرا بوو بەرەو کوردستانی گەرمێن رێی داگرت کە ئەو دەم تازە شۆرشێکی گەرم و گوڕی تێدا بەرپابوو بوو. ئەو چالاکانە لەو شۆرشە دا بەشداری کرد و هێندەی نەخایاند لەبەر ئەمینداری و ئۆگری لە رادە بە دەری بە خاک و وڵات بوو بە جیی متمانەی رێبەرایەتی شۆرش .

* مەلا ئاوارە لە پاش ساڵەکانی (٤٤ و ٤٣ ی هەتاوی) لە گەڵ چەند کادری دیکەی حیزب وەک: سولەیمان موعینی، سمایل شەریفزادە، قادر شەریف ... لە کوردستانی گەرمێنەوە گەڕایەوە کوردستانی ئێران و گۆچانێکی بە دەستەوە گرت و لە ناوچەکانی بانە و سەردەشت لە نێو جوتیاران و زەحمەتکێشاندا ئەرکی نیشتیمانی خۆی بە جێ دەگەیاند.

* ئاوارە لە دەورانی فەقێ یەتی لە حوجرەی فەقێیان و پاشانیش بە خویندنەوی شێعری شاعیرانی نیشتیمان پەروەری کورد ئۆگری یەکی زۆری بە شێعری پاراو و رەسەنی کوردی پەیدا کرد بوو و لە کاتی پێشمەرگایەتی زۆر جار بە زمانی خەڵک شێعری دەگوتن و زۆر زوو شێعرەکانی دەما و دەم لە نێو خەڵکی دا بڵاو دەبونەوە و خەڵک شێعرەکانی ئەویان بۆ یەکتری لە بەر دەگووتەوە .

ئەگەر بمانەوێ بە ناخی شێعرەکانی ئاوارە دا بچینە خوارەوە و دابەش کردنێکیان لێ بکەین بۆمان دەردەکەوێ ئەو دوو جۆرە هەڵبەستی هۆنیوەتەوە.

هەڵبەستی نیشتیمان پەروەری وەک هەڵبەستی "کوردم کوردستانم دەوێ" و " توتنەوان"، رەش بگیری و لای لایە، هەڵبەستی توتنەوان لە دیاردە کۆمەڵایەتیەکانەوە دەچێتە سەر دیاردەی سیاسی. دیارە ئاوارە هۆی بەش مەینەتیەکانی گەلەکەی بە هۆی سیاسی دادەنێ . هەروەها لە هەڵبەستی لای لایە دا کە لاوانەوەیە دوبارە ئامانجی دەربرینی نیشتیمان پەروەرییە. هەڵبەستی وەسفی وەک " ئالان "

* لە بەهاری ساڵی ۱۳۴۷ ی هەتاوی (۱۹۶۸ ی ز) دا بە قەولی خەڵکی لێرەواری لای خۆمان کە بن دەوەن شین بوون تێکۆشەرانی حیزب بەرەبەرە داوەرینەوە وڵاتی و ئەوانی تا ئێستا لە پەنا و پەسیوان و ئەشکەوتی تەنگ و تاریک و تنوک و سارد و کادێن و وچخانەی تەنگەبەر دا خۆیان حەشاردا بوو خۆیان وەبەر هەتاوێ دا.

ژاندارم و جاشە خۆفرۆشەکان و چڵکاو خۆرە بۆدەڵەکانی حەمە رەزا کە توانای بەر بەرەکانی روو بەروویان لە گەڵ ئەم تێکۆشەرە لە خۆ بوردوانە دانەبوو بە شێوەی کۆن و هەمیشەیی ئاغاکانیان دەستیان بە فیڵ و داو نانەوە بۆ ئەم تێکۆشەرانە کرد

* حەسەن سەکر کویخای گوندی دیواڵان بە دنەدانی حاجی برایمی بەریاجی کێشەی زەوی و زاری لە نێو جوتیارانی گوندەکە سازکرد بوو لە لایەکی دیکە داوای لە ئاوارە کرد بوو بۆ خۆی بێ و ئەو کێشەیە چارەسەر بکات. ئاوارەش بە پێی واجبی خۆی و بە هەست کردن بە مسئولیەتی خۆی بەم کارە هەستا بوو و شەوێک لە شەوانی مانگی بانەمەری ۱۳۴۷ ی هەتاوی بە خۆی و دوو پێشمەرگەوە بۆ چارەسەری کێشەکە دەچێتە گوندی دیواڵان و لە پاش راگەیشتن بە کێشەکە و چارەسەر کردنی لە لایەن خۆفرۆش حەسەن سەکری دیواڵان مەلا ئاوارە دەرمان داو دەکرێ و هەر ئەو شەوە حەسەن سەکر پیاو دەنێری بۆ دام و دەزگای حکوومەتی و بەیانی زوو مەلا ئاوارە بە هەلیکۆپتەر لە گەڵ دوو پێشمەرگەکەی دەبەن بۆ شاری سەردەشت و لە پاشان لەوێوە بەرێ دەکرێن بۆ دادگای سەحرایی جەڵدیان کە ئەو دەم بۆ تێکۆشەرانی حیزبی دێمۆکرات لە لایەن ژنیراڵ (اویسی) جەللادی شا پێک هاتبوو.

کاتێک مەلا ئاوارەیان گرت تا ئەو کاتەی شەهیدیان کرد زیاتر لە چوار مانگی خایاند لەو ماوەیەدا زۆرتر لە قەسابخانەکەی جەڵدیان رادەگێرا، یەک دوو جار هێنایانەوە پادگانی سەردەشت و لە ژێر درندانەترین و سامناک ترین ئەشکەنجە و ئازار دا بوو بەڵام بە شەهامەت و ئەمینداریەکی زۆرەوە خۆی راگرت و ئەو ئەمانەتەی دایکی نیشتیمان کە بە لایەو بوو نەی درکاند و نهینیەکانی لەگەڵ خوێنی گەشی دا نەمامی ئازادی کوردستانی رەنگین و دەلالیان پاراو کرد .

ئاخرەکەی کاتێک دوژمنەکان بۆیان روون بۆوە کە مەلا ئەحمەد شڵماشی خزمەت بە گەل و نەتەوکەی دەگەڵ چۆر چۆر شیری مەمکی دایکی دا بە گەرووی داکراوە و دەگەڵ هەموو دەمارەکانی لەشی و لە نێو دڵۆپ دڵۆپی خوێنی نێو لەشیدایە تا کاتێک گیان لە جەستەی دا بێ خەیانەت بە گەل و نەتەوە و وڵات ناکا،

هەربۆیە جەلادانی رێژیمی پاشایەتی ئێران زۆر بێ بەزەیی یانە شەهید مەلا ئاوارە لە گەڵ دوو خەباتگێری دیکەی حیزبی دێموکرات، رەحمانی حەمەدی وەتمان چاوشین و مەلا کەچە " محەممەد ئەحمەدی" کە هەردووکیان خەڵکی گوندی دیواڵان ی ناوچەی سەردەشت بوون. لە مانگی بانەمەڕی ۱۳۴۷ (مای ۱۹۶۸) لە گوندی دیواڵان گیران ، و دوای چوار مانگ زیندان و ئەشکەنجە لەبەرە بەیانی رۆژی ۱۱ ی خەرمانانی ساڵی ۱۳۴۷ هەتاوی (۲ی سپتامبری ۱۹۶۸ ی ز) لە خوار نەخۆشخانەی شار لە شوێنێک بە ناوی "خڕی کانی ساردێ" شاری سەردەشت ئیعدام کران.

بە پێچەوانەی، ئەوەی تەرمی شەهیدەکانی جووڵانەوەی ساڵەکانی (۴۶ – ۴۷ی هەتاوی) یان بۆ چاو ترسێن کردنی خەڵک بە شار و گوندی کوردستان دادەگێرا. بە کریگیراوانی رژیم هەر بەو بەیانیە زووە تەرتیبی ناشتنی تەرمی ئەو سێ شەهیدەیان دابوو لە قبرستانی گردە سووری شاری سەردەشت و تا چەند مانگ دواتر شوینی ناشتنەکەیان ئاشکرا نەبوو بەڵام لە پاشان

گلکوی پیرۆزیان بوو بە جی نەزرگەی پیر و لاوی کورد.

کاتێک جەلادەکانی شا مەلا ئاوارەیان بۆ گۆرەپانی تیرە باران دە برد، بە دەنگی بەرز و شۆڕشگێڕانە گوتی،(بە کوشتنی من خەباتی رەزگاری خوازی نیشتمانپەروەرانی کورد دووای نایە . (بژی کوردستان).

شەهید سمایل شەریفزادە ناسراو بە [مەلا عەزیز]

١٢ی بانەمەر، ساڵرۆژی شەهید بوونی یەکێک لە رێبەرانی ڕاپەرینی چەکدارانەی ١٩٦٧ــ ١٩٦٨ی حیزبی دێموکراتی کوردستانە. لە ١٢ی بانەمەری ١٩٦٨دا سمایل شەریفزادە رووناکبیری شۆڕشگێر و یەکێک لە سیما ناسراوەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە دەیەی چلی هەتاوی‌دا کە لە گەڵ چوار هاورێی دیکەی ، لە نزیک گوندی"دارینە"ی ناوچەی بانە لە لایەن هێزێکی ٣٥٠ کەسی ژاندارم و جاشەوە گەمارۆ دران. لەو شەڕە نابەرامبەرەدا شەریفزادەو سێ کەس لە هاورێیانی پاش ٥ سەعات خۆڕاگری ، گیانیان لە دەست دا. بەم بۆنەیەوە ئاورێک لە ژیانی ئەم شەهیدە گەورەیەی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەدەینەوە.

سمایل شەریفزادە ساڵی ١٩٤٢ لە شاری مەهاباد لە خێزانێکی بازرگان لە دایک بوو. لەم کاتەدا مەهاباد ناوەندی جووڵانەوەی رزگاریخوازی کوردستان بوو. گەلی کورد ئەو بەشەی نیشتمانەکەی لە چەنگ حکوومەتی دیکتاتۆرو بەستراوەی شایەتی رزگار کردبوو. پاش چەندین ساڵ زوڵم لێکراو بێبەشی لە هەموو مافێکی نەتەوایەتی، چارەنووسی خۆی گرتبوە دەستو تیشکی ئازادی و سەربەستی ئەم ناوچەیەی رووناک کردبووە.

شەریفزادە خوێندنی سەرەتایی‌و پۆلی پێنجی مەدرەسەی ناوەندی لە مەهاباد خوێندبوو . ساڵی شەشی ناوەندی لە تاران لە کولێژی "ئەلبرز "تەواو کردبوە.

پاشان لە رشتەی "ئەلێکترومکانیک دا" ، لە خوێندنگەی فەننی زانستگەی تاران خوێندنی درێژە پێدا . سمایل کە پوولی چواری ناوەندی بە دواوە، سەبارەت بە موتالعە کردنی کتێبی سیاسی و کۆمەڵایەتی،و هەست کردن بە بێبەشی نەتەوەی کورد لە هەموو مافێکی نەتەوایەتی و نەبوونی ئازادی‌و دێموکراسی لە ئێران ، تووشی ئاڵوگۆرێکی فکری هات. سمایل شەریفزادە بۆ ئازادی نیشتمان‌و وەدەسهێنانی مافی نەتەوایەتی گەلی کورد بۆ پێک هێنانی حکوومەتێکی نیشتمانی دێموکرات رێگای خەباتی سیاسی گرتە پێش .

هەر لە هەوەڵی خوێندنی زانستگایی‌دا سمایل بۆ گەیشتن بەو ئامانجە دەگەل دەستەی خوێندکارە شۆڕشگێرەکانی زانستگەی تاران کەوت.

ساڵی ١٩٦١ لە کاتی پەلاماردانی زانستگەدا ، لە لایەن پۆلیس و کوماندۆکانی حکوومەتەوە، سمایل گیراو بۆ ماوەیەک دەسبەسەر کرا. سمایل شەریفزادە، لە گەڵ هاواڵە هاوفکرەکانی خۆی، لە نێو خوێندکارە کوردەکانی زانستگای تاراندا، قۆڵی چەپی و شۆڕشگێری کۆمەڵی خوێندکار بوون و لە دژی بیروباوەڕی چەوت و نالەبار خەباتیان دەکرد. پەلاماری سازمانی ئەمنییەت بۆ سەر کوردستان و کوردەکانی زانستگەی تارانیش ساڵی١٩٦٤ و گرتن و دورخستنەوەی زۆر لە خوێندکاران و

مامۆستایانی کورد سمایل شەریفزادەی ناچار کرد خۆی بشارێتەوەو بچێتە نیو کۆری تێکۆشانی نهێنیەوە . هەر ئەو ساڵە لەگەل هێندێک لە لاوە تێکۆشەرەکان رووی کردە نێو شۆڕشی کوردستانی عێراقو تێکەڵ بە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان بوو،کە لە کوردستانی عێراق گیرسابوونەوە. لەو ماوەیەدا بیجگە لە کاری سیاسی کتێبی "دیفاعیاتی خوسرەوی روزبەی" وەرگیرایە سەر زمانی کوردی . ساڵی ۱۹۶۷ سمایل و هاوڵەکانی لە کومیتەی شۆرشگێری حیزبی دێموکراتی کوردستان لە بەر هەلو مەرجی نالەباری تێکۆشانیان لە کوردستانی عێراق ، گەڕانەوە نیوخۆی کوردستانی ئێرانو لە نێو خەڵکی رۆژهەڵاتی کوردستاندا دەستیان بە تێکۆشانی سیاسی کرد. بەڵام رێژیمی حەمەرەزا کە وای دەنواند کە ئێران دورگەی هێمنو سەقامگرتووی رۆژهەڵاتی نێوەراستە، لە حوزووری رێبەرانو تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە نێو خەڵکی رۆژهەڵاتی کوردستان، تووشی وەحشیەت بوو و قۆڵی لە سەر کوتو لە نیو بردنی خەباتگێرشانی حیزبی دێموکرات هەڵماڵی. بەم جۆرە خەباتێکی چەکدارانە بە سەر شۆرشگێرانی ئەم حیزبەدا سەپاکە لە مێژووی حیزبی دێموکراتو بزووتنەوەی کورددا بە خەباتی چەکدارانەی ۴۶ و ۴۷ (۱۹۶۷ و ۱۹۶۸) ناوبانگی دەرکرد. راوناو تەنگ پێهەڵچنینی ژاندارمو سازمانی ئەمنییەتی ئێران، سمایل شەریفزادەو هاواڵە شۆرشگێرەکانی لە خەباتوتێکۆشان نەسڵەماندەوەو لە دێهاتو چیاوکەژەکانی نیشتمانو لە ئامێزی زەحمەتکێشانی کوردستان دا خەباتیان درێژە پێدەدا.

ژاندارمەکانی حکوومەتی شا کە، لە هەموو شوێنێک بە دوای شەریفزادە و هاواڵەکانیدا دەگەڕان. تا رۆژی ۲ی مای ۱۹۶۸ بە هۆی کەسێکی خۆفرۆشەوە بە ناوی (کوێخا شەریف) شوێنی ئەویان هەڵگرت دوای ئەوە کە دەست بە جێی پتر لە (۳۵۰) ژاندارمو عەسکەرو جاش، بۆ سەر سمایل شەریفزادەو چوار هاورێی دەنگ دران. ۳۵۰ کەس، بە چەکو قۆرخانانەی زۆرو مودێرنەوە، پینج تێکۆشەری کوردیان گەمارۆ دابوو، کە لە شەرەفو ژیانی نەتەوەی خۆیان دیفاعیان دەکرد. سمایل شەریفزادە کە برِیاری دابوو تا دوا هەناسە، لە خەباتو تێکۆشان بەردەوام بێو سەر بۆ دوژمن دانەنوێنێ، لە وڵامی فەرماندەی سەربازو ژاندارم و جاشەکاندا، کە داوای تەسلیم بوونو چەک فڕیدانیان لێ دەکرد بە دەنگێکی بویرانە گوتی : " ئەی خۆفرۆشە ناپیاو وخوێرییەکان! برۆن خەجاڵەت بن لە ئێمەی پێشمەرگەی گیانفیدا کە بۆ ئازادیی ئێران و ئەستاندنی مافی نەتەوایەتیی گەلەکەمان خەبات دەکەین داوای تەسلیم بوون دەکەن؟!

سەرەنجام پاش شەش سەعات شەڕی قارەمانانە پێنج کەس، لەگەڵ ۳۵۰ کەس لە چەکدارەکانی رێژیمی شایەتی، گوللەی بازوکا سینگی ئەم لاوە تێکۆشەرو قارەمانەی قەڵاشتەوەو چرای تەمەنی کورت بەڵام پڕ لە شانازی سمایل کوژایەوەو وێڕا ۳ کەس لە هاورێیانی لە پێناوی رزگاری کوردستان دا بەخت کرد...ناوی ئەو تێکۆشەرانەی کە وێرای شەریف زادە سەهید بوون بریتیە لە: میرزا محەممەد شادمانی، حوسێن رەحمان رابیو عەلی عەولا کۆڵی.

هەر ئەو کات یەکێک لە نووسەرەکانی کورد بەم بۆنەیەوە، لە نووسراوەیەکی خۆیدا بەم دوو دێرە شێعرەتەعبیری لە شەهید بوونی ئەو پۆلە تێکۆشەرە کردبوو:

ئەو نەمامانەی، ئەمرۆ دەنێژرێن
بە خوێنی پاکی خۆیان ئاو دەدرێن
دەڕازێننەوە باغی کوردستان
دێنە بەر بۆمان، رۆژێ لە رۆژان

بەرزو پیرۆز بێ یادی شەهیدانی راپەڕینی ۴۶-۴۷ ی حیزبی دێموکراتی کوردستان و سەرجەم شەهیدانی رێگای دابین کردنی مافە نەتەوایەتییەکانی نەتەوەی کورد.

سەرچاوە : ماڵپەری شەهید

شەهید سولەیمان موعینی ، ناسراو بە : [کاک فایق]

ڕۆژی هەینی ١٧ی فێوریەی ١٩٣٣ (٢٨ی ڕێبەندانی ١٣١١ هەتاوی) لە گەڕەکی سەهۆڵخانەی شاری مەهاباد لە دایکبووە. لە سەردەمی کۆماری کوردستان، سولەیمان بۆ خویندن دەنێردرێتە شاری تەورێز. دوای جوانەمەرگبوونی کۆماری کورد و گێرانی باوکی، دەگەڕێتەوە مەهاباد و دەست بە خوێندن دەکاتەوە. کاتێک کە باوکی بۆ تاران دوور دەخرێتەوە، سولەیمانیش دەچێتە تاران و لە وێ دەخوێنێ. دەگەڵ گەڕانەوەی باوکی بۆ مەهاباد، ئەویش دیسان دەگەڕێتەوە و لە فێرگەی محمدرەزاشا پەهلەوی ، دەست بە خوێندن دەکاتەوە .

سولەیمان هەر لە تەمەنی لاوی و لە سەردەمی خوێندکاریدا، دەگەڵ هاوڕێیانی وەک سەید عەبدوڵلا ئیسحاقی (ئەحمەد تۆفیق) ، خەریکی کاری سیاسی و تەشکیلاتی دەبێت. هاوکات دەگەڵ کاری سیاسی، لە خزمەتکردن بە هەژار و بێدەرەتانان نامێنێتەوە و دەکرێ بگوترێ بەشی هەرە مەزنی ڕۆژگارانی ژیانی سەردەمی لاوێتیی سولەیمان بەم بوارانە دا تێپەڕ بووە. سولەیمان شان بە شانی بیری شۆڕشگێرانەیەوە، کەسایەتییەکی چالاکی بواری وەرزشی و مەیدانداریکی کارامەی گۆڕەپانی چالاکیی وەرزکاریش بووە و ئۆگرایەتییەکی پتەوی دەگەڵ کەژ و کێو داوێنی

ساڵی ١٩٥٣ (١٣٣٢ی هەتاوی)، لە سەردەمی دەسەڵاتی دوکتور محمد موسەدیق دا ، سولەیمان دەورێکی بەرچاوی گێڕاوە لە ڕێکخستنی گەنج و لاوان و سازدانی خۆپێشاندان و میتینگەکانی شاری مەهاباد. هەروەها ماوەیەکیش بەرپرسایەتیی ڕاهێنانی سرودی نەتەوەیی کوڕ و کچانی شارەکەی بە ئەستۆیەوە بووە.

ڕۆژی ١٥ی جوونی ١٩٥٣ ڕێکخراوی لاوانی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە شاری مەهاباد، بە ڕێبەرایەتیی سولەیمان و سەید عەبدوڵلای ئیسحاقی و چەند لاوی تێکۆشەری دیکە کۆبونەوەیەکی بەرین لە باغی میکائیل سازدەدەن. مەبەست لەو کۆبونەوەیە ئەوە دەبێت کە لاوانی نێو ڕیزەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان نوێنەری خۆیان بۆ بەشداریی لە چوارەمین ڤیستیڤاڵی جیهانیی یەکێتی لاوانی دیموکراتی هەڵبژێرن. بەڵام لەگەرمەی گوتوبێژی ئەو لاوانەدا ژاندارمە دڕندەکانی حکومەتی ئێران هەڵدەکوتنە سەریان و پاش لێدان و ئازاردانیان، لولەی تفەنگەکانیان ئاڕاستەیان دەکەن و مێرمنداڵێک بەناوی «حسن ڕەمەزانی» شەهید و چەند کەس بریندار دەکەن. ئیدی ئەو لاوە شۆڕشگێڕانە، دەکەونە شەقامەکانی شار و بە گێڕانی تەرمی ئەو لاوە شەهیدە، ڕێپێوان و بزووتنەوەیەکی جەماوەری گەورە بەڕێدەخەن.

هەر لەو سەردەمەدا پێداگری و خەباتی نەپساوەی بەرهەڵستکارانی سەراسەری بوو بە هۆی هەڵاتنی شای ئێران و هاتنە سەر حوکمی حکومەتی دوکتور موسەدیق، کە هیوای چاکسازی و بوژوانەوەی لێدەکرا ، بەڵام بەداخەوە بە هۆی پشتیوانیی ڕۆژئاوا لە شای ئێران و لە ئاکامی کۆدیتایەکی نیزامی، شای ئێران گەڕاندرایەوە و حکومەتی دیموکراتیکی موسەدیق تێک ڕووخا. دوای ڕووخانی حکومەتی دوکتور موسەدیق، لە ٢٨ی گەلاوێژی ساڵی ١٩٥٤ ، هێزەکانی سەرکوتکەری ئێرانی هێرشیان کردە سەر جەماوەری شار و گوندەکان و، گرتن و کوشتن و بێ سەروشوێن کردن دەستی پێکرد.

لە شاری مەهاباد دا ، یەکێک لە گیراوەکان محمدئەمین معینی، باوکی سولەیمان بوو کە بە ماوەی ٢٠ ڕۆژان لە گرتوخانەی سەربازیدا ڕایان گرت. هەر ئەودەم لەلایەن فەرماندەی نیزامیی شاری مەهاباد، کە سەرلەشکەر کەریم وەرئەهرام ی ناو بوو،

بە باوکی سولەیمانیان ڕاگەیاند کە بە شوێن سولەیمان دا بنێرێت و پێی بڵێ کە حکومەت لێی دەبوورێت و دەتوانێ بەبێ هیچ ترسێک بگەڕێتەوە ماڵی خۆی. بەڵام سولەیمان بەهۆی ناسینی کارنامەی کرداری ڕژێمی ئێران، ئەم داوایەی بەرپەرچ دایەوە و وەڵامی نای دانەوە. پاش ماوەیەک، سولەیمان بەنیازی چوونی تاران و بەردەوامبوونی ژیانی سیاسی و نهێنی، لە ساڵی ۱۹۵۶دا بەرەو ناوندی ئێران وەڕێ کەوت. بەڵام لە نێوان ڕێگای تاران تەورێز دا بە هۆی سیخوڕە نهێنییەکانی ڕژێم دەناسرێتەوە و دەگیرێت. لە گیرانی سولەێمان هیچ کەس خەبەردار نەبوو. دوای تێپەڕینی چەندێک، عەبدوڵلای حەکیمزادە عەکسی سولەیمان لە لاپەڕەی ڕۆژنامەیەک لە نێو زیندانییەکانی ژێردەستی ڕژێم دا دەبینێت و خەبەر بە بنەماڵەکەیان دەگەیەنێت. سولەیمان لەژێر ئازار و شکەنجەی زیندانەوانانـدا دەمێنێتەوە هەتا ڕۆژی ۱ی مارسی ۱۹۵۷کە لە بری ئەسپاردنی بارمتەیەکی دەهەزار تمەنی ئەو سەردمە، ئازاد دەکرێت.

سولەیمان ماوەیەک لە تاران دەمێنێتەوە و دەگەڵ هاوبیرێکی خۆی بەناوی (بەحری) دەست بە چالاکی دەکەنەوە، بەڵام بۆ داپۆشینی هەڵسوڕانی سیاسی، دوکانێکی وێنەگری دەکەنەوە و خەریکی کار دەبن. بەڵام سولەیمان ناتوانێ خەڵکی خۆی لەبیربکات و لە هەندەران بمێنێتەوە، هەربۆیە دەگەڕێتەوە مەهاباد. لە ساڵی ۱۹۵۹، دەگەڵ کچێکی خەڵکی گوندی سیاقۆڵ، بەناوی خانمی «مریەمی عومەری»، زەماوەند دەکات و ساڵی ۱۹۶۰ دەبنە خاوەنی کوڕێک کە »سیامەند«ی ناو لێدەنێن.

پێکەوەنانی خێزان و باوەشی گەرمی بنەماڵەش ناتوانێ ئەو هیوا گەرمەی کە دە مێشکی سولەیماندا دەبێ، تووشی خەو و بێهەستیی بکات.

لە میانەی ساڵی ۱۹۶۰ دا ڕژێمێ پاشایەتیی ئێران هێرشێکی هەمە لایەنە و بەربڵاو دەکاتە سەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان، کە لە ئاکامی ئەو هێرشەدا زیاتر لە ۱۵۰۰ گەنج و لاو دەکەونە بەردەستی هێزەکانی پۆلیس و ژاندارم. ئەم ڕەشبگیری و گرتن و بێ سەر و شوێن کردنە بە هۆی عەبدوڵلای موعینی، براچکۆڵەی سولەیمان بەو ڕادەگاتەوە و ئەویش هەواڵەکانی ئاگادار دەکاتەوە و بەپێی بەرنامەیەکی زۆر نهێنی، دەگەڵ چەند هاوڕێیەک، بەهیوای گەیشتن بە باوەشی شۆڕشی باشووری کوردستان، بەرەو باشور دەکەونە ڕێ.

سولەیمان و هاوڕێیانی هەرکە دەگەنە باشووری کوردستان، بە ئاگاداریی و لە ژێر چاوەدێریی سەرۆکایەتی ئەوسەردەمەی باشووری کوردستان، لە هەوڵی سازمانکاری و بووژاندنەوەی ڕێکخراوەی پرژ و بڵاوی حیزبی دیموکراتی کوردستان دەکەون.

دەزگای ساواک و ژاندارمی ئێرانی لە ساڵی ۱۹۶۵ دا، دیسان هێرش دەبەنە سەر ڕێکخراوە نهێنییەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و ژمارەیەک لە خەباتکارانی دەگرن. بەڵام ژمارەیەک لە تێکۆشەرانی حیزب، کە یەکێک لەوان عەبدوڵلای موعینی دەبێ، لە زەختی پۆلیس ڕزگاریان دەبێ و پەنا دەبەنە بەر سایەی شۆڕشی کوردستان لە باشووری وڵات.

کۆمبوون و تێکەڵبوونی ژمارەیەکی زۆر لە خەباتکارانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە گۆڕەپانی شۆڕشی باشووری کوردستاندا و ڕێکخستنەوە و سازماندەهیی ئەوان لە لایەن سولەیمان (فایق) و عەبدوڵلای ئیساقی (ئەحمەدتۆفیق)ەوە، ڕژێمی ئێرانی تۆقاند.

ساواک لە مەهاباد بۆ ڕاگرتن و تێکدانی ڕێکخراوەی تازە دامەزراوی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ژێر سێبەری شۆڕشی کورد دا کەوتەوە خۆ. لە یەکەمین هەنگاودا مۆرە چالاک و کاراکانی ڕێکخراوەی ناوبراو دەخەنە بەر هێرشی تیژی تێکدەرانە ؛ بۆ ئەنجامی بەڕێوەچوونی پیلانە گلاوەکەیشیان، پێشەکی بنەماڵەی کەسانی بەناوبانگی وەک سولەیمان دەخەنە لیستەی

هەرە باڵای میکانیزمی کار و خەباتە دژیەکانی خۆیان . هەربۆیە لەلایەن ساواکەوە بە محەمەدئەمینی موعینی، باوکی سولەیمان، ڕادەگەیەندرێت کە شای ئێران لە کار و کردەوەکانی سولەیمان و هاوکارانی ئەو خۆش دەبێت بە مەرجێک دەست لە چالاکی هەڵبگرن و بگەڕێنەوە زێد و نیشتمانەکەی خۆیان. تەنانەت ساواک بەڵێنیی هەمە چەشنە کارئاسانی و، پێدانی پلە و پایەی بەرزی کۆمەڵایەتی و ئیداریی بۆ سولەیمان دەستنیشان دەکات.باوکی سولەیمان سەری بۆ ئەم فەرمانە نزم نەکرد و هیچ وەرامێکی پێنەدانەوە. هەربۆیە ، ساواک کەسێکی بەناوی کەریم خوسرەوی، کە لە کەسانی ناسراوی مەهابادی و لەباری خزمایەتیشدا دەگەڵ خانەدانی موعینییەکان خزمەیەتییەکی هەبوو، بەهەمان مەبەست و بە هەمان بەڵێنەکانەوە ڕەوانەی باشووری کوردستان دەکات.

هاوکات ساواکی ئیران بە ڕێگای عەلی قازی کوڕی پێشەوا قازی محەمەد کە بە میرمنداڵی بە هۆی پەیوەندی بنەماڵەی موعینی و قازیەوە لە گەڵ کاک سولەیمان ڕەفیق بوون،و پاش ڕوخاندنی کۆمار کەوتبووە خزمەت بکووژانی باوکی و تێکدەرانی کۆماری کوردوستان نامەیەک بۆ کاک سولەیمان دەنیریت و لەو نامەیەدا هاتوە: ... سولەیمان تو بۆت نیە و بۆت ناکریت لە بەرامبەر حکومەتی مەزنی شاهەنشاهی ئیراندا دژایەتی بکەی وا باشترە بی یەوەو ژیانی ئاسایی خۆت بکەی و هەر ئیمکانیاتیکیش پیویستت بێت بۆت ساز دەکرێت، من وەک هەواڵیک ئەم نەسیحەتەت دەکەم بۆ خۆت و مالباتەکەشت وا باشترە دژایەتی حکومەتی شاهەنشاهی ئیران نەکەیت هێندێک لە فکری خۆت دابە باشترە... .لە وەڵام دا کاک سولەیمان دەنوسیتەوە، ... کوڕی ڕەش شتێک بزانە کە پێشەوا لە ڕیگای گەل سەری چووە سەر سێدارە ئێمە ڕیگای ئەو بۆ رزگاری وولات بەر نادەین تۆ کوڕی قازی محەمەد نی، من و هەوالانم کە ڕێڕەو و دریژەدەری کۆمارین، کووڕی قازی محەمەدین، تۆ بویت بە کاسەلێسی دۆژمنان و بکوژانی کۆمار، من ژیانی سەربەستی و ئازادیم هەڵ بژاردوە، ئەو ژیانەی تۆش هەڵت بژاردوە پێشکەشی خۆت... .

سولەیمان، کە دوژمنی کورد و پیلانە گلاوە مێژووییەکانی باش دەزانی، وەڵامی بۆ ناردنەوە کە من ڕۆڵەی کوردم و خۆم بە ئالاهەڵگر و درێژەدەری ئامانجە پیرۆزەکانی کۆماری کوردستان دەزانم . من پێشەکی و هەر لەسەرتای کار و هەڵوێستگرتنەکانمدا شێوە ژیان و شیوە مەرگی خۆم دیاری کردووە و هەرگیز ئەم گرانبارە زەنگین و ڕەنگینەم بە هەموو ئیمکانیاتی خۆشگوزرەانی ناگۆڕمەوە.

سولەیمان بەدڵ و گیان هەموو پتانسیەلی خۆی دەخاتە خزمەت شۆڕشەوە و لە نزیکەوە لە گەڵ مەلا مستەفا بارزانی کاردەکات و بەشێکی هەرە زۆری ڕۆژنامەی «دیسان

بارزانی» بە قەڵەمی ئەو دەنوسرێت. لە کار و چالاکی سیاسی و نیزامیش دا مۆرەیەکی بەکار و گیانبەختکەر دەبێت و لە هیچ خەتەرومەترسییەک خۆی کل ناکات.

بەڵام سولەیمان و ژمارەیەک لە هاوخەباتانی ئەوهەتا زیاتر لە دەقی شۆڕشی باشووری کوردستان خوردتر دەبنەوە و وردبینانەتر سەیری پەیوەندییەکان و پلە و پایەی کادرەکان دەکەن، زۆر زوو تێدەگەن کە دەزگای شۆڕش بە سەرۆکایەتیی بارزانی ، لە ڕێگای خزمەت بە گەلەکەی لای داوە. هەمیسان سولەیمان بە چاو دەبینێ کە دەرەبەگە مەزنەکانی ئەو سەردەمە، لە ناو پارتی دیموکرات، بۆ پاراستنی بەرژەوەندیی عەشیرەتی خۆیان و دەرە بەگەکانی تر کەڵکی ناسیاسی لە ئیمکانیاتی شۆڕش وەردەگرن. هەر ئەم شێوە کارەی مەلامستەفا و دار و دەستەکەی دەبێتە هۆی دابڕان و دوور کەوتنەوەی ڕوناکبیر و زەحمەتکێشانی گەلی کورد لە پارتی دیموکراتی کوردستان لە عێراقدا. هەر درێژەدان بەم سیاسەتە و لایەنگیری لە دەربەگانیش بوو کە دەتوانێ بووبیتە هۆی شیواندن و تاریک کردنی پەیوەندییەکانی نێوان عەبدولکەریم قاسم و مەلامستەفا، کە ڕۆژ بە ڕۆژ بەرەو ئاڵۆزی ڕۆیشت و سەرەنجام شەڕی لێ کەوتەوە. لە درێژەی شەڕی نابەرامبەری هێزەکانی دەوڵەتی عێراق و شۆڕشی کوردستان دا ، مەلامستەفا دەستی یارمەتیی بەرەو شای ئێران درێژ کرد و شۆڕشی کوردی خستە باوەشی ڕژێمی دژبەکوردی ئێرانی.

بارزانی بەهۆی پەیوەندیی لەگەڵ ڕژێمی شای ئێران، سیاسەتی خۆی لەسەر بناغەی بەرژەوەندیی ئێران داڕشتەوە و لە وتەکانی خۆیدا دەڵێ کە ئێمە دەبێ پێشەکی گەلی کورد لە عێراق ئازاد بکەین ، جا دوایە دە فکری بەشەکانی تر دا بین؛ بە مانایەکی تر، خەباتی بەشەکانی دیکەی کوردستان بکرێتە قوربانی لە ڕێی سیاسەتی پێوەندییەکانی ڕێبەرایەتی شۆڕش دەگەڵ شای ئێراندا.

بەڵام سولەیمان و هاوڕێیانی مل بۆ ئەم سیاسەتە نادەن و لە ژێر تیشکی بیر و فەلسەفەیەکی نەتەوەیی دا ئەم شێوە خۆ بەدەستەوەدانە بەرپەرچ دەدەنەوە و پێوەندییەکانی مەلامستەفا و شای ئێران بە قومارێکی پڕ لە مەترسی دیپڵۆماسی دەزانن.

بارزانی کە لە هوشیاری و زانایی سولەیمان ئاگادار بوو، پێی وابوو ئەگەر پلە و پایەی ئەو لە شۆڕش دا بەرێتە سەر، ئەوا لایەنگریی ئەو بۆ خۆی دەکرێتەوە و ئەوانی تریش بەشوین ئەودا دێن.بەڵام سولەیمان ، کە ڕۆڵەی دڵسۆزی گەلی خۆی بوو و بە کردەوە هەموو ژیانی خۆی و ئاسایشی بنەماڵەکەی خۆی لە پێناو هەست و شعوری بەرزی نیشتمان پەروەری دا فیدا کردبوو، هەرگیز لە بەرامبەر پلە و پایەی حیزبی و سیاسی دا ئامادە نەبوو مل بۆ سیاسەتی ناڕاست کەچ بکات و لە ڕێی خزمەت لابدات.

بەهۆی قووڵ بوونەوەی پەیوەندییەکانی مەلامستەفا و ڕژێمی ئێران، بەرەبەرە دەزگای پاراستنی ئێران (ساواک)، شوێن پێی زیاتر و قوڵتری لە جەرگەی شۆڕشی کوردستان دا دەست کەوت و دەستەڵاتی قایمتری تێدا وەدەست هێنا.

لە دایک بوونی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکڕاتی کوردستان (کۆمیتەی ئینقلابی حیزبی دیموکراتی کوردستان)، لەو سەردەمە دا، جوڵانەوەیەکی دە کۆمەڵگای ڕۆژهەڵاتی کوردستان خست ، کە دەزگای پاراستنی ئێرانی بە مەترسییەکی مەزنی لێکدایەوە . کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکراتی کوردستان ئەگەرچی وەک هەڵوێست، لە هەنگاوی یەکەمدا خەباتی سیاسیی گرتبوویە پێش، بەڵام ساواک و دەزگای سیخوڕیی ئێرانی لە دایک بوونی ئەو سیستیمە نوێیەیان بە مەترسییەکی گەلێک مەزن زانی، هەربۆیە بە هەموو تواناوە، لە ناوەوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دا هێزی نیزامی و جاش و سیخوڕیان بۆ وەگەڕ خست و لە بەشی باشووری کوردستانیش دا ئاستەنگی توند و تۆڵیان خستە سەر ڕێ.

دەزگای بە ڕێوە بەری کۆمیتەی ئینقلابیی حیزبی دیموکرات کە بریتی بوون : سولەیمان موعینی، سمایلی شەریفزادە ، مەلا ئاوارە ، خەلیل شەوباش ،عەولای موعینی، مەلامەحمود زەنگەنە و چەند خەباتکارانێکی دیکە، کەوتنە بەر شاڵاوی دڕندانەی جاش و جەیش لە هەر دووک بەری سنووران و بزوتنەوە ساواکەیان لە خوێن دا نوقوم کرد.

لە ڕاستیدا ئامانجی بەرنامەی کۆمیتەی ئینقلابی ، پەیوەندی گرتن دەگەڵ زەحمەتکێشانی گەلی کورد لە شار و دێهاتەکانی ڕۆژهەڵاتی کورستان دا بوو، کە هەر لە دەسپێک و سەرەتای کاردا ، لە سای سەر ڕاستی و دڵ و دەروون خاوێنیی ئەندامانی بەڕێوەبەر و کادڕ و هەوادارانی کۆمیتەی شۆڕشگیری حیزب دا ، ژمارەیەکی بەرچاوی هێزی زەحمەتکێشیان پێوە لکا.

سازماندانی هێزی زەحمەتکێش و ڕاکێشانی ڕۆناکبیرانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ، کۆمیتەی ئینقلابی ئەوەندە ناودار کرد، کە لە ماوەیەکی زۆر کەمدا هەموو مەڵبەندەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی گرتەوە.

دەزگای ساواکی ئێران کە لە باشوور دا حوکمی دەڕۆییشت و لەوێوە دەستی پێکرد. لە یەکەم هەنگاودا، بۆ بەرگیری کردن و لە ڕیشە دەرهێنانی کۆمیتەی ئینقلابی، بە فەرمانی شای ئێران، یەکێک لە خوێنخۆرترینی مۆرەکانی خۆی تەرخانی سەرکوتکردنی سەرهەڵدانی گەلی کوردی ڕۆژهەڵات کرد، کە ئەویش ژەنەڕال ئەرتەشبود ئوەیسی بێت کە لە ئاست شای ئێران دا بە گەورە نۆکەر و، لە لایەن گەلی کوردەوە خوێنمژترین دوژمن ناسراو بوو. ئەو ژەنەڕاڵە چەکمەڕەقە فەرمانی خاشەبڕکردنی بزووتنەوەی نوێی گەلی کوردی لە شای ئێران وەرگرت و دەستی پێکرد. ژەنەرال ئوەیسی دوای ئەوەی کە لەو دیوی سنوور دڵنیا بوو، لەم دیوەش دا هێزێکی لە دەرەبەگە کۆنەپەرستەکان ساز کرد و ئینجا بە هەموو هێزێ سیخوڕی و جاش و جەیشەوە قۆڵی فەوتاندنی لێ هەڵماڵین.

زۆری نەخایاند لە ئاکامی پیلانێکی لە ڕێدا چاندراو، کە کەسێک بەناوی قادر تەگەرانی بگێڕی پیلانەکە بوو، سولەیمان و

خـەلیل شـەوباش لـە ڕێگـای سلێمانی ـ سـیتەکەوە ، دەکەونـە داوی پیـاوانی سـەدیق ئەفەنـدی و ڕەوانـەی بارەگـای بـارزانی دەکرێن.

شـایانی باسـە بگـوترێ کـە شـێخ لـەتیفی حەفیـد ، دۆسـتایەتی و نزیکایـەتی و هاوڵبەندییـەکی زۆر گـەورە و گرانـی دەگـەڵ تێکۆشـەرانی ڕۆژهـەڵاتی کوردستان هـەبوو. گـەلێک جـاران کارئاسـانیەکانی ئـەو دەبـوو بـە هـۆی پێشـوەچوونی بەرنامـەکانیان. لەم بوارەدا ناوی بەزری ئەو کەسایەتییە هەرگیز فەرامۆش ناکرێت.

شـایانی ئاماژەپێکردنـە ، شـەوێک کـە سـولەیمان و سیامەندی کـوڕی و خـەلیل شـەوباش سـەردانی شـێخ لـەتیف دەکـەن، شـێخ لـەتیف بەئاشکرا پێیـان دەڵێت کـە خۆیـان لـە داوی قـادر تەگـەرانی بپـارێزن، چونکـە نـاوبراو گرێـدراوی چەنـد سیاسـەتێکی دژ بەیەکـە و پێـدەچێت لـەم بـوارە دا خـەریکی سـات و سـەودای سیاسـیش بێـت. سـولەیمان لـە وەرامـدا دەڵێـت: «مـن لـەمێژە قـادر تەگـەرانی دەناسم و بـاوەڕ ناکـەم ئـەو بیـری پیس و چـەوتی بۆ ئێمـە ببێـت». بـەڵام بەداخـەوە دوایـی دەرکـەوت کـە قـادر تەگـەرانـی هاوکات پیاوی ئێران و عێراق و بارزانییە و سێ سەرە خەریکی سات و سەوداکردنە.

هـەر ئـەو ڕۆژەی کـە قـادر تەگـەرانی بـە پێـی پیلانێکـی لـەپێش داڕێـژراودا ، سـولەیمان و خـەلیل شـەوباش بـە جێـپ لاندرۆڤەرەکـەی لە ڕێگەی سیتەکەوە بۆ سولەیمانی دەبات ،

دەیانباتـە جێـداوی کەسێک بـەناوی سـەدیق ئەفەنـدی و دەسبەجێ دەیـانگرن. سـەدیق ئەفەنـدی لـە ڕێگـادا خـەلیل شـەوباش شـەهید دەکات و سولەیمان بۆ بارەگای بارزانی ڕادەگوێزێت.

دەگێڕنـەوە کـە مەلامستەفا لـەبری بەخێرهێنانـەوەی سولەیمان و لـە جیـاتی دڵدانـەوەی، بـە ئەوپـەڕی بێحورمـەتی و بـەدەم جـوێن و قسـەی ناشایستە، کـە لـە سـەرۆکی بزوتنـەوەی میللـەتێک بـەدوورە، سـولەیمان دادەگرێـت و تەنانـەت پێـی دەڵێـت: باشـترین کـار ئەوەیـە خـۆی ڕادەسـتی ئێـران بکاتـەوە و دەگـەڵیان پێکبێت، بـەڵام سولەیمان ڕابوردوی دەخاتـەوە بیـر و دەڵێـت: «ئـەو سـەردەمەی کـە وا شۆڕشـی کوردستان لـە ئەوپـەڕی هەژاریـدا بـوو، مـن و کەسـانی وەک مـن بـۆی تێکۆشـاوین و هـەرگیز چاومـان لـە حەسـانەوە و سـازان دەگـەڵ حکومەتـە داگیرکـەرەکان نـەبووە کـە ئێسـتا مـن هـەم بێت. مـن وەک کوردێـک کـە هـەڵگری بیـر و بـاوەڕێکی خـاوێنی کوردانـەم، بـۆم هەیـە سـەر بـە شـوێن ئاواتـەکانمدا بڕۆم و گیـانمی بـۆ بـەخت بکـەم. مـن هـەرگیز ئامـادە نـیم سەرشۆڕ بکـەم و مل بـۆ ڕژێمێک دابنەوێنم کە دەستی بە خوێنی کۆمار سووره».

ئـەوەی کـە ئاشکرایە، لـەو دەمـەدا جگـە لـە مـەلا مسـتەفا، ئیـدریس و مەسـعودی کـوڕی و دوو کـارگێڕی سـاواکی ئێـرانیش ئامـادە بوون و گوێگری ئەم قسە و باسەی بارزانی و سولەیمان بوون.

مەسعود بارزانی لە کتیبی *البارزاني و الحركة التحررية‌الكردية* لە لاپە رە ي ٣٦٢ دا دە نوسیت:

"لـە ١٩٦٧ داشـۆرش ناچاربووکـاریکی نـاخۆش ئـە نجـام بدات،کـە نـە دە تـوانرا خـۆی لـی ببویردریـت. ئـە ویـش کاتیـک سـلیمانی مـوعینی کـە دژی ئـە حمـە د توفیـق بـوو،دە سـتگیر کرا،کـە چـوو بـووە پـال جاشـە کـانی ٦٦ و هاوکـاری رژیمـی عیراقـی لـە دژی شۆرش کردبوو،ئیدی کوژراو لاشە کە ی بۆ ئیـران نیردرایـە وە. نـەدە کرا وا چـاو لـە مەسـەلەی چارەنوسـی سـولەیمانی مـوعینی بکریـت کـە مەسـەلەیەکی حیزبـی نـاو خۆییـە. ئـە و هاوکـاری جاشـە کـانی ٦٦ ی کـردووە ودوژمنـی شورشـە و ناکریـت کیشـەکە ی جیابکریتـە وە بـە بیـانووی ئـە وە ی کـە پەیوەنـدی بـە کاروبـاری حیزبـە کەیـەوە هـەبووە. هەرچەنـد ئێمـە ئـەو کۆتاییـە ناخۆشەشمان بو ئـەو پیاوە نەدەخواست." وەرگێـردراو لـە کتێبـي البـارزاني و الحركـة التحررية. مەسعود بـارزانی بـە بێ بەڵگـە کـاک سـولەیمان تاوانبـار دە کـات و کوشـتن و تـە حویـل دانـەوەی ڕۆڵـەکانی ڕۆژهـەلاتی کوردستان بـە ئێـران بـە کـارێکی ئاسـایی دادەنێت و فرۆشتنی شۆرشی رۆژهە لاتی کۆردستان بە ئێران لە ژێر سیبەری شۆرشی باشور حەقانیەت پی دەدات... .

مـەلا مسـتەفا ئـەمر دەردەکـات سـولەیمان بخەنـە بەندیخانـەی شـۆڕش. پاشـان بـە هـەژار، شـاعیری دەربـار دەسـتوور دەدات کـە سـەردانی سولەیمان بکـات و بـە هـەر زمانێـک بێـت، ئـەو ناچـار بـە چونـەوە و خـۆ بەدەستەوەدان بکـات. هـەژار، هـەر ئـەو جـۆرەی کە لە کتێبی «چێشتی مجێور»دا نووسیویەتی، لەجیاتی دڵدانەوە و دۆزینەوەی ڕێگایەک بۆ بەردەوامبوونی خەباتی کوڕانی

ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دەست دەکات بە مەحاکەمەکردنی سولەیمان. تەنانەت لە کتێبی «چێشتی مجێور»دا کە دوای مردنی لە چاپدراوە، گەلێک ناو و ناتوورەی بەدوور لە ڕاستیی داوەتە پاڵ سولەیمان و تاوانەکانی سەرکردایەتیی شۆڕشی پێ شاردۆتەوە. ئەگەرچی نوسراوەکانی هەژار لە ئاست سولەیمان سەر بە سەری سووکایەتین و بێحورمەتی، بەڵام دیار و ئاشکرایە کە هیچیان ڕاست نین و هەر هەمووی ئەوەندە ساختەچییانە سازکراون، کە ڕواڵەتی شاعیرانەی هەژاریان هێناوەتە ژێر پرسیارەوە. دەبێ بڵێین جێی گەلێک داخ و کەسەرە بۆ پیاوێکی ئەدیب و شاعیری وەک هەژار، کە سەر و سەردەمێک دەگەڵ مامۆستا «هێمن» دوو شاعیری میللیی کوردستان بوون و لە ڕێزەی یارانی بەوەفای پێشەوا قازی محەمەد دەناسران، لەو سەردەمە ناسکەدا کە بزوتنەوە و سەرهەڵدانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دنەدەر و چاوسوری زانا و لێهاتووی پێویست بوو، هەژار لە جیاتی یارمەتی و پشتیوانی لە سەرهەڵدانی ساوای ڕۆژهەڵاتی کوردستان، شان بە شانی کاربەدەستانی ساواک، تێکۆشەرێکی کورد مەحاکمە دەکات و دوای تێرۆرکردنیشی، بە ئەوپەڕی هەژاری و کەسادی و دۆڕاوییەوە لە چێشتە، مجێورە نەخۆرەکەیدا بە خراپە باسی ئەو کەسە دەکات، کە هەر لە سەردەمی کوڕ و کاڵی و لە هەرەتی لاوەتیی خۆیدا دەستی لە هەرچی خێر و خۆشی ناو بنەماڵەکەی هەڵگرتبوو و فیداکارانە خۆی بە فیدای کورد و کوردستان کردبوو.

؛لە کتیبی؛چپ در ایران بە روایت اسناد ساواک؛ لە لاپە رە ی ۳۰۶ سە بارە ت بە هە ژار ئاوا دەنوسیت: عبدالرەحمان شەرەفکەندی کوری مەلا محەممەد ناسراو بە هەژار لە سالی ۱۳۲۵ لە گەل یاخیەکان هاوکاری کردووە و پاش تیکشکانی سە رهەلدانی ئازەربایجان و لە بە ین چونی قازی محەممەد،هە ژار هەڵدێتە عیراق و لەو ناوچەیەی مەلا مستەفای لیدەبێت جێگیر دەکریت، ناو براو لەو ماوەیە کە لە عیراق دەبیت لە گە ل حیزبی دیموکراتی کوردستان هاوکاری دەکات و هاوکاریەکەش بەو چەشنە دەبیت کە،شیعر و هەلبەستیان بە زمانی کوردی بو ساز دەکات و هاوکات کاری تەبلیغیان بو ئە نجام دەدات.

بە پی ی راپورتی ساواک لە ۱۴ی خەزەڵوەری ۱۳۵۴ناو براو وە بەر عەفوی شا دە کەویت و لەگەل مەلا مستەفا دێتەوە ئیران و دەنێردریتە کەرەج و مالیکی کە نرخی زیاتر لە یەک میلیون بوە دە دریتی،و مانگانەش موچە ی چوار هە زار تمەنی بو دەبردریتەوە، ناوبراو لەوەزعی خوی زور رازی بووە. بە پی ی راپورتی ساواک لە سالی۱۳۵۴ لە گە ل محمود جعفریان ، جیگری سازمانی رادیو تلویزیونی میللی ئیران قسە دە کات و زوری پی خوش دە بیت لە گە ل بە رنامە کانی کوردی رادیو ئیران هاوکاری بکات ، و لە سالی ۱۳۵۵ ئەو کارەی پی دەسپیردریت.

بە پی ی راپورتی ساواک لە ۷ی خەرەڵوەری ۱۳۵۶ هەژار باس دە کات کە : تە مە نیکم تیپە رکردوە و تیگە یشتوم کە ژیانم دوراندووە ئیستاش دە م هە وێ بو خوم بژیم...

دوای ناهومێد بوونی دەزگای بارزانی بۆ ڕووخاندنی کەسایەتیی سولەیمان، مەلا مستەفا دەستور دەدات ڕادەستی ئێران بکرێتەوە، بەڵام کاربەدەستانی ساواک لە وەرگرتنی سولەیمان بە زیندوویی خۆ دەپارێزن و داوای تەرمی بێ گیانی ئەو لە بارزانی دەکەن. سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستانی باشووریش بەبێ ئەوەیکە مەبەستی ساواک لێکبداتەوە، ئەم کارەش دەکات و سولەیمان دەست بەستە شەهیددەکات.

ساواک لەم کارەدا دوو ئامانجان دەپێکێت؛ یەکەم - تێکدان و لێک بڵاوکردنی کۆمیتەی شۆڕشگێڕی تازە پێگرتوو. دووەم - ڕەش و دزێوکردنی ڕواڵەتی شۆڕشی کوردستانی باشوور بەلای خەڵکی کورد، بەتایبەت لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دا بوو؛ کە هەر دووک مەبەستیشی لە لایەن هەڵویستی نادروست و دوژمن پەسەندانەی بارزانیەوە بۆ پێکهات. بزوتنەوەی ساوای ڕۆژهەڵاتی کوردستان نوقمی خوێن کرد و شەپۆلی نارەزایەتی و قین و تووڕەیی خەڵکی زەحمەتکێشی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشی لە سەرکردایەتیی شۆڕشی باشووری کوردستان بزواند.

ڕۆژی چوارشەممە ۱۵ی مای ۱۹۶۸ (۲۵ی بانەمەڕی ۱۳۴۷ی هەتاوی) ، بە ئەمری سەرۆکی شۆڕشی کوردستان، سولەیمان شەهیددەکرێت. هەر ئەو ڕۆژەش تەرمەکەی بە هێلی کۆپتەر دەگوازرێتەوە ئەو دیوی سنوور و لە پادگانی پێرانشار دادەندرێت

و بۆ ورە بەرزکردنەوەی هێزی نیزامیی شاهەنشاهی ، نیشانی سەرباز و ژاندارمەکان دەدرێت و دوای وێنەکێشانێک ڕەوانەی شاری مەهاباد دەکرێتەوە.

ئەو ڕۆژەی کە خەبەری شەهیدکرنی سولەیمان لە نێو خەڵکی مەهاباد و دەور و بەر دا دەنگدەداتەوە، خەڵک دەڕژێنە نێو شەقام و کۆڵانەکان. دوکان و بازاڕ و دایرەکان دادەخرێن و بە عام بەرەو گۆڕستانی بداغ سوڵتان دەکەونە ڕێ. ڕۆژی هەینی ١٧ی مای ١٩٦٨ (٢٧ی بانەمەڕی ١٣٤٧ی هەتاوی)، شەهیدی سەربەرزی کورد، لە سەر دەست و باوەشی گەرمی خەڵکی کورد بە خاکی نیشتمانەکەی دەسپێردرێت. شایانی باسە ئاماژە بەمەش بکەین کە هەتا ئەو ڕۆژە، مەلا مستەفا وەک ڕەمزی شۆڕش و بەوێنەی کاریسمایەکی بەتوانای کوردایەتی ناوی لەسەر زمانی کوردی ڕۆژهەڵات بە خۆشی و ڕەوانی دەگەڕا، بەڵام بەم هەڵوێستە ناشایستەیە و بەم سور کردنی ئەنگوچکی شۆڕش بە خوێنی ڕۆڵەی شۆڕش، نەخوازا بە ئەمری خوێنخوارترین قاتڵی قازی محەمەد و یارانی ئەو، ئیتر ڕەمز و کاریسماکە شکا و هەتا لە ژیان دا بوو، نەکەوتەوە نێو دڵی گەلی کوردستان بە تێکڕایی.

کاتێک محەمەد ئەمینی موعینی هەواڵی شەهیدکردنی سولەیمانی کوڕی دەبیستێت، دەڵێت: «پێم وانییە مەلامستەفا ئەم کارەی کردبێت، چونکە من گەلێکم خزمەتی مەلامستەفا کردووە و قەت بڕوا ناکەم ئەو خەیانەتە مەزنە بە دەستی ئەو لە کورد کرابێ!». بەڵام دواتر دەرکەوت کە کارەساتەکە بە فیتی ساواک و بە دەستی بارەگای بارزانی کراوە.

هەواڵی شەهیدبوونی سولەیمان موکریان دەهەژێنێت و لە شاری مەهاباد دا خەڵک دەڕژێنە سەر شەقامان ، کە لە ئاکامی خۆ ڕاگری و کۆڵنەدانی خەڵک و داخستنی دوکان و بازاڕی شار، ساواک ناچار دەکەن تەرمی سولەیمان بدرێتەوە کەس و کارەکەی لە شاری مەهاباد. خەڵکی مەهاباد بە ئەو پەڕی ڕێز و پێزانینەوە تەرمی سولەیمان لە گۆڕستانی بداغ سوڵتان بە خاک دەسپێرن.

بەم جۆرە و لە ئاکامی هێرشی وەحشییانەی هێزەکانی ئێرانی و بە هۆی بەرژەوەندیی کاتی و پڕ لە هەڵەی شۆڕشی باشوور دا ، حوکمی فەوتانی کۆمیتەی ئینقلابی بە دەست و باسکی دوو لایەنان بەڕێوە بردرا.

ئەگەرچی سولەیمان و بەشێکی هەرە زۆری هاوڕێیانی کۆمیتەی ئینقلابی لە شەڕی داسەپێندراوی ڕژێمی شای ئێران دا شەهید کران، بەڵام ڕێگای پیرۆز و ئامانجی بەرزی کۆمیتەی ئینقلابی، کە ڕزگاریی گەلی کورد و سەربەخۆیی کوردستان بوو، لە دڵ و مێشکی گەلی کورد دا لە جاران نەمرتر ڕاگیرا و بوو بە سەرمەشقی ڕاپەڕین و سەرهەڵدان و بزوتنەوەکانی دوواییش.

شەش مانگ بەر لە کارەساتی دڵتەزێنی شەهیدبوونی سولەیمان، لە گوندی قەمتەرە - ی نزیک بە شاری مەهاباد، سولەیمان و عەبدوڵلا و مینەشەم و چەند پێشمەرگەی تر، دیداریک دەگەڵ پەریزاد و فاتم و جەعفەر، واتە خوشک و براکانی سولەیمان و عەبدوڵلا ساز دەکەن کە هەر لەو چاوپێکەوتنەدا سولەیمان بە ئاشکرا ڕادەگەیەنێت کە ئەو دەگەڵ بارزانی نەماوە و ئامادەش نییە بچێتە ژێر فەرمانی ئەوەوە. خوشک و براکانی هۆیەکە پرسیاردەکەن، سولەیمان لە وڵامیاندا دەڵێت: " هەتا ئەوکاتەی کە شۆڕشی گەلی کورد بە پشتیوانی و یاریکاریی زەحمەتکێشانی گە لی کورد و، بۆ وەدیهاتنی مافی ئەوان بەڕێوەدەچوو، ئێمە لە خزمەتی دابووین، بەڵام هەرکە ڕێبەرایەتیی شۆڕش کەوتە داوی پیلانی دوژمنانی گەل و لە گەل جیا بۆوە، ئێمەیش لێی جیابووینەوە و خەتی خەباتێکی ڕاستەقینەمان گرتۆتەوە بەر" .

هەر لەو چاوپێکەتنەدا سولەیمان ئەمەش دەڵێ کە دوای ماڵاویی لێکردنیان و لێک هەڵبڕانیان، بە ماوەی شەش مانگان لەو مەڵبەندە دوور دەکەوێتەوە و دوای گەڕانەوەی ، ڕەوشێکی تری شۆڕشگێرانە دەگرنە بەر.

مریەم خانمی خێزانی سولەیمان و سیامەندی کوڕیان کە لە گوندی دێریێ دەبن، بە یارمەتیی محمدمەلاعەلی بێژوێی ڕادەگوێزرێنە سونێ ، بەڵام ساڵی ١٩٦٧ ، لە ئاکامی هێرشێکی پێشمەرگەکانی پارتی بۆ سەر سونێ، خێزان و کوڕی سولەیمان دەکەونە بەردەستی کەسێک بەناوی حەسۆ میرخان و لە سەنگەسەر دەسبەسەر دەکرێن. هەر لە گوندی سەنگەسەر دا دووەمین منداڵی سولەیمان ، کە سامڕەندی ناوە، لە دایکدەبێ. لە ماوەی لەدایکبوونی سامڕەنددا ، هاوڕێی دێرینی

سولەیمان ، واتە سەید ڕەسوڵی دێهقان ئەو پەڕی فیداکاری و لە خۆ بوردویی نیشاندەدات.
پاش ماوەیەک، سولەیمان نامەیەک بۆ حەسۆمیرخان دەنووسێ و داوا دەکات ژن و منداڵەکەی ئازاد بکرێن و ڕەوانەی سلێمانی بکرێنەوە، بەڵام حەسۆمیرخان هیچ وەڵامێکی پێناداتەوە. هەربۆیە سولەیمان چەند پێشمەرگە دەنێرێت و ژن و منداڵەکەی لە دیلی و ژێردەستی ڕزگار دەکات. لە ڕاگواستن و جێگیرکردنی ژن و منداڵەکانیدا، شێخ لەتیفی حەفید ئەوپەڕی هاوکاری نیشان دەدات و لە نزیک ماڵەکەی خۆی خانویەکیان بۆ بەکرێدەگرێت.
کارنامەی ڕاپەڕین و سەرهەڵدانی کۆمیتەی شۆڕشگێری حیزبی دیموکراتی کوردستان ئەگەرچی لە ژێر تەم و مژێکی لێڵ دا شاراوە ماوەتەوە و هەرچەند کە ڕێبەران و ئەندامانی بەوەفای ئەو هێزە ساوایە غەرقی خوێن کران، بەڵام سولەیمان و هاوڕێیانی بە سەربڵندی ژیان و بە ڕووسووری کەوتنە ژێر خاک. ناویان و یادی ئاشکرایان بوو بە سوێند و بەڵێنی کوڕان و کیژانی کوردستان لە ژوانگەی دڵداری و خەبات دا و سوێندیان پێ خورا. دەنگی دەنگبێژان بە دەنگ یادی و یادگارەکانیان لاواندنەوە و هەڵبەستوانان سرودیان بۆ هەڵبەستن. مامۆستا مەزن بە یادی یەکەم ژوانی یارانی شۆڕش لە زمزیرانی سەرکەش دا ، ڕەمزی ڕازێکی بە گوێی خەڵک دا چرپاند، و هێمن - ی زاناو شاعیری میللی کورد ڕاپگەیاندکە ڕەوەز بە داردەست وردنابێت وسولەیمان بە گوللە ناکوژرێت و شێرکۆ بێکەس هەلبەستی بۆ دەنوسێت وبە سەدان کەس هەستی خۆیان لە یادی کاک سولەیمان بە شێعر و هەڵبەست بڵاو دەکەنەوە.
سیامەند موعینی

شەهید عەولا موعینی

محەمەدی خزری

عەبدوڵڵای کوری میرزا حەمەدەمین موعینی، براچوکەی سولەیمانی موعێنی یە و شەهیدی دووهەمی بنە ماڵەی موعینی یە! عەبدوڵڵا لە دایکبووی ۱۴ی ئاوریلی ۱۹۴۳ (۲۴ی خاڵەلێوەی ۱۳۲۴ هەتاوی) شاری مەهابادە. عەبدوڵا لەقوتابخانەی سەعادەتی شاری مەهابادو سەعدی دەورەی سەرەتایی تەواو کردووە، ودەورەی ناوەندیشی لە قوتابخانەی _ دبیرستان، محەمەدرەزاشا، لە مەهاباتەواو کردووە.
عەبدوڵا بە پێرەوی لە سوننەتی بنەماڵەکەیان لە سەرەتای لاوێتییەوە دەستی کردووە بەخەباتی سیاسی نهێنی. لە بەر کاری سیاسی کوردایەتی، لەلایەکو ماوە پێ نەدانی ساواک لەلایەکیتر، نەیتوانی درێژە بەخویندنی زانکۆ بدات ، وەکوو برا گەورەکەی ، سولەیمان، ناچارکرا شار بەجێ بێڵێو ڕوویکاتە چیا.
عەبدوڵا لەساڵی ۱۳۴۳– ۱۹۶۴دا بەهۆی هێرشی ساواک بۆ سەر ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دەگەڵ جەماعەتێکی زۆر لە ئەندامانی حیزب، خۆیان بەدەستەوە نادەن و ڕوو دەکەنە ناو شۆڕشی باشووری کوردستان. عەبدوڵا لە مانگی خاکەلێوەی ۱۹۶۴– ۱۳۴۳هاتە سەنگەسەر. ئەو دەمە بنکەیەکی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە سەنگەسەر بوو. عەبدوڵڵا لەهاوینی ئەوساڵەدا، کاک ئەحمەد تۆفیق دەگەڵ دوو خوێندکاری تر ڕوانەی کردن بۆ بەغدا کە

ئەگەر بۆی بکرێ بینێرێتە دەرەوە_ ئوروپا بوخوێندن. دوای ماوەیەک مەحتەل بوون لەبەغدا ، سەفەرەکەی بۆنەکراگەڕاوە سەنگەسەر. ئەوجارەدەگەڵ بەشی تایپ وچاپەمەنی دەستی کرد بەکار. عەبدوڵڵا لاوێکی خاوەن ئینێرژی و بە حەوسەلە و پشتکاربوو. لە کۆنگرەی ٢ دا بەئەندامی چاوەدێری هەڵبژێردرا.

لەهاوینی ١٩٦٥دا دەگەڵ کاک سولەیمان و کۆمەڵێک لە کادرو پێشمەرگەکانی حیزب بۆ کاری تەشکیلاتی، گەڕاوە ناوخۆی وڵات. ماوەی ٦ – ٧مانگ لە ناوخۆی وڵات ماوە. عەبدوڵڵا دەگەڵ ئەوە کە لە شار مەزن ببوو، سەربازیی نەکرد بوو، کوردە گوتەنی هێشتا زۆری چەرمەسەری ژیان نەچێشتبوو، بەڵام هەتا خوا حەزدەکا ئازاو نەترس بوو! وای خۆپێشان دەدا کە قەت لە شار گەورەنەبووە. پارتیزانێکی بەتەواو مانابوو. دوای ئەوەی کەکاک سولەیمان گەڕاوە، دەگەڵ کاکی و کۆمەڵێک لە کادروپێشمەرگە دوور خرانەوە بۆ "دۆڵە ڕەقە". هەتا ئەو دەمەی کە کەوتنەبەر پەلاماری پاراستن و شۆڕشی کوردستان هەر لە "دۆڵە رەقە" و "دێرێ" مانەوە.

دوایی کە ناچاربوو دەگەڵ کاکی ئەو کۆمەڵە کادرو پێشمەرگەیە ، کوردستانی باشوور بەجێ بێڵن، روویان کردەوە وڵاتی خۆیان.

عەبدوڵڵا لە یەکەم دەرگیری دا ، لە چیای سپی سەنگ بریندار‌بوو. لەو دەرگیرییەدا عەبدوڵڵا ئازایی و بوێری خۆی نیشاندا. دوای دەرگیری بۆ دەرمان کردنی برینەکەی گەڕاوە بۆ ناوچەی سولەیمانی چووە ماڵی شیخ لەتیفی شێخ مەحمودی نەمر. بەهۆی شیخ لەتیفەوە، دوکتوران تەداوییان کرد، پاش چاکبوونەوەی برینەکەی خێرا گەڕاوە لای هاوڕێکانی، لە ناوچەکانی مەهابادو بۆکان وسەردەشت، لە جەولە دابوون. عەبدوڵڵا دوای شەهید بوونی کاک سولەیمانیش بێ وچان خەریکی کاری سیاسی و بەرگری کردن و دارشتنەوەی ڕێبەرایەتییەکی بەهێز بوو. دەگەڵ هەموو بێ ئیمکاناتی و هێرشی بەربڵاوی لەشکری شاهەنشایی، سەنگەری غیرەتی چۆل نەکردو کوردستانی بەجێ نەهێشت. مردنی لە پێناو ڕزگاری گەلە چەوساوەکەیدا ، بەلاوە خۆشتر و بە چێژتر بوو لەتەسلیم و مەتەرێز چۆل کردن!

هەتا ئەو ڕۆژەی کە دەگەڵ هاوڕێی بە جەرگ و ئازای، مینەشەم، بوێرانە درێژە بەخەباتی سیاسی نیزامی خۆیان دەدن. مخابن شەوی ٢٠ی جوونی ١٩٦٨ (٣٠ی جوزەردانی ١٣٤٧ هەتاوی) لە نزیک گوندی قالوێی ناوچەی گەورکی موکریان، لەشکرێکی لەڕادەبەدەری ژاندارم وجاش و دلاوەرو هەوانیروز، ئابلوقەیان دەدن. لەو شەڕە نابەرانبەر ە دا عەبدوڵڵا و مینە شەم، شەهید دەکرێن

ئیتر عەبدوڵڵا لە ٣٠ی جۆزردانی ١٣٤٧دا. لە سەنگەری شەڕفدا لە پێناوی بەرگری لە گەلە بێ مافەکەیدا ، دەگەڵ مینەشەم، دڵە پڕلە ئاواتەکەیان بە گوللەی داگیرکەرانی کوردستان، لە لێدان دەکەوێ و چاوەکانیان لێکدەنێنو لاپەڕەیەکی ترلە مێژووی خەباتی خوێناوی نەتەوەکەیان، ئازایانە و سەربەرزانە ، بەخوێنی خۆیان دەڕەنگێنن و تۆماردەکەن، بەڕوحێکی شادەوە ماڵئاوایی لەگەل ونیشتیمان دەکەن. ئەوجارەلەشکری ژاندارمەری ئیران، تەرمی عەبدوڵلاو مینەشەم نادەنەوە بنەماڵەکانیان، شەو بەدزی ڕەوانەی پادگانی جەڵدیان یان پێرانشاریان دەکەن، تەرمەکانیان دەشارنەوە! هەتا ئێستاش بە تەواوی نەزانراوە کە گلکۆکەیان لە کوێیە؟ لەو شەڕەدا ، پێشمەرگەیەکیش بەناوی حەسەن خورخورەیی بە برینداری دەسگیردەکرێ، دواتر ئەویش شەهید دەکرێ. ئا بەو جۆرە ئەوانیش بەسەری بەرزەوە، تێکەڵ بە کاروانی شەهیدانی کوردستانی داگیرکراو بوون. روحیان شاد!

بۆیە هێمنی نەمرلەبارەیاندا دەڵێ: بەناهەق خوێنی تێکۆشەر دەڕێژن_ شەهیدی بێ سەرو بێ شوێن دەنێژن.

سەرچاوە : ماڵپەری شەهید

شەهید مەلا مەحمود ئەحمەد زادە(مەلا مەحمود زەنگەنە)

تێکۆشەری ئازاو دێموکرات مەلا مەحمود ئەحمەدزادە ناسراو بە زەنگەنە لە گوندی قۆڵغەتەپە لە خێزانێکی جوتیار لە دایک بوو . هەر لە منداڵیەوە لە حوجرەی فەقێیان دەرس خوێندنی دەست پێکرد . لەکاتی خوێندن و فەقێیەتی و گەڕان بە کوردستاندا لە زوڵم و زۆری نەتەوایەتی بەکرێگیراوەکانی حکومەتی تاران ئاگادار بوو . لەجیاتی ئەوەی بچێ لە گوندێک ببێتە مەلا و چاوببڕێتە زەکات و سەرفترەی گەلە هەژار و بەشخوراوەکەی ڕێگای ڕەزگاری و سەربەستی نەتەوە ونیشتمانەکەی گرتەبەرو بوو بە ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان . کادرێکی تێگەیشتوو ماندونەناس بوو لە ڕێکەوتی ١٣ی ئۆکتۆبری ١٩٦٧ مەلا مەحمودی زەنگەنە لە نیزیک ئاوایی بەیرەم توشی چەند ژاندرمە دەبێ کە دوو کەسی بێ تاوانیان گرتبوو بۆ مەهابادیان دەبردن . زەنگەنەی نەمروەک مرۆڤێکی دڵسۆز دەیەوێ ئەو دوو وەرزێرە هەژارو بێ تاوانانە لە چەنگ ژاندەرمە جەردەکان ڕەزگار بکا. بەڵام چەتەکانی تاران تەقە لە زەنگەنەو هەواڵەکەی دەکەن مەلامەحمود شەهید دەکرێ وهەواڵەکەی بریندارەدەبێ . ژاندرمەکان تەرمی بێ گیانی مەلا مەحمودی زەنگەنە لە پێشی جیبێکی نیزامی دەبەستن و بە شارەکانی مەهاباد و نەغەدە و شنۆ و پیرانشاردا دەگێڕن . لە شۆڕشی ١٩٧٩ محەممد زەنگەنە کوڕی شەهید مەلا مەحمود دەگەڵ هەزاران زەنگەنەی دیکە بە دژی داگیرکەرانی کوردستان هەستانەوە .

شەهید نحۆ پاشای ناسراو بە : باپیرشکاک

کاک نحۆ خەڵکی گوندی ساکان لەناوچەی شکاکان بوو.نوح ناوی ڕاستی کاک نحۆیە،کە لە ناوچەی شکاکان نوح بە نحۆ بانگ دەکەن ، وە لە ناو حیزبدا بە باپیر شکاک ناسرابوو.باپیرشکاک ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان بەپیاوێکی دڵسۆز ودوژمنی زوڵم و زۆری حکوومەت ودەرەبەگە خائینەکان ناسرابوو.

ساڵی ١٩٥٩ کەوتە بەرپەلاماری سازمانی ئەمنیەت وگیرا و پاش پێنج ساڵ زیندان ئازادکرا.کاک باپیر بەگرتن و شکنجەوئازاری چڵکاوخۆرانی شا چاوترسێن نەکرا وهاتەوە ڕیزی تێکۆشەرانی دێموکرات .

لەهاوینی ١٩٦٧ لە ناوچەی سەلماس لەخرە عەجەم لە لایەن ٨٠ ژاندارمەوە گەمارۆ دەدرێن ولەخەوێدا دەبن کە لە هەموو لایەکەوە دەسترێژیان لێ دەکەن و لەهەوەلین دەسترێژدا چۆار کەس لە تێکۆشەرەکانی دێموکرات بە ناوەکانی . مەلاسمایل فەقێ یسی ، ناجی ، فیروز برای نحۆ. مام ڕەزا مامی نحۆ شەهیدکران .کاک باپیر کە هێندێک دوورتر دەبێ و هەر چوار هاوڕێ شەهیدبوون و بە تەنیا لێان وەخۆ دەکەوێ ولە شەڕێکی

قاره‌مانانه‌دا ۱۶کاکه‌سیان لێ ده‌کوژرێ و زیاترله ۳۰۰ ژاندارم و جاش له ورمێ و پاسگاکان را به‌هێلیکۆپتێر ده‌گه‌نه فریای به‌کرێگیراوه‌کانی تربۆ شه‌ر ده‌گه‌ڵ یک پێشمه‌رگه‌ی کوردستان کاک نحۆ . پاش چه‌ند سه‌عات شه‌ڕ به گولله‌ی ژاندارمێکی کورد شه‌هیدکرا.

مراد پادامی ناسراو به : مراد شیرێژ

مراد شیرێژ له بنه‌ماڵه‌یه‌کی جوتیار له گوندی جه‌ڕانێ له‌ناوچه‌ی پیرانشار له دایک بوو . له به‌ر زوڵم‌وزۆری ئه‌وکات مراد وه‌ک زۆربه‌ی مناڵانی کورد له خوێندن بێ به‌ش بوو .کاتێک مراد که بوو به لاو زوڵم‌و بێگاری ژاندارم‌و ده‌ره‌به‌گی پێ قه‌بوڵ نه‌کرا ، هه‌ربۆیه‌ش ده‌گه‌ڵ سوله‌یمان که‌رقه‌شان که ئاواڵێکی نیزێکی بوو رێگای شاخیان گرته‌به‌ر . له ماوه‌یه‌کی که‌مدا له ناوچه‌ی پیرانشار ناوبانگیان ده‌رکرد و به ده‌یان لاوی خوێن‌گه‌رمیان له ده‌وری خۆکۆکرده‌وه و به‌ده‌یان عه‌مه‌لیاتیان له‌سه‌ر ژاندارم وبه‌رماو خۆری ژاندارم که پێیان ده‌گوتن چریک ئه‌نجام‌دا ،کاک مراد بووقاره‌مانی مه‌نتیقه‌ی پیرانشار دوژمن له‌به‌ری ده‌له‌رزی .ده‌یان حه‌ماسه‌ی له پیرانشار تۆمار کرد وه‌ک شه‌ره‌کانی شاخی به‌رده‌سپیان و به‌رده‌ره‌شان که له به‌ره‌به‌یانی را تا تاریکایی شه‌و به ده پێشمه‌رگه شه‌ڕی کرد و له‌شکری حمه‌ره‌زاشای که له هه‌موو لاوه گه‌مارۆ درا بوون تێک شکاند ، و به‌ده‌یان که‌سیان لێ گوژتنو بریندار کردن ، ئه‌و به‌رده‌ڕه‌شه‌ی که سه‌نگه‌ری مرادی بوو ، به‌به‌ردی مرادشیرێژ ناوبانگی ده‌ر کردوو

کاک مراد قاره‌مانی شه‌ره‌کانی ساڵه‌کانی ۶۷ – ۶۸ بوو ، به‌ڵام به‌داخه‌وه له به‌هاری ۱۹۶۸ دا له دۆڵی کانێ زه‌رد له ناوچه‌ی به‌ریمێرگانی له‌پیرانشار ده‌گه‌ڵ پێشمه‌رگه‌یه‌کی دیکه به نێوی ئه‌حمه‌دی عه‌لی عه‌جه‌م به‌ر له نیوه‌ڕۆ له لایه‌ن جاش و ژاندارمه‌وه ده‌وره‌یان ده‌درێ، تا ئاخیر گولله شه‌ڕ ده‌کن و ئه‌حمه‌دی عه‌لی عه‌جه‌م شه‌هید ده‌بێ و مرادیش به برینداری ئه‌سیر ده‌کرێ جه‌نازه‌ی مرادی به پشتی وڵاغ داده‌نن و له شاخی دێننه‌خوار به ئه‌شکه‌نجه شه‌هیدی ده‌که‌ن. بۆ چاو ترسێنی خه‌ڵک ، جه‌نازه‌ی مرادی ده‌دوای ماشێن ده‌خه‌ن به شاری پیرانشارو شاره‌کانی ده‌وروبه‌ری‌دا راده‌کێشن . دایک و بابی شه‌هید مراد شیرێژ حاجی ئه‌حمه‌د شیرێژو پور زڵه‌خا ته‌نیا قاره‌مانێکیان په‌روه‌رده نه‌کردبوو ، برا گه‌وره‌ی مراد شیرێژ محه‌ممه‌د پادامی ناسراو به‌محه‌ممه‌د شیرێژ له ساڵی ۱۹۷۹ دا ئه‌ویش هاته رێزی حیزبی دێموکراتی کوردستان و تا پله‌ی فه‌رمانده‌ریلک چوو .کاک محه‌ممه‌د له‌گرتنی پایه‌گای گۆزه‌شکێنێ له ناوچه‌ی نه‌ڵێن له پیرانشار شه‌هید بو جێگای شه‌هید بوونی ئه‌و دوو برایه ته‌نیا چۆمێکیان به‌ینه به نێوی چۆمی ئاوه‌ژه‌ڕۆیادیان پیرۆز و رێگایان به‌رده‌وام بێ.

شەهید قادر شەریف کێ یە؟

- نووسینی: هەمنشین بەهار
- وەرگێڕانی: شاهین کەریمی

بەداخێکی زۆرەوە لە حەفتاکان دا هێزەکانی بارزانی هەڵدەستن بە کوشتنی ئەندامانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران. بۆ وێنە » سدیقی ئەنجیری» ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی کە لە کاتی عەبدوڵای ئیسحاقی دا ، بە دەستی ئەندامێکی پارتی دێموکڕات لە بەرچاوی خەڵک بە دەمانچە دەکوژرێ.

لەم نێوەدا ساواک لە خۆشیدا ئۆقرەی نیە و دەست دەکات بە تیرۆری کادرەکانی حیزبی دێموکڕات و بۆ وێنە لە ساڵی ١٣٤٨ دا کاتێک قادر شەریف دەچێتە ئاودەستی یەکێک لە مزگەوتەکانی سلێمانی لە ڕێگەی تەقاندنەوەی ڕۆمانەیەک ئەم مرۆڤە مەزنە دەکوژێت. قادر شەریف یەکێک لەو چوار کەسەیە کە لە هاوینی ١٣٤٢ کۆمیتەی ساخکردنەوەی حیزبی دێموکڕاتیان پێک هینا کە ساواک ڕقێکی زۆری لێیان بوو(لە ساڵی ١٣٤٣ مەلا ئاوارەش دەچێتە ناو ئەم کۆمیتەوە) کۆمیتە بۆ پێوەندی لەگەڵ ئەندامانی حیزب، سێ دەستە پێک دێنێت و دەیان نێرێتەوە بۆ ئێران.

قادر شەریف بەرپرسی یەکێک لەم دەستانەیە و مەلا ئاوارە بەرپرسی یەکێکی تریان و ....

قادر سنوربەندی تایبەتی خۆی هەبوو، بۆ وێنە پاش کۆنگرەی دووەم، وەک دەربڕینی نارەزایەتی خۆی لە گوندی «ورچەک» لە خاکی ئێران، مانی گرت، لەبەر ئەوەی کە تێبێنی خۆی لەسەر ئاشتی کۆمیتەی ساخکردنەوە و ڕێبەرایەتی نوێ هەبوو....{...}

پاش لێدانە یەک لە دوا یەکەکانی ساواک لە جوڵانەوەی چەکداری کوردستان_ پێشمەرگەکان لە ئێران ڕایان کرد و لە کوردستانی عێراق کۆبوونەوە. قادر شەریف کە چەپ بوو، خۆی گەیاندە » بەکرەجۆ». قادر لەم کاتەدا بە یارمەتی جەلال تاڵەبانی و کادرەکانی ڕێکخراوی شۆڕشگێڕ کەوتە ڕێکخستنی ئەو پێشمەرگە پڕش و بڵاوانەی کە توشی گرفتی نەبونی ڕیبەرایەتی ببون.

ناوی ئەسڵی قادر شەریف، هاشم ئەقەلۆلتۆلاب (هاشم اقل الطلاب) بوو، هاشمی فەقێ ساڵە و «مام سلێمان» ی شیان پێ دەوت.

بە شەهید بوونی قادر شەریف کاوە (جێگری مەلا ئاوارە) دەبێتە بەرپرسی پێشمەرگەکان. بەڵام ساواک بە دەستی یەکێک لە نۆکەرەکانی دوژمن کە جلی پێشمەرگەی لەبەردا بوو ئەم فەرماندە ئازایەی لە قەڵادزێ دایە بەر ڕەگبار و شەهیدی کرد. هەر کەسێک گیانی لە کاوە و قادر شەریف ستاند، ساواکی زۆر زۆر خۆشحاڵ کرد. لێکۆڵەرەوانی کۆمیتەی دژی خراپکاری لە ساڵی ٥٣ کە کاتێکی زۆر لە شەهید بوونی قادر شەریف تێدەپەڕی، خۆشحاڵی خۆیان لە گیان بەخت کردنی ئەو، نەدەشاردەوە...{...}

لەخۆڕا نەبوو کە بە لێک هەڵوەشانی «کۆمیتەی شۆڕشگێڕی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران» و شەهید بوونی کاک سیمایلی شەریف زادە (کە هەندێک دەیخەنە مل مەلا مستەفا) و مۆعینیەکان، مەلا ئاوارە، مەلا مەحمودی زەنگەنە، مورادی پادامی(موراد شیرێژ) و... کاربەدەستانی شا بۆ ترساندنی خەڵکی کوردستان تەرمی ئەو شەهیدانەیان لە شارەکانی کوردستان لە دار دەدا و هاواریان دەکرد کە » ئەمە سزای خەیانەتە»!

بگەڕێینەوە بۆ قادر شەریف

هاوینی ساڵی ٤٧ چوبووم بۆ «ئاڵۆت». ئاڵۆت گوندێکی سەر سنورە کە لە شاری بانە لە کوردستان هەڵکەوتووە. لەڕێگەی سوپای زانستەوە (سپاه دانش) من ئاڵۆتم ناسی. من تەمەنم زۆر نەبوو و مۆڵەتم لە دایکم و باوکم وەرگرت کە تەنها بچم بۆ ئاڵۆت... هەرچۆنێک بوو ڕازی بوون... لە تارانەوە بۆ کرماشان و لەوێوە بۆ سنەو لەوێشەوە بۆ سەقز و پاشان بۆ بانە ڕۆشتم. ئێستە دەبوو بچم بۆ ئاڵۆت. ناسیاوەکەی منیش هاتبوە بانە تاکو ئێستر بە کرێ بگرێت. بەڵام جێبەجێ نەبوو و بڕیارمان دا هەرچۆنێک بێت خۆمان ڕێی کێو بگرینە بەر! ئەو کاتە هەر کەسێک دەچو بۆ ئاڵۆت دەبوو ئارەقی کێوبڕین و ڕێگایەکی دووری بڕشتایە! منیش کە قەت سەفەرم نەکردبوو و نەخارابووم...

شەو لە گوندێکماینەوە و بەیانی ڕێ کەوتین، بە هەر مەینەتیەک بوو، تینوو و ماندوو گەشتینە ئەوێ... جوانترین بیرەوەری ژیانی من دەگەڕێتەوە بۆ ئەم گوندە پڕ لە مێهرەبانی و ترێ یە...

شەوانە لە دەرەوەی قوتابخانەکە دەخەوتین... ڕۆژێکیان، بەیانی زوو یەکێک لە خەوی هەستانم..

چاوم کە هەڵبڕی ترسام، دیتم یەکێک بە چەک و فیشەکەوە لە سەر سەرم وەستاوە، لام سەیر بوو کە پێدەکەنی... وتی ببورە کە لە خەوم هەستانی، پرسیم ئێوە« چەتەن؟» پێکەنی وتی نا، چەتە یانی دز... وتم کەواتە »جاشن»، وتی نا، من و هاوڕێکانم کە دواتر دەیان بینی پێشمەرگەین و بۆ ئازادی خەبات دەکەین... ئەگەر من چەتە یان جاش بوایەتم دەمتوانی تۆ لە خەودا بکوژم و گوندەکە ئاگر تێبەردەم. ئێمە پێشمەرگەین، وتم یانی چی؟ وتی واتە ئەوەی کە ئێمە هەر لە سەرەتاوە کێشەی مردنمان چارەسەر کردووە... پاشان وتی، دوو سێ جار داکۆکی کردەوە »ئەگەر حەز دەکەی» وەرە بۆ مزگەوت، چونکە هاوڕێکانم لەوێن. مزگەوتەکە زۆر لە قوتابخانەکە نزیک بوو. دەور و بەری مزگەوتەکە لەلایەن پێشمەرگەوە گیرا بوو کە چەک و خەنجێریان پێ بوو. هەر کە گەشتمە هەیوانی مزگەوتەکە پیاوێکی بەڕێز کە چاوێکی خوار بوو، هاتە بەر دەمم و بە مێهرەبانی سڵاوی کرد... لە خاکینەیی ئەو پیاوە ڕامام.

وتی ناوی من قادر شەریفە « چاکی شکور... سەر چاوەکانم» وتم کوردی نازانم، پێ کەنی و وتی دەزانم. فەرمو دانیشە. ببورە کە لە خەو هەڵیان ستاندی... پاشان بە تێر و تەسەلی دوا. یەکێک لە پێشمەرگەکان برینێکی سوکی هەڵگرتبوو و یەکێک لە هاوڕێکانی خەریک بوو برینەکەی بۆ دەبەست... بیرم دێتەوە کە بۆ یەکەم جار وشەی ئیمپریالیسمم لە قادر شەریفەوە بیست. پاشان بە تەواوی و بە وردی شی کردەوە. بیرم دێتەوە کە باسی شۆڕشی سپی دەکرد و دەیوت ئەمە پلانی « کێنێدی»یە، شا سەرەتا نەدەچوە ژێری، تاکو ئەوەی کە ئەمریکا دۆکتۆر ئەمینی قورمیش دەکات و ئولتیماتۆم دەدات بە شا، شاش تێدەگات کە لەوانەیە ئەمینی جێی ئەو بگرێتەوە، ڕازی دەبێت.

پاشان وتی اوەیسی بە کوپتێر هاتبوە سیاومە (سیاومە گوندێکی ئەو ناوچەیە)، حوکمەت تینوی خوێنی ئێمەیە...

قازی محەمەدی هاوڕێی ئێمەش هەر ئەم حکومەتی پەهلەوییە لە سێدارەی دا...

باس لە » ئایەتوڵا خومەینی» کرا و قادر شەریف وتی جگە لە کێشەی کاپیتولاسیون و ئەو ئاماژانەی کە بە زایۆنیزمی کردووە، شتێکی نوێ ی لە قسەکانی دا نیە. بەڵام ئێمە ڕێز دەگرین لەو کەسەشی کە یەک لە دەی ئەو دژ بە دیکتاتۆرییەت هەنگاو بنێ...

ئەگەر چی بە گشتی قادر شەریف مرۆڤێکی چەپ و ڕادیکاڵ بوو، بەڵام ئەو ڕۆژە کە قادر شەریف و هەندێکیان(نەک هەمویان) نوێژیان کرد(سونییەکان لە کاتی خۆی دا نوێژ دەکەن). مەلا خەلیفە کە ئیمام جومعەو جێگەی ڕێزی خەڵکی گوندەکە بوو هاتە مزگەوت بۆ دیتنی قادر شەریف تا ئەو جێی بیرم بێتەوە پیاو ماقوڵانی گوندەکە هەمویان هاتبوون... شەوی دوایی پاش ئەوەی کە تاریکی داهات، لەوێ ڕۆشتن.

زیارەتی ئەو مرۆڤە مەزنە یەکێک لە دوو ڕووداوی گرینگی ژیانی من بوو، دیدار لەگەڵ قادر شەریفی دەریا دڵی دەریا سفەت، گۆڕانێکی قوڵی لە ژیانی من داپێک هێنا کە من لە چاو ئەو دڵۆپێکیش نەبووم. نزیک بە چل ساڵە کە لە لای کەس باسم

نەکردووە. پاییزی ئەمساڵ قادر شەریف و ئاڵۆتی جوانم لە خەودا بینی. دەتوت ئەو رۆژەیە کە بینیمن، وەک فیلکمێک بە بەر چاوم دا تێدەپەری. کە لە خەو هەستام، گشت ئەو بیرەوەییانەم دری کە لە بابەت«کازانتزاکیس»ەوە نوسی بووم. راستیەکەی ئەوە بوو کە نەکا ئەم بیرەوەییانە بم خافڵێنێت، هەر چەندە زۆرم زەحمەت پێوە کێشابوون.

بۆ نوسینی ژیان نامەی قادر شەریف داوای یارمەتیم لە زۆر خەڵک کرد، بەڵام بە داخەوەجگە لە دوو مرۆڤی باش و جگە لە (هاووڵاتییەک کە بەرگری لە ساواک و تیرۆری قادر شەریف کرد) هیچ گرووپ و رێکخراوێک نەبوو کە لە وەڵام دا نەنوسێ:

بەداخەوە ئێمە نایناسین...

ئەگەر وا بێت نەوەی نوێ بلێ چی؟

ئێستەش دەنگی لە گوێم دا دەزرینگێتەوە:

ئێمە جاش و چەتە نین. بۆ ئازادی تێدەکۆشین، جگە لە ئازادیش خۆشەویستێکمان نیە و تەنها ئامانجمان رزگاری گەلەکەمانە لە چنگ سەرکوتگەر.»

سەچاوە ماڵپەری گزینگ

لە یادی چل ساڵەی شوێنونکردنی سەدیقی هەنجیری دا

د. یاسین سەردەشتی

چل ساڵ لەمەوبەر چەند رۆژێک پێش شەرە بەناوبانگەکەی هەندرێن، لە سەرەتای مانگی ئایاری ۱۹۶۶ لە گوندی مامە رووتی شوێنی ئێستگەی شۆرشی کوردستان، سەدیقی هەنجیری، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردراوی کۆنگرەی دووەمی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بێسەروشوێن کرا.

سەدیقی هەنجیری، لەدایکبووی ساڵی ۱۹۲۴ی شاری مەهابادە و کوری کاک حەمەرەسوڵ و ئایشە خاتونە. خوێندنی سەرەتایی لە شاری مەهاباد تەواو کردووە و قۆناغی ناوەندیشی لە "دانشسرای مقدماتی" تەواو کردووە. ناوبراو لە ساڵی ۱۹۴۵دا بۆتە مامۆستای قوتابخانە و لە ئیدارەی فەرهەنگی مەهاباد دامەزراوە و خەریکی وانەگوتنەوە بووە.

لە سەردەمی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان و جەمهوریەتی کوردستاندا، سەدیقی هەنجیری بۆتە ئەندامی حیزب و بووە لێپرسراوی تەبلیغاتی خوێندکاران و لە چاپکردن و دەرچوونی گۆڤاری کوردستاندا رۆڵی هەبووە و جاروبار وتاریشی تێدا نووسیوە. بەپێی قسەی سیامەند بایەزیدی، سەدیقی ئەنجیری لەو سەردەمەشدا چەپ و مارکسیست بووە و پاش ئەوەی هانی کرێکارەکانی چاپخانەی کوردستان بۆ مانگرتن دەدات، لەلایەن حەمەحسێن خانی سەیفی قازییەوە لەسەر کار لادەبرێت [1] پاش رووخاندنی کۆمار و گەرانەوەی ئەرتەشی شاهەنشاهی بۆ مەهاباد، سەدیقی هەنجیری دەچێتە گوندی گڵندوکی نزیک تاران و بە کاری مامۆستایەتییەوە خەریک دەبێت. ناوبراو لە ساڵی ۱۹۴۹دا بەرەسمی دەبێتە ئەندامی حیزبی تودەی ئێران و کارەکەیشی دەگوازێتەوە بۆ تاران و دەبێتە کارمەند لە ئیدارەی باڵای فەرهەنگ و هەر لە تارانیش نیشتەجێ دەبێت و ماڵەکەی وەک بنکەیەکی نهێنیی حیزبی توده وابوو .

شایەنی باسە لە سەرەتای پەنجاکاندا، جووڵانەوەی دیموکراتی ئێرانی بە سەرکردایەتی جەبهەی میللی و دوکتۆر موسەدیق

تـا دەهـات زیـاتر پەرەیـدەگرت و پاشەکشـەی بـە شاپەرسـتەکان دەکـرد. پـاش ئـەوەی جەبهـەی میللـی حکومـەتی گرتەدەست فەزایـەکـی ئاوەڵـە لـە تـاران و هەرێمـەکانی دیکـەی ئێـران هاتـەدی. حیزبـی تـودە لـەو دەمـەدا لـەدوای جەبهـەی میللـی مـەزنترین هێـزی سیاسـی و جـەماوەری سـەر گۆڕەپانەکـە بـوو. حیزبـی دێمـوکراتی کوردستانیش کـە لەلایـەن چەنـد لاوێکـی خوێنگـەرمی وەک عەبـدوڵڵای ئیسـحاقی (ئەحمـەد تۆفیـق)، غـەنی بلوریـان، ڕەحیمـی سـوڵتانیان، عـەزیز یوسـفی و عوبەیـدوڵڵای ئـەیوبیان سـەرلەنوێ دامـەزرابۆوە و کـەتبووە گەشـەکردن، بـەهۆی سـەدیقی هـەنجیری و سـارمەددینی سـادق وەزیـری، وەکیلـی پایـەی یـەکی دادوەری لـە تـاران، لەگـەڵ حیزبـی تـودە لـە هـاوینی سـاڵی ۱۹۵۱دا ڕێکـەوتن کـە حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان هـەر بـەو نـاوە لـە کوردسـتان وەک شـاخەیەکی حیزبـی تـودە کـار بکـات و لـەژێر ڕێنماییـە سیاسـیی و ڕێکخراوەییـەکانی سـەرکردایەتی ئـەو حیزبـەدا بێـت کـە ڕێبەرایەتییەکـەی ئـەکات لـە تـاران، دادەنیشـتن. بـەوەیش حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان سـەربەخۆیی بڕیـاردانی لەدەسـتدا و خـەباتی نەتەوایـەتی لـەبیرکرد و لـە هـەموو ڕوویـەکی ئایـدۆلۆژی و سیاسـی و حیزبییـەوە بـووە وابەسـتەی حیزبـی تـودەی ئێران لە تاران[۲]

لـەدوای کودەتاکـەی ژێنـەراڵ زاهیـدی و ڕووخانـدنی حکومەتەکـەی موسـەدیق لـە ۱۹ی ئـابی [ئاگوسـتی] ۱۹۵۳دا، ڕێبـەرانی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان بـە سـوودوەرگرتن لـە فـەزای ئاوەڵـەی گونـدەکانی کوردسـتان و دوور لـە ڕێنماییـەکانی ڕێبەرایـەتی حیزبـی تـودە کـە ئـەودەم کەوتبوونەبـەر فشـار و پـەلاماری فەرمانـدەی نیزامـی لـە تـاران بـە سـەرکردایەتی تـەیمور بـەختیار، کەوتنـە کـارکردن و لـە سـەرەتای ساڵی۱۹۵۴، لـە شـاری تـەورێز بـە هاوکـاری "فیرقـەی دیمـوکراتی ئازەربایـنجـان" توانیـان پێـنج ژمـارە لـە کوردسـتان، ئۆرگـانی حیزبـی دێمـوکرات، چـاپ و بـڵاو بکەنـە. شـایەنی باسـە سـەدیقی هـەنجیری یـەک لەوانـە بـوو کـە بـۆ چاپکردنی کوردسـتان لـە تارانـەوە خـۆی گەیانـدە تـەورێز و لەگـەڵ ڕەحمـانی قاسـملودا پێکـەوە وتـارە فارسـییەکانی ڕۆژنامەکـەیان دەنووسـی. ئـەو ڕۆژنامەیـەی کـە بـە ئاشـکرابوونی چاپخانەکـە و دەستبەسـەرداگرتنی لەلایـەن پیـاوانی ڕێژیمـەوە وەسـتا و لـە بڵاوکردنەوە کەوت.

هـەروەها ڕێبەرایـەتی حیزبـی دێمـوکراتی کوردسـتان لـە بـەهاری سـاڵی ۱۹۵۵، لـە شـاری تـاران و لـە مـاڵی سـەدیقی هـەنجیری کۆبوونـەوە و بـە مەبەسـتی خۆپـارێزی و هەڵوێسـتوەرگرتن لـە هەڵوێسـتی مـەنفی و ناشۆڕشـگێڕانەی حیزبـی تـودە لـە شکسـتی جووڵانـەوەی دیمـوکراتی ئێرانـی و سـەرکەوتنی و کودەتاکـەی زاهیـری، بڕیاریانـدا پێوەنـدیی تەشـکیلاتی لەگـەڵ حیزبـی تـودەدا بپچـڕێنن و نامەیـەکی ڕەخنـەئامێزیش سـەبارەت بـەو بێهەڵوێسـتیەی حیزبـی تـودە لەمـەڕ کودەتاکـەی ۱۹ی ئـاب بنووسـن و حیزبـی کۆمۆنیستی شورەوی لێ ئاگادار بکەنەوە[۳]

پاش ئـەوەی ماڵـە حیزبییـەکانی حیزبـی تـودە لـە ساڵی۱۹۵۴ لـە تـاران و شـارەکانی دیکـەی ئێـران کەوتنەبـەر پـەلاماری فەرمانـدەی نیزامـی و پیاوەکـانی تـەیمور بـەختیار و بەشـێکی زۆری کـادێر و ئەندامـەکانی حیزبـی تـودە بـۆ دەزگـای ئەمنیـەتی ڕێژیمـی شاهەنشـاهی ئاشـکرا بـوون، ماڵەکـەی سـەدیقیش لـە تـاران خرایـە چاودێرییـەوە. ئـەو کاتـە پرویـز حیکمـەت جـو، کـادێری ڕێبەرایـەتی نـاوداری حیزبـی تـودە، لـەوێ بـە نهێنـی دەژیـا. پـاش ماوەیـەک لـە ڕۆیشتنی حیکمـەت جو بۆ ڕۆمانیـا، مـاڵی سـەدیق پـەلامار درا و لـە ۱۴ی سـپتامبەری ۱۹۵۵دا سـەدیقی هـەنجیری لەلایـەن پیـاوانی ڕێژیمـەوە دەستەبەسـەرکرا و لـە لێکۆڵینـەوەدا دانـی بە ئەندامەتی خۆی لە حیزبی تودەدا نا و پاش ماوەیەک بە کەفالەت لەلایەن دادگای سەربازی تارانەوە ئازاد کرا[۴]

شـایەنی باسـە سـەدیقی هـەنجیری کـەسـایەتییەکی بەدیمـەن زۆر سـادە و سـاکار و خـاکی بـوو؛ ڕەبـەن بـوو. هـیچ کـات هەڵپـەی ناوبانـگ و لێپرسـراوێتی حیزبـی نـەدەکرد، ئـۆگری خوێندنـەوە و کتێـب و قەڵـەم بـوو، شـارەزایی زمـانی فەرەنسـی هـەبوو، حـەزی بـە وەرگێـڕان دەکـرد و دەگوترێـت کتێبـی "مردەهـای بـی کفـن ودفـن" لـە وەرگێڕانـی ئـەوە. بـەپێی ئەسـنادی ئینفـرادی سـاواک، نـاوبراو هەمیشـە بـەهۆی ئـۆگریی و خولیـای بیـری سۆسیالیستخوازانەی لـەژێر چاوێریـدا بـووە و لـە ساڵەکانی۱۹۵۷– ۱۹۵۹دا بـە قازانجی حیزبی دێموکراتی کوردستان هەڵسووڕایەوە[۵]

پاش هەڵگیرساندنی شۆڕشی ئەیلولی ۱۹۶۱ لە باشووری کوردستان بە ڕێبەرایەتی پارتی و بارزانی، حیزبی دێموکراتی

کوردستان لە سایەی ڕێبەرایەتی ئەحمەد تۆفیق (عەبدوڵای ئیسحاقی)دا، بەگەرمی باوەشیان بەو شۆڕشەدا کردوو و لە هەموو ڕوویەکەوە، سیاسی، دیپلۆماسی، تەبلیغاتی، چەکداری و بەشداریکردنی شەڕەکان و هەروەها دابینکردنی پێویستییە ماددییەکانی هێزی پێشمەرگە، یارمەتی گەورە و کاری بێ درێغیان پێشکەش بەو شۆڕشە کرد. هەروەها لەم قۆناغەدا ململانێتی و ناکۆکییە نێوخۆییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەنێوان ڕابەری فیعلی حیزب ئەحمەد تۆفیق و هەندێک لە کادێرەکانی حیزب لە لاوە خوێنگەرمە چەپەکانی دوای ساڵی ١٩٦٣ لەژێر فشاری ڕێژیمی شاهەنشاهی هەڵاتبوونە کوردستان بەتوندی سەریهەڵدابوو. ئەو ململانێیەی لەنێوان دوو فیکر و ڕەوتی کارکردنی جیاواز و لەسەر هەڵپەی گرتنەدەستی دەسەڵات و جڵەوی حیزب بوو. هەرچی ئەحمەد تۆفیق ـە بیرێکی نەتەوەیی کوردستانی هەبوو، لەگەڵ هاوکاری و پشتگیری و بەشداریکردن لە شۆڕشی کوردستاندا بوو، دۆستایەتی مەلا مستەفای بارزانی پێ مەسەلەیەکی گرنگ و بنەڕەتی بوو، دژی بەستنەوەی حیزبی دێموکرات بوو بە فیکری ئێرانچێتی و وابەستەیی بە حیزبی توودە، لەگەڵ خۆهەڵواسین بە بلۆکی سۆسیالیستی و ڕەوتی شورەویپەرستیدا نەبوو، هاوکاریی هەموو چین و توێژەکانی، بە موڵکدار و دەرەبەگەکانی کوردیشەوە، بۆ سەرکەوتنی جووڵانەوەی سەربەخۆخوازیی نەتەوەیی کوردستان بە پێویست دەزانی. بە پێچەوانەوە نەیارانی فیکرێکی نانەتەوەییان هەبوو؛ مەسەلەی شۆڕشی کوردستان و پێوەندییان لەگەڵ مەلا مستەفادا پێ مەسەلەیەکی بایەخدار نەبوو، بڕوایان بە ئێرانیبوونی خۆیان و هاوبەستەگی لەگەڵ حیزبی توودە لەسایەی ئەنتەرناسیۆنالیزمی نێونەتەوەیی و بلۆکی سۆسیالیستیدا هەبوو، خۆیان پێ مارکسیستێکی ڕووت و دوژمنی خوێنخۆری دەرەبەگی کورد بوو.

لەڕاستیدا سەدیقی هەنجیری لە ساڵی١٩٦٤ و لەسەر داوای خۆی لە کارەکەی خانەنشین کراو و کاتێک لە پاییزی ئەو ساڵەدا هاتە باشووری کوردستان، تەقریبەن ململانێ و دەستەبەندییەکانی نێو حیزبی دێموکرات و ئەوانەی بە ناوی "کۆمەڵەی ڕزگاری کوردستان" و "کۆمیتەی ساخکەرەوە" جیاببونەوە، بێ هیچ خوێنڕێژییەک کۆتایی هاتبوو. دیارە ڕۆڵی مەلا مستەفا بارزانی لە پشتگیریکردنی ئەحمەد تۆفیق لە بەرامبەر نەیارە شەخسی و فیکری و حیزبییەکانیدا و سەرکەوتنی لەو ململانێیەدا یەکلاکەرەوە بوو؛ لە بەرامبەردا مەکتەبی سیاسیی پارتی کە دوژمنی ئەحمەد تۆفیق بوون و پشتگیری نەیارانیش دەکرد، نەیانتوانی بەهۆی شکستییان لە بەرامبەر بارزانیدا تاسەر بیانپارێزن و لە ناوچەکانی خۆیاندا ڕایانگرن.

لە 19ی تشرینی دووەمی ساڵی١٩٦٤ ، لە گوندی سونێی داوێنی چیای مامەندە، کۆنگرەی دووەمی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەستی بە کارەکانی خۆی کرد. ڕاپۆرتی سکرتێری حیزب لەلایەن ئەحمەد تۆفیق ـەوە خوێندرایەوە. شایەنی باسە سەدیقی هەنجیری وەک ڕێکخەری دانیشتنەکان و بەسەرڕاگەیشتنی وەرگرتنی دەنگەکان و کۆکردنەوەیان لە کۆنگرە هەڵدەسووڕا. پاش تەواوبوونی کارەکانی کۆنگرە لە ٣٠ی تشرینی دووەمی [نوامبری] ١٩٦٤ ، هەڵبژاردنی کۆمیتەی ناوەندی و کۆمیتەی چاودێری بەرز، سەدیقی هەنجیری بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دێموکراتی کوردستان هەڵبژێردرا.

وێڕای ئەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستان پاش کۆنگرەی دووەمی چالاکییەکانی زیاتر پەرەیانسەند و سەردانی پێشمەرگە بۆ ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەستیانپێکردەوە و خودی سکرتێری حیزب، واتە ئەحمەد تۆفیق، چەند جەولەیەکی بەنێو گوندە سنوورییەکاندا کرد، بەڵام ناتەبایی و ناکۆکییەکانی نێو ڕێبەرایەتی کۆتایی نەهات و سەرکردایەتی حیزبی لە حاڵەتێکی شل و شێواویدا هێشتبۆوە. سەدیقی هەنجیری کە دوای کۆنگرە ببوە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، بە حوکمی بیر و باوەڕی مارکسیست و چەپی تایبەت بە خۆی، چەند کادێرێکی ڕێبەرایەتی وەک سولەیمانی موعینی و حەمەدەمینی سیراجی لێ ئاڵابوون و بە پێچەوانەی بڕیارەکانی کۆنگرەی دووەم و ئاگاداری ئەحمەد تۆفیقی سکرتێری حیزب، ئەندامە دەرکراوەکانی کۆمیتەی ساخکەرەوەی وەک سەعید کاوە، حەسەنی ڕستگار و مەلا ئاوارە گێڕرانەوە و کرانە مشاویری کۆمیتەی ناوەندی؛ مەسەلەیەکی وا کە ئەحمەد تۆفیقی زویر کرد. هەر بۆیە ناوبراو دوای ئەوە لەگەڵ چەند کادێر و پێشمەرگەی پەیوەست بە خۆی چووە بنکەی شێخان و بە ئامانجی کارکردن بۆ گەڕانەوە و چالاکی لە نێوخۆیی وڵات و خۆڕێکخستنەوە کەوتەکار.

وەک هەژار دەڵێت: "ئەحمەد تۆفیق زۆر بەزاکون و مورەتتەب بوو، پێشمەرگەی ئەو دەرسیان دەخوێند، هەمیشە کاریان دەکرد،
کەس زاتی نەبوو لە خەت لادا... زۆر جار میوانی دەبووم و بەو تەنزیم و ڕێکوپێکییەی زۆرم دڵ خۆش دەبوو"[٦]
شایەنی باسە دەرکەوتنەوەی جموجۆڵی پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات لەسەر سنوورەکانی ئێران و ئەنجامدانی چەند چالاکییەک لە ناوچەکانی لاجان و مەنگوڕایەتی ڕێژیمی شاهەنشاهی وروژاند. ئەو ڕێژیمەی کە لەڕێگەی ساواک و بە قۆزتنەوەی نزیکایەتی لە سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان و بەهۆی ئەو نفوزە زۆر و تۆڕە جاسوسییە بەرفراوانەی دایانمەزراندبوو، ڕاستەوخۆ بۆ بنکۆڵکردنی حیزبی دێموکرات و لێدانی سەرکردایەتییەکەی کەوتنەکار. لەلایەکەوە مەلا مستەفایان ناچار کرد ئەحمەد تۆفیقی سکرتێری حیزب بۆ ناوچەی کانی ماسی بەرواری باڵا لە نزیک سنووری تورکیا دوور بخاتەوە. لەلایەکی تریشەوە کەوتنە ڕاوکردنی هێندێک لە کادێرەکانی حیزب و داوایان لە لێپرسراوانی شۆڕش دەکرد تەحویلیان بدەنەوە. ئەو لێپرسراوانەی کە هێندێکیان بەئاشکرا ببوونە کەواسووری پێش ساواک و لێرە و لەوێ ئەندامانی حیزبی دێموکراتیان تەسلیم دەکردنەوە.
شایەنی باسە زۆر بەسەر دوورخستنەوەی ئەحمەد تۆفیق بۆ کانی ماسی تێنەپەڕیبوو کە پیلانێک بۆ تەحویلدانەوەی ناوبراو بە ساواک لەلایەن مەلا مستەفاوە پووچەڵ کرایەوە. پاش ئەوەی دۆستێکی ئەحمەد تۆفیق، مەلا مستەفای ئاگادار کردبۆوە لەو پیلانە،
دروست لە بانەمەڕی ١٩٦٦ و چەند ڕۆژێکی کەم پێش شەڕە بەناوبانگەکەی هەندرێن، سەدیقی هەنجیری و سەعید کاوە کە ئەوکات پێکەوە لە گوندی دەربەندی باڵەکایەتی لە دۆڵێکدا خانوویەکیان گرتبوو تێیدا دەژیان، سەردانی گوندی لێوژە دەکەن و پاشان دەچنە ماڵی خالیدی حیسامی (شێواوی شاعیر) لە "مامە ڕووت". سەدیقی هەنجیری بە مەبەستی مانەوە و دیتنی مەلا مستەفا بارزانی سەعید کاوە دەنێرێتەوە دەربەند و خۆی لە ماڵی حیسامی دەمێنێتەوە. لێرەوە ئیدی کەس سەدیقی هەنجیری نەدیتەوە و شوێنەونکرا[٧]
لەڕاستیدا تا ئێستا لێکۆڵینەوەیەکی ورد سەبارەت بێسەروشوێن کردنی سەدیق هەنجیری نەکراوە، چ بەڵگەیەکی ئەوتۆش بەدەستەوە نییە بۆ دەستنیشانکردنی وردی ئەوانەی شوێنەواریان کرد. بەڵام بەپێی ئەو وتەیەی دەڵێت "کەس دۆستی ژێرکەوتوو نییە" کاتی خۆی و بەم دواییەش کەسانێک هەبوون کە زۆربەیان نەیار و ناحەزی ئەحمەد تۆفیق بوون، وەک سولەیمانی موعینی، حەمەدەمینی سیراجی، کەریمی حیسامی، سەعید کاوە، عەبدوڵڵا حەسەن زادە و محەممەدی خزری، بە ڕاشکاوی و بێ هیچ بەڵگەیەک ئەو کارەیان خستۆتە ئەستۆی ناوبراو. تەنانەت نووسەری ئەم دێڕانەش پێشتر لە لێکۆڵینەوەیەکیدا بێ وردبوونەوە و پشت بە بیرەوەری ئەوانەی ناویان هاتووە، ئۆباڵی ڕفاندن و کوشتنی سەدیق هەنجیری خستۆتە ملی ئەحمەد تۆفیق[٨]، کە ئێستا پاش خوێندنەوەیەکی مۆڵترم بۆ ڕووداوەکە هەستدەکەم کە بڕیارەکەم لەو بارەیەوە ڕاستی نەپێکاوە. چۆن؟
وەک گوترا، سەدیقی هەنجیری چەند ڕۆژێک پێش شەڕە بەناوبانگەکەی هەندرێن لە گوندی مامە ڕووت و لە ماڵی خالیدی حیسامی شوێنەون کرا. لەم کاتەدا ئەحمەد تۆفیق نێزیک بە مانگێک بوو لەلایەن مەلا مستەفاوە تەبعید کرابوو و لە ناوچەی باڵەکایەتیدا نەمابوو. تێکڕای سەرچاوەکانیش لەسەر ئەو ڕاستییە کۆکن. بۆ نموونە هەژار لە چێشتی مجێور دا دەڵێت: "کوردێکی سابڵاغی بە ناوی سدیق ئەنجیری ماوەیەک بوو لە تارانەوە (دەربەند)... تاریفی خوێندەواری و زاناییان دەکرد، پیاوێکی هێدی و هێمن و لەسەرخۆ بوو. لەو سەردەمانەدا کە ئەحمەد دوورخرابۆوە بۆ سنووری تورکیا و ئێمە لە لێوژە بووین، ڕۆژێک لەگەڵ سەعید ناوێک (کە بەچاوێک بوو) بوونە میوانی بنکەکەمان. پازدە ڕۆژ مانەوە. ڕۆژانە خۆی و سەعید دەچوونە دەری دێ. بۆ جەمی نیوەڕۆ و شەو دەهاتنەوە و تەواو هۆگری سدیق ببووین. چەند جارێک لە مەکتەبی سیاسییەوە – کە زۆرمان لێ نزیک بوو – خەبەریان داینێ کە ئێرانی ناوی ئەویان پرسیوە، با لەو نزیکە نەمێنێ. سامی و من حاشامان

كرد و جوابمان نه‌دانه‌وه. ڕۆژێک ده‌بوایه دوو ڕۆژنامه‌نووس و فیلمبه‌رداری ئاڵه‌مانی بێنه لامان له لێوژه. کاک سامی به سدیقی گوت: "ئه‌مڕۆ مه‌چنه ئه‌و سه‌كۆیه‌ی ناودارانه كه هه‌موو ڕۆژ له‌وێ داده‌نیشن. چونكه نازانین كێ له‌گه‌ڵ ئه‌و ئاڵه‌مانیانه دێ، له‌وانه‌یه جاسوسی ئێرانی ده‌گه‌ڵیان كه‌وتبێ". سه‌دیق له‌و قسه‌یه ناڕه‌حه‌ت بوو، گوتی: "دیاره ده‌ته‌وێ ڕام نه‌گری". ئیتر بێ خواحافیزیكردن له‌گه‌ڵ سه‌عیده كوێر ڕۆیشتن. چووینه جێگه‌ی ڕادیۆ له گردێم، بووینه میوانی خالیداغای حیسامی. گوتبووی هێلكه‌ی هه‌یه چۆنی دروست كه‌ین؟ سدیق گوتبووی "ده‌چم له‌و ده‌م چه‌مه پنگه دێنم، كوكی دروست ئه‌كه‌ین". ئیتر ئه‌و ڕۆینه بوو نه‌هاته‌وه و بێسه‌روشوێن چوو، كه‌س خه‌به‌ری نه‌زانی"[٩]

هه‌روه‌ها له نامه‌كه‌ی حه‌مه‌ده‌مینی سیراجی كه له ٦ی ژانویه‌ی ١٩٨٩دا سه‌باره‌ت به‌و ڕووداوه بۆ كه‌ریمی حیسامی ناردووه، دوورخستنه‌وه‌ی ئه‌حمه‌د تۆفیقی پێش ڕووداوی بێسه‌روشوێنكردنی سه‌دیق باسكردووه[١٠]، سه‌عید كاوه‌یش كه ڕۆژێک پێش دیارنه‌مانی سه‌دیق له بانه‌مه‌ڕی ١٣٤٥ (١٩٦٦) چوونه‌ته لای خالید ئاغا، له بیره‌وه‌رییه‌كانیدا نووسیویه "كه‌وتینه ساڵی ١٣٤٥هـ. ١٩٦٦ز.، ماوه‌یه‌ک بوو هیچ هه‌واڵ و سه‌روسه‌دایه‌ک له كاک عه‌بدوڵڵا (ئه‌حمه‌د تۆفیق) نه‌بوو. پاش پرسیار له‌م و له‌و بۆمان ده‌ركه‌وت كه له ناوچه‌ی باڵه‌كایه‌تی نه‌ماوه و چۆته مه‌ڵبه‌ندی بادینان له گوندی كونه‌ماسی (كانی ماسیه–ن) نیشته‌جێیه. بڵاوبۆوه كه مه‌لا مسته‌فا ناوبراوی دوورخستۆته‌وه"[١١]

محه‌مه‌د خزری كه له بیره‌وه‌رییه‌كانیدا زیاتر له خه‌ڵكانی دیكه په‌لاماری ئه‌حمه‌د تۆفیق ده‌دات و بێسه‌روشوێنكردنی سه‌دیقی هه‌نجیری ده‌خاته ئه‌ستۆی وی. به ڕاشكاوی دوو جار باس له دوورخستنه‌وه‌ی ئه‌حمه‌د تۆفیق ده‌كات له ناوچه‌ی باڵه‌كایه‌تی. جارێكیان له‌سه‌ر زمانی مه‌لا ئاواره‌وه، جارێكی دیكه‌ش له‌سه‌ر زمانی خودی سه‌دیقی هه‌نجیری‌یه‌وه ده‌ڵێت: "كه سه‌دیق گوتی كاک ئه‌میر و سه‌ید ڕه‌سوڵ نازانن كه ئه‌حمه‌د لێره نه‌ماوه و بۆ ناوچه‌ی بادینان ته‌بعید كراوه؟" [١٢]

كاک ڕه‌ئوف مه‌لا حسێن كه ماوه‌یه‌ک به‌رپرسی بنكه‌ی سونێی حیزبی دێموكرات و ئه‌و كاته له بنكه‌ی شێخان بوو، له وه‌ڵامی پرسیارێكدا كه ئایا ئه‌حمه‌د تۆفیق چ ده‌ستێكی له‌و بێسه‌روشوێنكردنه‌ی سه‌دیقدا هه‌بووه: "گوتی ناوه‌ڵڵاهی كاک ئه‌حمه‌د تۆفیق ئه‌و كات زیاتر له مانگێک بوو له‌و ناوه دوورخرابۆوه، چه‌نده گورگ پێوه‌ندییان به خوێنه‌كه‌ی یوسفه‌وه هه‌بووه، ئه‌حمه‌دی بێئاگایش هه‌ر ئه‌وه‌نده ده‌ستی له‌و كاره‌دا هه‌بووه"[١٣]

له‌و باره‌یه‌وه حه‌مه‌ی نێرگزیش گوتی: "من ڕۆڵی ئه‌حمه‌د تۆفیقم له بێسه‌روشوێنكردنی سه‌دیقی هه‌نجیری له كه‌سانی دژ به ئه‌حمه‌د بیستووه. جارێک بۆخۆم ئه‌و مه‌وزوعه‌م له‌گه‌ڵ ئه‌حمه‌ددا كرده‌وه، ئه‌حمه‌د وا باسی له مه‌سه‌له‌كه ده‌كرد وه‌ک ئه‌وه‌ی كه‌سێكی دۆستی له‌ده‌ستچووبێت، نه‌ک وه‌ک یه‌كێک كه خۆی ده‌ستی له له‌نێوبردنیدا هه‌بووبێت"[١٤]

وه‌ک یه‌كێک كه سه‌باره‌ت به‌و مه‌سه‌له‌یه زۆرم پرسیوه و سه‌رچاوه‌كانیشم به‌سه‌ركردوونه‌ته‌وه، پێموایه ئه‌وه‌ی كه یوسفی ڕێزوانی (عه‌بدوڵڵا شلێر) له‌و باره‌یه‌وه له نامه‌یه‌كیدا بۆ كاک عه‌لی كه‌ریمی دركاندووه، زیاتر جێگای سه‌رنجه ناوبراو نووسیویه: "كاک سه‌دیقی ئه‌نجیری به مه‌زڵوومی له‌دایكبوو و به مه‌زڵوومی به‌هۆی سازمانی ئه‌منیه‌تی شاهه‌نشاهی له‌عێراق به‌ده‌ستی ئه‌ندامێكی سه‌ركردایه‌تی پارتی دیموكراتی عێراق، زه‌كی كامیل خه‌ڵكی ئاكرێ، كه پێشمه‌رگه‌یه‌كی كاربه‌ده‌ستی پ.د.ک. بوو شه‌هید كرا و كوژرا"[١٥]

شایه‌نی باسه مه‌سه‌له‌ی كێشه و به‌گژیه‌كتراچوونه‌وه‌ی سه‌دیقی هه‌نجیری و زه‌كی ئاكره‌یی مه‌سه‌له‌یه‌كی شاراوه نییه و كاتی خۆیشی زۆر بڵاوه بوو. وه‌ک ئه‌وه‌ی محه‌مه‌دی خزری له بیره‌وه‌رییه‌كانیدا باسی ده‌كات و ماوه‌یه‌ک پێش شوێنه‌ونكردنی سه‌دیق پرسیاری له باره‌وه كردووه و ده‌ڵێت پرسیاری كێشه و ده‌مه‌ته‌قه‌ی خۆی و زه‌كی ئاكره‌یی‌م لێكرد، گوتی: "شتێكی زۆر گرنگ نه‌بوو، ئێوه ئه‌وه‌تان له‌كوێ زانیوه‌ته‌وه؟"

گوتم ئێمه له وڵات بیستمانه‌وه كه له قاوه‌خانه‌ی مسته‌فا سوله‌یمانی له ده‌ربه‌ن، زه‌كی هاتۆته ژوور ئێوه‌ش لێوه بوونه، گوایه زه‌كی قسه‌ی بێ ئه‌ده‌بانه‌ی كردووه، هه‌تا ئه‌و جێگایه كه گوتوویه ئێوه هه‌قتان نییه بێنه سه‌ر جاده و... پاشان ئێوه‌ش دایگژوانێ... و یه‌كێ له لێپرسراوانی شۆڕش كه ده‌گه‌ڵ زه‌كی ده‌بێ، ده‌كه‌وێته به‌ڕیوانی و پێش ده‌رگیری ئێوه و زه‌كی

دەگرێ"[۱۶]

هەروەها کاتێک کاک حەمەڕەسوڵی باوکی سەدیق بۆ سۆراغی کوڕەکەی هاتە باڵەکایەتی و دواتر لە خەلان چاوی بە مەلا مستەفا کەوت، مەلا مستەفا داوای لە ئیدریس کرد بەو مەسەلەیە ڕابگا و هەروەها دڵی کاک حەمەڕەسوڵی دایەوە و پێی گوت: "مامە، ناڕەحەت مەبە ئێمە هەوڵدەدەین بۆ دۆزینەوەی، ئیشاڵڵا کوڕەکەت وەدیدیت و پێک شاد ئەبنەوە"[۱۷].

هەروەها کاتێک لە جۆزەردانی ۱۳۴۵ (حوزەیرانی ۱۹۶۶) بەشێک لە کادێرەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە دۆڵە ڕەقە کۆبوونەوە و سەبارەت بە بێسەروشوێنکردنی سەدیقی هەنجیری شتێکیان یاداشت کرد کە دواتر سولەیمانی موعینی تەسلیمی بارەگای بارزانی کردبوو. نەک هەر ئەو لێکۆڵینەوەی کە ئیدریس دەبوایە بیکا و ئەو داوایەی کۆبوونەوەی دۆڵە ڕەقە تا ئێستاش وەڵامی نەهاتۆتەوە، بەڵکو وردەوردە ئەو کادێرانەش ژیانیان کەوتە مەترسی و تووشی ڕاوەدوونان و تەحویلدانەوە بوون.

کاک خالیدی حیسامی گەر بیەوێت ڕەنگ بێت بتوانێت شتێک ڕاستی لە بارەی مەسەلەی سەدیقەوە ڕوون بکاتەوە. زەکی ئاکرەیش گەر مابێت پێویستە قسەی خۆی هەبێت. بە ئومێدی ئەوەی داهاتوو بەڵگەی زیاترمان لەمەڕ ڕابردوو بخاتە بەردەست.

سەرچاوەکان

١– سیامەند بایەزیدی، ئەحمەد تۆفیق و ئیسماعیل قاسملۆ و عەبدولڕەحمان قاسملۆ و [۲۰۰۶.۰۱.۲۶، سایتی.dimane.com]

۲– بڕوانە د. یاسین سەردەشتی، هەڵوێستی حیزبی تودە لەحاست کێشەی نەتەوایەتی گەلی کورد لە ئێران (۱۹۴۱–۱۹۸۳)، سلێمانی، ۲۰۰۵– ل. ۷۰–۷۷.

۳– غەنی بلوریان، ئاڵەکۆک، بەسەرهاتەکانی سیاسی ژیانم، ستوکهۆڵم، ۱۹۹۷، ل. ۱۵۵–۱۵۶.

۴– چپ در ایران، به روایت اسناد ساواک، حزب دموکرات کردستان، جلد أول، چاپ أول، تهران، ۱۳۷۸، ص. ۲۵۳.

۵ – هەمان سەرچاوە.

۶– چێشتی مجێور، چاپی یەکەم، پاریس، ۱۹۹۷، ل. ۴۷۶.

۷– سەعید کاوە، ئاوڕێک لە بەسەرهاتەکانی خۆم و ڕووداوەکانی نێو حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، چاپی یەکەم، ۱۹۹۶، ل. ۱۵۱–۱۵۵.

۸– یاسین سەردەشتی، خوێندنەوەیەکی مێژوویی جووڵانەوە چەکدارییەکەی کوردستانی ئێران لە ساڵانی ۱۹۶۷–۱۹۶۸، ئامادەکردنی بەڵگەنامە و بڵاوکردنەوەی: شازین هێرش، سلێمانی، ۲۰۰۲، ل. ۴۲.

۹– هەمان سەرچاوە، ل. ۴۹۰–۴۹۱.

۱۰– کەریمی حیسامی، لە بیرەوەرییەکانم ۱۹۷۰–۱۹۷۵، بەرگی چوارەم، ستوکهۆڵم، ۱۹۹۰، ل. ۶.

۱۱– هەمان سەرچاوە، ل. ۱۵۴.

۱۲– محەممەد خزری، لاپەڕەیەک لە تێکۆشان و جووڵانەوەی ساڵەکانی ۴۲–۴۷ (۱۹۶۳–۱۹۶۸)ی حیزبی دێموکراتی کوردستان، سوید، ۲۰۰۳، ل. ۹۵–۹۶–۹۸.

۱۳–چاوپێکەوتن، سلێمانی، ۲۰۰۶/۴/۱۳. / ۱۴– چاوپێکەوتن، سلێمانی، ۲۰۰۶/۴/۲۱.

۱۵– عەلی کەریمی، ژیان و بەسەرهاتی عەبدولڕەحمان زەبیعی، چاپی دووەم، سلێمانی، ۲۰۰۵، ل.۳۹۴.

۱۶– هەمان سەرچاوە، ل. ۹۷. / ۱۷– هەمان سەرچاوە، ل. ۱۱۷.

سەرچاوە ئارشیڤی ماڵپەری دیمانە

۷ی سیپتامبری ۲۰۰۶

سڵاو لە تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

شەهید عەبدولرەئوف حەفیدی
شەهید محەممەد درویش ئەحمەدی
شەهید سولەیمان موعینی
شەهید رەحمان وەتمان چاوشین
شەهید قادر شەریف
شەهید حوسێن رەحمان رابی
شەهید عەوڵڵا موعینی
شەهید میزار محەممەد شادمانی
شەهید نحۆ پاشایی[با پیر شکاک]
شەهید عەلی عەولا گوێی
شەهید مراد پادامی [مراد شیرێژ]
شەهید حوسێن رەحمانی
شەهید مەلا رەحیم وێردی
شەهید حەمە سووری دوڵە تووی
شەهید مینەشەم
شەهید رەزا پاشایی
شەهید سەید فەتتاح نیزامی
شەهید فیرۆز پاشایی

سڵاو لە تێکۆشەرانی بزووتنەوی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

۴۶ - ۴۷
شەهید خەلیل مستەفازادە[خەلیل شەوباش]

۴۶ - ۴۷
شەهید حەمەدەمین شیرێژ

۴۶ - ۴۷
شەهید مەلا مەحموود زەنگەنە

۴۶ - ۴۷
شەهید حەمەدمین ساڵح فەتاحی

۴۶ - ۴۷
شەهید محەممەد ڕەسوومەڕە

۴۶ - ۴۷
شەهید حاجی نیازی

۴۶ - ۴۷
شەهید ڕەحیم لاسە

۴۶ - ۴۷
شەهید حەسەنە سوور

۴۶ - ۴۷
شەهید ساڵح ساڵح زادە [ساڵە لاجانی]

۴۶ - ۴۷
شەهید حەسەن ئەحمەدی

۴۶ - ۴۷
شەهید عەبدولرەئوف حەفیدی

۴۶ - ۴۷
شەهید حەسەن خورخوریی

۴۶ - ۴۷
شەهید سەدیق ئەنجیری ئازەر

۴۶ - ۴۷
شەهید بەهمەن ئەحمەدی

۴۶ - ۴۷
شەهید حوسێن مارەغانی [کاوە]

۴۶ - ۴۷
شەهید برایم دیبوکری

۴۶ - ۴۷
شەهید عەلی گوێرەش

۴۶ - ۴۷
شەهید برایمە سوور

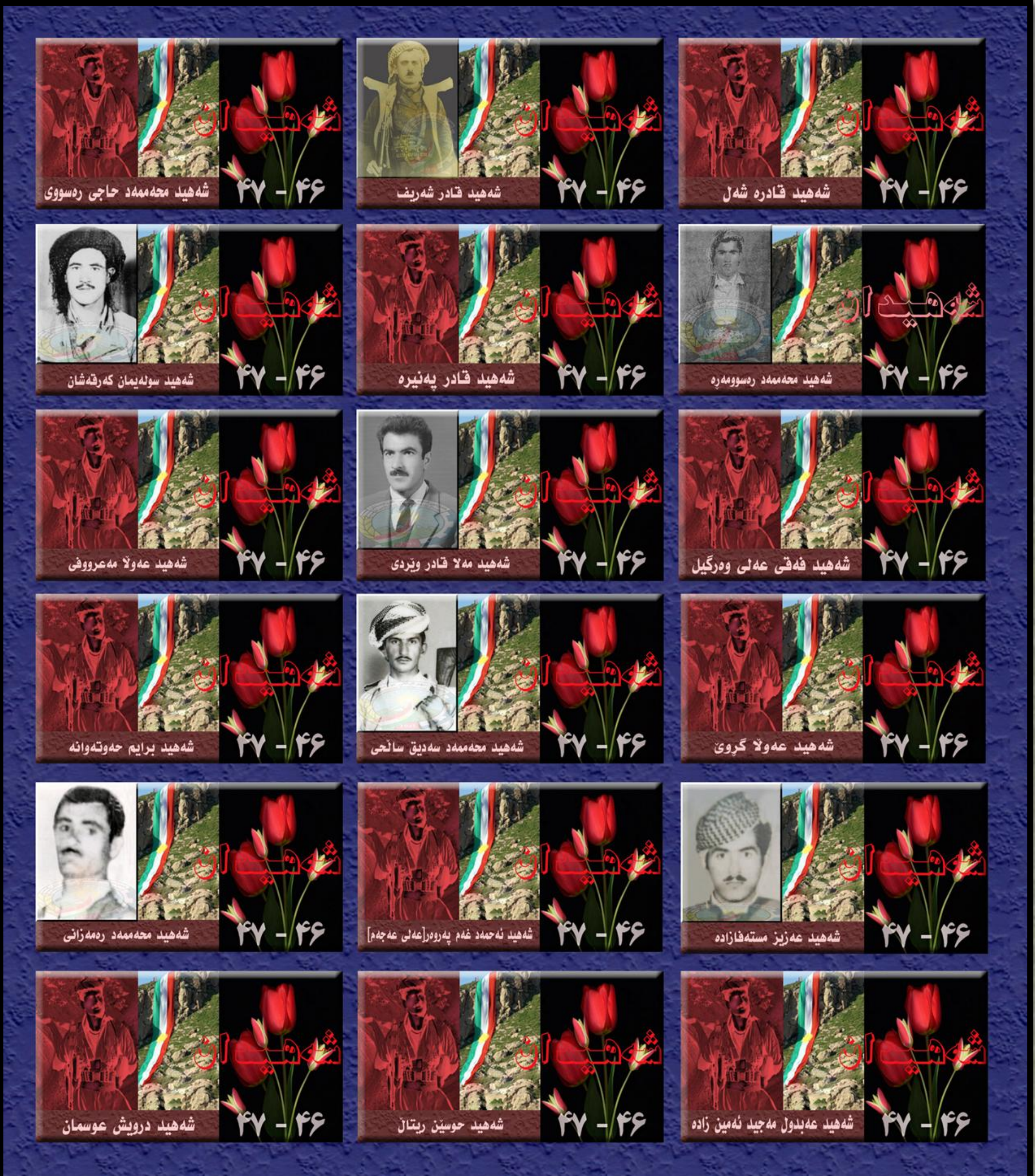

سڵاو لە شەهیدان و تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ۴۶ - ۴۷

سڵاو لە تێکۆشەرانی بزووتنەوەی ساڵانی ٤٦ - ٤٧

٤٦ - ٤٧
شەهید ساڵح عەوڵا فەقێ

٤٦ - ٤٧
شەهید رەشید یاوەری

٤٦ - ٤٧
شەهید عەوڵا بایزە قنجەی

٤٦ - ٤٧
شەهید عەولا بایەزیدی

٤٦ - ٤٧
شەهید عەوڵا کوری نەجمەدین

٤٦ - ٤٧
شەهید درویش عوسمان

٤٦ - ٤٧
شەهید محەممەد ریتاڵ

٤٦ - ٤٧
شەهید محەممەد حەوتەوانە

٤٦ - ٤٧
شەهید عەلی یە کەلە

٤٦ - ٤٧
شەهید ناجی موکری

٤٦ - ٤٧
شەهید نیکو کرماشانی

٤٦ - ٤٧
شەهید مەلا سمایل فەقێ یەسە

٤٦ - ٤٧
شەهید مەلا کەچە

٤٦ - ٤٧
شەهید مەحموود کوری عەزیز کویخای

٤٦ - ٤٧
شەهید ئەحمەد توفیق بەگ

٤٦ - ٤٧
شەهید رەسووی حەمەدەمینی

٤٦ - ٤٧
شەهید برایم حەوتەوانە

٤٦ - ٤٧
شەهید محەممەد مەنگور

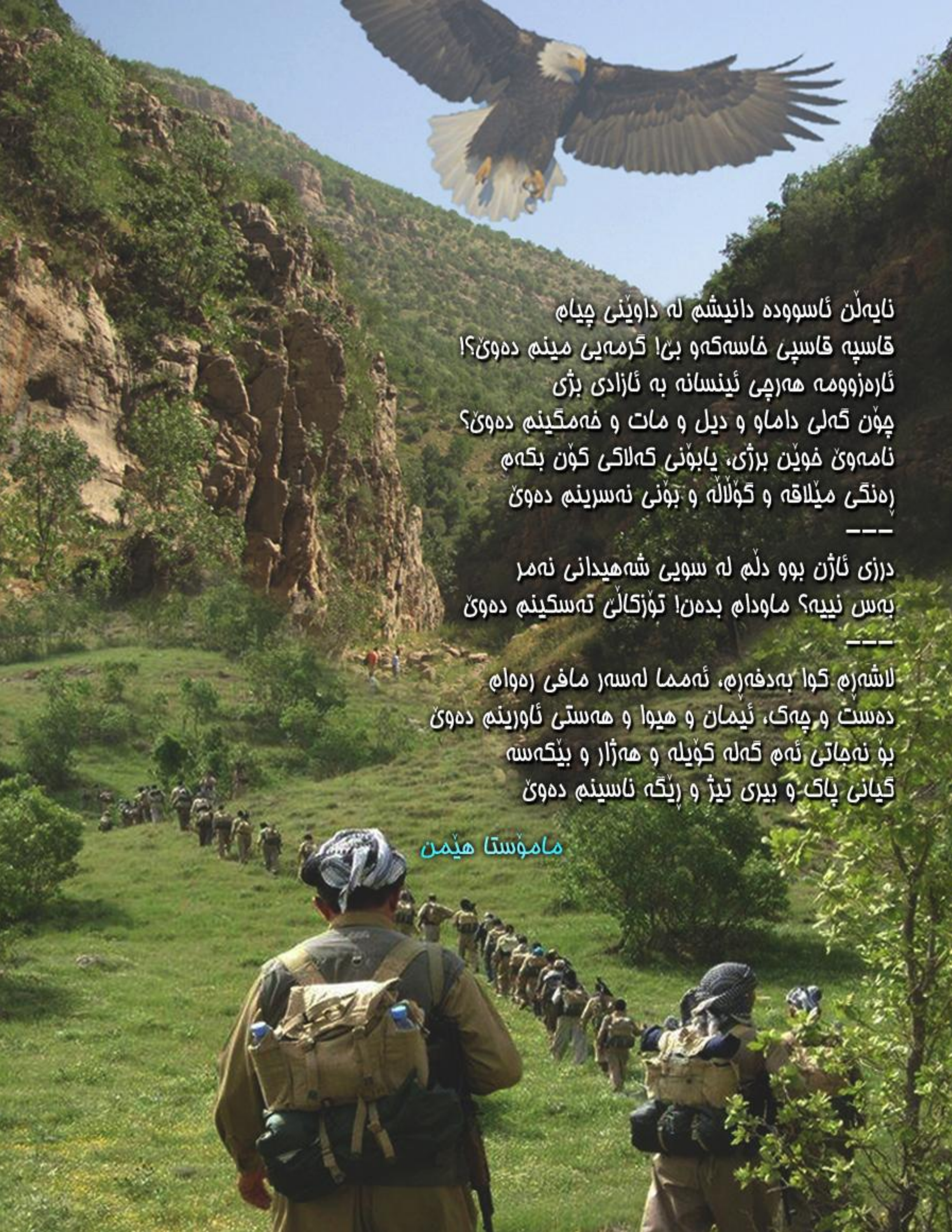
نایەڵن ئاسوودە دانیشم لە داوێنی چیام
قاسپە قاسپی خاسەکەو بێ! گرمەیی مینم دەوێ؟!
ئارەزوومە هەرچی ئینسانە بە ئازادی بژی
چۆن گەلی داماو و دیل و مات و خەمگینم دەوێ؟
نامەوێ خوێن برژێ، یابۆنی کەلاکی کۆن بکەم
ڕەنگی مێلاقە و گوڵاڵە و بۆنی نەسرینم دەوێ

درزی ئاژن بوو دڵم لە سویی شەهیدانی نەمر
بەس نییە؟ ماودام بدەن! تۆزکاڵێ تەسکینم دەوێ

لاشەڕەم کوا بەدفەڕەم، ئەمما لەسەر مافی ڕەوام
دەست و چەک، ئیمان و هیوا و هەستی ئاورینم دەوێ
بۆ نەجاتی ئەم گەلە کۆیلە و هەژار و بێکەسە
گیانی پاک و بیری تیژ و ڕێگە ناسینم دەوێ
مامۆستا هێمن